

REVISTA

FUNDAȚIILOR REGALE

ANUL VII

1 IUNIE 1940

Nr. 6

RESTAURAȚIA

1930 — 1940

R E G E L E

CAROL II REGE de *T. Argezi* (483); SERII DE SEMNIFICAȚII ȘI SENSUL RESTAURAȚIEI de *Camil Petrescu* (485); ACADEMIA ROMÂNĂ ÎN ULTIMII ZECE ANI de *C. Rădulescu-Motru* (490); NISTRUL de *Mihail Sadoveanu* (503); RENĂȘTERE SAU CREAȚIE? de *Lucian Blaga* (511); „REGELE SCRITORILOR” de *N. I. Herescu* (515); SCEPTRUL REGELUI, PROFILAT PE ZONĂ de *Cezar Petrescu* (526); REGELE de *G. Călinescu* (543); CUVÂNTUL ROSTIT AL MAJESTĂȚII SALE de *Ion Marin Sadoveanu* (549); CLASA MARELUI VOEVOOD de *Perpessicius* (553); CARTE VEȘNIC-DUHLUI SĂU AL LUI ION NECULCEA de *Al. O. Teodoreanu* (553); EPISTOLĂ CĂTRE UN SCRITOR DIN ANUL 2200 de *Ionel Teodoreanu* (561)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ȚARA CEA NOUA

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN DECENIUL RESTAURAȚIEI de *Mitropolitul Irineu* (566); BIBLIA REGELUI de *Nichifor Crainic* (578); PUTEREA EXECUTIVĂ ÎN NOUA CONSTITUȚIE de *Andrei Rădulescu* (587); AVIAȚIA ȘI MARINA SUB M. S. REGELE CAROL II de *General Paul Teodorescu* (602); ARMATA ÎN ULTIMII ZECE ANI de *General Nic. Sc. Stoenescu* (613); M. S. REGELE CAROL II ȘI DOCTRINA DE RĂZBOI de *Colonel D. I. Cantea* (622); CREȘTEREA NOUĂ A TINERETULUI de *Anton Golopenția* (630); M. S. REGELE CAROL II ȘI ARDEALUL de *Iuliu Moldovan* (643); M. S. REGELE CAROL II ȘI BASARABIA de *Dr. P. Cazacu* (647); M. S. REGELE CAROL II ȘI BUCOVINA de *Gr. Nandriș* (652); M. S. REGELE CAROL II ȘI BANATUL de *Dr. C. Groșgorean* (657); AGRICULTURA ÎN ULTIMII ZECE ANI de *N. D. Cornățeanu* (660); PROGRESSELE INDUSTRIALIZĂRII NOASTRE de *N. Caranfil* (667); FINANȚELE PUBLICE DUPĂ RESTAURAȚIE de *Eugen Demetrescu* (676)

CREAȚIA CULTURALĂ

ȘTIINȚELE POZITIVE 1930-1940 de *V. Vălcovici* (686); UN REGE AL CĂRȚII de *Emanoil Bucuța* (705); SĂPĂTURILE ARCHEOLOGICE DIN ULTIMII ZECE ANI de *Scarlăt Lambrino* (714); ZECE ANI DE ACTIVITATE ARHEOLOGICĂ ÎN DACIA SUPERIOARĂ de *C. Daicoviciu* (723); VIAȚA UNIVERSITĂȚII MIHĂILENE ÎN DECADA RESTAURAȚIEI de *A. Oțetea* (727); MIȘCAREA FILOSOFICĂ ÎN DECENIUL RESTAURAȚIEI de *Tudor Vianu* (733); ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ DUPĂ RESTAURAȚIE de *G. M. Cantacuzino* (740); M. S. REGELE CAROL II ȘI ARTELE-FRUMOASE de *Francisc Șirato* (745); BUCUREȘTI ÎNAINTE ȘI DUPĂ RESTAURAȚIE de *Mihail Sebastian* (752); POEZIA 1930-1940 de *Vladimir Streinu* (759); EPICA 1930-1940 de *Pompiliu Constantinescu* (768); CRITICA LITERARĂ 1930-1940 de *Șerban Cioculescu* (776); FUNDAȚIILE CULTURALE REGALE de *Petru Comarnescu* (783).

NUMĂRUL — 323 PAGINI — 30 LEI

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ, ARTĂ
ȘI CULTURĂ GENERALĂ

COMITETUL DE DIRECȚIE:

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI, D. GUSTI,
E. RACOVIȚĂ, C. RĂDULESCU-MOTRU, I. SIMIONESCU

Redactor șef:

CAMIL PETRESCU

Redactor:

RADU CIOCULESCU

R E D A C Ț I A
B U C U R E Ș T I I I I

39, BULEVARDUL LASCĂR CATARGI, 39
TELEFON 2-40-70

A D M I N I S T R A Ț I A
C E N T R A L A E D I T U R I L O R
F U N D A Ț I I L O R R E G A L E

22, STRADA LIPSCANI, 22
TELEFON 5-37-77

ABONAMENTUL ANUAL LEI 360
PENTRU INSTITUȚII ȘI ÎNTREPRINDERI PARTICULARE LEI 1.500
EXEMPLARUL 30 LEI

CONT CEC POSTAL NR. 1210

ABONAMENTELE SE POT FACE ȘI ACHITA PRIN ORICE
OFICIU POSTAL DIN ȚARĂ

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

EDITATĂ DE SECRETARIATUL GENERAL
AL FUNDAȚIILOR CULTURALE REGALE

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

ANUL VII, Nr. 6, IUNIE 1940

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II”

39, Bulevardul Lascar Catargi, 39

1940

CAROL II REGE

De-a pururea de-aci 'nainte
Au să ni-l ție vremurile minte.

O să-și aducă-amine vântul
Cel ce-i ascultă gândul și cuvântul,
Vântul acela, care dela cer
L-a pogorît pe un vultur de fier.

O să-și aducă muntele și șesul
Și, povestindu-i apele 'nțelesul,
Din râu în râu, dela izvoare,
I-l vor zvoni talazelor din mare.
El a mutat Carpații vechi din loc
Și-a 'ncins cu ei, cu cremene și foc,
Altarul noilor hotare.

Graiul gândit, atât cât va fi grai,
O să-și aducă-amine de frumosul Crai
Și mintea, cât va fi o minte,
Smerită-și va aduce-amine.

Or să-și aducă, slova, pana,
Cartea, vioara, dalta și icoana,
Că 'nstrăinați, pibegi și'n așteptare,
I-a adunat pe meșteri cu-o strigare,
Și cot la cot și-unealtă pe unealtă.
I-a hotărît să se 'mplinească laolaltă.

Și tot ce fuse vis și răzvrătire
Și l-a 'nsușit el sieși moștenire :
Ce-au năzuit plugarul, cărturarul,
Răbdarea, suferințele și harul.
Fusese scris să prigonească somnul
Și să-i alunge bezna însuși Domnul.
Răscoala lui a fost a tuturor,
Durerea lui era durerea lor
Iar biruința lor întreagă e 'n izbânda
Și 'n truda lui, care-a sfințit osânda

*

Noi știm, din cauza Ta, muncită de mai bine,
Că numai osteneala-i pentru Tine ;
Căci slava Ta, Mărite Doamne, 'ncepe
De dincolo de unde se pricepe.
Dar sufletele, inimile toate
Bat lângă Tine, Doamne, Sănătate !

T. ARGHEZI

SERII DE SEMNIFICAȚII ȘI SENSUL RESTAURAȚIEI

Există un mijloc substanțial de a realiza seriile de semnificație ale unui fapt : anume acela de a integra faptul în propriul lui concret, și nu ne putem da mai bine seama de ce înseamnă pentru istoria românească Restaurația, decât făcând o vagă și punctată mențiune despre structura Europei acum zece ani, pentru ca pe ecranul ei să înțelegem relieful celei de azi.

Așa dar în pragul Restaurației în Iunie 1930 situația în Europa era următoarea. În Austria independentă, putcșh comunist, apoi guvern Vangoin, după aceea guvern Ender, în care intra și Dollfuss, prințul Starhemberg fiind șef al Heimwehrului. În Cehoslovacia dr. Masaryk e președinte, dr. Hodza președinte de consiliu, dr. Beneș ministru de externe. În Polonia e un guvern Pilsudski, iar d. Moscicki e președinte al Republicii. În Albania, Ahmed Zogu I e rege dela 25 August 1928 ; Norvegia, Danemarca, Suedia și Finlanda alcătuiesc un liman de edenică împăcare socială și înflorire culturală. În Germania, Mareșalul Hindenburg e președinte al Republicii, iar Brüning e în fruntea guvernului dela 3 Martie. Parlamentul cuprinde 12 național-socialiști față de 150 de socialiști. În Franța, Tardieu abia a răsturnat pe Briand, care înaintează la 17 Mai Societății Națiunilor și tuturor guvernelor un „Memorandum pentru o Confederație europeană“. În Iugoslavia domnește Regele Alexandru în luptă cu opoziția. În Spania, alegerile aduc după numeroase lupte de stradă o victorie a republicanilor și abdicarea lui Al-

fons al XIII-lea. În Rusia, mareșalul Tuchacevski e nădejdea armatei Roșii (în Martie 1936 va reprezenta Uniunea Sovietelor la înmormântarea Regelui George V al Angliei). Radek, Rykov, Bukharin, Krestinski, Yagoda, etc. țin în mâinile lor, alături de actualii guvernanți, destinele a milioane de oameni.

La 27 August 1928 se semnase pactul Kellog, mai avem apoi un plan subscris Mellon, altul Young, o conferință de experți la Londra, un tratat la Lausanne.

Se părea că așa va fi pentru eternitate, iar oamenii își vedeau pe tot continentul de micile și marile lor aranjamente, intrigau și calomniau, organizau bătălii electorale, se distrau cu suite imense de jurnaliști și dactilografe la Geneva și în toate stațiunile climaterice ale lumii. Criza mondială începuse încă din 1929, dar la marile palace-uri de lux și în yagoanele saloane nu se simțea și nu se bănuia nimic mai mult decât că vreo câțiva foști milionari s'au sinucis pe Wall-Street.

După 10 ani, în Iunie 1940, atât de multe s'au schimbat în această Europă că oamenii nici nu se pot desmetici ca dintr'un coșmar. Mai întâi constatarea plină de groază: pacea din 1918 n'a fost o pace „eternă” după cei mai înspăimântător, după ultimul război care a bântuit acest glob pămânesc. ci e numai o întrerupere între două faze ale cataclismului.

O eternitate ne desparte de Europa în cuprinsul căreia s'a făcut Restaurația și ceea ce a fost apare ca o viziune subimprimată de film, peste care se suprapune apăsătoare necesitatea dură.

Austria e anexată, Dollfuss ucis, Schuschnigg închis pe undeva, prințul Starhemberg visează pe bulevardele Parisului. Cehia e protectorat, Slovacia aproape la fel, Polonia lui Pilsudski nu mai e cum a lăsat-o el, Albania e protectorat, iar Regele Ahmed Zogu e refugiat la Hotel Rambouillet în jurul Parisului, Danemarca e ocupată, Norvegia e teatru de război, Finlanda după lupte eroice a încheiat o pace grea. Germania are un Führer cu o autoritate pe care n'a mai avut-o nimeni în istorie, Olanda și Belgia sunt pustiite de un război înspăimântător, Franța și Anglia impresionate tind spre o alianță confederativă, celelalte state sunt, cum se spune după noul limbaj, cele mai multe nebeligerante, nu neutre, și stau cu armatele quasi mobilizate.

În această Europă bântuită de furiile pieirii, România stă cu privirea încordată în afară, mai liniștită în interiorul ei decât a fost vreodată, cu finanțe echilibrate, cu armata mai pregătită decât a fost oricând în istoria ei, continuând, cu un soi de eroică afectare, o muncă de toată ziua, constructivă, ca un fel de răspuns nervos norilor amenințători care înnegresc cerul.

Așa sunt vremurile că mai ales sunt lovite statele care par mai șubrede din cauza disensiunilor interne, din lipsa de autoritate a guvernelor și din cauza lipsei de pregătire militară. Din pricina rezistenței lor aparent reduse, asemenea state ispitesc pe cei puternici, care totdeauna au nevoie de câte ceva, mai ales că tocmai din pricina lipsei de rezistență, întâlnite, asemenea lovituri rentează.

Unde ar fi în furtuna de azi România tricefală din ajunul Restaurației, când iscălirea unui decret era o problemă? La guvern un partid politic cu trei-patru grupări în disidență. În fiecare județ doi șefi ai aceluiași partid în rivalitate unul cu altul. În opoziție șase-șapte partide, ai căror reprezentanți în parlament se hulesc și se insultă zilnic cu reprezentanții guvernului. „Latifundiarul de voturi“ sunt stăpânii administrației și se plătește până la un sfert de milion un loc pe listă. Sătenii sunt împărțiți pe tabere și asmuțiți unii împotriva altora, încât de fiecare alegere se înregistrează un număr de morți. Bugetul țării e în continuă umflare de cheltuieli, deși nu se construiește nimic, dar risipa e încă mai mare. Un miliard și jumătate anual e trecut în diverse rubrici sub pretext de propagandă culturală. Toate tăieturile, mărturisește un raportor general al bugetului, se fac dela armată. Un ziar publică o statistică a fraudelor din 1929, ele se ridică la 20 de miliarde de lei. Misiuni diplomatice cutreeră Europa cu un fast asiatic. La un banchet la Londra, în Ianuarie, florile sunt aduse cu vagonul dela Nissa și costă o cifră astronomică.

Într'un colț al țării este foamete endemică, într'altul tifos exantematic endemic. Se publică statistici care arată înstrăinarea comerțului, industriei și profesiunilor libere. Cele mai multe bunuri ale statului erau „concesionate“ după o formulă ingenioasă în care statul aducea totul, iar favoriții regimului... aerul. E în

țară un suflu de exasperare și de amărăciune fără margini împotriva agenților electorali deveniți „frunțași” influenți, în fața cărora sunt îngenunchiate toate năzuințele tineretului. O cenzură capitalistă mai grea decât orice fel de cenzură polițienească închide orice orizont și paralizează orice nădejde a unui tânăr dacă nu se decide să devie agent electoral, om de casă ori om de paie. Nu e de mirare că desnădăjdut, poporul românesc căuta mântuire în curente extremiste. Îmi spunea un tânăr intelectual, că preferă orice, dar că nu mai poate îndura păcătoșenia și venalitatea politicianistă. Nu era grav că partidele politice erau să fie aproape măturate, căci devenea evident că așa va fi, ci îngrijora soarta țării după biruința extremiștilor, datorită dezmățului și inconștienței partidelor politice.

Deasupra acestei Româнии, ca și deasupra Europei întregi, se înălța, mijind abia ghicită la orizont, steaua nenorocirilor viitoare. Dar, mai puternică decât ea, se ridica pentru noi, acoperind-o cu lumina ei, steaua Regelui Carol II.

Unde ar fi fost astăzi această Românie hărțuită de ambiții criminale și bântuită de vijelii contrare, dacă nu s'ar fi întors Suveranul?

Acești zece ani de domnie activă, în împrejurări fără seamăn de grele, în afară ca și înăuntru, ne îndreptătesc să spunem, că rare ori la locul cuvenit, și atât de greu de cinsti, a fost cineva care se cădea să fie acolo într'atât de mare măsură, iar adevărul e că întâlnirea unei vocații absolute cu o funcție istorică e un noroc rar, o întâmplare fericită între toate. Așa cum am mai arătat și altă dată, totul e regesc în această excepțională personalitate care întrunește calitățile cele mai neașteptate în aceeași structură.

Un măreț prestigiu fizic, o inteligență genială cu o putere de muncă fabuloasă, pe care o vădește din zori și până la miezul nopții... Nervi tari, o răbdare fără margini, luciditate, calm, atenție când supraveghează, dar și o putere de hotărâre fulgerătoare și sigură când e nevoie. Imprejurările l-au arătat și un diplomat desăvârșit nu numai în teribilul „război al nervilor” început din Septembrie 1938, ci și în tactul excepțional cu care indulgent menajează atâtea vanități locale, unele din acestea demne, în resursele lor de intrigă, de marile tradiții levantine.

E un organizator de armată, un oștean care știe să pretindă mult și să impue o severă disciplină, dar în același timp e accesibil culturii, artei, frumuseții. Fundațiile Sale Regale reprezintă un monument în cultura românească, și poate în cea universală, iar educația dată Fiului Său e o duioasă pagină de pedagogie modernă.

Remarcam cândva că s'ar fi putut ca, fiind atât de mare cunoscător al meșteșugului regesc și având o asemenea vocație intelectuală, morală și fizică, să fie totuși numai un luptător care a izbutit să cucerească titlul de conducător al poporului, dar care odată ajuns acolo, s'ar fi găsit legat de fanaticii care l-au ridicat pe umeri. Dimpotrivă Suveranul nostru este floarea extremă a acelei frământări de veacuri care prin amărăciuni și bucurii ne-a dus, prin lupte ori prin tratate cu imperiile vecine, la România de azi, care ne-a dat pe Mircea cel Bătrân, pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul, pe Brâncoveanu, pe Tudor Vladimirescu, falanga dela 1848, pe Cuza, pe Carol I, pe Ferdinand I. Suveranul nostru e reprezentantul istoriei noastre. El interpretează și reprezintă această istorie. El o impune și la alții. El o făurește pentru timpurile viitoare.

Se împlinesc 10 ani de viață a poporului nostru. Puțin într-o desfășurare în veacuri, dar de o semnificație cum nu s'a întâmplat de două ori în istorie. România Mare, așa cum au plămădit-o speranțele seculare, e azi întreagă, dar destinul tuturor statelor din Europa se joacă întreg ca și cum ar fi începutul. Noi știm un singur lucru : că am câștigat zece ani de pregătire și că toată românimea de azi crede în viziunea politică a Regelui ei și stă în toate zilele care vor veni, ori cum vor veni ele, cu o rece și crâncenă hotărâre sub semnul înalt al geniului Regelui Carol. Acesta e sensul Restaurației. In paginile care vor urma și care sunt o vie mărturie și o loială ofrandă în același timp, se arată de către cărturarii cei mari ai țării și de către cunoscătorii destoinici, în feluritele ei chipuri, schimbarea câtă s'a înfăptuit în acest răstimp de bărbătească și strălucită domnie, ca să fie îndreptar și prilej de chibzuială despre tot ce mai așteaptă încă țara și istoria românească dela marele ei reg.

CAMIL PETRESCU

ACADEMIA ROMÂNĂ ÎN ULTIMII ZECE ANI

Restaurarea fostului principe Carol, în drepturile de moștenitor al părintelui Său Regele Ferdinand I, și proclamarea Sa ca Rege al Românilor, sub numele de Regele Carol II, prin votul unanim și entuziast al Adunărilor naționale legiuitoare în ziua de 8 Iunie 1930, a avut în sentimentele membrilor Academiei Române o rezonantă vie și puternică, pe care Ion Bianu, președintele acestei instituții din acea vreme, a exprimat-o în cuvintele pornite din adâncă sinceritate. „De nenumărate ori, a spus Ion Bianu în ședința dela 13 Iunie 1930, Academia Română a avut prilej să afirme și să constate strânsele legături care unesc această instituție culturală a neamului românesc cu dinastia națională întemeiată în același timp cu dânsa în 1866. Toate evenimentele de bucurie, de durere sau de îngrijorare, care au atins dinastia noastră, au avut adânc și puternic răsunet în sânul acestei instituții a cugetării românești“. Iar secretarul general al Academiei, George Țițeica, întregea cuvintele lui Ion Bianu, prin următoarea caracterizare pusă în fruntea raportului său pe anul 1930—1931 : „Regele Carol II, crescut sub privirea blândă și înțeleaptă a Marelui Rege Ferdinand I și a Reginei Maria, format în zilele de grea încercare prin care a trecut neamul nostru, cunoaște de aproape aspirațiile de cultură și de civilizație ale poporului român și va ști să deschidă drumul sigur către realizarea lor“.

Amândoi acești reprezentanți ai Academiei au exprimat prin cuvintele lor aceea ce a constituit un crez statornic în tradiția

instituției lor, anume: crezul în misiunea culturală a dinastiei și în datoria ce se impune Academiei Române de a sta în serviciul acestei misiuni. Rând pe rând, cei mai iluștri academicieni români au mărturisit acest crez. În reciprocitate cu el a crescut și interesul primilor doi regi ai dinastiei, Regele Carol I și Regele Ferdinand I, pentru lucrările Academiei. Regele Carol, chiar la confirmarea Statutelor Academiei în 1867, adică la redactarea actului de naștere al acesteia, are bunăvoința să ureze noii instituții un viitor strălucit. După doisprezece ani, în 1879, primește să-i fie președinte de onoare, rostind cuvinte măgulitoare, menite să deștepte în sânul ei curaj și încredere. „Sunt mândru că sub Domnia Mea s'a fundat Societatea care astăzi devine Academia Română. Urez din toată inima ca această frumoasă instituțiune să fie un avut izvor pentru știință, pentru limba și istoria noastră națională. Primesc cu o vie satisfacție a fi Președintele onorar al acestui doct Corp...”.

Părintescul interes, arătat dela început Academiei, a fost continuat de Regele Carol I până la sfârșitul vieții sale. Urmașul său, Regele Ferdinand, format în aceleași sentimente, își avu domnia, în primii săi ani, turburată de vijelia războinică, în care interese de altă ordine veniră să înlocuiască interesele pentru cultură. Când liniștea fu restabilită, Regele Ferdinand I reluă misiunea începută de marele său predecesor. Din nefericire, viața sa fu scurtă. Misiunea culturală a Dinastiei a fost reluată după 1930, de Regele Carol II, Acela care avea să fie numit Voevodul Culturii.

În cei zece ani, câți au urmat Restaurării, Academia Română a avut în M. S. Regele Carol II, nu numai un protector, care i-a acordat atențiune și bunăvoință, dar, în multe împrejurări, un inspirator direct. Gândul M. S. Regelui a fost știut și ținut în cumpănă, ori de câte ori a fost o hotărâre importantă de luat în vederea viitorului. Academia Română și-a găsit soliditatea, de care se bucură organizația sa de astăzi, în colaborarea persistentă pe care i-a dat-o președintele ei de onoare.

Prima hotărâre, pe care Academia avea să o ia, după întregirea neamului românesc, privea modificarea Statutelor sale. Statutele vechi, croite pe nevoile culturale ale României de dinainte de războiul mondial, și care funcționau pe baza legii

din 1879, constituiau un cadru îngust pentru aceea ce urma să fie cultura României Mari. Dorința de a le modifica a pornit din chiar rândurile academicienilor, cum era și natural, de îndată ce luă sfârșit războiul, și ea fu tradusă în numeroase propuneri, care se țin lanț, timp de mai mulți ani. Profesorul D. Gusti alese, ca temă a discursului său de recepție, ținut la 10 Iunie 1923: *Ființa și menirea Academiei*, în care un loc important îl au tocmai considerațiile asupra unei noi organizări a Academiei Române. „Înlănțuind prezentul ilustrului trecut, noi obligații se impun, zice profesorul D. Gusti. Academia Română trebuie să se înarmeze pentru o acțiune și mai concentrată, și mai avântată, și mai puternică decât a fost până acum“. În anii următori chestiunea modificării Statutelor este veșnic prezentă pe ordinea de zi a sesiunilor generale. Se alege o comisiune pentru a întocmi proiectul unei noi organizări. În sesiunea generală din Mai 1929 se depun diferite propuneri din partea d-lor E. Racoviță, Dr. Grigore Antipa, Sextil Pușcariu și I. Bianu. În sesiunea generală din Mai 1934, Dr. Antipa revine cu un memoriu privitor la reorganizarea Academiei Române, bine documentat și care rezuma toate propunerile făcute înainte de dânsul. În sfârșit, în sesiunea generală din Mai 1935, delegațiunea Academiei, constituită din d-nii L. Mrazek, A. Lăpețatu, G. Țițeica, I. Simionescu și Ion Bianu, supune spre votare un proiect de modificare a Statutelor, care se și votează cu mici schimbări, după lungi discuții, la 29 Mai 1935. Între proiectul care s'a votat și propunerile diferiților academicieni, care porniseră dela dorința de a se da Academiei o nouă organizare în corespondență cu cerințele vremii, este însă o mare deosebire. Propunătorii mai toți doreau înmulțirea secțiilor, în loc de trei să fie cinci, pentru ca să se dea posibilitatea tuturor specialităților să fie reprezentate, și în același timp cu înmulțirea secțiilor, ei voiau să se înmulțească și numărul membrilor. Apoi, mai toți propunătorii, în special d. Dr. Antipa, doreau ca Academia, „în loc de a se mai mulțumi, ca în trecut, numai cu rolul limitat de selecționator și încurajator, să organizeze ea singură, pe ogorul activității științifice naționale, o cultură sistematică, cât mai intensă, cu scopuri determinate de nevoile actuale și de interesele mari permanente ale Țării“. În perspectiva aceasta

largă de activitate, se întrevedeau de propunători ca principale țeluri pentru Academie: organizarea și îndrumarea cercetărilor asupra vieții, firii și concepției despre viață și lume a poporului român, pentru ca, diferențiindu-l pe acesta de alte popoare, să se știe măsurile ce trebuiesc luate, pentru a-i dirija mersul evoluției pe calea indicată de firea și aspirațiile lui; organizarea și îndrumarea cercetărilor asupra mediului social și tot așa asupra mediului natural; în sfârșit, organizarea unei activități științifice, în toate domeniile ei pure și practice, în scopul de a pune în valoare bogățiile și frumusețile naturale ale țării, și de a ajunge astfel la o prosperitate materială și la o înălțare morală a poporului. În activitatea Academiei să pulseze, cu un cuvânt, în forma ei cea mai armonică, viața culturală a neamului românesc. Delegația nu merge așa de departe, prin dispozițiile cuprinse în proiectul pe care îl supune discuției. Scopul acestor dispoziții este cu mult mai modest, după cum lămurește G. Țițeica, membru al delegației. Nu se urmărește reorganizarea Academiei, ci o simplă adaptare a Statutelor la starea de fapt, care le-a depășit. Statutele în vigoare întâlnesc dificultăți la aplicarea lor. Se cere numai înlăturarea acestor dificultăți prin câteva modificări de oportunitate. Pentru o adevărată reorganizare vremea nu a sosit încă. Proiectul prezentat de delegație, cu mici schimbări, a fost votat, și a fost cuminte că s'a votat în forma prezentată. O reorganizare a Academiei în stil mare, concepută, cum se propunea, pe un plan grandios, ar fi dus la multe decepții. Cercetările științifice, nici a îndruma, nici a duce la rezultate definitive nu pot fără suficiente mijloace bănești. Academia însă nu avea atunci și nu are nici acum aceste mijloace. Pentru întreținerea bibliotecii sale, care este unica bibliotecă a țării, ea este silită să întreprindeze toate subvențiile ce primește dela Stat; iar din averea sa proprie nu poate dispune mult, fiindcă această avere, provenită dela diferiți donatori, este legată de obligațiile impuse de voința acestora.

Cu toate acestea, modificările votate în Mai 1935 n'au fost tocmai lipsite de utilitate. Dacă ele n'ar fi făcut decât să înlesnească realizarea unor inovații cerute urgent de spiritul vremii, și încă pentru moment era destul. În primul rând,

trebuia ca Statutele să permită recrutarea membrilor Academiei dintr'un cadru mai larg de cum se făcea până atunci. M. S. Regele, la primul contact avut cu membrii Academiei, s'a arătat surprins că în rândul lor nu vede nici un artist, când de fapt țara avea artiști de talia lui George Enescu. Opinia publică, de asemeni, cerea înnoiri în serviciile bibliotecii și în acordarea premiilor. Dela aceste cerințe Academia neputându-se substra, le realizase în parte, chiar sub imperiul vechilor Statute. Astfel George Enescu este ales membru activ al Academiei încă din Mai 1932, iar discursul său de recepție, în prezența M. S. Regelui, a fost ținut în 1933, adică cu doi ani înainte de votarea modificărilor. De asemeni, în practica zilnică a serviciului de bibliotecă și în acordarea premiilor anuale se introduseseră îmbunătățirile pe care le cerea publicul. Prin votarea proiectului prezentat de delegație nu se făcea decât să se legalizeze o stare de fapt, așa cum spunea prea bine George Țițeica. Cu legalizarea însă a stării de fapt, noile Statute asigurau dezvoltarea viitoare a Academiei, cărcia, ferind-o de decepții, îi da răgaz să se consolideze.

Principala modificare, introdusă în Statutele Academiei, prin votul din 1935, consistă în sporirea numărului de membri activi, dela 36 la 45; adică, 15 membri de fiecare secție, în loc de 12, ca până aci; precum și în diferențierea mai precisă a atribuțiilor și îndatoririlor celor trei secțiuni. În secția literară, arta și filosofia își dobândiră prezența lor legalizată, alături de literatură și filologie; în secția istorică, alături de științele istorice și sociale, acestea din urmă fără o determinare mai precisă, sunt enumerate acum : științele geografice, juridice, economice, financiare și sociologice ; în secția științifică, de unde mai înainte erau indicate numai științele exacte și fizice, acum sunt indicate în mod complet științele teoretice și aplicate : medicina, agricultura, ingineria, etc., alături de științele teoretice. Ca o consecință a acestei modificări a venit dela sine, prin Regulamentul de aplicare al Statutelor, sporirea numărului de membri corespondenți și drepturile acestora la o colaborare mai activă la lucrările Academiei. Modificarea votată pare neînsemnată în aparență. În realitate însă ea a avut consecințe apreciable,

fiindcă venea să întărească o stare sufletească dinamizată de mai înainte prin dorința de înnoire.

Și dorința aceasta de înnoire nu avea nevoie de multe forme legale. Ea mergea dela sine spre realizare, fiindcă încurajări îi veneau din toate părțile și mai ales îi veneau dela Suveran. În tot răstimpul celor zece ani din urmă, n'a fost ocazie, în care Suveranul, găsindu-se în mijlocul academicienilor, să nu le învioreze sufletul prin cuvinte de încurajare. La 25 Mai 1931, Suveranul prezidează pentru prima oară, în calitate de Rege, o ședință a Academiei. Erau pe atunci pentru țară zile grele de criză economică. Reprezentantul Academiei s'a crezut de aceea îndreptățit să amintească de greutățile cu care instituția sa are de luptat. „Fără un ajutor puternic, zice el, nu putem spera să ajungem a îndeplini menirea noastră“. La aceste cuvinte, Suveranul răspunde: „Frumoasă și nobilă misiune are Academia Română în dezvoltarea Patriei, mai ales în zilele acestea când materialismul cel mai acut domină omenirea. Țara aceasta atât de bogată în resurse naționale ale solului trebuie de aici încoa să dezvolte și mai mult bogățiile ei culturale și sufletești. În această operă de progres, Societatea Domniilor Voastre are rolul de căpetenie“.

„Un puternic stâlp al bunei tradiții o formează scumpa Mea oștire, celălalt stâlp sunteți voi“.

„Oricât de mare ar fi bogăția materială a unei țări și oricât de puternică ar fi puterea ei armată, în fața istoriei omenirii acea țară nu va avea o însemnătate, dacă nu va aduce aportul ei literar, artistic și științific. Întreg trecutul țării se adăpostește aici, între aceste ziduri, spre a ne da îndemnul să clădim pe temelii frumoaselor eforturi de ieri și să desăvârșim neamului un strălucit viitor intelectual. N'a fost Academia Română înfăptuirea Unirii, înainte ca ea să se fi încheiat prin vitejia și jertfa atâtor energii tinere? Din această mare efortare care ne-a adus întruchiparea visului tuturor Românilor trebuie să se închege, pe terenul cultural, realizări care să fie la înălțimea suferințelor din trecut“.

„Poate că în trecutul nostru politic problemele de consolidare ale unei țări înconjurată de dușmani și care atâtea veacuri a trebuit să ducă lupta cu sabia în mână spre a apăra chiar ființa

ei, a făcut să se uite dezvoltarea noastră pe terenul intelectual. De aici înainte, sunt convins însă, că toți acei care vor avea responsabilitatea conducerii țării vor da tot atâta atenție problemelor sufletești, cât și celor materiale și pur politice“.

Rareori i-a fost dat unei instituții de cultură să-și audă menirea anunțată în cuvinte atât de bărbătești. Crezul de care scriam mai sus s'a înfiripat și adâncit în inima academicienilor români, din trăirea unor momente ca acelea ale ședinței din 25 Mai 1931.

Așa se explică avântul crescând al activității Academiei Române, între anii 1930—1940. Comunicările din ședințele publice se înmulțesc și devin, an după an, mai variate. De unde mai înainte ele se mărgineau la subiecte de istorie și filologie, acum îmbrățișează întreg orizontul gândirii științifice. Paralel cu comunicările merg și publicațiunile. Apoi, dimpreună cu comunicările și publicațiile, avem înmulțirea și executarea, într'un chip cu mult mai măreț, ca înainte vreme, a ședințelor solemne destinate comemorării oamenilor mari ai Țării. Ședințele de comemorare sunt un mijloc practic de a face educația maselor populare, și de aceea ele sunt aproape obligatorii pentru orice instituție culturală. Ele sunt ocazii de trezire a idealurilor vechi și de îndemnuri noi la eroism. Dar ele sunt și ceva mai mult, când sunt bine pregătite. Sunt momente de sublimă încordare spirituală, în care reprezentanții de frunte ai intelectualilor de astăzi sunt chemați să se pronunțe asupra valorii operelor culturale de ieri, arătând în ce măsură ei primesc să garanteze valoarea acestora în viitor. Mai presus de toate, comemorările, când la ele participă sufletește intelectualitatea unei națiuni întregi, sunt singurele ocazii, în care se pot repara nedreptățile și restabili meritele geniilor nesocotite în viață. Ele constituiesc propaganda cea mai sinceră și mai dreaptă în serviciul progresului.

Din acest punct de vedere, Academia Română, prin înmulțirea ședințelor solemne de comemorare, în ultimii zece ani, și prin felul cum a pregătit aceste comemorări, a dovedit că-și înțelege pe deplin îndatoririle de prima instituție culturală. Din comemorările sale, figurile sărbătorite au câștigat relief și

strălucire. Căci, mulțumită tradiției sale nepătate, Academia a avut, cu ocazia acestor comemorări, rara fericire de a avea mai totdeauna în mijlocul său pe Suveran Insuși, în rolul de Voevod al culturii, spunându-și cuvântul, cu sinceritatea unui desăvârșit intelectual. Regina poetă Carmen Sylva (ședința dela 6 Martie 1936) ; B. P. Hasdeu (ședința dela 27 Nov. 1936) ; Regele Carol I (ședința dela 26 Mai 1939) ; Mihail Eminescu (ședința dela 16 Iunie 1939) ; Titu Maiorescu (ședința dela 17 Februarie 1940), etc., au avut comemorări la înălțimea gloriei lor și a recunoștinței noastre.

Activitatea ar fi putut fi și mai bogată, negreșit, dacă mijloacele materiale ale Academiei ar fi mers crescând cu avântul sufletesc al membrilor săi. Dar realitatea era, cum am spus, cu totul alta. În primii ani după război, foarte îngrijitoare chiar. Devalorizarea monetei naționale și exproprierea de bunuri rurale redusese ră până întru atât veniturile Academiei, încât aceasta nu putea face față nici măcar cheltuelilor cerute de serviciile bibliotecii. Primele memorii adresate Suveranului, îndată după suirea Sa pe tron, au fost memoriile care-l aduceau la cunoștință această stare precară. Subvențiile înscrise în bugetul Statului se încasau cu greu și după mari întârzieri, fiindcă însuși Statul trecea prin momente de criză. A fost într'un moment de desnădejde, vorba să se înceteze cu publicațiile și să se închidă biblioteca. Dacă aceste împrejurări grele au putut fi trecute, aceasta se datorează în bună parte intervenției directe a Suveranului. Tot Lui datorează Academia dreptul de a avea ea singură denumirea de Academie, drept care-i fusese încălcat de alte instituții prin surprindere. Prin decretul-lege dela 7 Iulie 1938, s'a stabilit în mod definitiv, că pe viitor cuvântul „Academie“, singur sau urmat de alte cuvinte, nu poate fi întrebuințat drept denumire sau firmă de nici o persoană fizică sau juridică în afară de Academia Română. (Numai legea poate acorda școlilor de învățământ superior sau asociațiunilor științifice profesionale denumirea de „Academie“, și atunci Academia Română va fi în prealabil consultată.) În expunerea de motive care însoțește acest decret lege, se confirmă, o dată mai mult, că Academia Română este

ridicată, prin legea din 29 Martie 1879, la rangul de Institut Național.

O problemă apoi, care își aștepta soluționarea, înainte de a se lăsa curs liber avântului spre cercetările științifice de specialitate, este aceea a localului.

Marea problemă a viitorului Academiei este localul ei, a spus-o Vasile Pârvan încă din 1925 în raportul pe care l-a prezentat plenului academic, în calitatea sa de secretar general. Înainte de a merge mai departe în activitatea sa, Academia trebuie să aibă un nou local, clădit anume pentru trebuințele ei culturale, în locul casei ce ocupă astăzi pe Calea Victoriei din București, care, deși cu încăperi multe, este improprie scopului ce are să îndeplinească. Din acest nou local s'a clădit până acum de abia un pavilion al bibliotecii, destinat sălilor de lectură și adăpostirii unei părți din depozitul de cărți, și care a fost inaugurat în Iunie 1937. Pentru toate celelalte trebuințe ale Academiei: completarea spațiului necesar bibliotecii, muzeul culturii naționale, săli speciale pentru lucrările secțiunilor etc. nu s'a început clădi încă nimic. Dar, de ce atâta grijă pentru local? Este pentru dezvoltarea Academiei Române numaidecât o condiție imperioasă clădirea unui local, monumental precum se cere? Alte Academii din străinătate o duc, unele dintre ele, foarte bine, cu localuri închiriate. Unele chiar sunt găzduite în localuri de împrumut. De ce Academia Română face din problema localului o problemă a însuși viitorului său? Asemenea întrebări se pot pune. Ele s'au și pus de mulți. De aceea este bine ca această problemă a localului să fie bine lămurită, dându-se întrebărilor de mai sus răspunsul care este conform adevărului și care să taie drumul altor răspunsuri fanteziste.

Răspunsul, conform adevărului, se poate da numai de acela care își dă seama: întâi, de scopul pe care l-a urmărit, încă dela înființarea sa, Academia Română; și în al doilea rând, de mijloacele prin care acest scop a putut să fie atins. Academiiile toate, în ceea ce privește idealul moralei și al științei, au cam același scop, în principiu. În fapt însă fiecare mai are și un scop propriu, adesea național, care rezultă din adaptarea scopului de principiu la cerințele urgente ale mediului în care ia naștere. La adaptarea, pe care trebuie să o facă fiecare, se servește apoi

de mijloacele pe care le socotește mai potrivite. Academia română, pe lângă scopul umanitar, privitor la moralitate și știință, a avut scopul de a aduna toate documentele și de a face toate investigațiile pentru a dovedi unitatea de origine, de limbă și de cultură a poporului românesc, pentru a legitima astfel dreptul acestuia la suveranitate națională. Pentru realizarea acestui scop, ea a trebuit să-și încorporeze local pentru păstrare de cărți, documente, monete, obiecte vechi de artă, etc. Un ceaslov vechi și o monetă veche, în averea unei alte Academii, bunăoară în a celei franceze, nu au decât valoarea unor piese de curiozitate, pe când în averea Academiei Române ele sunt de o valoare incalculabilă, fiindcă pe ele se sprijină documentarea istorică a vieții românești. Repartizarea acestor piese de documentare la instituții diferite, așa cum se face aiurea, ar fi pentru cultura română de un prea mare risc, iar pentru Academia Română o adevărată decapitare, căci pe această documentare și-a întemeiat ea menirea. De aceea foarte explicabilă alarma pe care o da Vasile Pârvan în 1925. „Toată munca și tot devotamentul, scrie Pârvan în raportul său din 1925, pe care timp de jumătate de veac le-au depus conducătorii Academiei spre a aduna tezaurul de cărți, manuscripte și documente păstrat în biblioteca noastră sunt amenințate în fiecare moment de pierire în localul actual: insuficient, impropriu, și total dezarmat în fața incendiului“. Această alarmă nu vine atât din teama că poate pieri o bibliotecă oarecare, fie cât de bogată, ci din teama că pot pieri cu ea actele de legitimare ale națiunii românești, pe care Academia le-a adunat an cu an cu sânguință și cu pietate. Aici stă importanța problemei localului pentru Academie. Aici și explicarea, pentru ce un Ion Bîanu și un Dimitrie A. Sturdza tremurau pe avutul Academiei. Tot aici și explicarea sentimentelor de venerație pe care toți bărbații politici ai țării le-au avut față de Academie, de câte ori interesele ei au fost în joc. „Sub cupola Academiei Române, scrie fostul Președinte de Consiliu, Patriarhul Miron, în expunerea de motive care însoțește decretul lege prin care se asigură Academiei dreptul asupra numelui său; sub cupola Academiei Române s'a pus la cale, organizat și îndrumat, studiul aprofundat al Țării și poporului românesc, sub toate aspectele :

literar, artistic, istoric și științific ; de aici au pornit pe tot cuprinsul pământului locuit de suflarea românească razele dătătoare de speranțe ce întăreau puterile de rezistență ale unui neam în lupta lui pentru libertate; astfel fiind, este o datorie pentru Statul Român să nu lase a se ștribi în nici un mod prestigiul pe care Academia Română și l-a câștigat..."

Tot aceste sentimente le exprimă și M. S. Regele Carol II în cuvintele lapidare, citate mai sus : Intreg trecutul Țării se adăpostește aici, între aceste ziduri, spre a ne da îndemnul să clădim, pe temelia frumoaselor eforturi de ieri, un strălucit viitor intelectual neamului !

La 1925, localul Academiei era insuficient și impropriu sub toate raporturile: de aceea alarma dată de Vasile Pârvan. De atunci motivarea acestei alarme a fost în parte înlăturată. În 1937 s'a clădit un pavilion al bibliotecii, despre care am pomenit mai sus. Rămâne însă restul de completat și care va avea să cuprindă : un al doilea pavilion pentru bibliotecă; un pavilion pentru muzeul culturii naționale, și în sfârșit pavilionul din centru, în care să se țină ședințele, cu săli speciale pentru activitatea științifică a fiecărei secțiuni. Nu pentru a satisface așa dar sentimentele de deșertăciune ale academicienilor, ci pentru a desăvârși o operă de mare folos național, este nevoie ca să se soluționeze problema localului Academiei. Avem toată încrederea că soluționarea va veni repede. Un pas, și încă un pas mare, spre ea s'a făcut. Prin decretul-lege cu Nr. 2514/1937 pentru înființarea „Fondului Cultural Regele Carol II“, publicat în *Monitorul Oficial* din 10 Iunie 1937, s'a dispus pentru mărirea veniturilor Academiei Române o sumă de două sute milioane lei în rentă perpetuă și netransmisibilă cu dobânda anuală de 4%, sumă care a fost destinată de Academie să alimenteze prin dobânda ei fondul pentru clădirea localului. Aproape opt milioane anual merg astfel direct la fondul localului. Cu această ocaziune, ca și totdeauna, M. S. Regele Carol II a acordat Academiei Inalta Sa solitudine.

Când se va termina localul, vor începe, pentru activitatea științifică a Academiei, condiții cu mult mai prielnice ca până acum. Atunci vor avea sorti să se realizeze dorințele exprimate prin propunerile ce s'au făcut, cu ocazia discuției la modificarea

Statutelor, din Mai 1935. Secțiile pot fi înmulțite la cinci în loc de trei. Vor fi atunci încăperi suficiente pentru munca în comun a membrilor activi cu membrii corespondenți și onorari. Se va organiza în mod rațional și colaborarea care trebuie să se facă între Academia Română și Academiiile străine.

În așteptarea acestor condiții mai prielnice, legate de construirea noului local, se lucrează de pe acum la îmbunătățirea organizației interne. S'au adus modificări regulamentului pentru serviciile interioare și s'a pus în studiu o nouă reglementare a premiilor, fiindcă tradiția urmată s'a dovedit că nu corespunde, în mod eficient, intențiilor urmărite de Academie. Premiile ce se decern astăzi, pe sumele fixate prin acte de donațiuni, din cauza devalorizării monetei au ajuns multe să fie mici și deci nesolicitate. Trebuie găsită modalitatea legală, ca respectându-se în fond voința donatorilor, să se poată acumula la un loc mai multe premii mici într'un premiu mai mare. Alături de premii, Academia intenționează, de asemenea, să prevadă în regulamentul său și subvenționarea lucrărilor științifice în curs. Singurul lucru prin care s'ar putea ajunge la realizarea rolului ei de îndrumătoare a cercetărilor științifice. Cu sporirea numărului de membri activi în fiecare secțiune, s'a creat apoi și posibilitatea ca buletinele editate de Academie în limbi străine să fie mai bogate ca cuprins și mai regulate ca apariție. Anul acesta s'a mai adăugat la cele două buletine existente, dintre care unul pentru secția istorică, condus de d. profesor N. Iorga, și altul pentru secția științifică, condus de d. Dr. Antipa, un al treilea, pentru secția literară, condus de d-nii profesori Th. Capidan și D. Caracostea.

Nu este aici loc! să insistăm asupra publicațiilor Academiei dintre anii 1930—1940. Numai cu înșirarea titlurilor am umple un spațiu mai mare decât acela care ne-a fost pus la dispoziție. Este destul să amintim că numărul lor este în creștere pe fiecare an.

În sfârșit, pentru a corespunde cerințelor protocolare privitoare la portul uniformelor, Academia Română, urmând exemplul dat de Corpurile legiuitoare și de toate instituțiile de Stat, cu înalta aprobare a M. S. Regelui, a introdus, în noul său Regulament, obligația pentru membrii activi de a purta

uniforma specială de academician, în următoarele împrejurări : şedinţe solemne pentru recepţiunea noilor membri ; şedinţe festive şi comemorative ; ceremonii şi serbări oficiale, naţionale sau culturale, când membrii vor fi delegaţi să reprezinte Academia ; servicii divine, când membrii reprezintă Academia. Portul uniformei de academician a fost inaugurat în şedinţa solemnă dela 1 Februarie 1940, cu ocazia comemorării a una sută de ani dela naşterea lui Titu Maiorescu.

Bilanţul ultimilor zece ani din viaţa Academiei Române poate fi aşa dar privit cu satisfacţie. Prima instituţie de cultură a Ţării noastre, în continuarea trecutului său glorios, îşi pregăteşte, în mod chibzuit şi persistent, toate mijloacele materiale şi morale pentru a rămâne la înălţimea chemării sale.

C. RĂDULESCU-MOTRU

NISTRUL

Nistrul l-am văzut întâia oară îndată după războiul cel mare, când s'a făcut unirea.

Venind dinspre apus, am răzbit printr'o poartă a stâncilor care domină Soroca. Atunci mi-a apărut dintr'odată ocolind orașul care, dela țărmul lui, se înălța în trepte de vile și vii. Călătorului ce vine din cealaltă parte, din depărtările Podoliei, acea așezare îi nălucește ca o viziune romantică.

La malul fluviului, izolată de târg, dormita într'o melancolie neturbată cetățuia medievală a vechilor străji sorocene, care păzeau odinioară către pustia răsăriteană.

Mai încolo, pe luciul apei, se închideau în singurătate, fără măcinș, mori negre plutitoare.

Holde pârguindu-se în soare, dincolo, pe malul ucrainian.

Dincoace șiraguri de arbori pe praguri stâncoase. Peisajele păreau abandonate de oameni. Cu toate acestea ne aflam într'o zonă dramatică; de ceea parte era încă haos anarhic; dincoace, de pe înălțime, stăpâneau nevăzute tunurile noastre.

Imaginea aceasta primă de apă frumoasă s'a păstrat în mine și mai pe urmă, de câte ori am revăzut Nistrul, în alte părți ale hotarului, fie la Hotin, fie la Tighina, fie la Liman. Dincolo de înfățișarea lui, îndărătul oamenilor de azi care sălășluiesc spre fostul olat al Tătarilor, necontenit s'au amestecat icoanele trecutului.

Nistrul e un hotar al neamului românesc. În unele părți e un hotar aproximativ, căci așezări destul de importante și compacte de Moldoveni l-au depășit până în apa Bugului. De asemeni, în vremi prielnice, păstorii din munte și-au dus turmele

la pășuni grase până la Crâm. Moldova întreagă s'a consolidat altădată prin forța de expansiune a neamului românesc înspre locurile goale, cum glăsuiesc uricele dela Ștefan-Vodă și dela alți Domni. Cutare moșii au fost date cutărui oștean ori boier, pentru credință și vrednicie, ca să le fie ocină în veci lor și urmașilor. Cel dintâi drum al meu prin ținuturile Bălți, Orhei și Soroca, spre Nistru, l-am făcut străbătând așezări de răzeși. S'a întâmplat ca în Basarabia supusă țarilor ruși, spre deosebire de unificările rurale dela noi, mazilii și răzeșii moldoveni să-și păstreze unele rânduicli și privilegii. I-am găsit deplin conștiinți de deosebirea dintre ei și țărani; partea de sat locuită de „neamuri“ desfăcută de cealaltă a țăranilor; fiecare parte cu biserica ei. Nu era vorba numai de un rang social (căci mazilii și răzeșii din vechi erau oameni liberi, pe când țăranii fuseseră șerbi); ci despărțirea era și de sânge: mazilii și răzeșii erau vechi neamuri pământene, pe când cele mai multe așezări de țărani se alcătuiau din „vecini“, coloniști din goliștea tătarască ori din crăia Leșilor.

Hotarul vechii Moldove a fost ținut de voievozii întemeietori cu sabă. Călărimile răzeșilor făceau slujbă Domniei, ca să ție rânduială pe drumul cel mare de comerț continental dela Liov la Cetatea-Albă, unde se aflau antrepozitele genoveze pentru Orient. Cel mai important venit al vistieriei Moldovei lui Ștefan-cel-Mare îl dădeau vămile acestea de tranzit, a drumurilor Cetății-Albe și Chiliei. Asta a și îngăduit acestui voievod să organizeze una din cele mai bune armate a timpului, cu care a putut opri un răstimp enorma presiune a forței turcești.

De aceea, în călătoriile mele în Moldova de dincolo de Prut până la Nistru, am fost cu deosebire impresionat de această putere încă în ființă a așezărilor de odinioară. Și încă nici nu trebuia s'o descopăr eu; se descoperea și se vădea ea singură. Numai mazili și răzeși în toate părțile ! Care de care mai dârzi și mai aprigi.

În așezările din vechime statornice ale națiilor apusene, unde oamenii nu s'au mișcat din cuibarele lor, căutând ocrotirea seniorului ori a regelui, s'a dezvoltat în așa măsură particularismul, încât multă vreme, în Italia de pildă, s'a războit o

cetate cu alta și s'a prigonit sat cu sat. Vrăjmășia de interese a oamenilor de același neam i-a dus până la deosebiri de limbă, până la circumscrieri dialectale.

Psihologia bătrânilor noștri a fost alta. Ei s'au extins pe teritoriul lor firesc în roiuri neconținute, păstrând amintirea și dorul locurilor de baștină. Indelunga îndeletnicire păstorească a ținut și mai vie legătura asta, prin limbă. Călărețul dela Nistru, care priveghea de pe dealuri în pustia căpcăunilor, avea din neam în neam nostalgia codrului verde și a apelor limpezi din locurile înalte, unde se născuseră uncheșii lui. Multe sate dela Nistru au păstrat povestea asta : că bătrânii lor au venit de undeva, dela munte. De aceea am încetat degrabă de a mă mira că răzeșii mei de cătră Soroca făceau atâta haz de „Amintirile“ din copilărie ale lui Ion Creangă ori de „Capra cu trei iezi“, pe care obișnuiam a le citi în șezători improvizate. Intr'un loc am auzit vorbe care m'au străpuns până în fundul sufletului. Dumnealui mazilul se încălzea mai anevoie la un pahar de vin ori la o vorbă frățască; pe când mazilița frângea o pâine albă închinând-o oaspetelui cu dragoste și cu cele de cuviință lângă pocalul de vin. „Căci — zicea dumneai — totdeauna am avut noi dor de frații noștri ca brazilii și de surorile noastre ca florile...“

Precum toată lumea cunoaște, în domnia binecredinciosului nostru voievod Ștefan bătrânul, în anul dela Hristos 1469, au năboit asupra ținuturilor creștine Tătarii Hoardei-de-Aur sub căpitenia lui Mamac-Han. Trecând Niprul, s'au cumpănit în pragul lumii, rupând-se în trei trâmbe; două au pălit în Lehia, iar a treia a trecut Nistrul. De această primejdie Ștefan Voievod, ca și Craiul, fusese vestit de Hanul de Crâm, dușman celui dela Kipciac. Craiul nu luase măsuri, de aceea Lehia a fost prădată și sângerată până în mare adâncime. Însă Ștefan-Vodă trimisese răspuns răzeșilor săi și-și tocmise și curtenii. Cu strămoșii acestor răzeși pe care-i cercetam eu în Orhei și Soroca, domnia sa Radu Gangur a făcut haitaș mării-sale, încât Domnia, încercuind dumbrăvile dela Lipiți, a zdrobit ceambulurile hoardei. Au căzut nu numai mârzacii și prădalnici de rând ; ci a fost prins fratele Hanului Mamac și fiul Hanului.

Iar răzeșii au întrebuintat la județul domnesc sabia până ce au ostenit. Atunci Mamac-Han, la Movilău unde se afla așteptând dobânda, a primit veste rea dela Moldova și s'a încrâncenat smulgându-și barba, bătându-se cu pumnii la tâmpile și amănințând să desfacă cerul și pământul și să puie Moldova sub fier și pârjol, dacă nu i se sloboade fiul și fratele, și oștenii, și prăzile. Iată au cunoscut răzeșii dela Nistru puterea lor, căci măria-sa i-a pus să taie în fața celor o sută de soli ai lui Mamac pe sultan-zadë ; după aceea a pus sub sabie pentru trufia lor și a hanului lor pe nouăzeci și nouă de soli, și numai pe unul l-a eliberat, cu urechile ciumpăvite și nasul scurtat, ca să ducă lui Mamac-Han răspuns. În toată domnia măricei-sale Ștefan-Vodă, olatul Nistrului a avut pace dinspre pustie. Cetățile Nistrului s'au întărit și așezările răzeșilor au înflorit.

*

Am cunoscut atunci, la Alcedari, pe unul din urmașii acestor oșteni dela Lipiți. Era o figură prea bine cunoscută într'un ținut întreg : căpitanul Grigore Fotescu.

Cine nu știa și cine nu văzuse în ținutul Sorocci și în hotarele ținutului Sorocci pe domnia-sa Grigore Fotescu ! Cine nu auzise de caii lui, a căror sămânță o adusesse din tabunuri dela Caucaz ! Cine nu vorbea de prisaca, de via, de ogoarele lui !

În saraiurile lui forfoteau argații. Hazeaica lui avea femei la tors și la țesut. Într'una din cămări, pe o laiță largă, la anumită vreme a anului, totdeauna sta cucuiat un Jidov meșter, cosând șieac și potrivind blăniți de miel și „hulpe“. Iar gospodarul, când se întoceea dela „deal“ și descăleca în mijlocul ogrăzii, își punca în șold mâna care ținea harapnicul și se uita posomorît în jur.

Căpitan Grigore știa să-și administreze nu numai averea, ci și oaspeții care binevoiau să-l cerceteze la sărbătorile de iarnă ori sfintele Paști. Mesele erau mese : una se ridica și alta se întindea. Cântau lăutarii răzimați de ușorii ușilor. Vinul cel bun din fundul pivniței sfârâia în pocaluri. Iar la grajd stăteau străji cu poruncă tare, precum că nimeni n'are voie să înhame și să plece. Întâi și întâi să-l doboare pe dumnealui căpitan

Grigore, și pe urmă, peste trupul dumnisale, sânt slobozi să treacă !

Când se întâmpla căpitanului Grigore să intre, de pildă, în târg la Vadu-Raşcului, apoi se umpleau de capete bărboase uşile și ferestrele dughenilor. Dela un prag la altul negustorii își aruncau știrea cea mare : „A venit căpitan Grigore !“

În jur i se strâneau feluriții lui oameni cunoscuți, negustori și mecleri.

— Ce mai faci domnia-ta, căpitane Grigore ?

— Cum ai binevoit a călători, căpitane Grigore ?

— „Sudarinia“ domniei-tale, căpitane, află-se în bună-stare cu sănătatea ?

— Dar copiii cum o duc ? Cresc și se fac voinici și frumoși ?

— Îndrăznim a întreba ce-am putea cumpăra dela domnia-ta, căpitane Grigore ?

Mazilul se simțea mai tare și mai semeț decât toți. Cu cât cei din juru-i se ploconeau mai umiliți, cu atât căpitanul Grigore se simțea mai tare și mai semeț. Își mângâia mustața cărunță, apoi își punea stânga în șold, strigând scurt și răstit (așa-i era năravul) :

— Hăt ! țâst ! din partea noastră toate-s bune. Da voi cum o duceți, năcăjiților ?

— Vai de capu nostru, căpitane ; batem război cu sărăcia. Poate „câșligăm ceva“ dela domnia-ta.

— Hăt ! țâst ! Voi, bre, sânteti niște șmecheri.

— Ba, căpitane Grigore, nu sântem șmecheri, sântem niște sârmani, precum binevoiești a spune. Ne bucurăm că ai venit sănătos în târgul nostru, la prietinii domnieitale.

— Cum ?

— Ne bucurăm că ai venit sănătos la prietinii și slujitorii domnieitale, căpitane Grigore.

— Așa ? Bine ! Atunci să intrăm colea, să stăm puținel de vorbă. Măi ! Care-i mai mare în crâșma asta ? Ia să vie care-i mai mare aici, s'asculte poruncile mele.

— Să vie numaidecât ! adaogă glasuri îngrijorate negustorii. Să vie s'asculte poruncile căpitanului. S'aducă ulcele nouă, cum îi place căpitanului Grigore.

— Aicea sânt, răspunde crâșmarul închinându-se ; toate-or fi după pofta domnieitale, căpitane Grigore.

— Așa ? Prea-bine. Eu vreau, bre, să cinstesc o țară de vin cu cunoscuții mei și să stăm de vorbă. Ai auzit ? te-ai dus ? ai venit ? ai adus ?

— Are dreptate căpitanul, își șoptesc unul altuia negustorii și misiții; vinul îl bem în sănătatea și întru cinstea căpitanului și facem cu domnia-sa afaceri bune și cu dreptate. Nu-i așa, căpitane ? Domnia-ta ești om cuminte și mai ales cu dreptate.

— Cum ? Bine ; fie și așa. Am și de vândut și de cumpărat. năcăjiților.

Cum începe vorba de cumpărări, vânzări și prețuri, sub mândria și fala căpitanului Grigore Fotescu deodată răzbate viclenia cu ochi ascuțiți a mazilului. Și pentru această veghere statornică a minții și strajă a intereselor lui, târgoveții mărturisesc și mai mare admirație căpitanului Grigore.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— „Nistru, apă românească...” suspina, acum opt decenii, Hasdeu, într'un vestit pe atunci poem dramatic.

În aceeași epocă trăia dincolo de Prut, în țara supusă silnic împărăției moscovite, o doamnă de neam cantacuzinesc. Văduvă singuratică, ajunsă la vârsta întristării ultime, își clădise la moșia sa un foișor, în care se suia din când în când, în amurguri limpezi, ca să privească spre aburul depărtării : acolo, peste hotarul nou, era Iași ; acolo erau amintirile romantice ale tinereții.

Și eroii poemei lui Hasdeu, și Ilina Cantacuzin, și căpitanul de mazili Grigore Fotescu dovedeau ori că au caracter, ori că sunt supuși unei blăstămate slăbiciuni sentimentale, boală a Moldovenilor. Numai trupurile noastre fiind trecătoare, — o privire, un zâmbet, o melodie de glas au replică și ecou în oamenii altui veac. De aceea cunoșteam în zâmbetul și ochii căpitanului dela Vadu-Rașcului ascuțimile de săbii ale răzeșilor care au stătut lângă măriia-sa Ștefan-Vodă, când măriia-sa a judecat pe varvari la Nistru, în marginea lumii.

*

Spre aceste locuri moldovenești și spre acest hotar bătrân a pășit măriasa Regele mai dedemult, pe când era „fecior împăiătesc“, cum îi spuneau mazilii. Atunci l-au împresurat ei cu bucurie la Chișinău, dând glas mare, încurându-și harmasarii și scuturând cușmele. Și l-au văzut și acum de curând, în preajma sărbătorilor din iarna trecută, când s'a întors acolo cu gândurile și grijele care-i sânt partea zilelor și nopților de câțeva vreme.

Cum spun stihurile sfinte :

*Doamne-Dumnezeule, cutremurat-ai pământul.
Tămăduiește-i stricăciunile, căci se clatină.*

Regele a stat acolo cu sprânceană nouroasă, ca și voievodul cel vechi. De pe malul de stâncă al „Nistrului“ s'a uitat în Răsărit; iar împrejurul mării sale a avut pe urmașii răzeșilor și mazililor de odinioară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

INSCRIPTIE

Pentru mazilii și răzeșii dela Nistru

Doamne !

Dincolo de apa Răsăritului nu mai sânt oameni.

N'au pierit, ci li s'a veștezeit surásul.

În zarea curganelor cerul se umbrește

De aripa liliacului spaimei.

Între detunetele viforitelor iernii și pojarul Sânzienelor,

Primăvara înfloreste în prîpă spre apa Răsăritului.

Poposit-au aici, cândva, coborînd dela munți, bătrânii noștri.

Stătut-au strajă în marginea hoardelor,

Legea Domnului-Dumnezeu au pus hotar,

Aici au trăit, s'au bucurat, s'au întristat, au murit.

Subt brazdele grăului lor li s'au amestecat oasele,

*Subt pășunile dumbrăvilor le-au putrezit inimile.
Când se 'nfioară primăvara noastră aici,
Din oase și inimi zducnesc flori,
Se leagănă'n lumină, zâmbind ochilor mei.*

*Vine în locurile noastre paserea străină,
Fălfăie singură din loc în loc, suspinând un nume.
Nimeni nu-i răspunde : cel pe care-l chiamă demult s'a stâns.
Stă singură pe-un clomb, își ia zborul,
Cu ea trece și primăvara la apa Răsăritului.*

*Așa mă va chema pe mine
Când un om nou o va asculta și va contempla florile inimii mele.
Mă va chema, nu va răspunde nimeni
Și va trece spre viitor paserea singurătății.*

*Ci numai tu, o Doamne, ne vei aduna pe toți cei uitați,
Ne vei chema și vom răspunde în primăvara ta veșnică.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MIHAIL SADOVEANU

RENAȘTERE SAU CREAȚIE ?

Timpul, sub care trăim astăzi în țara noastră, a fost numit și al „renașterii“. Epitetul, destinat unui uz obștesc, nu e lipsit de frumusețe, dar nu știu dacă este și cel mai potrivit cu stările în sine. În adevăr, orice „renaștere“ presupune o naștere și o împlinire, în accepția cea mai largă a acestor cuvinte, adică o lungă perioadă de creație, un lanț de izbânzi și un particular apogeu, care aparțin trecutului. Orice renaștere mai implică apoi, dacă nu mă înșel și o gravă decadentă anterioară ei. O epocă numită „renaștere“ este ca o trezire din nou în lumina și sub puterea de sugestie a unui mare trecut. Cert, cuvântul „renaștere“ are ca semnificație și un ușor iz epigonic. Am avut fericirea să cunosc mai de aproape Portugalia lui Salazar, țara celor două primăveri și a cântecelor de-o sfâșietoare melancolie, și-mi dau seama cât de nimerită ar fi, pentru mișcarea și înfăptuirile de acolo, termenul de „renaștere“. Căci tot ce se drege și se închiagă astăzi pe țărmul cel mai apusean al continentului, stă sub semnul unei moșteniri istorice, de care portughezul este deosebit de mândru. Marele trecut portughez ? Da, acela al dinastiei de Avij, cu începutul prin vârsta cruciadelor și cu sfârșitul în veacul XVI, o dinastie care a realizat legenda pe pământ, cu un șirag de fii, care au fost străluciți domnitori, ascetici poeți, prevăzători savanți și aprigi sfinți. Marele trecut portughez ? Da, acela care întâia oară a dat europeanului sentimentul oceanic, și dascălul aventurii organizate și al tuturor expansiunilor de mai târziu.

Marea moștenire portugheză ? Desigur. Aceea a spiritului, a lui Camoens, care nu este numai cântărețul Lusiadelor, al fap-

telor cuceritoare de ape și pământuri, ci în același timp un și mai mare poet liric. O epocă de ascensiune singulară, ce a durat câteva secole, o epocă ținută în frâu și mânată de regii de Avij spre apogeul lui Manuel Fortunatul, care, pe o culme solară, culege oarecum roadele tuturor eforturilor înaintașilor săi : aceasta este priveliștea, ce se deschide portughezului, când își întoarce privirea înapoi. Epoca reprezintă una din creșterile cele mai organice și mai susținute din câte a cunoscut vre-odată Europa.

După acea epocă a venit însă catastrofa și o decadentă stăruitoare, întreruptă doar de scurte luminișuri. Secolul al XIX-lea a găsit Portugalia undeva la periferia sa și n'a mai putut să însemne pentru această țară, decât pustiiire prin banalizare. Iar în secolul nostru, cel puțin cincisprezece ani au fost cuprinși de revoluțiile cele mai arbitrare și mai anarhice, devenite endemice și menite să submineze cele din urmă rămășițe ale simțului de mândrie portughez. Terenul era copt pentru cufundare definitivă sau pentru un miracol. Atunci a venit Salazar, omul necunoscut. Un anonim, așa cum ai zice „soldatul necunoscut“. Și Salazar, întrupare clasică a duhului universitar dela Coimbra, a făcut într'un deceniu atât de mult, încât activitatea și roadele muncii sale silesc pe toți observatorii să vorbească despre o reluare a liniei de mărire portugheză. Ambiția salazariană, ținută totdeauna în frumoasă cumpănă cu posibilitățile, își poartă aureola isprăvilor ei, dar în această aureolă se amestecă și ceva nespus de trist : comparația statornică și de neînlăturat cu un trecut copleșitor. În Portugalia se lucrează mult, frumos, cu încredere, dar se lucrează în umbra unei moșteniri rămasă în aer, ca un basm răsăritean. Este acolo în urmă un suiș strămoșesc și un zenit al sângelui pe care nici-odată portughezii n'o să-l mai poată ajunge. Aceasta este melancolia tomnatică a renașterilor.

Dar Românii, au oare Românii undeva în trecutul lor o asemenea trecere peste culme, pe care noi, cei de astăzi, și copiii noștri de mâine, să n'o mai putem atinge? Hotărît nu. Spunem acest „nu“ în pofida admirației calde ce o strângem în inimă, de câte ori ni se istorisesc faptele din epoca voevodală.

Noi ne găsim pe drumul tot mai larg și mai înalt al *crenșiei*.

iar nu al unei „renașteri“. O renaștere se poate declara numai mult timp după un zenit fixat, care, în nenorocire, se prefăce delă sine în model al tuturor aspirațiilor. Istoria poporului nostru cunoaște timpuri de înflorire, când mai învoaltă, când firavă, și la fel timpuri de mocnire, de retragere într'o vitalitate organică, dar istoria noastră nu cunoaște timpuri de decadență istorică, după triumfuri consumate și de nedepășit, adică de decadență însoțite de destrămare sufletească și de sentimentul ireparabilului. Iar în perspectivă mai largă, mi se pare destul de sigur că de 150 de ani ne găsim în necurmată ascensiune. Faptele politice hotărâtoare își dau întâlnire la noi, destul de uimitor, cu fapte spirituale tot așa de decisive. E aici un neprețuit simptom al gradului de organicitate, proprie dezvoltării noastre istorice.

Tineretea reprezentanților celor mai de seamă ai spiritualității românești de astăzi coincide în timp și în preocupări cu tineretea Prințului, care avea să devină Regele Carol II, iar maturitatea acestor reprezentanți apare, în mai multe înțelesuri, contemporană și în plină lăuntrică corespondență cu toate acele fapte de întemeiere a unei noi vieți de stat, ce se datoresc supremului Cărmuitor. Domniile cele mai dinamice și cele mai constructive nu sunt totdeauna însoțite de efervescentă creatoare și în alte domenii. Fenomenul are însă loc sub ochii noștri. Căci niciodată spiritului românesc nu i s'a hărăzit un mai bogat și mai strălucit mănunchi de puteri decât în clipa de față.

E greu de prevăzut argintul strecurat, ce ni-l va aduce ziua de mâine, dar generația spirituală, care s'a manifestat după război și în cei zece ani de ocrotitoare domnie pe care îi sărbătorim, și-a cucerit o conștiință despre rosturile culturii, mult mai adâncă și mai pură, decât fuseseră în stare generațiile anterioare, care prea adesea au confundat opera de creație cu opera de culturalizare. Cântecul poezilor a devenit mai variat și mai înalt, culoarea pictorilor mai expresivă și mai plină de semnificații prin ea însăși, muzica a găsit ca niciodată drumul etnicului rafinat, arhitectura se lămurește, iar literatura epică și dramatică are o vigoare și subtilități, ce ar fi părut cu neputință acum douăzeci de ani. Și oare nu avem astăzi chiar și o metafizică românească? În toate și peste toate românismul

decorativ până deunăzi, a făcut un pas irevocabil spre însăși esența sa. Măine va fi capabil de universalitate, fără a se trăda. E ceasul construcției de larg orizont, de orizont împărătesc. S'a crezut că nisipurile băraganelor nu suportă zgârie-norii, la fel cum s'a crezut că celula noastră nervoasă n'ar rezista la efortul metafizic. Și totuși, fenomenele de necrezut au luat ființă în mijlocul nostru. Avem o metropolă cu bulevarde și pieți imperiale, cu clădiri ca fagurii, cu împrejurimi pe care geniul tehnic, tineresc și fără odihnă, și-a pus pecetea definitivă. Și câte nu s'ar mai fi putut dura în acești ani, dacă împrejurările nu ne-ar fi silit să ne cheltuim în săpare de cetăți subpământene și a râurilor de foc, pregătindu-se pentru vârsta lupilor și a fierului, dacă va să vină.

Regele Carol II și-a exprimat generos și clar, în repetate rânduri, încrederea desăvârșită ce-o are în puterea creatoare a spiritului românesc și a generației Sale. Când păcatele și absența dela datorie ale oamenilor politici L-au constrâns să introducă în țara Sa un regim autoritar, El și-a impus cu un maximum de eficiență inițiativele pe atâtea tărâmurii, adică pretutindeni unde interesul obștesc și de Stat le-au cerut. Cu o intuiție fără greș, El a ghicit totdeauna unde era nevoie de-un program de muncă și de-o dirijare spre folosul colectivității. Într'un singur domeniu Regele a gândit că e bine să *sprijinească, fără de a impune un program*: în domeniul culturii creatoare. Încrederea nelimitată și elogiul tacit acordat spontanității și libertății spiritului sunt încă o mărturie, că Regele însuși și-a dat seama, că poporul românesc se găsește în plină fază de *creație*, iar nu de simplă „renaștere“ (renașterile pot în adevăr să fie „făcute“ cu oarecare efort, după programe inspirate de un apogeu al amintirii). Sunt astăzi în Europa mai multe feluri de regimuri autoritare. Toate, cu excepția unuia, au crezut că sunt chemate să dirijeze și cântecul poetului, și gândul gânditorului. De aceea, sub toate aceste regimuri, cu excepția unuia, poetul și gânditorul sunt puși în disponibilitate și osândiți la sterilitate. Excepția e românească.

LUCIAN BLAGA

„REGELE SCRITORILOR“

„Noi nu credem că viața are o singură latură, că numai partea materială este aceea care domină“.

Carol II R.

Când meditează asupra faptelor istoriei, sau când încearcă să se descurce în vălmășagul întâmplărilor contemporane, oamenii obișnuiesc să vorbească de popoare mari și popoare mici ; iată o judecată care are neapărat nevoie de precizuni.

Un popor nu este mare sau mic, după întinderea teritoriului pe care îl locuiește sau după numărul de suflete pe care îl cuprinde. Acestea sunt datele materiale ale ființei sale, dar pe lângă ele și pe deasupra lor există spiritul, care nu se măsoară și nu se înnumără. În antichitate, Atena, cetate mărunță între atâtea alte cetăți grecești, a ajuns întâia în lume datorită roadelor inteligenței. Ea a învins și a cucerit prin spirit pe cel mai mare popor de atunci, Romanii, după ce acesta o învinsese și o cucerise cu armele.

Tot așa, nici însemnătatea suveranilor nu se judecă după mărimea popoarelor peste care domnesc. State mari au avut uneori suverani mici și state mici au dat alteori lumii suverani mari. Pentru că spiritul creator al Suveranului intră și el în joc, ca o forță de care trebuie să se ție seama, alături de puterile materiale pe care i le pun la îndemână datele fizice : întindere teritorială și număr de oameni. Cine ar putea tăgădui locul eminent, în istoria modernă, al lui Karl-August, suveranul ducelui de Weimar ? Ducele Karl-August a știut să atragă și să rețină, în jurul Curții sale, pe un Goethe, pe un Schiller, pe un

Herder, făcând astfel, din micul oraș Weimar, capitala spirituală a lumii germane ; ba, poate, a lumii pur și simplu, și aceasta la epoca la care trăia Napoleon I !

Ideea comună care leagă noțiunea de Rege de aceea de soldat, aproape până la identitate, apare ca o idee greșită, măcar în parte. *Rege* vine dela *Rex*, iar *Rex* dela verbul *regere*, care înseamnă a conduce, a cârmui, în cel mai larg înțeles. Cuvântul se putea aplica deopotrivă șefului care comandă trupele, pilotului care cârmuește corabia și sufletului care conduce trupul : *Rex* = *qui regit*. Regele este cârmuitor, în toate domeniile activității umane.

Este adevărat că cei mai mulți suverani au fost îndeosebi conducători de oști. Dar este tot atât de adevărat că suveranii cei mai mari, aceia care au făcut mai mult bine neamurilor lor și lumii, au fost, în aceeași măsură, conducători în domeniul spiritualului ; ocrotitori și prieteni ai producătorilor de bunuri spirituale. Împăratul Octavian Augustul a învins în multe lupte și a dus până departe hotarele imperiului roman. Dar colaboratorii lui, poeții Virgiliu și Horațiu, au întins în timp granițele geniului roman, până la hotarele veșniciei. Pe teritoriul fostului imperiu nu mai merge astăzi banul cu efigia împăratului, statuile lui nu se mai ridică, deificate, în Hispania, în Gallia, în Britania sau în Africa. Dar figura lui trăește și astăzi în versurile lui Virgiliu sau ale lui Horațiu. Iar poeții lui August au și astăzi valoare de circulație, nu numai între limitele imperiului, ci în lumea întreagă.

Exemplul este departe de a fi unic. Ludovic al XIV-lea a fost desigur un mare conducător militar și politic. Dacă însă ar fi fost numai atât, epoca lui n'ar fi socotită secolul clasic, vremea de aur a Franței. Fără Corneille, Racine, Molière, La Fontaine, Boileau, Fénelon, La Bruyère, La Rochefoucauld, Pascal, Saint-Simon, locul acestui monarh în istorie ar fi cu siguranță mai modest, iar vremea mai puțin luminoasă.

Istoria ne oferă exemple încă și mai caracteristice. Numele lui Lorenzo de' Medici s'ar fi pierdut în puzderia de principii italieni, dacă „Magnificul“ n'ar fi fost protectorul literelor și al artelor. Iar Florența lui n'ar mai putea fi numită „Atena

Italiei“, ci ar fi rămas unul din numeroasele orășele peninsulare ale epocii, fără glorie și fără istorie.

Așa dar, admirația și înțelegerea marilor monarhi pentru marii scriitori apare ca un fenomen constant dealungul vremilor. Manifestarea lui a îmbrăcat formele cele mai felurite, unele cu înfățișare de adevărat simbol : când Alexandru cel Mare a cucerit Teba și a ras orașul dela pământ, n'a lăsat în picioare decât o singură casă, aceea unde, cu mai bine de un veac înainte, locuise poetul Pindar. Forma de manifestare cea mai semnificativă rămâne însă aceea care pornește, nu atât dintr'o trăsătură de psihologie personală, cât dintr'o înaltă concepție de stat. Se înțelege, marii conducători de popoare au încurajat pe artiști și din pricina iubirii lor de frumos, a sentimentului lor estetic, notă care nu lipsește din profilul sufletesc al oamenilor de elită. Dar ei au făcut-o mai ales fiindcă și-au dat seama de funcția socială pe care o îndeplinește literatura, expresie singulară de idei și simțiri colective ; ei au considerat arta ca pe un instrument de guvernământ, în aceeași măsură ca forța armată, instituțiile politice sau biserica. *Kunst, artă, L'viney dela können*, a putea. Arta este putere. Adevărul nu trebuie să mai fie dovedit : e vechi ca lumea. Platon recunoștea că Homer a făcut educația Greciei. Cicero scria că nu există plantă care să se răspândească mai repede și să dăinuiască mai mult ca versurile unui poet. Iar vechiul bard român, în versuri de o simplă perfecțiune, dădea expresie aceluiaș adevăr :

*„Căci orice neam începe
Intâi prin poezie ființa a-și pricepe“.*

Fenomenul își mai află explicarea, desigur, și în legitima dorință de glorie a monarhilor. Mănați de nobila ambiție, de a făuri, și pentru ei și pentru popoarele lor, un nume care să treacă dincolo de o generație sau de o epocă, ei au înțeles că valorile permanente sunt cele de artă, cultură și civilizație, față de cele politice și militare care sunt, în chip fatal, trecătoare.

*

Numai privită așa, în perspectiva istoriei, apare în adevărata ei semnificație hotărârea Regelui nostru de a considera printre

primele Sale îndatoriri de Suveran, aceea de a fi *Conducător al culturii naționale*. Regele nostru n'a scăpat nici un prilej potrivit ca să afirme, în formele lapidare care-I sunt proprii, credința Sa în misiunea de cultură și civilizație a popoarelor. Încă din primul an al domniei, în discursul de recepție la Academia Română ¹⁾, El spunea :

„Oricât de mare ar fi bogăția materială a unei țări și oricât de puternică ar fi puterea ei armată, în fața istoriei omenirii acea țară nu va avea nici o însemnătate, dacă nu va aduce lumii aportul ei literar, artistic și științific“.

Tot la Academie, în același an ²⁾, aceeași idee cardinală revenea pe buzele Regelui, în termeni la fel de preciși :

„Eu nu pot concepe că o țară poate să însemneze ceva, oricât ar fi de mare puterea ei armată, dacă nu-și sporește până la extrem patrimoniul intelectual. Numai prin acest aport adus tezaurului cultural al omenirii, o națiune poate rămânea înscrisă, pentru totdeauna, în istoria civilizației“.

Și trei ani mai târziu ³⁾, la Brașov, la serbările Astrei, El insistă :

„Oricât s'ar fi distins neamurile prin însușirile lor vitejești și războinice — și printre aceste neamuri suntem și noi — totuși neamurile dela care au rămas cele mai adânci urme au fost acelea care au excelat pe tărâmul culturii, al civilizației și progresului omenirii“.

Iată convingerea adâncă din care a pornit declarația Suveranului, numai la două luni dela suirea sa pe tron ⁴⁾, declarație plină de răsunet, care a mers din gură în gură, dealungul și dealatul țării : „*Imi iau angajamentul să fiu și un Voevod al culturii românești*“.

✱

Pentru un rege ca al nostru, un astfel de legământ nu putea rămâne o simplă floare de stil. Faptele l-au urmat, cu adevărat regești.

¹⁾ 25 Mai 1931.

²⁾ 3 Noembrie 1931.

³⁾ 8 Septembrie 1933.

⁴⁾ 12 August 1930, la deschiderea Universității din Vălenii de Munte.

În prima linie a înfăptuirilor regale închinatے scrisului și scriitorilor, se așează Fundațiile Culturale ale Suveranului. Ideea unor mari instrumente de cultură, puse sub semnul regal și conduse de Regele Insuși, era de altminteri ceva mai veche. Încă de pe vremea când nu era decât un principe tânăr, cu ochi luminoși și zâmbet care farmecă, El întemeiasc *Fundația Culturală Principe Carol*, și cu rostul de a răspândi cultura în straturile adânci ale poporului nostru, dar, în acelaș timp, și ca o vatră la care să se încălzească scriitorii. Principele Moștenitor îi cunoștea de pe atunci și învățase să-i iubească, pe ei și munca lor, așa cum a mărturisit-o, odată, la ziua cărții ¹⁾, regesc de simplu și omenesc de frumos :

„Cele câteva cuvinte pe care le voi rosti, țin să le încep printr'o declarațiune, care pleacă din adâncul sufletului Meu : sunt fericit de a fi astăzi în mijlocul D-voastră, *pentru că mă simt într'un cerc de prieteni.*

Această prietenie, prin care sunt legat — și personal, și ca Suveran — de aceia care sunt chemați să răspândească cultura în popor, este o legătură care, după cum a spus d-l Președinte al Societății Scriitorilor Români, dăinuște de mai bine de 20 ani. Mi-au rămas adânc întipărite în suflet și în minte acele șezători, la care erau chemați scriitorii ca să arate ceea ce au publicat nou. Acel grup, care se întrunise atunci în Palatul din Calea Victoriei și din sânul căruia astăzi, din nenorocire, mulți au dispărut, sunt sigur că a fost un prețios îndemn la munca scriitorilor români. Asupra sufletului Meu însă a avut un adânc efect, căci prin legăturile personale ce s'au putut încheia atunci, am învățat să iubesc, nu numai ca protector, dar și ca om, pe scriitori“.

Fundația Principelui, a căpătat apoi o tovarășe de lucru în Fundația Regelui. Pusă pe baze solide, sub ochiul vigilant al Suveranului-Intemeietor, Care o conduce El Insuși, *Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II* este o instituție pe care — așa a hotărît Regele ²⁾ — „se vor putea bizui și vor găsi în-

¹⁾ 20 Mai 1933.

²⁾ La ziua cărții, 20 Mai 1933.

tr'însa întotdeauna sprijinul cel mai neprecupețit, toți făuritorii culturii românești”.

Aceste două Fundațiuni au fost reunite într'o organizare comună și sub directive unitare, cu celelalte două Fundațiuni ale Regilor înaintași (Fundația Regele Carol I și Fundația Regele Ferdinand I dela Iași), în *Uniunea Fundațiilor Regale*, care constituie o formidabilă uzină a culturii românești, în toate direcțiile. Aici își găsesc cele mai potrivite mijloace de concretizare literatura, gândirea și arta românească.

Din păcate, se găsesc și de cei care cred că banul cheltuit la Fundații ar fi întrebuințat mai cu folos în șosele sau în tunuri. Cei care pot crede astfel trebuie să știe că ochiul lor nu vede mai departe de hotarul zilei de azi. Pe aceștia îi sfătuiesc să citească, în Plutarh, pagina unde istoricul grec vorbește de marile reprezentații ale tragicilor — Eshil, Sofocle, Euripide —, organizate la Atena în marele secol : „Dacă se socotește ce costă aceste reprezentații, scrie Plutarh, se va găsi că Atenienii au cheltuit mai mult pentru *Bacante*, *Feniciene*, cei doi *Oedip*, *Antigona*, nefericirile *Electrei* și ale *Medei*, decât pentru războaiele purtate cu Barbarii...”. Vechii Elini aveau dreptate. Căci războaiele cu Perșii au rămas un capitol de istorie — glorios desigur — dar totuși o clipă depășită în curgerea vremii, pe când tragedia greacă este un monument etern al geniului grec, pe deasupra hotarelor și dincolo de vreme.

„Uniunea“ — prin Secretariatul ei general — publică *Revista Fundațiilor Regale*, concepută însă nu ca un monitor al așezămintelor a căror emanațiune este, ci ca o mare publicație de sinteză, unde să se oglindească spiritul românesc, în ce are ei caracteristic și permanent. Apărută la un moment critic al publicisticii noastre, când revistele literare se găseau într'o adevărată eclipsă, *Revista Fundațiilor* a umplut un gol și a deschis o cale, fiind menită să devină cea mai bună revistă românească a vremii. Golul umplut este acela al revistei lunare tradiționale ; calea deschisă, este aceea care trebuie să ducă spre așteptatul secol de clasicism românesc.

O mare editură și o mare revistă : acesta era sprijinul cel mai efectiv care se putea aduce *operelor*. Dar regele n'a uitat

nici pe *oameni*. La inaugurarea săptămânii cărții din 1935 ¹⁾ — întâia festivitate de acest fel care avea loc cu N. M. Condiescu ca președinte al Scriitorilor — Suveranul spunea, răspunzând cu emoție emoționatului discurs al credinciosului Său Condiescu :

„De atâția ani de zile urmăresc scrierile și scriitorii. Cunosc nevoile scriitorilor, cunosc durerile lor, cunosc mai presus de toate — și aceasta lmi dă tot îndemnul și curajul — idealurile și gândurile lor“.

Înțelegător al nevoilor și al durerilor, numeroase și atât de variate la categoria socială cea mai expusă valurilor vieții, Regele s'a ostenit să stingă nevoile și să aline durerile. Ce puteau dori mai fierbinte muncitorii cu duhul, dacă nu să cucerească o lună pe an, de odihnă și de răcoare, în toiul verii ? Dacă nu să obțină pe urmă, către amurgul vieții, liniștea unei bătrâneți curate și demne ? Amândouă aceste năzuinți au fost împlinite mulțumită sufletului cald al Suveranului. De mai mulți ani, El a pus la dispoziția Societății Scriitorilor un cămin la poalele Caraimanului. E un frumos pavilion de piatră și lemn, așezat în inima *Buștenilor*, lângă pădure. Acolo, din Iulie până în Septembrie, Societatea trimite în fiecare an trei serii de scriitori, mai bătrâni și mai tineri, cu familii sau singuri ; scriitorii sunt găzduiți și ospătați pe cheltuiala Regelui, Care plătește și întreținerea pavilionului și masa locatarilor. Mâna de părinte a Regelui împarte scriitorilor Lui, ca pe o bucată de pâine caldă, această scumpă, neprețuită fărâmbă de liniște și aer, la sfârșitul fiecărui an de muncă trudnică, unită, câteodată, cu suferințe și înfrângeri. Odihnă de aur, prețioasă prin ea însăși, prețioasă prin inima din care pornește.

Regele a mai înzestrat pe scriitori cu o *Casă de pensii* care le asigură, după vârsta de 55 de ani, sau și înainte, dacă sunt loviți de năpasta vreunei infirmități, o existență tihnită. Instituție epocală, de o măreață îndrăzneală, pe care n'o putea înfăptui decât un Rege. Nu oricare Rege, ci unul cum este al nostru. Scriitorii mai încercaseră, în trecut, să facă să prindă această idee, dar nici unul dintre oamenii politici nu avusese

¹⁾ 12 Mai

curajul — sau sufletul ! — necesar ca s'o realizeze. Regele însă a dat poruncă să se înfăptuiască, fără vorbă zadarnică și fără pierdere de vreme : *veni, vidi, feci*. E poate, pe plan social, una dintre cele mai revoluționare legiuri ale Domniei Lui.

Frumoasă este, mai întâi, latura omenească a legii : se asigură o bătrânețe liniștită și demnă muncitorilor din categoria cea mai delicată, mai fragilă, mai bătută de vânturi. Cine, afară doar de cei care n'au trăit niciodată între paginile unei cărți, ar putea fi împotriva ?

Dar latura socială și politică mi se pare cu mult mai însemnată. Nu vă surprinde grija deosebită a legiuitorului pentru o categorie așa de specială, care e cea mai puțin numeroasă în stat, cea mai puțin aducătoare de venituri la capitolul buget, cea mai tăgăduită, principial, în ierarhia socială ? (E îndeobște cunoscut că „a face poezii“ e un lucru care scade pe un școlar, pe un funcționar, pe un profesor, avocat, medic sau ofițer, în stima colegilor și confrăților lui...) Legea schimbă cu totul vechea stare de lucruri, și anume :

ea recunoaște și consacră scriitorul ca un factor cu rol hotărât în viața obștei ;

ea socotește rolul acestui factor ca unul de mână întâia, de vreme ce pensiile ce se acordă scriitorilor mari sunt aproape egale cu cele primite de consilierii Cărtii de Casație, de profesorii universitari, de generali....

Privită din acest punct de vedere, legea, care va rămâne totdeauna, pentru scriitorii români, LEGEA CAROL II, este *un act monarhic* ; căci toți suveranii care au luat asupra lor hotărârea eroică, aducătoare de mari jertfe personale, de a face din monarhie un principiu activ, au chemat alături, ca pe cei dintâi *colaboratori*, pe scriitori.

Trebue adăogat că mijloacele de a aduna fondurile necesare unei astfel de legi (bugetul statului nu se încarcă nici cu un leu), sunt *demne și morale*.

Demne, fiindcă o parte a fondurilor o dă o taxă asupra contractelor de editură, cât și asupra edițiilor scriitorilor morți, ale căror opere au căzut în domeniul public. Scriitorii români, așa dar, în viață și după moarte, vor alimenta, din produsul

muncii lor, casa lor de pensii. Pildă frumoasă de solidaritate în spirit.

Morale, fiindcă o altă parte, însemnată, o dă un timbru de librărie asupra periodicelor străine care se citesc în România. Publicul nu știe poate, dar trebuie să afle acum acest lucru, că multe dintre revistele străine se vând la noi, fiecare în parte, mai mult decât toate revistele românești la un loc. Este moral ca tot acel delicios coconet monden, care se topește din picioare dacă nu citește Marie Claire, Marianne, Modes et travaux, Je suis partout, Dic neue Linie, etc., etc., să plătească pe lângă cei 12, 15, 20, 50 sau 100 lei, cât costă revista străină, și un timbru de unul sau doi lei. Scumpele noastre fandosite datorează această contribuție creatorilor de suflet și de frumos românesc.

Dar câte altele nu sunt dorințele scriitorilor noștri, asupra cărora Suveranul Lor s'a aplecat cu iubire și voință de faptă... Să mai însemn aici unul : vișătorii plănuiau de multă vreme un fel de „castel în Spania“, o casă a lor în București, un cuib unde să se poată întâlni, unde să-și primească musafirii străini, unde să-și adune cărțile, unde să țină șezători, — într'un cuvânt, o reședință statornică a Societății Scriitorilor Români, în locul tradiționalei case cu chirie. Neuitatul, de neînlocuitul N. M. Condiescu s'a gândit să încerce a face din visul vișătorilor o realitate de cărămidă și beton. Dar de unde banii mulți trebuincioși pentru o astfel de clădire ? Și atunci a alergat să ceară sprijinul „Stăpânului“. L-a cerut așa cum știa el că o să-I placă Suveranului : cuviincios și mândru, smerit și demn, cald și limpede, cu fruntea sus, cu voce tare, în public, la faimoasa zi a cărții din 1935. Ca răspuns, Regele a dăruit numaidecât, în clipa următoare, pe loc, două milioane. Gestul regal a impresionat și a dat de gândit ; câțiva înalți dregători s'au asociat și ei : milioanele au început să se adune ! Așa se face că Societatea Scriitorilor are astăzi vreo opt milioane de lei, cu care, dacă vremurile vitrege nu se vor pune deacurmezișul, va începe să se înalțe, chiar din vara aceasta, în București, „Palatul Scriitorilor Români“.

Și nu pot să nu amintesc încă un semn, cel mai scump inimii noastre de scriitori. Când, acum câțiva ani, S. S. R., prin glasul lui Condiescu, a rugat pe Suveran să binevoiască a primi să fie Înaltul Patron al Societății, Regele a dat un răspuns pe care abia îndrăzneam să-l sperăm : „Nu patron, ci membru activ“. Ce poate fi mai semnificativ, pentru concepția monarhiei active, productive, pe care a dat-o lumii, ca pildă, Regele României ? Ce ar fi putut să încunune mai frumos frunțile scriitorilor, decât faptul că Suveranul lor s'a voit, între ei, lângă ei, camarad și prieten ? Căci Carol II nu este numai Regele Scriitorilor ; El este, în aceeași măsură, Regele-Scriitor. Textul cuvântărilor Sale, a căror ediție completă, pentru primii zece ani, va apare într'o frumoasă ediție a *Fundațiilor*, constituie, pentru noi toți, o mărturie și un document.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Incurajați de astfel de semne, călăuziți de astfel de exemple, scriitorii sunt gata să pornească, alături de Regele lor la înfăptuirea operei mari pe care o datoresc țării. Este opera *civiliza-toare* ce revine României întregite. Insulă latină într'un ocean slav, ctitorie a Occidentului între popoare răsăritene, destinul României se aseamănă, în această parte a lumii, cu acela al Romei antice: destin de civilizație și de prozelitism prin spirit. Dacă avem dreptul să ne gândim la un imperialism românesc în Sud-estul Europei, apoi nu poate fi vorba decât de un centru de radiațiune spirituală, care va să se impue prin preeminența valorilor literare, culturale și artistice aruncate în circulație. Va fi aceasta cea mai frumoasă putere a României, o putere pe care nici oamenii, nici timpul nu o vor putea înfrânge.

Iată opera care așteaptă pe scriitorii Regelui.

Ce va aduce mâine ?

Imi vin în minte versurile lui Victor Hugo pe care le cita Majestatea Sa, vorbind la deschiderea cursurilor Universității din Cernăuți, în 1935 :

Oh, demain c'est la grande chose !
De quoi demain est-il fait ?
L'homme aujourd'hui sème la cause,
Demain Dieu fait mûrir l'effet.
Non, l'avenir n'est à personne,
L'avenir est à Dieu.

Mâine, firește, este al lui Dumnezeu.

Dar astăzi, sufletele și condeiele noastre sunt ale Regelui. Sub privegherea și îndrumarea Lui, vom arunca azi sămânța în pământul scump și sfânt al Țării, pentru a aștepta, încrezători, recoltele destinului românesc.

N. I. HERESCU

SCEPTRUL REGELUI, PROFILAT PE ZONĂ

Scurtă vreme după urcarea în Scaunul Țării, într'o întrari-pată rostire de nenumărate ori citată de atunci, Suveranul exprimase hotărâta voință de a reînvia și desăvârși voevodatul cultural al Brâncoveanului.

A spus — și a deschis calea înfăptuirilor.

Cultură, sprijin literelor și artelor, înălțarea spirituală a satelor, biblioteci și căminuri, ctitorii și așezăminte, preocuparea de a modela un stil vieții românești și de a imprima acestui stil, ca o cheazășie de organică armonie, potolirea necurmatelor pricini de discordie socială. O politică a culturii și o cultură a politicei. Toate articulându-se într'un plan vast, metodic, nepripit, ca pentru o eră prelungă și fecundă de acalmie, după ce furtunile s'au ogoit, și de-asupra apelor, sub eșarfa irizată a curcubeului, a pogorît albul porumbel al păcii cu ramura de finic în plisc.

Dar cum omul, chiar din regească stirpă, se află sub vremi, altul s'a dovedit a fi deocamdată semnul domniei. Altul a fost. Altul este.

Treptat, amăgitoarea pace pierdută a Europei n'a mai îngăduit dulcea speranță a unui ciclu de liniște, prosperitate, confort și generoasă folosință a născocirilor tehnice care ar fi îndreptățit mândria veacului. Nici acea reculegere prielnică meditațiilor filozofice, creațiilor artistice, armoniilor lăuntrice, alinării sociale, menite să încrusteze blazon de noblețe univer-

sală unei epoci de înflorire autentic națională, ca secolul lui Pericle, al lui August, al Regelui-Soare.

Mai aspru și mai vitreg se lămurea a fi climatul Europei. Și mai asaltat de primejdii, destinul României.

Venea războiul către noi. Un război mai crunt decât profețiile Apocalipsului, total, exterminând state și civilizații, clătînând poate temeliile unei lumi; în orice caz, despicând veacul în două.

Regele Carol a preștiut aceasta; iar preștiind-o, cu o dure-roasă dar realistă lepădare a năzuințelor celor mai scumpe, a amânat și restrâns plănuierea marilor înfăptuiri culturale și civilizatorii, pentru a mobiliza toate energiile și resursele națiunii ca să facă față amenințărilor ce se apropiau.

Cu asemenea preț — și numai cu acesta! — ne aflăm astăzi în așteptarea ceasului de cumpănă, fără cutremur.

Și este o datorie a cronicarului fidel, încercarea de a desluși, în haosul precipitat al evenimentelor, tainicul fir, permanent, adesea indescifrabil superficialelor sau opacelor intuiții contemporane, adesea zadărnici de coaliții oculte, adesea primejdii de zvârcolirea ambițiilor neconsolate, dar fir rămas totdeauna intact, viu, vibrând încadrat ca o strună la cel mai imperceptibil avertisment al furtunilor pândind încă dincolo de orizont. Tainicul fir, permanent, al voinței și chibzuinței monarhice, care a izbutit să ne scoată nevătămați la limanul vremilor, să ne apere de noi înșine, să ne redea robustului instinct de conservare prin care am supraviețuit din veac altor mai nesățioase și făloase imperii, deși eram mai puțini, mai slabi și într'altfel divizați.

În cartea celor dintâi zece ani de domnie, în deosebi la acest capitol va să ne oprim, fiindcă acolo stă scrisă mântuirea ființei noastre naționale.

✱

Astă iarnă, în plinul viforințelor, de Crăciun, de Anul nou și de Bobotează, prezența Suveranului la trei fruntarii ale țării, în mijlocul oștirii și poporului, a galvanizat sufletul trupelor de pe zonă.

Un nivel, cum nu s'a mai pomenit de ani, își tălăzuia troenele

în năpraznie asalturi, la Nistru, la marginea Pustei, în Deliormanul Dobrogei. Zidea gigantice fortificații de nea astupând tranșeele răbduriei construite de mâna omenească. Temperatura scădea cu fiește ce zi, marcând pe gradul termometrului fantasticul ger al banchizelor polare. Și în fiecare noapte alt tren abia spintecând barierele de nămeți în singurătățile cutreerate de crivăț. Cetățeanul cel mai umil, urmând datina pământului, se aciua într'un adăpost cald, familiar, moleșitor, pentru prăznuirea acestor sărbători care sunt mai ales ale ospetelor și somnolențelor hibernale.

Iar Regele țării străbătea țara dintr'un capăt la altul prin viore și ger, înfruntând viforul și gerul.

Lua parte la liturghia soldaților. Se împărțasea la cina lor sobră. Le cuvânta, încăzindu-le un suflet bântuit de întrebări și neliniști, cum e bântuit acum de întrebări și neliniști sufletul omenirii întregi, fie că se află sub arme, fie că se socoate deocamdată într'o egoistă și iluzorie siguranță.

Sărbătorile de Crăciun au fost pentru ostașii din Ardeal ; sărbătoarea Anului nou, a fost pentru ostașii dela Constanța, la hotarul dela Marea cea mare a lui Mircea Vodă cel Bătrân ; Botezul Domnului a fost prăznuit între oștenii și poporul din Basarabia, la Chișinău, unde norodul a dislocat spontan geometrica simetrie a solemnității, pentru a năvăli cu ochii podidiți de lacrimi și cu irumpere de glasuri, să-și aclame Domnul și Ocrotitorul.

Trei drumuri, cu popas în trei puncte cardinale ale României eterne.

Trei rostiri, cu trei prilejuri de mai vârtoasă afirmare a indestructibilei și sacrei legături dintre Tron și Țară.

Trei stâlpi, mai adânc înfiți, la trei hotare, într'o răscruce istorică a lumii, când atâtea hotare se clatină și se șterg.

Pentru corespondenții streini ai ziarelor din occident, era ceva nou, neașteptat și unic, de o splendidă demonstrațiune a misiunei monarhice. De aceea s'au grăbit să împrăstie vestea cu o uimită admirație, în cele patru vânturi, în capitalele țărilor combatante și neutre, unde ecoul a devenit îndelung.

Pentru noi însă, era ceva mai puțin nou și neașteptat. Era

ceva cu totul firesc. Intr'o mai veche și statornicită orânduială. Căci Regele ne-a fost deprins de mult cu această prezență în mijlocul armatei sale.

Ne-a fost deprins de mult, încă din vremea celui alt mare război, când Principe moștenitor al României mici de atunci, împletindu-și aspra experiență a tinereții cu aspra experiență a țării, își pregătea astfel mântuitoarea-i domnie ce avea să binecuvânteze România mare de astăzi. Ne-a fost deprins de mult, încă din cei dintâi ani ai domniei acesteia, când la fiecare manevră, la fiecare sfințire de steag, la fiecare jurământ de promoție a tinerilor ofițeri, la fiecare patron de regiment, la fiecare comemorare de glorioasă bătălie mai recentă ori mai depărtată în veac, — Regele n'a lăsat a trece nici un prilej, fără a se afla printre ostașii Săi, fără să le arate grija și iubirea de părinte în aceeași vreme arzătoare și severă; fără să exalte în cuvinte de o adâncă rezonanță bravura nativă a oșteanului nostru, care, din epoci voevodale, a avut de apărut aici, la răspintenea imperiilor și a poftelor; aici la răspintenea occidentului și a orientului; aici, la răspintenea celor care cădeau și a celor care se înălțau: a avut de apărut, aici, un pământ cu sânge sfințit și de vechi morminte străjuit.

Astăzi, aceste rostiri regești către soldați și comandanți ar îndestula substanța unei adevărate și profunde antologii a națiunii armate.

Un îndreptar al timpurilor ce încă o dată aveau să vină și încă o dată au venit.

*

Așa dar, prezența materială a Suveranului, astă iarnă, la trei hotare de țară, a galvanizat moralul trupelor de pe zonă, nu prin noutatea faptului, cum s'au socotit îndreptățiți a crede și cum s'au grăbit a vesti în patria lor, corespondenții ziarelor streine, care nu cunoșteau stările noastre în adânc. Ci, dimpotrivă, fiindcă împrăștiată, sublima, ilumina astfel, fiindcă încarna o prezență materială, din totdeauna; fiindcă întărea astfel conștiința unei veghi uneori invizibile, dar veșnic neîntrerupte, prin care veghe ostirea s'a ridicat în zece ani, reorgani-

zată, întinerită și puternică, din mecanismul unde o aflate Res-taurăția.

Este nevoie de o asemenea privire îndărăt, pentru a măsura toate obstacolele viclene ale drumului străbătut. Și pentru a descifra deplin, prin ce providențială previziune timpurile ne-au găsit pregătiți.

A fost un miracol ? Nu ! A fost numai reflexul precis al in-stinctului de conservare națională, pe care l-a încarnat Monar-hia restituită funcțiunii sale, în ziua de 8 Iunie 1930.

*

Să recapitulăm.

Acum zece ani, în preajma acelei luni de vară din 1930, Eu-ropa se lăsa încă legănată de amăgirea unui pacifism sortit să rămână mai apoi, îmbălsămat în cavoul dela Geneva.

Erau, firește, ademenitoare foarte aceste utopii. Răspundeau la dorința legitimă a milioane și milioane de oameni din a că-ror carne și viață războiul mușcase. Dar erau constituite pe pis-curile ametoitoare ale abstracțiilor, într'o glacială altitudine im-proprie viabilității, de pacifiștii care atribuiau dorinței și voin-ței lor de pace o magică forță de convertire generală.

Seduția unui asemenea pacifism abstract s'a dovedit mai pu-ternică decât răzletele avertismente ale celor puțini ce despica u altfel realitatea. An cu an, țară cu țară, guvern cu guvern, a cloformizat simțul istoric al națiunilor, capitalul lor de experi-ență, chiar elanul vital al popoarelor și conducătorilor de po-poare.

Pacea intrase în agonie de atunci.

De atunci, se pregătea războiul mocnit, subteran, dar cu invin-cibila perseverență a germenului din sâmbure, care pleznește că-mașa prea strâmtă a coajei, străbate bulgărul de țărână și își lărgeste spațiul vital (cum e moda a se spune astăzi), când ciclul germinatoriu s'a împlinit.

Nu mai era o taină. Nu mai putea fi o surpriză. Era un feno-men în curs : un proces biologic.

Câți oare au întrevăzut însă deznodământul inevitabil ? Câți l-au presimțit măcar ?

Și întrevăzându-l, și măcar presimțindu-l, câți oare din cărmuitorii statelor europene ar fi avut curajul eroic al impopularității pentru a proclama răspicat primejdia și pentru a trage logic concluzia, opunând pacea armată, celeilalte păci fragile și efemere, înfășurată astăzi în giulgiul morții pe catafalcul dela Geneva ?

Mai comod era un discurs presărat cu sublime intenții. Mai comod și mai popular.

Era mai în nota timpului a declara că respingi ipoteza războiului, fiindcă orice cuget evoluat al veacului o respinge cu oroare. Și era mai sumară asemenea lichidare a problemei de guvernământ, suprimând pericolul prin negare, decât a răscoli cugetele, a construi fortificații, a risca momentan popularitatea prin adaosul câtorva luni la durata stagiului militar, a pregăti prin înarmare promptă și metodică apărarea acelei păci pe care o dorești, o voești — dar nu poate fi garantată numai prin unilaterală ta dorință și voință. Numai cu falnicele sulii de mucava ale retoricei pacifiste. Numai cu mucedă procedură de judecătorie de pace, a conferințelor și consiliilor și congreselor, incapabile să-și impună vre-odată vre-o decizie, fiindcă nici o decizie nu s'a aflat vre-odată susținută de instrumentul material și de autoritatea morală pentru a aplica efectiv vre-o sancțiune.

Că într'un univers ideal, teoretic, forța nu s'ar cuveni să primeze dreptul, e o năzuință obștească. Că deocamdată, în lumea noastră și în epoca noastră așa cum sunt ele, dreptul se cuvine apărat prin forță și că nu poate fi apărat decât prin forță — e o realitate tristă, dar iremediabilă. O realitate mereu verificată și confirmată ; reexperimentată pentru a fi din nou și amar reconfirmată. O realitate însă cu totul și sistematic ignorată de himericii ocârmuitori ai aproape tuturor statelor europene de după celălalt mare război.

Pentru a salva pacea și victoria, ce altă soluție elementară există, decât a neutraliza, prin echilibru de forțe, forțele care se organizau întru nimicirea păcii și a victoriei ?

Dar soluția se întâmpla a fi prea simplă și logică, pentru a nu se cere înlăturată, ca tot ce nu mai inspiră încredere tocmai prin excesul de simplitate și logică, într'o lume sofisticată.

Astfel ceasul expierilor venea neînduplecat între noi. Către toți, victime și culpabili, într'o Europă bântuită de descompunerea rapidă a instituțiilor politice și sfâșiată de ideologii exasperate; într'o Europă cu guvernele paralizate de teama răspunderilor precise și curajoase, cărora li se substituia prin rutină și prin unanim consens răspunderea cealaltă, pulverizată, neantizată, a „poporului suveran“.

Ci numai după o asemenea examinare a celor ce s'au petrecut aiurea și numai după ce ne examinăm cugetele ca să ne mărturisim într'o spăimoasă străfulgerare, tot ce s'ar fi petrecut la noi și cu noi ; numai așa ne-am afla în măsură să intuim misiunea izbăvitoare a Regelui, în pregătirea României pentru acest ceas, al unsprezecelea.

Ne găseam și noi, în Iunie 1930, ca mai toate popoarele Europei, într'o criză morală care devora pacea și victoria.

Precizez : criză morală. Fiindcă toate celelalte crize, politice și economice, sociale și financiare, cu deosebire aici își aveau rădăcina înfiptă. În descompunerea morală care nu mai permitea o încercare virilă de redresare.

Nesațiul bunurilor terestre, o indiferență culpabilă la orice avertisment al viitorului, atmosferă crepusculară, scandaluri afaceriste, satisfacerea și specularea instinctelor, sterpe dispute constituționale, partidele politice multiplicat la infinit prin sciziparitate, regionalism, zeflemea, șoapte, popularități născute peste noapte, umflându-se peste zi și pocnind până în dimineața următoare, oneroase împrumuturi interne și externe, experți și tutori financieri expediați de capitalul strein să ne supravegheze : iată climatul României mari din acea vară a anului 1930, când Regele Carol a coborât în mijlocul nostru, revenindu-ne, din cer.

O zguduire a conștiințelor a existat. Un spasm. Ochi înlăcrimați, învăluiri de speranțe, jurăminte să ne lepădăm de tot ce era sterp și uscat în suflete. Chemarea tânărului Suveran a străbătut în zone încă neprihănite de cuget. Erau cuvinte simple, patetice, arzătoare, iertătoare, cerându-ne uniți ; de pe atunci cerându-ne să ne pregătim ceasurile ce aveau să vină și în care

nimeni nu mai credea, fiindcă toți pierduseră instinctul solidarității naționale.

Prilejul a fost pierdut.

Numai norodul cel mult, țărănesc, s'a înverșunat a crede și a nădăjdui. Căci pentru dânsul, din veacuri bântuite, din veacuri voevodale, Domnul țării însemna firescul apărător al obidiților, însemna noțiunea de durată și de continuitate, de autoritate, însemna incarnațiunea conștiinței, a răspunderii, a prevederii, a legii, a credinței, a supremului apărător de hotare. O simțea aceasta norodul cu seriozitatea cruțată de zgura sterilelor controverse constituționale, dintr'o predestinare de obârșie și de funcție socială. „Căci — amintea cu altă împrejurare un cronicar occidental — poporul e serios. Viața e serioasă. Munca e serioasă. E serios a-ți câștiga pâinea, a ara și a mânui unealta, a-ți crește copiii, a lupta împotriva bolii, împotriva adversităților, a economisi din puținul zilnic pentru a-ți asigura sărmancele bătrânețe. Masele au intuiții profunde, fiindcă au experiențe profunde. Ele știu să distingă cine posedă această concepție a *seriosului* și cine n'o are”. Iar norodul cel mult, cu asemenea intuiție profundă, cu atavica amintire a experiențelor voevodale, a prins nădejde în îndreptarea stărilor și primenirea orânduelilor, fiindcă-i venise Domnul țării.

Dar prilejul a rămas totuși pierdut.

Mecanismul constituțional împiedică o repede și desăvârșită restituire a atributelor voevodale Regelui înălțat în scaunul țării pentru a ne mântui de propriile noastre pierzanii.

Chiar scutierii cei mai fideli și înverșunați ai instituției monarhice, sosiți din tagma cărturărească, dar atinși de infirmitatea tagmei cărturărești, își iroseau energia în savante disertațiuni pe principii abstracte, invocând autoritatea glorioșilor campioni ai monarhismului de aiurea : Joseph de Maistre și Bonald, Lorenz von Stein și Fustel de Coulanges, Charles Maurras și Mussolini. Indepărtându-se de obiect, de realitatea imediată, de realitatea noastră în spațiu și în timp, uitând că am lăsat îndărăt o tradiție voevodală ce-a fost adumbrită de superstiția constituțiilor de împrumut, chiar aceștia, în favoarea lor monarhică, au ilustrat primii ani ai Restaurației cu o avalanșă de erudiții ab-

stracte, inoperante, dezincarnând realitatea monarhică de prezență sa vie, activă, mobilă, imperioasă, în mijlocul nostru și la cârma destinelor noastre. Cu atât mai pasionat se împotmoleau în controversele constituționale ale separațiilor de puteri, ale compatibilităților și incompatibilităților, ale conceptului *potes-tas* și *auctoritas* ; cu atât mai pasionat deci, se împotmoleau în acest labirint de sterile și dezolate controverse, fanaticii idolatri ai unui constituționalism sclerosat, desuet, cadaveric. Unii cu sinceritate ; alții cu fățarnicie. Toți stând împotriva vremurilor, întârziind împlinirea vremilor.

Este și aceasta de amintit, fiindcă acest trecut explică prezentul.

*

Cuvântul Suveranului adresat țării, în cea dintâi zi a domniei, se încheia cu următorul apel :

„In clipele grele prin care trece Țara, fac cea mai caldă chemare tuturor fiilor săi, la cea mai sinceră și desinteresată conlucrare, pentru dezvoltarea forțelor ei vii.

„Cer ca toți, fără deosebire de părere politică, credință sau obârșie, să-Mi dea sprijinul lor larg, pentru propășirea Țării prin cinste și demnitate“.

Și în același spirit, după jurământ, în Adunarea țării, rostea a doua chemare, întărind-o pe cea dintâi :

„...Nu pot să nu mă gândesc cu nespusă evlavie la cei opt sute de mii de morți și acei luptători din Ardeal, Bucovina și Basarabia, care prin sângele lor au încheiat pentru totdeauna unirea nației în granițele ei firești.

„Această moștenire sfântă trebuie s'o păstrăm ca cel mai sfânt odor și, întărit încă mai mult de aceste jertfe, sunt hotărât să mențin fără șovăire jurământul meu de a păstra neatinsă integritatea teritoriului național.

„Spre a duce la îndeplinire această făgăduință, am nevoie mai înainte de toate, de colaborarea fără preget a tuturor forțelor vii ale națiunii.

„Fără unirea tuturor nu vom putea apărea în fața celor ce ne pizmuesc, ca o forță nesfărmată, sprijinită pe o armată organizată după ultimile cerinți și care se va putea totdeauna bizui pe-

deplina mea grijă, spre a păși definitiv la o muncă pașnică și harnică.

„Greutățile, care unora li se par de neînălăturat, vor putea fără nici o îndoială să fie călcate în picioare, de o Românie unită și hotărâtă. Nu vreau să pun la îndoială nici o clipă patriotismul aceluia care, la locurile unde sunt așezați, au datoria de a lucra la progresul țării... Țara noastră este atât de bogată, are atâtea izvoare naturale, încât având concursul tuturor, nu putem să nu îndreptăm cât mai repede starea economică și să nu redăm astfel mulțumirea materială locuitorilor care de atâta vreme o așteaptă. Patrimoniul de bogății al României e atât de mare, încât și pe tărâm cultural vom trebui să ne luăm locul în lume...”.

Chemarea la unire și conlucrare, astfel sunase.

Iar după clipa de zguduire a cugetelor, îndată retractată, iată jalnicul efect, consemnat în cronica celui an 1930, de un autorizat martor ocular, istoricul Nicolae Iorga :

„Sesiunea Camerilor, deschisă în Noembrie, fu de o rară stărpiciune, cu toată legea valorificării produselor agricole și aceea contra cametei *ambele inoperante*. Partidul dela cârmă își simțea sfârșitul aproape... Și de jur împrejur, semne și de o mai îngrijorătoare anarhie se înmulțeau ; noi atacuri la drumul mare, lupte cu poliția ale muncitorilor dela Căile Ferate, greve la Uzinele Comunale, ciocnire între armată și antisemiți la Rădăuți în Bucovina, încercări comuniste în regimente, crearea unei organizații comuniste a studențimii sărace, amenințări, la o întrunire de mari proprietari, la Craiova, cu lăsarea fără lucru a câmpurilor, pe când din Gorj, venea știrea, repetată stăruitor, că țaranii, în neputință de a-și plăti datoriile, se vor revolta sub întetirile unei imprudente ligi contra cametei... Dar ce era mai impresionant, era starea detestabilă a finanțelor, în ciuda împrumutului încheiat și votat în mijlocul unui din obișnuitele scandaluri cu gura și cu pumnul, în atât de umilitoare condiții... Pentru a se plăti salariile, totuși amputate, se cheltuise fondul de rulment prevăzut de convenția cu bancherii și se puseseră la contribuție cele 300 milioane ale Casei de ajutor a Căilor Ferate ; se lua de oriunde, orice, recurgându-se la depozitele de bănci interne pentru a face plăți lefurilor, pe care nimeni, într-o guvernare de partid demagogică, nu putea gândi să le sca-

dă... Și din tabăra guvernamentalilor, cu toată groaza că s'ar putea recurge la personalități, se întrevedea puțința unei soluții... Se vorbea de tot felul de ajutoare, de combinații care ar fi permis să se păstreze câțiva dintre miniștri. Și mai ales parlamentul..."

În acest document memorialist, nu se regăsește amara savoare a unui tablou de moravuri ?

Și nu îndreptățea, încă de pe atunci, hotărîrea Suveranului, ca paralel cu exercitarea atribuțiilor enumerate limitativ în textul mort al vechii Constituții, să ia contact de îndată și direct cu realitățile cele vii ale neamului, printr'o metodică, multiplă și neostenită acțiune personală ?

Evident, idolatrii mumefiatului constituționalism copiat slovă cu slovă după textul belgian, se simțeau ofensați în cultul lor, de această acțiune personală. Mai comodă le era o regalitate fără putere și fără autoritate. Deposedată de atribuțiile ei, figurativă, așa cum atât de plastic o evocă o anecdotă povestită de un ziarist francez, după o călătorie de odinioară la Oslo. Spunea gazetarul acesta francez, că Regele Haakon al VII-lea, Regele Norvegiei, pierzându-și batista și primind-o din mîna vizitatorului strein care o ridicase de jos, a mulțumit cu aceste dezabuzate reflecții : „Grand merci ! Vous ne savez pas combien cet objet m'est précieux : c'est la seule chose du Royaume dans laquelle j'ai le droit de mettre mon nez !..."

Regele Haakon a surâs. Vizitatorul strein a surâs. Martorii din sala palatului au surâs. Un molipsitor și voios surâs general.

Dar acum, Regele cutropitei Norveгии pribegeste departe de abstractele fiorduri, în codrii patriei sale, expiind, împreună cu întregu-i popor, delăsarea prerogativelor regale într'o dulce torpoare constituțională fără răspunderi, pulverizată, și de două ori vinovată, fiindcă a dus automat la o îndoită dezarmare a nației : dezarmarea materială și dezarmarea morală.

Regele nostru, fiind pătruns de ideea romană a autorității publice, încă din primele luni ale domniei și-a impus un program de inițiative care aveau să suplinească spornic carența guvernelor furnizate de partidele politice.

În nestatornicia acestor guverne, în neaderența programelor de partide la viața fluidă, în oportunismul care schimba de con-

vingeri, de front și de tactică, nu fiindcă așa „bătea vântul vechului” cum o spunea atât de frumos pe vremuri bătrânul Logofăt Konaki, ci fiindcă așa bătea vântul iluzoriu al popularității și al puterii, Regele a reprezentat singurul element de durată, de permanență, pivotul însuși al principiului monarhic.

Monarhia e ereditară și tradiționalistă.

Fiindcă era ca Monarhul să-și apropie, înainte de toate, valorile ereditare și tradiționale ale neamului, să le cruțe, să le salveze, să le ajute în dezvoltare. Considerând că o națiune nu e numai o proporție legată temporar prin anumite idei, sentimente, nevoi, interese, obiceiuri, chiar aspirații; nu e un procent de voturi cum figura printr-o deformare optică pe retina omului de partid politic — ci considerând că e continuitatea în timp a acestor legături indestructibile, pentru a apăra în numele lor un teritoriu național, a perpetua o rasă, a dezvolta un patrimoniu material și moral, a afirma o valoare de cultură în universalitate, a urzi din tradițiile trecutului firul călăuzitor al viitorului; pe asemenea temeiuri identificate cu însăși rațiunea de a fi a Monarhiei, în primii ani de domnie, Regele s'a străduit să amortizeze efectele convulsiilor de disoluțiune a partidelor, care convulsii răspundeau în actele de guvern; a moderat excesele; a modelat oarecum asprimile; a înverigat orice eveniment izolat într'un sistem de continuitate; a prefațat ciclul cel nou, eliberat, al domniei în noua sa așezare după Constituția învoită de unanimitatea țării, în Februarie 1938.

Numai astfel, printr'o răbdurie și tenace vigoare, prin înțelegerea acordată faptului social, prin reluarea unei vechi și uitate tradiții de politică voevodală cu obârșia în experiențele de aici, țara a fost regenerată, pentru a înfrunta fără tremur de genunchi amenințarea norilor de furtună câți se îmbulzesc de jur împrejurul orizontului. Și numai astfel, în plinul sărbătorilor de iarnă, la trei hotare în mijlocul armatei sale de pe zonă, Regele avea tăria să rostească hotărârea de a apăra totul, fiindcă nu avem nimic a da, nimănui.

Armata sa de pe zonă...

✱

Dar această armată, astăzi pe zonă, a înviat din lănceda-i

demoralizare de acum zece ani, numai prin voința și directă o-blăduire regească

E opera Suveranului. Mândria sa și reazămul țării.

Principal, chiar sub regimul politicei de partid și chiar în sumbrul hiatus al Regenței, n'au fost precupețite jertfele pentru armată. Am fost cruțați de himericul delir al pacifismului și al dezarmărilor. Nu era însă destul atât. Totul se rezolva în discursuri patriotice și în amânări, în angajamente, proiecte care rămâneau în dosare și mucezeau în sertare.

Bugetul mistuit de sinecurismul partidist nu rezerva armatei nici pe sfert din cât cereau nevoile cele mai urgente. La sărăcia echipamentului și armamentului, se adăoga sentimentul depri-mant al inferiorității față de oștirile din juru-ne, animate de o altfel, mai aspră grijă.

La 8 Iunie 1930, încă din primele ore, cu un tresăr de înviorare, oștirea a simțit că-și recapătă comandantul firesc. A fost o redresare morală. Cealaltă redresare, materială, s'a încheiat însă mai încet, mai anevoios, mai târziu, după o aprigă luptă cu rezistența oamenilor, a rutinei, a condițiilor create de regimul partidelor politice.

În van, grija Suveranului pentru armată se vădea ca întâia poruncă a vremii, în ordinele de zi și în mesajele Tronului la deschiderea sesiunilor legiuitoare. Guvernele erau de acord. Dar se dovedeau incapabile de o sforțare efectivă. A fost nevoie de o neînduplecată voință pentru a zgudui această inerție, care, fie și nepremeditată, tot inerție rămânea.

Stau mărturie cuvântările regești la încheerile de manevre, unde Suveranul recapitula fără înconjur toate strădaniile și îndoelile pe care a fost nevoit a le birui. În toamna anului 1935, rostea : „Acum patru ani, la manevrele care s'au ținut în împrejurimile Romanului, am luat față de oștirea mea un angajament solemn : de a veghea fără odihnă la reîntărirea și reînarmarea ei. Am știut, când am pronunțat aceste cuvinte, ce sarcină enormă am luat pe umerii mei. Dar am făcut-o cu deplina conștiință, am făcut-o mânat de o dragoste nețărmurită pentru oștire și pentru țara mea și sunt hotărît și astăzi, trecând peste orice piedici și peste orice greutăți, să duc această făgăduință la bun sfârșit“.

După manevrele regale din regiunea Lugojului, în anul următor, Suveranul stăruia mai apăsător asupra acestor obstacole, cu mulțumirea că în bună parte începeau a fi biruite : „Au trecut câțiva ani de când mi-am luat față de oștirea mea un angajament și anume acela că oștirea românească va fi întărită. Știu că după pronunțarea acestor cuvinte, pe fețele multora, poate chiar în sufletele multora, au fost surâsuri de îndoială. Nu cred că s'au îndoit de cuvântul meu. Dar cred că s'au îndoit de posibilitatea realizării acestei făgăduințe. Manevrelor din anul acesta au putut să arate tuturor că acolo unde este hotărîre, este și îndeplinire, și această făgăduință pe care am luat-o cu ocazia manevrelor dela Roman, astăzi sunt fericit că pot începe a-mi descărca inima în fața oștirii mele, arătându-i că a început să se îndeplinească. Știu că acest început a cerut țării mele un efort care atinge aproape limita, dar știu că poporul român este un popor care a fost totdeauna conștient că se poate bizui pe o oștire de viteji, dar cu atât mai puternică și pe o oștire care să aibă, pentru trebuințele războiului, sculele ce-i trebuiesc. Efortul și îndeplinirea nu sunt decât un început. Inșă așa cum au început, vă pot asigura astăzi că se vor urma pe aceeași cale și cu un ritm iuțit... Înfațișarea trupei care este baza însăși a oștirii noastre, și care, chiar după câteva zile de eforturi ce au fost îngreunate de o vreme neprielnică, s'a prezentat în chipul cum s'a prezentat la parada de astăzi dimineață, ne poate da cea mai desăvârșită încredere în acest material supra-uman care este țărănul român“.

Astfel a renăscut o armată ce fusese părăsită în umbră. „Materialul supra-uman care este țărănul român“ — n'a mai fost chemat la paza hotarelor cu mâna goală, fără scule, în stralele ponoșite care să provoace rânjetul zdrobitor al santinelei de dincolo de fruntarie.

În această înarmare și echipare, care rămâne exclusiv opera Suveranului, s'a desăvârșit sub ochiul și prin voința Suveranului, așa cum o făgăduise, cu tenacitate biruind obstacolele, cucerind terenul tranșee cu tranșee, transformând făgăduința într'o datorie.

Nu se profilează, de-a-lungul zonei, pretutindeni prezent, sceptrul Regelui ?

Mai sunt însă și nopțile din preajma focului, gândurile, întrebările, grijile, acolo, pe zonă, în ceasuri pustii, când cugetul nu-și află astâmpăr.

Mai sunt și răvașele de-acasă. Și încă mai sunt, omeneștile temeri, plănuiri, neliniști, legate de cealaltă viață de unde soldatul a fost smuls de chemarea la datorie și unde se va întoarce când datoria va înceta.

De va fi pace, de va fi război, aceasta stă scris într-o carte a destinelor cu foaia interzisă văzului nostru.

Dar întoarcerea acasă, când va fi, nu pune o întrebare tot atât de nedelegată înțelegerii omenești. Ce stări pot să-l aștepte? Ce bucurii? Ce răsplată? Ce drum al viitorului, ferecat sau deschis?

Și încă odată, sceptrul Regelui care se profilează pe zonă, pretutindeni prezent și ocrotitor pentru ostașul sub arme, tot sceptrul acesta îi stă mângâiere și nădejde ocrotitoare, pentru viața de acasă, unde se pregătesc primenite întocmiri.

Aici se iluminează încă o providențială anticipare monarhică, a problemelor pe care vremea avea să le pună și care altfel aveau să-și ceară dezlegare sub presiunea dogoritoare a evenimentelor.

Soldatul de pe front, recrutat din civilul de acasă, poartă cu el povara destinului său social, pe care o va relua de îndată ce va lepăda uniforma. În deobște nu-i o întoarcere presărată de bucurioase surprize, chiar dacă purcede sub auspicii glorioase. Gloria trece. Povara destinului individual și social rămâne. Florile cununilor se usucă, se scutură, se transformă într'un gunoi incomod. Pus față în față cu nemilostivele probleme de existență, ce i-ar mai supraviețui din eroism chiar celui mai glorios fost combatant?

Confruntarea aceasta a destinelor va fi epilogul cel mai înfricoșat al marelui conflict de astăzi. Poate un epilog mai teribil decât însuși războiul, fiindcă nimeni nu mai are răgaz a pregăti pacea. Și fiindcă pacea cealaltă, pierdută, n'a fost folosită în scurtul ei ciclu dintre aceste două mari războaie, pentru prevăzătoarele întocmiri care să asigure individului și colectivității

o soartă mai blândă. Intr'o lume prăbușită în ruini, fiecare combatant întors acasă va găsi o ruină. Câteodată o ruină îndealvea ; mai ales o ruină virtuală, a orânduelilor vechi, cu nedreptățile-i vechi și comandamentele-i vechi. Va fi destul un sfârc de deget, ca toate găunoasele fațade să se năruie. Și o lume nouă să renască poate, ca tot ce renaște, din moarte, pre moarte călcând.

De asemenea sumbră perspectivă previziunea Suveranului ne-a cruțat, anticipând semnele vremii. Pregătind condițiile umane, individuale și colective, naționale și sociale, ale României ce va să vină.

Bine înțeles, nimic nu este încă desăvârșit, rotunjit, în deplina perfecție închisă a sferei. Sunt începuturi tăindu-și făgaș, în căutare de drum și de sine. Dar sunt începuturi, după perseverența pildă a Suveranului și în spiritul său : „Acolo unde este hotărâre, este și îndeplinire“.

Restituindu-ne tradiției noastre voevodale, căutând instituțiilor rădăcini în trecut, experiențelor precedente, ne statornicim o cale a noastră, unică, a locului și ai mediului, punând la contribuție geniul nostru creator, nu împrumutând strai străin.

În toate avatarele constituționalismului nostru de până mai deunăzi, se menținuse o singură constantă : fascinația ideilor și reformelor apusene, fetișismul formelor general admise într'o lume cu evoluții deosebite și determinate de alte condiții istorice, etnice, geografice, economice, sociale, morale și tradiționale.

Viața noastră politică a pățimit de această meteahnă inițială. Iar păcatul originar și-a ramificat zona de nefastă acțiune în toate domeniile : în cultură, în civilizație, în economie națională, într'o superstructură hibridă care nu se ajută fondului, conținutului, realităților vii ce ne vin mai de departe și mai din adânc.

De trei sferturi de veac, sub egida acestui constituționalism factice, de import, și de mult perimat, organismul politic și instituțiile sale se atrofiau din fașă, fiindcă ideologiile, programele și instituțiile purtau pecetea împrumutului, în loc să rezulte din funcțiuni lăuntrice după axioma biologică : funcția crează organul. Și din asemenea pricină, tot ce s'a înfăptuit, cerea o disproporționată risipă de energii, de experiențe și de ris-

^{Ce-ai}curi. Reformele nu purcedeau dela cunoașterea nevoilor și a condițiilor, ci erau demonstrate cu tot atâtea teoreme. Ele veneau de multe ori să debiliteze, dacă nu să distrugă desăvârșit, întocmiri vechi, cu rădăcini în trecut, în tradiții și în obiceiuri.

În trecut, în tradiții și în obiceiuri — adică tot ce-am fost părăsit. Adică tot ce-am fost regăsit, la chemarea Suveranului, pentru ca din a lor substanță neînsuflețită să urzim viitorul.

E o chezășie aceasta. E nădejdea, siguranța reconfortantă, a ostașului de pe zonă, unde noaptea, târziu, când înalță ochii osteniți spre albastrul atlas ceresc, regăsește acum o stea călăuzitoare. O stea care pentru alte mai nefericite popoare s'a stins în fumul și scrumul și vaerul Apocalipsului.

CEZAR PETRESCU

R E G E L E

Știm că Ludovic al XIV-lea bolnav pretinse ca Racine să doarmă în apartamentul regal spre a fi în măsură să-i citească din *Viețile* lui Plutarh. Precum avea obiceiul, Majestatea Sa, comanda chiar piese la care asista cu emoțiile unui director de teatru. Toată Curtea asistă în 1674 la reprezentația *Ifigeniei* ce avu loc la Versailles. În general comediile lui Molière, mai ales cele cu balet, sunt comandate de rege. O gravură ne-a păstrat imaginea reprezentării comediei *Le mariage forcé*. În curtea interioară formată de aripile palatului este scena, împodobită cu oleandri. În mijlocul curții sale, așezat drept în centrul parterului, Regele stă pe scaun, dând semnele celei mai mari atenții. Toată lumea ascultă cu sfîntenie, urmînd pilda regală. Când se reprezintă la Saint-Cyr, în vestibulul dormitoarelor fetelor de nobile, *Esther*, comandată de d-na de Maintenon, Ludovic al XIV-lea cu lista de invitați în mîână, printre care erau și regi, făcu însuși controlul la ușa, oprind lumea cu lungul său baston. Se mai știe că regele-soare protejase pe Boileau, pe care, ca și pe Racine, îl făcu istoric al Curții. Cei doi poeți își luară în serios funcția și urmăriră pe rege în tabăra sa, spre a lua note asupra campaniilor, lucru ce stârni zâmbetul curtenilor. N'a ieșit nici o operă de istorie (ceea ce regele prevăzuse, desigur), ci doar o frumoasă odă asupra luării Namurului, de Boileau :

Quelle docte et sainte ivresse
Aujourd'hui me fait la loi ?
Chastes Nymphes du Permesse,
N'est-ce pas vous que je vois ?

Accourez, troupe savante :
 Des sons que ma lyre enfante
 Ces arbres sont réjouis
 Marquez-en bien la cadence ;
 Et vous, vents, faites silence :
 Je vais parler de Louis.

Dacă cineva ar vedea aici numai o anume complezență, s'ar înșela. Virgil nu făcuse altfel. Ariosto își dedică opera cardinalului Ippolito, fiul al ducelui de Ferrara :

Piacciavi, generosa Erculea prole,
 Ornamento e splendor del secol nostro,
 Ippolito aggradir questo che vuole
 E darvi sol può l'umil servo vostro.

Tasso închina *La Gerusalemme liberata* ducelui Alfons :

Tu, magnanimo Alfonso, il qual ritogli
 Al furor di fortuna, e guidi in porto
 Me peregrino errante, e fra gli scogli
 E fra l'onde agitato e quasi absorto
 Queste mie carte in lieta fronte ascolli
 Che quasi in voto a te sacrate io porto.

Oriunde poate exista adulație, numai între principe și artist nu. Și artiștii Renașterii erau sinceri exaltând un principe și principii prevăzători ocrotind pe artist. Încă de pe vremea lui Petrarca mai marii vremii țineau să aibă o scrisoare latină din partea autorului *Sonetelor*, așa cum mai târziu în sec. XVIII regii și împărații vor voi să întrețină corespondență cu scriitorii și gânditorii vremii. Voltaire abuza, trecând valori peste granița Prusiei lui Frederic și vânzând ceasornice Catherinei. Ceea ce nu scăzu admirația respectivilor principii care admirau prin el cultura Franței. Frederic II scria în 1760 lui Voltaire de la Meissen :

„Franța a putut produce un Descartes, un Malebranche, dar nici un Leibniz, un Locke ori un Newton. În schimb, în laturea gustului, întreceți toate celelalte națiuni, și m'aș așeza sub stin-

dardele voastre în ceea ce privește finețea discernământului, distingerea judicioasă și scrupuloasă a adevăratelor frumuseți de acelea care numai par astfel“.

Când Catherina află de moartea lui Voltaire, e consternată. Ea cere cadavrul scriitorului spre a-l înmormânta în Rusia. Iată ce scria lui Grimm :

„...De ce n'ai pus mâna pe trupul lui, în numele meu ? Ar fi trebuit să mi-l trimiți ! Saprști, ți-ai pierdut capul pentru prima oară în viața d-tale în momentul acela; îți făgăduesc că ar fi avut mormântul cel mai prețios cu putință ; dar dacă n'am corpul lui, cel puțin monumentul nu-i va lipsi în țara mea. Când mă voi întoarce în oraș în toamna asta, voi aduna scrisorile pe care acest om mare mi le-a scris și ți le voi trimite. Am un mare număr de scrisori. Dacă ți-e cu putință cumpără biblioteca lui și toate hârtiile rămase inclusiv scrisorile mele. Voi plăti bucuros și cu dărnicie...“.

E de prisos a mai cita atâtea corespondențe ilustre, aceea dintre J. J. Rousseau și Frederic II, dintre Pascal și Regina Christina, etc.

Pe ce se întemeiază legătura firească între principe și artist ? Pe un interes reciproc, care, în cele din urmă, reprezintă modul cel mai sigur de promovare a marilor și eternelor valori. Artă e un produs de individualitate, care pentru a fi înțeles are nevoie de o minte receptivă tot atât de rară ca și geniul. Intre artă și sufragiul public este prăpastie. Dacă Domnii români ar fi făcut bisericile prin mijlocirea eforturilor și a comitetelor, azi n'aveam nici Curtea de Argeș, nici Trei Ierarhi, nici Golia, nici Sf. Sava. Dacă Ludovic al XIV-lea ar fi consultat opinia publică ce se extazia la *Fedra* lui Pradon, Franța n'ar avea azi nici opera lui Racine și nici aceea a lui Molière, precum n'ar avea Versailles-ul, Domul Invalizilor, Institutul și atâtea altele. Divină risipă, pe care adunările din sufragii obștești le-ar fi osândit ! Vulgul crede că marele rege a ruinat Franța, fiindcă a risipit câteva milioane, în vreme ce aceste monumente sunt un izvor infinit pentru Franța artistică (spre a lăsa la o parte latura ideală). De ar fi fost ceva mai bigoți papii și n'ar fi adăpostit crimele zălude ale lui Benvenuto Cellini și capriciile lui

Michelangelo, azi n'ar exista marea Italie a artiștilor. Artistul nu adula ci mergea în chip natural la acela care îl înțelegea, la Prințul rafinat, bucuros de emoțiile rare. Ce s'ar face un Ariosto în America? Geniul răzbate oriunde, nu-i vorbă, dar poate fi foarte bine apărat. În țara în care se plătesc cu rândul paginile pe care le cere publicul, se îmbogățește romancierul de foiletoane. Marele artist se refugiază acolo unde încetează domnia gloatei; acolo unde spre educarea mulțimii domnește tradiția princiară. El știe că Academiile bizuite pe vot nu-l primesc. Ludovic al XIV-lea a forțat votul Academiei Franceze, altfel n'ar fi intrat acolo Boileau cum n'a intrat Balzac. Concursurile și premiile n'au descoperit niciodată un mare autor, deoarece nu se pot întâlni (ca să eliminăm chestiunea invidiei) atâți înțelegători de frumos într'o adunare. Principele singur înțelegea, fiindcă e crescut ereditar în noțiunea unicului și e scutit de orice subiectivitate. De aceea regalitatea franceză a cultivat până la sfârșit metoda pensiilor din caseta particulară a regelui. Victor Hugo avu o astfel de pensie dela un rege pe care nu-l cruțase și n'ar fi căpatat-o de ar fi apelat la sinoduri de scriitori. Principele e și el interesat în sensul înalt al cuvântului să cultive valorile reale ale epocii, fiindcă el tebuie să dorească gloria, ce nu se poate căpăta prin artiști mărunți.

Gloria este necesară principelui nu dintr'o considerație egoistă, ci fiindcă ea simbolizează permanența unui Stat. Iar fără carte și artist nu este glorie și deci nici istorie. Ce-ar fi Alexandru cel Mare fără mitul falsului Calistene? Ce-ar fi atâți duci italieni fără artiști? Papa Rezzonico fără simulacrul lui ar fi un sunet bizar. Gattamelata fără statua lui ecvestră ar fi nimicul pur. O vreme se pare că puterea seculară e totul și artistul un saltimbanc. Și apoi dimpotrivă numele principilor se înșiră monotone și numerotate pe răboj: Alfons I, II, III, IV, Ludovic I, II, III, IV în vreme ce numele lui Dante răsună ca o surlă divină peste vremuri. Multipli dogi s'au mistuit și umilul comedigraf Goldoni conduce cu bățul lui de pe soclul său cât a mai rămas din corabia venețiană. Dar când principele se unește cu artistul, ce mari efecte. Numărul etern XIV n'a fost cumpărat de Ludovic, ci câștigat cu geniul lui. După 13 Ludovici, el a înțeles că adevărații lui secretari de stat erau Molière și

Racine. Adevăratele interese ale Franței cu ei le-a rezolvat, prin sinecure, protecții și toate acele mărunte practici curtenești, inutile când ochiul e nesigur, mărește când principele vede. De aceea cu drept cuvânt Voltaire a putut scrie astfel lordului Harvey :

„....Să nu fii supărat că numesc ultimul secol, secolul lui Ludovic XIV. Știi bine că Ludovic XIV n'a avut onoarea să fie nici stăpânul, nici binefăcătorul unor Bayle, Newton, Halley, Addison, Dryden : dar în secolul numit al lui Leon X, Papa Leon X făcuse oare totul ? Nu erau și alți principii care au contribuit la civilizarea și luminarea geniului uman ? Totuși numele lui Leon X a învins, pentru că a încurajat artele mai mult decât oricare altul. Ei bine, ce alt rege a adus umanității mai multe servicii decât Ludovic XIV ? Ce rege a răspândit mai mult binefaceri, ce rege a arătat mai mult gust, ce rege s'a semnalat prin mai frumoase așezăminte ? N'a făcut tot ce putea face, fără îndoială, fiindcă era om ; dar a făcut mai mult decât oricare altul, fiindcă a fost un mare om ; motivul meu cel mai tare de a-l stima mult, este pentru că, cu greșelile știute, are mai multă reputație decât contemporanii săi ; este fiindcă, deși a sărăcit Franța cu un milion de oameni care l-au bârfit, toată Europa îl stimează și-l pune în rândul celor mai mari și celor mai buni monarhi.

„A făcut mai mult decât oricare altul“, poate spune scriitorul român onest și clar văzător despre Majestatea Sa Regele Carol II. Nicăieri, ca în cultură, nu e mai nimerit ca interesele mulțimii să fie îndeplinite prin prerogative, înlăturându-se oarba judecată a opiniei publice imediate. S'au făcut, ca să nu vorbim decât de carte, pași imenși. Privesc rafturile pline cu publicațiile Fundațiilor Culturale Regale. Ce beție de tipăritură frumoasă, ce de drumuri deschise ! Nici o editură n'ar fi îndrăznit să tipărească clasicii în aceste condiții, să deschidă ideologului puțința de a publica imediat orice, într-o vreme turbure când lumea nu mai citește. Tocmai în această izolare de contingentă stă măreția faptei și trăinicia ei de mâine. Aici nu este o întreprindere editorială, cum ar crede profanul. Este curtea dela Versailles pusă la dispoziția lui Racine. Scriitorul nu mai are a se

preocupa de putința publicării operei sale, nu se mai gândește la compromisuri. Ba, dimpotrivă, cu cât o operă este mai sustrasă de condițiile popularității cu atât e mai încredințat de imediata ei tipărire. Marile catedrale nu se fac după numărul credincioșilor probabil, ci ca un omagiu cerului. Pentru întâia oară la noi se inaugurează cultura de mod regal, în care lucrurile se fac pentru simpla bucurie de a fi, sustrate oricărui factor economic.

Domnii români de altădată în proporții modeste nu făcuse altfel și niciodată Biblia lui Șerban Cantacuzino n'ar fi apărut printr'un proces natural. Nu suntem la acel stadiu obosit al culturii, când ieșirea în stradă poate avea norocul unei împrăștiări. După o destul de lungă pregătire, am ajuns în faza unui secol hotărâtor, care cere o îndrumare de sus. Cred că o avem. Artistul și scriitorul au iubit totdeauna pe marii regi și smirna arsă de ei a fost totdeauna, mai mult decât se crede, sinceră. Căci n'am putea să nu iubim pe Acela care, încredințat că o țară nu se păstrează numai prin arme, ne chiamă prin mijlocirea tiparelor Sale să-i citim în răgazuri din istoriile noastre. El ne dă prin protecția Sa prestigiul pe care Ludovic XIV îl dădea literelor franceze, făcându-se controlor de invitații la spectacolul dela Saint-Cyr ¹⁾.

G. CĂLINESCU

¹⁾ Am exprimat unele idei de aici și în *Nihil sine deo, nihil sine rege* în *Jurnalul literar* Nr. 19 din 7 Mai 1939.

CUVÂNTUL ROSTIT AL MAJESTĂȚII SALE

Oriunde — fie în sala Tronului, fie pe locurile de exerciții cu copii albi înșirați frumos, fie printre ostașii ce vor mai primi un îndemn și o putere, fie printre cărturari — cuvântul rostit al Majestății Sale Regelui Carol al II-lea este așteptat cu înfrigurare.

Răsfrângerea Lui e adâncă și felurită. Și totuși El naște o aceeași vibrație în toți și pretutindeni, căci e ca o taină pe care o poartă cu El.

Pentru cei mai îndepărtați, care El ascultă mai rar, în provincii înviorate de câte o trecere regală, e în primul rând un sentiment de închinare sufletească și de bucurie adâncă, Regele întruchipând încă, din disciplina și legământul părinților și bunicilor noștri, Țara, trecutul și rostul nostru întreg. Aci dragostea aceasta puțin abstractizată de depărtare, dă, în primul rând, o satisfacție materială, fizică, de a-L vedea, — bruscă, tare, — dragoste și mândrie la un loc ; și ele, în repeziciunea lor, nu găsesc nici timpul, nici gândul de a se organiza. Cuvântul Majestății Sale, când se rostește în astfel de împrejurări, chiamă respect și timiditate și bucuria rară de a fi ascultat. M'am gândit de multe ori la acești nenumărați anonimi, sfioși și devotați ai Regelui nostru, la acești mulți care clădesc neamul în ce are mai frumos și mai puternic din nobila sa discreție, și am căutat să mi-i deslușesc.

Desigur că sunt pretutindeni oameni, care între două fapte, în-

tr'o clipă de răgaz, mângâie cu o privire lungă și stăruitoare un portret al Majestății Sale, întâlnit oriunde locul Il reamintește. Și întârzierea aceasta pe portret e o concentrare, ca o scurtă rugăciune. Se mobilizează credințele care cer un tipar; se realizează pe căi nedeslușite dar curate ale sufletului îmbinarea aceea unică între intangibil și familiar. Și astfel fiecare își crează din clipe adaoase, icoana necesară pe care și-o vrea și și-o caută. E ca o pânză luminoasă a sufletului ce se țese încet. Și când pe ea răsare realitatea, e biruitoare, dar greu de coordonat.

În apariție e numai lumină ; în glas, timbru ; în cuvinte, în-cântare.

Și ar rămâne poate astfel, îndepărtată, această realitate, dacă nebănuitul omenesc n'ar veni să-i dea un cuprins.

Cuvântul cald și direct al Majestății Sale însă rotunjește linia înălțimii, închipuită numai aspră, și o blândețe și o bunătate, purtate de o frază limpede, chiamă poate pentru un sfat, acolo unde s'ar fi bănuțit o poruncă.

Dar limpezimea aceasta întovărășește căile cele mai grele. Și un gând spontan, permanent reînnoit de lucrările vieții, aduce surpriza unei indicații de drum nou, sau de nebănuțită lumină, chiar pentru cei mai vechi ascultători. Căci cuvântul Majestății Sale își poartă taina la toate înălțimile.

Și taina aceasta, pentru înălțimea artei desăvârșite a vorbitorului, e severitatea unui limbaj ales, sobru și totuși viu și expresiv.

Este de netăgăduit că orice formulă am întrebuința, cu oricât relief, ea nu va putea nici emoționa, nici convinge, dacă nu va închide rodul copt al unei adânci experiențe. Darul cel mare e să desprinzi pagina în culori vii, pentru o cât mai bogată întindere de viață.

Și Majestatea Sa, cititor pasionat, iubitor de vaste biblioteci, cu o măiestrie rară în nobila ei simplitate, ne dă viața Sa între cărți, în câteva fraze:

„Cartea este acel motor de viață, acel mare îndrumător spre fapte, care, din frageda copilărie până la adânci bătrânețe, este un tovarăș neprețuit al omului. Dela copilul mic, care răsfoește — adesea rupându-le — foile, și pe care nu-l atrag decât po-

zele, până la adolescentul purtat de ritmul poeziei, și până la omul matur, care cetește ca să-și întărească sufletul, cartea reprezintă întreaga desfășurare a vieții omenesci“.

Cu câtă precizie și câtă emoție totuși, sunt redată stațiunile acestea în contactul cu cartea, dealungul vieții! Câte elemente de sugestie, înfățișează un tablou întreg. În puținele cuvinte care evoacă vârsta inițierii copilului, e și duioșie nesfârșită și par'că și o ascunsă durere, un regret de pasionat bibliofil, pentru mutilarea, nevinovată firește, a acestui lucru sfânt, ce se numește cartea.

Apoi, poezia abia este arătată ca tovarășă a adolescenței și totuși nimeni ca Majestatea Sa Regele nu știe a o prețui. De câte ori, în vorbirile Sale, Majestatea Sa citează direct din poeți, fără a mai amănunți aci toate surprinderile de peisaje sufletești, toate tonalitățile de simțire, schițate pretutindeni grațios și adânc.

Și în sfârșit iată-l pe omul matur răsărind sobru și masiv, sub evocarea Majestații Sale, călător pe drum lung de viață, alături de prietena carte, confidentă și sfătuitoare. Dacă astfel ni se zugrăvește o existență alături de carte, să îndrăznim să desprindem din aceleași rânduri și măsurata lor putere, înțelesul însuși al cărții.

Cartea nu e refugiu și nici evadare din viață, cum de atâtea ori o folosesc cei slabi. Nu e nici înalt foișor de contemplare stearpă, nici țarc pentru frici, nici cetate de nevrednicie, ci e „motor de viață și îndrumătoare spre fapte“.

Înalta învățătură, cămările cel mai de sus ale gândului, sunt sprijinite în noblețea lor de Majestatea Sa Regele, care permanent, în sânul Academiei Române, pune în toate cuvântările Sale o înaltă cordialitate și o grijă părintească pentru veneratul depozit de cunoștință și creațiune lăsat vrednicei societăți. Gândul care toarce gânduri e tot atât de folositor unui neam ca și orice trudă în realități. Gândul sterp însă, refugiat numai într'o imitare a creerii, e mult inferior oricărei curente înfăptuiri.

Și împăcarea cu aceste înfăptuiri, cu modestia și nebanuitul lor folos, cu orânduirea și armonizarea lor în lucrul de zi de

zi al unui neam, din care sigur răsare mărirea lui, e rostul cărții. Din ea au să izvorască faptele mărunte, sănătoase și nerușinate de ele însele. Acelaș înțeles, îndrăznim să credem, are și o altă frază dintr'o cuvântare a Majestății Sale :

„Învățătura nu este un scop, ci numai un mijloc de a vă pregăti pentru viața de mâine“, adresată cândva tineretului universitar.

Între ispita atât de vicleană și ascuțită a cărții, între cartea-viciu de Cititor pasionat și voința îndrumătoare și luminătoare a Regelui s'a așezat Gânditorul. Acesta a surprins învăluirea îndoealnică și o sugrumă, pentru pilduirea și sfătuirea temeinică a neamului Său. Acolo unde plâsmuirea este mai gingașe ca ni-căeri, Marele Rege Cărturar, cu talismanul intimei experiențe neîmpiedecată de nici o înălțime, se așează pavază și călăuză tuturor alor Săi. Și gândul Său astfel împlinit îl lasă Artistului, care îl încheie sobru și regește în frazele vorbirii. Când o astfel de credință adâncă vine să se rostească într'o cuvântare a Majestății Sale, asculti și privești înfăptuirea însăși. Totul e străbătut ca de o mare putere, dela privire la gest.

O flacără de bucurie de adevăr și de bine și de voluptate a rostirii se aprinde în ochiul limpede. Glasul mângâie cuvintele sau le ciocănește, le apasă, le trimete grele și dăinuitoare ; un gest bărbătesc închide pumnul, ca o ținere de voință, pe loc.

Gândul fuge șerpuit și palpită pe sub pauze, care sunt mai vii decât cuvintele. Căci prins de putere și viață, gândul se naște și se toarnă în matca frazelor. Și din frumusețea rostirii se desprinde o nebănuită chemare, iar din voință, o adâncă putere de convingere.

Majestatea Sa Regele vorbește !

ION MARIN SADOVEANU

CLASA MARELUI VOEVOD

Dintre înfăptuirile, câte au însemnat cu truda și cu sensul lor înzecitul drum de triumf al Restaurației nu este, socotesc, alta mai desăvârșită și mai de podoabă ca aceea a clasei Principelui de Coroană. Inițiată cu opt ani în urmă, ea aduce, ajunsă la capătul din urmă al ciclului și tocmai pentru ziua aceasta de slavă, închinarea celei mai mișcate ofrande. Căci în roadele ei se cuvine a citi mai mult decât izbânda unei Inalte experiențe pedagogice. Loc de întâlnire al tuturor gândurilor reformatoare din ultimul deceniu, clasa Marelui Voevod întrunește, de fapt, într'o sinteză purificată, aproape anticipate, toate năzuințele de mai bine ce Suveranul a nutrit pentru țară. Iubire părintească și iubire de patrie s'au topit laolaltă și s'au confundat în albia aceasta vrăjită, în care s'a plămădit, odată cu pregătirea intelectuală și sufletească a Principelui, însuși viitorul Patriei.

Dacă, istoricește, clasa marelui Voevod începe la 24 Octombrie 1932, obârșia ei intimă urcă, de bunăseamă, cu doi ani mai înainte, la mărturisirea patetică de către sfârșitul discursului rostit în sânul Adunării Naționale, la 9 Iunie 1930. — „Domnilor Senatori, Domnilor Deputați, spunea cu acel prilej Majestatea Sa Regele, mai am o bucurie, pe care țin să v'o împărtășesc. Bucuria cea mare, care în clipele acestea ale reîntoarcerii Îmi umple sufletul, este sfârșitul marelui chin ce l-am avut de îndurat în anii Mei de pribegie: în sfârșit L-am regăsit pe scumpul Meu fiu, pe care cu toată iubirea Il voi crește în sentimentele ce L-au însuflețit strămoșii, dragostea nesfârșită de țară...“. În clipa aceea, ideea clasei și a creșterii

Voevodului era virtual sădită, căci gândul acesta strâns împletit al iubirii de Copil și de Țară, nu numai că se regăsește la temelia întregii alcătuirii a noului așezământ școlar, dar se și exprimă ori de câte ori prilejuri festive o reclamă. La 25 Mai 1933, însoțit de Principe, ce se afla în întâiul an al clasei voevodale, Majestatea Sa Regele împărtășea tineretului cernăuțean aceleași gânduri și aceleași preocupări educative : „...iar Eu Il cresc în acest crez al hotărâtoarei dragoste de tot ceea ce este românesc și în credința că, numai bizuindu-se pe iubirea și cunoașterea poporului său va putea găsi puterea necesară, atunci când va veni ziua să-și îndeplinească datoria către Patrie“.

Sunt, lapidar formulate, înseși normele călăuzitoare ale școalei, ce-și deschisese porțile cu șapte luni mai înainte, în solemn-familiarul cadru al Castelului Peleş și în prezența Suvranului : „iubirea și cunoașterea poporului său“... Ele se vădesc, aceste două principii de viață, și purced să fie satisfăcute, din chiar pragul noului așezământ. În felul de alcătuire al clasei, Principele urma să aibă în mic, vie și limpede grăitoare, însăși imaginea țării, cu diversitatea așezărilor ei sociale și istorice. Colegii de clasă ai Măriei Sale sunt aleși dintre copiii tuturor păturilor și tuturor provinciilor, inclusiv minoritarii. Feciorul de plugar și cel de înalt slujbaş bucureștean, copilul unui modest factor poștal sau al unui mecanic de locomotivă, copiii magistraților și ofițerilor, cei din vechea vatră a Patriei ca și cei din Banat, din Ardeal, din Bucovina și Basarabia, cu toții în jurul Domnului lor de mâine, alcătuiesc de pe acum o adevărată familie românească, se împărtășesc din aceleași izvoare de lumină și se deprind a nutri aceleași gânduri pentru marea comunitate națională. Ca în metafora iscusitului făurar de imagini care a fost Jules Renard, ei alcătuiesc, s'ar putea spune, o familie de arbori, comunicându-și seva sufletească, împletindu-și în hărte și în râvne de întrecere, mlădițele tinere și înfiorându-se laolaltă de aceleași adieri ale simțămintelor. Și metafora aproape că se impune prin aeru-i de familie și privind pe Acela care, în atâtea colțuri de țară și de atâtea ori, a sădit tulpini de arbori pentru codrii românești de mâine.

Intr'un astfel de cadru, școala nu se mai poate mulțumi cu

simpla însăilare a programelor analitice, fir'ar ele cât de ideale cu putință. Cunoștințele vârstei respective și adaosul lor, an de an, nu constituie exclusivă preocupare a programului de clasă. Stricte lor utilitate nu mai trebuie dovedită. Ele sunt însă materialul inform din care se cere durată, învățătură de zăre largă și de perspective, ce distinge clasa Voevodului de oricare alta.

Totul, aici, se încheagă în jurul acestei bare de susținere, ce se întâlnește schițată dela întâiele îndrumări ale Suveranului, din ziua de deschidere a școlii, când insista în deosebi asupra „caracterului românesc ce trebuie să predomină în instrucția și educația Măriei Sale“. Și cum nicăieri mai mult ca în istorie, caracterul acesta românesc nu este mai viu și nu pulsează cu fiecare pagină și cu fiecare rând de inscripție, istoria națională se cuvenea cu osebite adâncită. Mai mult, și tâlcul se impune cu vigoare, însăși ora destinată pentru istoria familiei regale vrea să „fie utilizată în cea mai mare măsură, în legătură cu legendele istorice ale neamului românesc“. Dacă Domnul Delfin („Delfin se zice în Franța prințului ce e să împărătească în locul tată-său“) nu avea de ce să se adreseze de astădată unui manual de istorie universală, redactat anume pentru El, rândurile cu care Eufrosin Poteca (cel ce strigase la paradie, cum zice Dinicu Golescu, împotriva excesului de mode la „milionistele“ noastre) prefată, cu aproape un veac în urmă, tălmăcirea cărții lui Bossuet, se cuvin amintite și pentru fericite lor formulare, dar și pentru mireasca limbii de pe vremuri. Cartea lui Bossuet, *Vorbire asupra istoriei universale*, se cuvenea recomandată spre citire „cinstiților boieri, și cucernicilor preoți și însă de obște“, dar mai cu seamă nu trebuia să lipsească din mâna prinților. „Când istoria, scrie prefata, ar fi nefolositoare celorlalți oameni, ar trebui să o dăm prinților a citi. Nu se află mai bun mijloc de a le descoperi ceea ce pot patimile și interesele, vremile și întâmplările, cele bune și cele rele sfaturi. Istoriile nu sânt compuse decât din faptele ce îi cuprind pe dâșii; și toate seamănă a fi făcute pentru a lor întrebuințare. Dacă cercarea le este lor de trebuință pentru a dobândi acea minte care face a împărți bine, nu este nimica

mai folositor spre a lor învățătură de cât a împreuna cu pildele veacurilor trecute, cercările care ei fac în toate zilele“.

Și istoria, în înțelesul ei de maică a bunelor pilde, a și fost în clasa Marelui Voevod unul din obiectele de predilecție. De aceea s'a căutat dela început ca din „urmarea veacurilor“, pentru a folosi un termen deopotrivă de plastic, să se desprindă cu osebire toate acele figuri luminoase și toate acele înfăptuiri memorabile, al căror prestigiu și astăzi durează. Istoria culturii, și mai puțin istoria evenimentelor sângeroase, iată norma care a prezidat în predarea acestei discipline, și ea a fost cu insistență reamintită de Majestatea Sa, la trecerea Principelui în cursul superior. „Faptul istoric care a influențat mersul omenirii“, iată ce se cuvine subliniat mai cu seamă, iar pentru aceasta „Herodot, Xenophon și Tucidide, albumele și hărțile fac mai mult decât înșirarea fără rost a bătăliilor fără importanță culturală“.

Ceea ce, însă, a marcat, mai presus de toate, cu un sigil particular atât predarea istoriei cât și a întregului învățământ al clasei Măriei Sale a fost metoda cunoașterii și asimilării izvoarelor însăși ale întregii vieți naționale. Fiecare an de studiu s'a încheiat cu unul din acele drumuri prin țară, ce a putut să apară multora drept una din excursiile de fine de an, compensatoare, ce sunt de mult în tradiția școlilor. A fost, de fapt și totdeauna, cu mult mai mult și mai cu seamă altceva. A fost un popas, cu pricepere și'n amănunțime pregătit, în una sau alta din regiunile de seamă ale țării, o așezare de tabără studioasă, pentru o campanie dusă în toate direcțiile și pe care terminologiei oficiale îi e cu neputință să o poată sugera nici în toate detaliile, necum în spiritul ei, când o numește : lecție de sinteză și coordonare. Istoria învățământului nostru nu poate nesocoti nici una din experiențele menite să-l învioreze sau chiar să-l așeze, cu prețul unor dureroase renunțări, pe drumul cel adevărat. Este o lege prea firească, desigur, aceea care face dintr'un reacționar un neofit, și încă un neofit dispus să împingă zelul dincolo de orice limită. Așa s'a întâmplat dintru întâi cu dârza rezistență ce școala a opus invitațiilor străjeriei, pentru ca mai târziu nimic să nu o mai poată smulge din hora aceasta, decât care nu găsi alta mai ispititoare. Așa s'ar întâmpla, desigur, și cu sugestiile

câte sunt de strâns și folosit de pe urma metodei, experimentată la clasa Voevodului. Ceea ce este însă organic se impune peste toate rezistențele și este oricum, de preferat, fie și cu un pic de exces, încremenirii ce sterilizează și ucide.

Ce reprezintă această metodă, verificată în toate plaiurile țării noastre, pe terenuri reduse, ca și pe terenuri extinse, nu este desigur în căderea acestor rânduri să detaileze, însă iubitorul de informație o poate urmări în una din cele mai fructuoase campanii, aceea din țara Hațegului, din vara anului 1935, când Măria Sa se afla în clasa a III-a de liceu și despre care a tipărit o documentată relațiune d. Ion Cănea („Cum învață a-Și cunoaște țara Măria Sa Mihai“, Cartea Românească, 1936), „Incântător amestec de știință adevărată și de impresii copilărești, pline de o nevinovată curiozitate și de o înțelegere care mijeste“, cum se exprimă în prefața lucrării d. N. Iorga, ea ilustrează în chipul cel mai plastic acea „nouă și folositoare idee pedagogică, de *școală însuflețită asupra realităților înseși*“, ca să folosim caracterizarea marelui dascăl, cea mai autorizată, de bună seamă, dar și cea mai justă.

Completată cu o stăruitoare și judicioasă pregătire fizică și militară, metoda aceasta școlară, de permanent contact cu izvoarele vii ale Patriei, a dus la desăvârșirea acelei armonii ce se degaje din înfățișarea ca și din actele Marelui Voevod și care ilustrează atât de fericit exemplul educativ despre care Montaigne pedagogul se rostea în cuvintele : „Ce n'est pas une âme, ce n'est pas un corps qu'on dresse : c'est un homme ; il n'en faut pas faire à deux. Et, comme dict Platon, il ne faut pas les dresser l'un sans l'autre, mais les conduire également, comme une couple de chevaux attelés à mesme timon“.

PERPESSICIUS

C A R T E

UEȘNIC-DUHULUI SĂU

AL LUI ION NECULCEA

Biv-Ūel-Uornic de Țara de Sus

Cu smerită plecăciune mă închin mărețe umbrei Tale și duhului Tău, cinstite Vornic mare de țara de sus.

Ca unul care, înainte de a Te schimba din zădărniciile vieții aceștia lumești, pe lângă Spătar și Hatman, fost-ai și cărturar de samă, țării stâlp și Măriei Sale reazim, închinând înaintea-Ți nevrednică pana mea de slujitor al limbii strămoșești și Sabia mea de ostaș al Majestății Sale, astfel grăesc Ție :

Intunecatu-s'au țăriile foarte pe tot întinsul olatului evrope-nesc și mai încolo. Impărățiile s'au hainit tare, iar noroadele în-vrăjbite burzuluindu-se, iată, iar fac zurbă, stând unele asupra altora, cu război. Unde întorci capu și cât vezi cu ochii numai pârcane cu pândași, voind cela să-și facă olat sie-și din olatul celuia și unde pleci urechea numai huet de fier tij bubuituri de cumbarale și câte grozavii toate, iproci.

Se încaeră, boer Ioane, și se ucide om cu om și pe pământ și sub pământ și pe apă și sub apă și chiar în văzduhul Domnului, până hăt, departe, la porțile Raiului, unde, curat, sufletul Tău va fi hodinind în pace, printre cei dreți. Pentru care anume păcate nu știm, dar cumplite vremi se abătură pe bietul om, vestind parcă sfârșitul lumii și Județul deapoi. Stăm, cum zice Miron Logofătul, la cumpănă, cineși la sineața lui, cu ochii la hotare și cu nădejdea în cel de Sus.

Dar nu pentru lucruri de jale m'am îmbolnăvit a scie, cu-tezând să turbur de pe ist tărâm, încetul veșniciei Tale, de pe celălalt.

Cade-se să lăsăm la o parte grijile și necazurile și uitând de unele ca acestea, să ne înălțăm cugetul și inimile și să ne veselim cu toții golind, după obicei, câte un pahar și descărcând pistoalele și inicercele în vânt, căci zi de mare sărbătoare pentru întreaga suflare românească trăim.

Se împlinesc ani zece decât Majestatea Sa, Carol al II-lea, Regele nostru, al tuturor Românilor, Samoderjeț a toată țara și neamului întreg Ocrotitor, s'a pogorît din Cer pe Tronul Său.

Scris-ai domnia-Ta, cinstit Vornice, în Predoslovie :

„Iară de la Dabija-Vodă înainte, îndemnătu-m'am și eu, Ion Neculce, biv-vel-vornic de țara de sus a scriere, întru pomenirea Domnilor; însă până la Duca-Vodă cel bătrân am scris de pe niște izvoade ce am aflat de la unii și la alții și din auzitele celor bătrâni boeri; iară de la Duca-Vodă cel bătrân mai înainte până unde se vede la domnia lui Ioan Vodă Mavrocordat, nici de pe un izvor al nimărui, ce am scris singur dintru a mea știință, câte s'au tâmplat de au fost în viața mea. Nu mi-au mai trebuit istoric străin să cetesc și să scriu, că au fost scrise în inima mea“.

În inima Ta, cinstite Vornic, în inima Ta !

De aceea, gândul meu către Tine se îndreaptă la o zi ca aceasta. Și dacă vei fi aflat multe despre noi aceștia, atunci când la porțile Nepătrunsului ai așteptat cu adâncă smerenie Augustele suflete ale Celor doi Regi, Intemeietorul și Intregitorul, mă socot că unele încă nu le vei fi aflat și mă chitesc să le află dela robul tău Al. O. Teodoreanu, la vremei pașnice mărunț sfătuitor pe lângă Regeștile așezăminte de cultură cărturărești și la nevoie căpitan de tunari, în oastea Majestații Sale.

Află dar, cinstite Vornice, cele ce urmează și dă-mi rogu-te ascultare :

De cum au luat în mână trebile Domniei, trudită-s'a Majestatea Sa să îndrepte Țara și s'o așeze temeinic în hotare. Intocmitu-s'a deci, din Înaltă Poruncă, oaste întemeiată și datu-i-s'au ei învățătură, strae și scule, strângând și multă zaharea. Dar

asta nu cu gând de zăhăială și prădăciuni, ci numai pentru a noastră liniște și apărare, de s'ar cumva ispiti unii să acolisească la moșia noastră și să ne-o strice.

Bisericii încă mare grijă îi poartă, păzind Majestatea Sa cu sfințenie cele pravolnicești rândueli și înălțând Majestatea Sa Vlădici, Episcopi, Mitropoliți și chiar un Arhi-Păstor a tot Soborul, pre Înalt Prea Sfințitul Patriarh al României Mari, care mai înainte n'au fost.

Fiind Majestatea Sa Însăși telmiz și clătuit mai demult cu dragostea către cele spiritualicești îndeletniciri, multe și felurite școli au zidit, iar pe meșteri și cărturari în mare cinste îi are.

Tocmeala plugăriei o cunoaște bine și multe îndrumări de folos i-au dat. Șleahuri și poteci bune, cât mi ți-i țara de mare, că mergi dela București la margine tot pe loc ca'n palmă, șleau mai mare dragul. Și pomi roditori pe tot locul și adăposturi și fântâni. Cât despre meșteșuguri, cele mai felurite meșteșuguri s'au scornit, trimitându-se lucruri făcute aici, de meșteșugarii noștri, la Paris și la Râm și mai departe, peste apa cea mare ce Ocean îi zic, cum s'ar zice, la America. Și mult s'au minunat și Franțojii și Rămleanii și cei de la America văzând acele lucruri.

Până și cei nevrâstnici, necopți, adecă copii, au încăput în gândul Majestății Sale, înglotindu-i pre ei în tabere frumoase, tot cu dascăli învățați și ostași destoinici, pentru deschisul minții și călire.

Și astfel, făcutu-s'au în acești zece ani de domnie cât nu se făcea mai înainte vreme nici în zece domnii din cele mănoase.

De aceea, în această zi prielnică și într-o toată înaltă, cu smerenie îndrept spre Tine smerită ruga mea :

Coboară harul Tău asupra-ne, cinstite Vornice și laolaltă cu toți cei ce-au făcut și păstrat prin veac această Țară, veghează, de-acolo, de sus, să ne putem gospodări în pace și să ne trăiască Regele și Augustă, Dinastia Sa.

Al domniei Tale mai mic
prea supus
și prea plecat

AL. O. TEODOREANU
Căpitan de tunari

EPISTOLĂ CĂTRE UN SCRITOR

DIN ANUL 2200

Iubite camarad de dincolo,

Aburesc a floare și mireasmă nouă liliecii tinerei primăveri și au sunat azi noapte clopotele Învierii, în anul una mie nouă sute patruzeci. Poate că de asta, împresurat de miracol, gândul meu, depășindu-mi hotarul, se îndreaptă spre tine. Pleacă-te din depărtarea ta peste adâncul în care mă aflu și ascultă glasul meu stins, rămas întru tine.

În anii vieții mele m'am numit Ionel Teodoreanu ; scrisul meu a fost câteodată pentru unii din acest timp, așa cum e preajma liliacului de acum pentru nara mea deschisă. Dar când tu vei ceti aceste rânduri, dacă prin milostenia zarului te vor ajunge, ochii mei, aceștia care te caută în veac, nu vor mai fi decât deșarte cuiburi, iar mâna mea, aceasta care-ți scrie, arzătoare de flacăra clipei, va fi, fără de clipă, veștedă pecete a unui destin închis. Cuprins în marea umbră sau lumină, mă voi numi robul lui Dumnezeu Ion. Atât. Și toți cei de-acum, din jurul și din zarea mea, înalți ca plopul sau mărunți ca iarba, care trăiesc, iubesc și luptă, acoperind pământul cu umbra și vuetul vieții lor, nu vor fi decât os și tăcere sub țărână. Iar în locul lor — ierte-i Domnul — alți asemenea își vor suna clipele vieții la porțile tăcerii de-apoi.

Dar tu, camarad de veghe și de vis, vei bate la porțile trecutului, așa cum a cercat și tinerețea mea. Vei desluși hrisoave, vei buchisi hronici, vei cerceta arhive, căutând transparența

vremurilor împăenjenite, glasul clopotelor scufundate. Căci asta facem noi scriitorii, trecând ca ploile cu fulgere dinspre trecut spre viitor : aprindem viața întru artă, durând din vremelnicia ei curcubeu peste abis.

Te văd cu tâmpla înclinată peste timpul meu dus în morminte, dar rămas în carte. E ceas de noapte ; dragul ceas al lămpii noastre solitare. La fereastră-i vântul, muntele, marea, ploaia toamnei, floarea primăverii sau omățul iernii. Tot una ți-i, căci ești în tine, dincolo de anotimp și clipă. Ochii tăi privesc adânc orbitele timpului dezgropat. Mintea ta culege, alege și socoate. Nu te'ncrezi ușor, căci știi bine cât de sprinten mint oamenii, începând cu tine. Unii mint cu mâna pe inimă ; alții, cu mâna pe cumpănă ; alții, cu mâna pe spadă și alții, cu mâna pe cruce. Mint când surăd și mint când plâng. Floare, surăsul lor n'ar da miere albinelor ; ploae, lacrima lor n'ar înverzi ogoarele.

Dar tu știi și nu te'ncrezi. Ca să vezi, închizi ochii, astfel ferindu-i de amăgire. Ca să auzi, îți astupi urechile, îndepărtându-le de glasurile înșelătoare. Abia surd și orb te apropii izbăvit de sihăstria precăuratului adevăr.

Astfel vei medita taina cumplitelui acesta timp contemporan cu floarea liliacului dela fereastră mea și cu măcelul neamurilor.

Și tot astfel te vei opri cercetător asupra chipului legendar al Regelui Carol al II-lea, Domnul timpului meu, întrebându-te, cu fruntea peste carte : Cum a fost ?

Va fi atunci Majestatea Sa într'un „a fost odată“, în depărtare de poveste și de ceață.

Iar tu, cu neînduplecată minte, îl vei cerceta pre El.

Vei căuta dintâi să-L vezi cu ochii tăi închiși, neîncrezându-te în tălmăcirea daltei și a pietrei, a bronzului, a pânzei zugrăvite și a meșterilor fotografi.

Eu însă-ți spun frățește : ochiul îl privea cu drag. Era croit și zmălțuit regește. Înalt, puternic, ager și viteaz de viață, avea un zbor de vultur în profil, dominator, frunte zvâcnită spre arcadele adânci care desfășurau aripi de-asupra nasului, și'n ochi, azur înalt, cu arșițe.

Dar mintea ta stăruitoare, viespar al semnelor de întrebare,

va spune iarăși, aplecată peste veac : Dar cum a fost în fapte ? Cum a fost ?

Tu vei hotărî cum și cât a fost de mare întru trăinicie, cu viața Lui desfășurată în carte, faptă lângă faptă, de tine judecată din înseninarea perspectivelor.

Dar eu nu vreau să-mi duc Regele, tânăr încă, spre cumpăna suverană a minții tale ; eu vreau să-l dau inimii tale.

Căci El și numai El, cu inima, cu mintea și cu fapta, a făcut dreptate camarazilor tăi din morminte.

Până la El, în iubita noastră țară scriitorii și artiștii erau tare fericiți după ce Dumnezeu îi strângea la El. Până atunci, cu obștească duioșie, contemporanii lăsau pe scriitori și pe artiști să trăiască netrebnic : săraci, umiliți, chinuiți, sfâșiați, — știind ei, se vede, versul marelui gemăt :

*„Les plus désespérés sont les chants les plus beaux
Et j'en sais d'immortels qui sont de purs sanglots“.*

Eminescu, poetul, și Luchian, pictorul, astfel au trăit.

Căci acesta era datul scriitorului și artistului român. Lăutar ținut la ușă în picioare în timpul ospățului ; greer fără de grăunță și de soare, la porțile închise ale furnicei, — începând să existe numai în măsura în care țărâna cimitirului devenea mai compactă pe sicriul de brad.

Regele Carol al II-lea a venit, a văzut și a întins mâna tuturor celor vrednici : prin har.

În întâiul an al domniei, Regele a spus : *„Imi iau angajamentul să fiu și un Voevod al culturii românești“*.

Și așa a fost : cu mărinimie și belșug, ctitorind neconținut bisericile duhului.

Dar acestea toate, camarade, le vei afla din carte, cumpănindu-le tu singur după chibzuiala ta.

Eu caut drumul de taină al inimii tale. Și de asta îți voi spune povestea unei legi care n'a venit din deliberarea și votul unui Parlament, ci de-a-dreptul, caldă încă, din mintea și din inima Regelui Carol al II-lea, trecând prin inima și prin mintea camaradului nostru, Mihail Ralea, sftenic regesc.

S'a întâmplat aceasta în anul cel roș ca o inițială de Evangelhelie, în anul 1939. Îl știi desigur din carte, și te cutremuri.

Războiul se ridică pe zare, acoperind noroadele înspăimântate, ca umbra lui Hercule cu bâta peste goana Centaurilor. Europa, nobilă prin vechimea și cinul frunții sale, și-o uita treptat, — fruntea, — începând iarăși să-și simtă copitele și coada.

În acest ceas al fiarei, și tocmai în acest ceas, Regele Carol al II-lea a găsit în ființa lui înaltă gând și dreptate pentru armata duhului. A dat scriitorilor o lege, numită simplu și dalbucum e chipul vechilor mănăstiri, „Legea Casei Scriitorilor”. Înima Regelui, devenită pravilă, a înălțat opera literară la rangul de bun obștesc din ale cărui binefaceri a hotărît să se împărtășească și creatorii literari. Pentru întâia oară în istoria civilizației, bunurile duhului, prin ele înșile, au îndreptățit și consacrat o stare materială demnă pentru producătorii lor.

Și nu uita, camarad de dincolo, că această faptă de smirnă și tămâe se întâmpla tocmai în ceasul preistoriei din nou venite pe pământul ostenit de anii lui Iisus.

*

Întâmplarea a hotărît să fiu și eu mărunț zidar la această înaltă ctitorie regească.

Intr'o noapte de primăvară, aidoma cu aceasta care-și deschide liliacul la fereastra mea, câțiva scriitori eram adunați în jurul unei mese lungi, sub lumina lămpii.

Erau acolo, printre alții, cei trei munți albi ai literaturii noastre : Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi. Toți trei scânteind de slavă, toți trei pe hotarul bătrâneții, toți trei săraci, — și toți trei mândri.

Mihai Sadoveanu e uriașul blând, cu față strașnică de leu și ochi albaștri de copil, care ține pe umărul lui — vioară — trupul întregii noastre țări, destăinuindu-i c'un arcuș când dulce și când aprig, cântecul și taina străvechimii milenare.

Liviu Rebreanu, cu statura lui de gladiator roman, cioplit în piatră tare, cu păr alb ca un coif de argint, falcă masivă și ochi nordici, — a ridicat pe scut, în slava soarelui, peste Carpați, tot adâncul Ardealului.

Iar Tudor Arghezi — Tudor ca și Vladimirescu — a răzvrătit cuvintele adormite, aprinzând în ele luciri de torță, bătându-le și îmbătându-le cu vânturi tari, ca să răsunе din nou

un mare și aprig cântec sub cerul teilor și stelelor lui Eminescu.

Trei erau de față, aruncând umbre de munți spre viitor, — dar roși de grijile nemernice ale prezentului. .

Pe masă, albă ca miezul pâinei, era legea Regelui.

Am cetit-o, am adâncit-o, ne-am hrănit sufletul cu ea, — și gândul nostru s'a dus înspre mormintele trecutului.

Trei erau. Dar iată că se ridica ș'un al patrulea, cel de sub lepede, Mihail Eminescu. Zâmbeau poate pentru întâia oară ochii lui amari, privind împăcarea fraților lui. Că era aceasta nu o masă pentru ospățul trupului, ci o cină a celor vecinice, la care veneau și umbrele.

Acolo ai fost și tu, camarad de dincolo, căci delaolaltă, toți, cel din mormânt și cei din viață, la tine ne-am gândit, și părtaș te-am făcut la pânea noastră.

*

Camarad de dincolo, pleacă-te din depărtarea ta peste adâncul în care mă aflu și ascultă glasul meu stins, rămas întru tine.

Clipa aceasta e pentru mine ca pasărea răstignită pe propriul ei zbor : cu o aripă mi-aduce trecutul, cu alta mă duce spre timpul neînceput.

Când vei cêti aceste rânduri, eu, laolaltă cu floarea liliacului dela fereastră și cu toți cei din jurul și din zarea mea, voi fi călcată pulbere. Iar Regele timpului meu, încremenit va sta, cu ale Sale fapte, în înghețul solemn al istoriei.

Du-L mai departe, frate, cu bătaia de aripă a inimii tale.

IONEL TEODOREANU

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN DECENIUL RESTAURAȚIEI

Biserica noastră strămoșească, Biserica — dela marele război încoace — a celui mai numeros popor ortodox, a luat o dezvoltare și a atins un grad de înflorire care o situează, ceea ce în chip firesc și trebuie să fie, în fruntea tuturor celorlalte Biserici ortodoxe și face să fie apreciată ca atare de celelalte Biserici eterodoxe.

Inițierea Patriarhatului român și cu deosebire tactul și finețea diplomatică a adormitului întru Domnul prim patriarh al României, Dr. Miron Cristea, în relațiunile lui cu celelalte Biserici, au consolidat această nouă și îndreptățită situație.

Intregul progres și starea înfloritoare a Bisericii române din clipa de față se datoresc însă în prima linie și mai presus de toate Majestății Sale Regelui Carol II, primul Rege ortodox din Dinastia noastră domnitoare, Regele Culturii și Bazileul Român.

Biserica ortodoxă română fiind factorul prin excelență de cultură națională, se cuvenea ca Regele Culturii să-și îndrepte asupra ei toată atențiunea, sprijinul și ocrotirea Sa, ceea ce Majestatea Sa a și făcut în cel mai înalt grad și în cea mai largă măsură cu putință.

Acestea i le-a arătat Majestatea Sa înainte de toate în *Constituția Regele Carol II*, Constituție ieșită din însăși înalta minte și adâncă înțelepciune a Majestății Sale. Acolo se recunoaște Bisericii noastre strămoșești titlul de *dominantă*, se consfințește deplina ei autocefalie și tradiționala-i organizare lăuntrică.

După recenta lege electorală, Patriarhul, Mitropoliții și Episcopii fac parte, ca senatori de drept și pe viață, din Senatul Țării, ca un omagiu adus Bisericii și cu respectul unei vechi tradiții.

În *străjerie*, minunata organizație națională și educativă, creată de asemeni de Suveran, Majestatea Sa dă Bisericii un imens rol de educație religioasă și morală a tinerelor generații.

În curtea fiecărei școli fâlfâie neîntrerupt pavilionul național străjuit de sfânta cruce.

În fiecare dimineață cursurile sunt procedate de rugăciuni cântate de elevi în comun, de un text biblic lămurit de preot și însoțit de aplicațiuni la viața morală și cetățenească.

În fiecare clasă fâlfâie o candelă deasupra unei icoane, cruci sau Biblii, frumos împodobite.

Același ritual se îndeplinește și aceleași simboale sfinte însoțesc și împodobesc taberele străjerești în cantonările lor de vară la munte sau la mare.

De sfintele sărbători ale Crăciunului și Pastelor, străjerii și comandanții lor se spovedesc și împărtășesc cu sfintele taine, etc.

Vizitarea monumentelor religioase și a locurilor sfinte ale Neamului însoțește credința și sporește respectul de cele sfinte în sufletul străjerilor.

Se poate o educație a tineretului mai sănătoasă și mai creștinească decât aceasta pe care i-o dă însuși Majestatea Sa Regele, Marele Străjer !

Ferice de generațiile care se împărtășesc de acest neprețuit dar regal !

Intemeiată pe ele, România de mâine va avea cu totul altă înfățișare decât România de ieri, destinele ei vor fi conduse de minți luminate și inimi încălzite de flacăra credinței străbune și a iubirii de Patrie și susținute de o voință oțelită și de brațe de fier.

Tot pentru formarea religioasă și morală a poporului, dar în același timp și pentru răspândirea cunoștințelor mânuitoare ale Cărții Sfinte în straturile cât mai largi ale creștinilor de toate nuanțele pe întinsul Țării, Majestatea Sa a dăruit tuturor supușilor Săi Biblia ce poartă numele Său : *Biblia Regelui Carol II.*

Lucrarea aceasta, care este și va rămâne pentru mult timp cel mai de seamă eveniment literar, a fost tradusă, din ordinul Majestății Sale, după textele originale, de doi mari învățați profesori de Teologie și preoți ortodocși.

Ea a ieșit de sub teascurile Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“, înaltă instituție de cultură, întemeiată de asemenea de Majestatea Sa ; a apărut până acum în două ediții de zeci de mii de exemplare și a treia ediție este aproape gata de tipărit.

Pentru a fi la îndemâna tuturor pungilor, exemplarul, frumous cartonat și de un format elegant, costă 120 de lei. Cu alevărat danie regală !

Dragostea nețărnută și grija suverană ce poartă Bisericii strămoșești le-a arătat Majestatea Sa cu orice prilej binevenit.

Unul din aceste prilejuri și cel mai potrivit pentru a contura un program de urmat în desfășurarea activității Bisericii, de a da sfaturi, îndemnuri, directive și sugestii, pentru ca Biserica să-și atingă mai cu înlesnire și mai sigur înaltul scop și să-și împlinească în întregime dumnezeiasca ei chemare, a fost investiirea noilor Chiriarhi.

Iată câteva spicuiri din discursurile Majestății Sale la asemenea prilejuri :

„Biserica este a lui Dumnezeu și a Neamului, deci și a Regelui, care, prin fapt și lege, întruchiează Neamul. Numai lor trebuie să le slujească. Și aceasta spre întărirea și demnitatea ei. Am cerut în trecut și voi cere totdeauna ca Biserica să fie vie“¹⁾.

Găsim în aceste câteva cuvinte regale preceptul exprimat de Mântuitorul : „Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu“, și temeiul pe care se clădește autoritatea supraomenească, am putea zice, dreptul divin al Suveranului creștin, ortodox al Bazileului. Găsim apoi dezideratul, mai bine zis postulatul Suveranului, ca Biserica să fie vie, postulat care revine, aproape regulat ca un refren, în mai toate discursurile Sale la asemenea prilejuri și care constitue

¹⁾ Din discursul ținut la investiirea L. P. S. Mitropolit Visarion al Bucovinei.

pentru Biserică un imperativ categoric, o lozincă dela care să nu se abată, știință pe care să n'o piardă nici când din vedere.

„...O Biserică vie cum o doresc Eu... Pe zi ce trece, felul de a se manifesta al Bisericii se schimbă. Nu mai suntem în vremea de contemplativitate a Bisericii începuturilor, ci suntem în vremurile când toată viața modernă cere o Biserică dinamică, care să intre în profunzimea problemei zilnice a fiecăruia. Biserica trebuie să fie îndrumătoare de fiecă clipă a vieții sufletești a individului... A crede în Dumnezeu nu înseamnă numai a păstra forme exterioare, care pot fi executate și de păgâni, ci înseamnă că năzuința sufletului are o viață mai bună în toate faptele vieții. Iată rolul duhovnicesc al Bisericii și al preotului“¹⁾.

Câtă bogăție de idei, sfaturi și învățături și în aceste cuvinte! Biserica dinamică, sinonimă cu Biserica vie, ființa Bisericii dinamice, necesitatea cultului sau a religiunii interne, rolul Bisericii și al preotului sunt magistral expuse.

„În tot trecutul nostru și mai vârtos azi și de azi înainte, Biserica noastră strămoșească se confundă chiar cu ființa Neamului. Ea a fost puterea supremă în jurul căreia au roit toate năzuințele, toate răbdările și împlinirile poporului românesc. Am fost un neam trudit, în al cărui trecut semnul, împrejurul căruia s'au unit toate puterile lui, a fost crucea de pe bisericile strămoșești. Acum, când România este chemată la altă viață, când hotarelor ei li s'a tras pentru vecie brazdă firească, Biserica trebuie să fie aceea care, în primul rând, să priceapă năzuințele ei de azi, să le întărească și să le sporească cu un complet și desăvârșit patriotism.

Biserica, după cum am mai spus-o, nu e cuprinsă înlăuntrul a patru ziduri, împodobite cu scumpe icoane, ci este o putere vie, care cată să iasă la aer liber, să cunoască prin forța ei tot ce-i stă în cale și să se împodobească cu strălucirea sufletească a credincioșilor ei. Puterea sfintei noastre Biserici se razimă, ca orice organism, pe puterea membrilor săi. Deci unul din rolurile de căpetenie ale Chiriarhilor este de a întări preoțimea, de

¹⁾ Din discursul ținut la investirea Episcopilor Andrei al Aradului și Tit al Hotinului.

a o supraveghia, de a o îndruma așa ca să devie adevărată îndrumătoare a sufletului Neamului românesc.

Viața contemplativă și discuțiunile teologice sunt folositoare mănăstirii și în așezămintele de cultură bisericească, dar pentru acel slujitor al altarului, care este menit să fie îndrumător de fiecă clipă a credinciosului, se cere o cunoaștere mai apropiată a vieții de toate zilele, ca să poată să-și împlinească cu real folos misiunea sa.

Biserica noastră nu trebuie să fie un organism administrativ sau numai îndeplinirea unor forme rituale, ea trebuie să fie un organism de luptă și de misionarism, care să cucerească, să întărească și să păstreze sufletele după marea Lege a Domnului nostru Iisus Christos¹⁾.

„Felul vieții s'a schimbat, din contemplativă a devenit vie și activă. Biserica, fără a se îndepărta dela învățăturile lui Christos, trebuie să se adapteze vieții de azi, dacă vrea să-și păstreze rolul binefăcător.

„Credința trebuie să intre în viața de toate zilele, trebuie să facă parte din reflexele naturale ale fiecăruia și pentru aceasta preoții trebuie să fie hotărâți la înălțimea chemării lor, căci numai așa Biserica noastră va deveni vie²⁾.

Un întreg curs de Pimenică se oglindește în aceste frumoase cuvinte și o dragoste nemărginită pentru Biserica strămoșească din partea înțeleptului nostru Suveran, adevărat Bazileu român.

Dar contribuția Majestății Sale Regelui Carol II la progresul, am putea zice, uriaș care s'a împlinit de Biserica ortodoxă română în acești dintâi zece ani ai strălucitei Sale domnii, nu se mărginește numai la sfaturile, îndemnulurile și sugestiile date cu prilejul investirilor de chiriarhi, ci Sfântul Sinod, guvernul și parlamentul, au făcut legi și au luat măsuri și dispozițiuni, în marea majoritate a cazurilor, după inițiativele provenite dela însăși Majestatea Sa, pentru o cât mai vie acti-

¹⁾ Din discursul la investirea P. P. L. L. Episcopii Grigorie Leu al Argeșului, Nicolae Colan al Clujului și Nicolae Popovici al Oradiei.

²⁾ Din discursul la investirea I. P. S. S. Patriarhului Nicodim.

vităte a Bisericii, pentru ca ea să se adeverească în fapt ca Biserică vie, dinamică.

Astfel, ca Biserică națională, care a fost totdeauna pârghia și susținătoarea cea mai puternică a sentimentului patriotic, ea a salutat cu multă însuflețire și entuziasm, prin Sfântul Sinod, venirea în Țară și reluarea Tronului și Sceptrului regal de către Majestatea Sa Regele Carol II în deapururi neuitata zi de 30 Iunie 1930.

Prin predarea învățământului religios în școlile secundare și nu de mult și în cele primare, comerciale și profesionale, Biserica străbună contribuie, ca și prin concursul ce dă Străjeriei și Premilităriei, la conducerea morală-religioasă și cetățenească a tineretului.

Reînființarea Ministerului Cultelor (1937), ca organ de control al Statului asupra tuturor cultelor din Țară, a fost și este de un real folos și pentru Biserica strămoșească, pentru că a reparat în bună parte nedreptatea ce i se făcea din trecut și a pus-o în situațiunea de a-și putea împlini mai bine multiplul său rol binefăcător pentru Țară și Neam.

Astfel, în privința sumelor ce se dau din bugetul statului pentru întreținerea tuturor cultelor din România întregită, Biserica noastră sta la urma tuturor cultelor minoritare. Patriarhul Miron a demonstrat într'un strălucit discurs ținut în Senat chiar cu prilejul votării legii de organizare a reînființatului Minister al Cultelor, ceea ce dovedise și prin discursul dela Mesajul regal (din 1930): că Statul român dă anual din bugetul său 100 de lei pentru un greco-catolic, 101 lei pentru un musulman, 105 lei pentru un reformat ungur și 164 lei pentru un unitar ungur, iar pentru un Român ortodox numai 70 de lei; că Ungurii unitarieni au un preot la 630 de enoriași, Ungurii reformați 1 la 751 enoriași, greco-catolicii 1 la 800, Sașii evanghelici 1 la 914, Romano-catolicii 1 la 1240, iar Românii ortodocși 1 la 1740; că greco-catolicii și romano-catolicii au la un loc 11 eparhii, cu tot atâția chiriahi și cu 44 de canonici la circa 2.500.000 de credincioși, iar Românii ortodocși au 18 eparhii, cu tot atâția chiriarhi și 63 de consilieri referenți la circa 13 milioane de credincioși, etc., etc.

Acest lung șir de nedreptăți a fost remediat în bună parte de Statul român prin reînființarea Ministerului Cultelor, căci :

numărul preoților români ortodocși a fost sporit prin luarea în buget a peste o mie de preoți care funcționau fără salariu ;

numărul eparhiilor ortodoxe a fost sporit cu un episcopat al Românilor din America, cu eparhia Maramureșului, și cu încă una în proiect, a Timișoarei, iar episcopia Râmnicului-Noul Severin a fost ridicată la treapta de Mitropolie ;

s'a redat mănăstirii Neamțu o bună parte din averea ce i se secularizase, circa 15.000 hectare de pădure și o seamă de mănăstiri au fost înzestrate cu păduri și teren arabil, în total 18.000 hectare de pădure și 1.000 hectare pământ cultivabil.

Înzestrarea mănăstirilor este un act de cuvenită recunoștință față de aceste sfinte așezăminte cu un trecut atât de glorios, atât sub raportul duhovnicesc, cât și sub cel cultural, filantropic și artistic, un act de înalt patriotism, care le va da putința de a ajunge din nou focare de lumină și de cultură sufletească, cum au fost altădată. / Central University Library Cluj

Aceasta vor putea-o ajunge, pentrucă prin însăși legea de înzestrare se prevede ca venitul rezultat din exploatarea pădurilor și terenului cultivabil să fie întrebuințat numai pentru înființarea și întreținerea de așezăminte și îndeletniciri de folos obștească, ca: orfeline, aziluri, spitale, școli, ateliere, tipografii etc.

S'au înființat chiar din acest venit până în prezent și funcționează : Seminarul monahal dela mănăstirea Cernica, județul Ilfov, și tipografia din aceeași mănăstire, Seminarul de călugărițe dela mănăstirea Bistrița, județul Vlașca, căminul studenților monahi dela mănăstirea Antim, în București, școlile de călugărițe infirmiere din București, Cluj și Chișinău, școala de cântăreți bisericești dela mănăstirea Negru Vodă, în Câmpulungul Muscelului, atelierul de țesut stoffe bisericești dela mănăstirea Țigănești, județul Ilfov, și altele, toate dovezi ale unei activități noi economice și culturale în sânul Bisericii.

Activitatea culturală destul de intensă desfășură Biserica în deosebi prin școli bisericești: facultăți, academii și seminarii teologice, academii de muzică bisericească și școlile de cântăreți bisericești, școlile societății ortodoxe a femeilor române, prin

conferințele și concertele profesorilor acestor școli și ale preoților adunați în cercuri pastorale și în căminele culturale, prin predicile dela serviciul sfintei liturghii și ocazionale, prin asociațiile religioase ca : Frăția Ortodoxă Română (F. O. R.), Oastea Domnului, Asociația Miron Cristea, prin revistele eparhiale, foi parohiale și diverse publicațiuni.

Cultura răspândită prin Biserică este cultură sănătoasă, morală și națională. Roadele ei n'au întârziat să se arate. Curentul ateist și materialist, care câștigase dela o vreme teren în cugătarea românească, abia dacă se ma întâlnește prizărit ici și colea.

În special, uriașe realizări bisericești, culturale, naționale și de binefacere, care s'au extins și asupra Basarabiei și Bucovinei și chiar asupra Orientului creștin, s'au făcut de Biserica Bucovinei în ultimul timp, mulțumită imenselor averi lăsate moștenire ei de Voevozii moldoveni, de boieri și vlădici din alte vremuri.

Buna stare materială a Bisericii și dărnicia`poporului român, izvorâtă din adâncul lui sentiment de pietate, s'au arătat și prin numeroasele restaurări și clădiri noi de biserici, dintre care unele, ca : biserica sfântului Dumitru din Craiova, al cărei ctitor este Majestatea Sa Regele, catedrala din Bălți și cea din Cluj, biserica din Lipova, cea din Sighișoara, cea din Timișoara (cartierul Iosefin), cea din Gheorghieni și alte câteva, sunt monumentale.

Lupta, cu arme pur spirituale, dusă de Biserică împotriva stilismului, care se ivise ca reacțiune împotriva introducerii calendarului gregorian și cuprinsese Nordul Moldovei și al Basarabiei și mare parte din Bucovina, s'a încheiat cu întoarcerea la sânul Bisericii mame aproape a tuturor rătăciților.

Nu tot așa, din nenorocire, cu sectele, ai căror adepți sunt în cea mai mare parte străini de neamul nostru, se sprijină pe ajutorul venit de peste hotare și constituie un permanent pericol și pentru Biserică și pentru Stat.

Față de celelalte Biserici omodoxe, Biserica română se bucură de un mare prestigiu, care se datorește atât stării ei de prosperitate internă și de armonie și desăvârșită înțelegere cu Statul, care de asemeni se bucură de un înalt prestigiu față de celelalte

state ortodoxe, precum și marilor servicii pe care le-a adus unora din ele. Incetarea schismei Bisericii bulgare și împăcarea cu Patriarhia ecumenică, recunoașterea autocefaliei Bisericii albaneze și limpezirea situației Bisericii ortodoxe din Polonia și organizarea acelei Biserici, rezolvarea neînțelegerii dintre Arabii creștini și Grecii din Siria și recunoașterea de către Englezi a alegerii actualului Patriarh al Ierusalimului, se datoresc toate energicei interveniri a Bisericii române, prin finul diplomat care a fost Patriarhul Miron și prin înțeleptul și plinul de energie actual Patriarh Nicodim. Ca un act de recunoștință pentru aceste binefaceri, Mitropolitul Varșoviei Dionisie a vizitat pe Patriarhul Miron în București și împreună cu guvernul polon i-au făcut onoruri regești la întoarcerea vizitei în Varșovia ; Patriarhul de Antiohia Alexandru i-a trimis o delegație care i-a exprimat omagiile sale de recunoștință, iar Biserica bulgară a trimis numeroase delegații la diferite solemnități bisericești care aveau de obiect pe Patriarhul Miron. Iar Biserica din regatul Greciei și Patriarhul din Ierusalim l-au primit cu mare cinste, când a vizitat aceste Biserici, ceea ce dovedește prestigiul de care se bucură Biserica noastră și Patriarhul personal în toată Ortodoxia.

Timpul e prea scurt de când a obținut actualul Patriarh român Nicodim recunoașterea de către Englezi a actualului Patriarh al Ierusalimului, pentruca să fi produs actul de recunoștință publică din partea Ierusalimitanului.

La întreținerea bunelor relațiuni cu celelalte Biserici ortodoxe a contribuit și participarea Bisericii române, prin delegați (un Arhiereu și doi preoți) la conferința panortodoxă dela mănăstirea atonită Vatopedi (1932) și a profesorilor români de Teologie la congresul profesorilor ortodocși de Teologie dela Atena (1937) ; iar la sporirea prestigiului atât în Ortodoxie, cât și printre catolici și chiar printre protestanți au contribuit mult și viziunile ciobanului Petre Lupu dela Maglavit și numeroasele minuni de vindecare săvârșite acolo. Evlavioși și curioși din diferite țări și chiar de peste Ocean, din America, au venit la Maglavit să vadă și să audă pe Petrache Lupu predicând.

Dintre Bisericile ortodoxe, Biserica noastră a avut legături

cu *Biserica Vechilor catolici*, la al cărei congres ținut mai întâi la Viena și după aceea la Bonn, în 1931, a participat printr'un delegat al său, Mitropolitul de atunci al Bucovinei Nectarie. În acest congres, recte Sinod, la care au luat parte delegați ai tuturor Bisericilor ortodoxe, s'a constatat o desăvârșită unitate de vederi între credința și practicile vechi catolice și cele ortodoxe și s'a ajuns principial la unirea între aceste două Biserici, unire care va fi ratificată din partea Bisericii ortodoxe în proiectatul și mult așteptatul Sinod panortodox.

Cu Bisericile protestante din întreaga lume creștină, Biserica noastră a venit în atingere și a colaborat, în acest interval de timp (1930—1940), cu *Alianța universală pentru pacificarea lumii prin Biserică*, în congresul mondial dela Cambridge, 1930.

Raporturi strânse și de o covârșitoare însemnătate a întreținut Biserica română cu Biserica anglicană.

Mai întâi, la conferința episcopilor anglicani din palatul Lambeth (Londra), din anul 1930, conferință la care s'au discutat condițiunile în care s'ar putea ajunge la unirea între această Biserică și Biserica ortodoxă, a luat parte activă și Biserica noastră tot prin Mitropolitul Nectarie. Acesta a lucrat în anul următor și în comisiunea mixtă de studii — foint doctrinal Comission — intuită în același scop de Conferință și alcătuită din anglicani și ortodocși.

Pentru lămurirea unuia din punctele cele mai însemnate de care depinde unirea Bisericii anglicane cu cea ortodoxă și anume validitatea hirotoniilor anglicane și ca un omagiu adus Bisericii române, cea mai proeminentă între Bisericile ortodoxe naționale, Biserica anglicană, prin primatul ei, Arhiepiscopul de Canterbury, a trimis la București o delegație de 10 membri, episcopi, preoți și profesori teologi. În zilele de 1—8 Iunie 1930, această delegație a discutat cu delegații români, în număr de 12, episcopi și profesori de Teologie, chestiunea propusă și altele în legătură cu ea, și s'a ajuns la recunoașterea validității hirotoniilor anglicane de către delegația română, iar delegația anglicană a căzut de acord cu cea susținută de delegația română : despre sfintele taine și în deosebi despre sfânta împărtășire, despre justificare și despre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradițiune.

Lucrările acestei comisii mixte erau numai ad referendum. Pentru a deveni obligatorii, ele trebuiau aprobate de autoritatea supremă din ambele Biserici: Sfântul Sinod român și Episcopatul și congresele bisericești anglicane din Canterbury și York.

Sfântul Sinod român a făcut-o în sesiunea sa din Martie 1936, iar Episcopatul și congresele bisericești anglicane din Canterbury și York, în Februarie 1937. Intre aceste două Biserici s'a ajuns la o înțelegere deplină asupra punctelor discutate în conferința dela București. Pentru a fi primite de Biserica anglicană din toate părțile lumii, urmează să fie ratificată de marele Congres al Episcopilor anglicani (peste 300), care se adună din 10 în 10 ani în Palatul Lambeth, și nădăjduim, după asigurările date de Arhiepiscopul de Canterbury, că această ratificare va avea loc anul acesta. Iar pentru a se înfăptui unirea deplină, trebuie discutate și admise și alte puncte de doctrină, care la rândul lor să fie aprobate de marele Congres al Episcopilor anglicani, din partea Bisericii anglicane, și de sinodul panortomic sau de unanimitatea Bisericilor ortodoxe din partea Bisericii ortodoxe.

În tot cazul, ceea ce s'a realizat la conferința anglo-română dela București din anul 1935 și în formalitățile protocolare ale autorității supreme a celor două Biserici în legătură cu această conferință, sunt un mare și hotărîtor pas spre unirea deplină și definitivă a acestor două puternice ramuri ale unicului trunchi al Bisericii lui Christos și marele merit pentru aceasta este al Bisericii ortodoxe române.

Conferința dela București a fost deschisă printr'o magistrală cuvântare de Patriarhul Miron, care a și dat ospitalitate delegației engleze pe tot timpul cât a durat conferința. Acestea, la care se adăogă reușita deplină a conferinței, împrejurarea că Patriarhul era în același timp Președintele Consiliului de Miniștri, cât și calitățile sale excepționale de fin diplomat, explică entuziasta primire ce i s'a făcut în capitala Marelui Regat al Britaniei de autoritățile bisericești și politice, de Majestatea Sa Regele George V și de popor cu prilejul vizitei sale, în zilele de 28 Iunie până la 8 Iulie 1936.

Cinstirea ce s'a făcut atunci Capului Bisericii române se refrângă asupra Bisericii române însăși și o datorim Majestății

Sale Regelui Carol II, care a înțeles să ridice prestigiul Bisericii străbune înlăuntrul și în afara granițelor geografice ale Țării Sale, înălțând pe Capul Bisericii Naționale la treapta politică de prim Sfetnic al Majestății Sale.

MITROPOLITUL IRINEU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIA REGELUI

Organismul României a primit în ultimul deceniu transfuziunea de sânge a omului nou. Nu știu în ce măsură e îngăduită azi cumpănirea între ceea ce a fost și ceea ce este, dar toți câți au trăit răstimpul dela 4 Ianuarie 1926 până la 8 Iunie 1930 cu sentimentul de agonie a vieții publice, își dau seama că întronarea M. S. Regelui Carol II, în bucuria delirantă a țării întregi, însemnează pentru statul românesc transfuziunea de vlagă, ce-i lipsea. **BOUVIZIUNE NOUĂ, INTEGRALĂ, ÎMBRĂȚIȘEAZĂ** părțile și le adună într'un tot, un braț puternic se încheștează pe cârmă, un ritm de vigoare tânără circulă în trunchiu și în mlade.

Vremea noastră ne pune în față două moduri de a reforma un stat ; modul utopic și modul realist. Cel dintâi pornește dintr'o obsesiune teoretică și procedează la realizarea ei cu sacrificiul legilor de viață ale poporului ; cel de-al doilea pornește dela esențele însăși ale vieții colective, aruncă zgura care le acoperea și plămăduiește forme noi în care să se poată dezvolta. Străine de teoriile utopice, înnoirile regale din România poartă pecetea acestui realism politic, orientat să reclădească pe fundamentele permanente ale vieții naționale. Adevărul acesta se verifică în toate ramurile de activitate.

Dela esențial s'a pornit în politica statului : croind o nouă Constituție.

Dela esențial s'a pornit în politica statului : croind o nouă Biblie.

În concepția Suveranului, cultura trebuie să fie corola ultimă în care să strălucească destinul românesc. Puterea militară și politică, puterea tehnică și economică toate își au rostul în

desfășurarea acestui destin, dar ele nu sunt decât mijloace potrivite unui scop superior care, acela singur, îndreptățește un neam în fața veșniciei. Nu pentru ceea ce ne slujește trăim, ci pentru ceea ce ne supraviețuiește. Și precum în ordinea religioasă ne supraviețuiește sufletul, în ordinea istorică ne supraviețuiesc plăsmuirile culturii, acele nestimate ale artei, ale înțelepciunii și științei, șlefuite și aprinse de soarele geniului pentru a lumina mai departe în lume, dincolo de amurgul lui. Toate așezămintele noi, ce alcătuiesc politica regală a culturii din întâiul deceniu de domnie, nu sunt altceva decât pregătiri în calea geniului creator, pornite din acest crez în destinul spiritual al statului românesc.

Biblia Regele Carol II se încadrează în planul acestor preocupări ca o piatră unghiulară. Căci ea nu e un fapt izolat, ci veșnica fântână desfundată din nou pentruca valurile ei să fecundeze viața spirituală și culturală a neamului nostru. Biblia e temelia comună a oricărei mari culturi europene. Dacă la începutul lumii a fost Cuvântul lui Dumnezeu, istoria ne arată că la începutul fiecărei culturi europene stă același Cuvânt cuprins în Biblie. După însăși concepția Suveranului, a pune la îndemâna tuturor înțelepciunea divină nu însemnează un simplu act de venerație față de trecutul părinților noștri, ci actualizarea viziunii integrale a existenței, pe care o dă creștinismului, viziune în marginile căreia se pot dezvolta, nestingherite și întărite, toate puterile creatoare ale unui neam: „*Credința și Biserica nu sunt noțiuni din trecut, — afirmă M. S. Regele, — nu sunt incompatibile cu progresul și știința, ele sunt necesități ale vieții în orice timpuri și în orice oră, sunt sprijinitoare ale progresului sănătos, sunt auxiliare ale științei. Nu există nici o deosebire între ceea ce citim în Biblie și cele ce ne învață știința. Totul este să pricepi ce citești în acea neîntrecută carte a vieții*”.

Astfel înțelegem mai limpede de ce noua traducere și tipărire, patronată de Suveran, constituie cel mai mare eveniment cultural din ultimul deceniu. Tălmăcirea, care e o lucrare uriașe ce durează de aproape două decenii și de care Majestatea Sa poartă de grijă încă de pe când era Principe de Coroană, se datorește întovăririi a doi teologi eminenti, unul profesor de Vechiul Testament, preotul Vasile Radu, celălalt profesor de Noul Tes-

tament, marele scriitor G. Galaction, amândoi dela Facultatea de teologie din Chișinău. Garanția științifică a versiunii recente-o dă tocmai această însoțire de specialiști în ebraică și greacă, celē două limbi în care au fost scrise cărțile ce alcătuiesc Biblia.

Evident, nici o traducere nu poate fi desăvârșită, mai ales când e vorba de texte biblice, ce vin din punct de vedere filologic dintr'o mare adâncime de timp, iar din punct de vedere al fondului din insondabila adâncime a înțelepciunii divine. Dar nu greșim când socotim că traducerea Vasile Radu—G. Galaction e cea mai desăvârșită în comparație cu toate câte au precedat-o în românește.

Întâia calitate excepțională, care îi dă titlul de eveniment, este că Vechiul Testament e tradus *pentru prima oară în limba noastră după originalul ebraic*. Într'o broșură tipărită în 1935, noii traducători examinează versiunile românești anterioare și constată următoarele :

Biblia lui Șerban Cantacuzino dela 1688 a fost tălmăcită după textul grecesc al Septuagintei. Biblia dela Blaj, 1795, a lui Samuil Clain, după acelaș text. Biblia dela Buzău, 1854, e o simplă îndreptare a versiunii blăjene. Biblia dela Sibiu, 1858, a lui Șaguna, e o *restatornicire* verificată după textul grecesc și slavon. Cea dela Petersburg, 1819, și cea dela București, 1914, au la bază același text dela 1688. Aceea a I. P. S. Patriarh Nicodim e făcută după rusește. Cu excepția celei din urmă, prin urmare, toate traducerile anterioare au la bază versiunea grecească a Septuagintei.

Septuaginta, adică traducerea Vechiului Testament, făcută de cei 70 de învățați din ebraică în greacă, pe vremea regelui egiptean Ptolemeu Filadelful, cu aproape 300 de ani înainte de Christos, e versiunea consacrată în Biserica ortodoxă a Răsăritului. Astfel vechile noastre tălmăciri, care se țin de ea, au respectat tradiția canonică și nimic nu li se poate reproșa în această privință. Atunci, de unde nevoia unei noi versiuni românești după textul ebraic direct ? Din faptul că România a fost invadată în ultimul timp de bibliile protestante, care nu mai sunt transpuse după Septuaginta, ci după acest original ebraic. Și cum protestanții obișnuiesc să interpreteze anumite

pasaje în lumina doctrinei lor eronate, era absolut necesar ca ortodoxia să opună bibliilor britanice un text exact după original.

Astfel, de numele Maiestății Sale Carol II se leagă pentru totdeauna în cultura națională această întâie traducere științifică după ebraică! Ea are în plus avantajul că anume locuri rediate foarte întunecat în Septuaginta ni se luminează prin verificarea înțelesului la izvorul prim.

A doua mare calitate a Bibliei Regele Carol II e înnoirea vocabularului și a sintaxei, ridicate la gustul și la înțelegerea noastră contemporană. Oricine s'a oprit mai îndelung asupra vechilor noastre tălmăciri, cu atenție la spiritul doctrinei și al frazei, știe câte aproximațiuni a găsit în ele, câte obscurități, câte monstruoziități chiar, și câte imperfecțiuni de vocabular și de frază. Vechile traduceri au fost necesare la vremea lor. Ele înfățișează însă anumite stadii istorice de dezvoltare a limbii și a culturii românești, care astăzi sunt depășite, dar care și-au întipărit imperfecțiunile în aceste traduceri. Ne dăm foarte bine seama ce rol imens au jucat în formarea limbii noastre culte și, cu profundă venerație, trebuie să le lăsăm în seama crudiției filologice.

Vechile traduceri nu corespund nevoilor timpului nostru nici din punct de vedere al exactității nici din acela al limbii.

Există la noi teologi și cărturari profani foarte îndrăgostiți de formele vechi și gata să se revolte și să critice orice înnoire a textelor biblice și bisericești. Nimeni nu trebuie să-i ia în serios. Indrăgostiții de arhaisme, care vin din trecut cu prestigiul colbului istoric pe ele, trec ușor, fiindcă nu-i interesează, peste fondul desfigurat al acestor traduceri și peste funcția vitală pe care Cuvântul divin trebuie s'o îndeplinească în mijlocul societății. A pune mereu în circulație sumedenii de forme arhaice, moarte de înțeles, e tot una cu a scoate din muzee scheletele palontologice pentru a înlocui cu ele făpturile vii. În materie de texte sacre, există un singur criteriu călăuzitor: exactitatea adevărului de credință turnat în limba înțeleasă de toți, a poporului către care se adresează aceste texte.

La 10 Noembrie 1938, când s'a sfârșit tipărirea Bibliei Regele

Carol II, s'au împlinit 250 de ani dela imprimarea Bibliei lui Șerban Cantacuzino. Admițând cu bunăvoință că vechea traducere ar fi fost desăvârșită pentru vremea ei, — ceea ce nu este exact, — cel puțin îmbătrânirea limbii ar justifica nevoia unei noi tălmăciri. Cât nu s'au transformat în aceste două veacuri și jumătate vocabularul și sintaxa românească !

Cuvântul dumnezeesc nu s'a descoperit să mulțumească gustul rafinat al arhaizanților, ci ca să ajungă cu puterea-i mântuitoare la inima fiecărui om. Iisus n'a predicat în diletantismul singular al unui passeist oarecare, ci folosind graiul viu al gloatelor, întrebuintând imagini și simboluri rupte din viața lor de toate zilele. Căci pâinea spirituală cea de toate zilele este și trebuie să rămână Biblia. Arhaismul vorbelor și al formelor sintactice șade frumos într'un vers de Eminescu pentru a vrăji cu parfum de veac stins simțul estetic al cititorului intelectual. Dar avem profunda convingere că expresiile învechite din textele sacre, care când nu sunt de-a-dreptul monstruoase ca înțeles, cer oarecare erudiție ca să poată fi lămurite, nu au ce căuta în practica religioasă, fiindcă această practică implică marea mulțime de oameni și trebuie să țină seamă de mijloacele cele mai directe ale comunicării. Biblia, și fără asta, are nevoie să fie explicată în duhul tradițional al doctrinei bisericești ; arhaismele de tot felul ar însemna un balast în plus, care ar întuneca în chip inutil și primejdios înțelegerea.

Principiul tălmăcirii Vasile Radu—G. Galaction e tocmai exactitatea adevărului revelat, îmbrăcat într'o formă literară, care e aceea a vremii noastre. Am putea da cu sutele exemple comparative din textele vechi și din traducerea cea nouă pentru a reliefa claritatea ei incomparabilă. Să ne mărginim însă numai la câteva.

Astfel, din psalmul *Miluește-mă, Dumnezeule*, pe care îl auzim de atâtea ori, următorul verset din traducerea veche sună fără înțeles :

„Ție unuia am greșit și rău înnaintea ta am făcut, ca să te îndreptezi întru cuvintele tale și să biruiești când vei judeca tu“.

Versetul își recapătă tot înțelesul original în tălmăcirea V. Radu—G. Galaction :

„Ție unuia am greșit și ceea ce este rău înaintea ochilor tăi aceea am făcut. Așa încât tu ești drept întru cuvintele tale și nepărtinitor în hotărârile tale“.

Să luăm un alt exemplu din psalmul 71. Aici obscuritatea vechii traduceri e într'adevăr desăvârșită :

„Fi-va întărire pe pământ peste vârfurile munților, prea se va înălța mai presus decât Libanul rodul lui. Și vor înflori din cetate ca iarba pământului“.

Citind acest verset, nimeni nu pricepe despre ce e vorba. Să-l ascultăm însă în noua versiune :

„Să fie belșug de grâu în țară până pe creștetul munților ; spicele lui să se legene ca arborii Libanului și oamenii să înflorească din cetate ca plantele pământului“.

E nu numai claritatea, dar și frumusețea literară a poeziei originale redată în românește.

Un alt exemplu de adâncime sofianică. Iată-l întâi în caricatura vechii traduceri :

„Nu s'a ascuns osul meu dela tine, care l-ai făcut în ascuns și statul meu în cele mai de jos ale pământului. Cel nelucrat l-au văzut ochii tăi ; și în cartea ta toți se vor scri ; zilele se vor zidi în niciuna întru dâșii. Iară mie foarte sunt cinstiți prietenii tăi, Dumnezeuului, foarte s'au întărit stăpâniile lor. Număra-voiu pre dâșii și mai mult decât nisipul se vor înmulți ; sculatu-m'am și încă sunt cu tine“.

Abia prin Radu și Galaction ieșim din acest penibil galimatias într'unul din acele profunde locuri scripturaistice unde se proslăvește înțelepciunea divină care anticipează din veșnicie creația în timp și în spațiu :

„Nu-ți era ascunsă ființa mea când am fost urzit în adâncurile cele mai de jos ale pământului. Ochii tăi mă vedeau abia când eram în zămislire și scrise erau în cartea ta toate zilele hărăzite mie, mai înainte ca să se fi infiripat vre-una. Și pentru mine, Dumnezeule, cât sunt de neprețuite gândurile tale și cât de uriaș este numărul lor ! Dacă aș sta să le socotesc, sunt mai numeroase decât grăunții de nisip ; mă deștept (din adâncimea mea) și sunt tot lângă tine“.

Precum am spus, asemenea locuri de restabilire suverană a sensului divin se întâlnesc la fiecare pagină biblică. Astfel ne putem da seama de serviciul imens pe care îl aduce credinței și teologiei naționale această traducere. Prin munca erudită și inteligentă a lui Vasile Radu și G. Galaction, Biblia Regele Carol II e, în sfârșit, singurul text limpede pe care îl avem în românește.

Un fost prelat a ridicat obiecțiunea că această nouă tălmăcire e prea literară, când poporul ar avea nevoie numai de cuvinte simple pentru întărirea sufletească ! Obiecțiunea e o naivitate. Căci Biblia e cea mai literară carte din lume și strălucirea frumuseților ei cu nimic nu poate fi asemănată dintre capodoperele poeziei universale. A o reda în cuvinte simple însemnează a-i devasta toată această eflorescență uluitoare, a o desfigura și a o reduce la un schelet. E, dimpotrivă, o fericire că sarcina de tălmăcitor și-a luat-o de data aceasta un mare scriitor cum e G. Galaction, care dă splendoarea românească potrivit mărețelor frumuseți ale originalului. Ca stil, Biblia e de o varietate și de o bogăție extraordinare și ceea ce nu se poate lauda îndeajuns e tocmai adaptabilitatea traducătorilor la ritmica interioară a textelor, adaptabilitate ce face din lucrul lor o adevărată operă de artă. Nici una din vechile traduceri sau „refaceri“ nu bănuște măcar această ritmică lăuntrică. Frazele lor, bolovănoase și grele de obscuritate, se poticnesc neconținut și refuză legătura organică dintre ele. Noua versiune, pe lângă claritatea exemplificată sumar de noi și pe lângă strălucirea literară neajunsă până la ea, conține în plus această admirabilă cursivitate, această taină ritmică, pe care numai un instinct de artist i-o putea reda, — calități ce fac din lectura ei o sublimă desfătare spirituală.

Cu astfel de însușiri de claritate, de frumusețe literară și de cursivitate melodică, noua tălmăcire atinge un grad de incomparabilă perfecțiune în raport cu toate textele anterioare, dar, firește, o perfecțiune relativă, iar nu absolută. Indeletnicirea dăscălească ne-a obligat să întârziem în deosebi asupra paginilor Noului Testament, unde nu odată am întâlnit aproximații de termeni și cuvinte fără proprietate teologică precisă, adesea în locuri ce cuprind noțiuni fundamentale pentru credință. Dar

acestea sunt scăpări inevitabile, ce se pot ușor îndrepta la o revizuire mai atentă și ele nu distrug majestuoasa sărbătoare, dăruită de această Biblie neamului românesc.

Patronând-o cu o statornică și efectivă grijă de creștin, Regele Carol II se rânduiește astfel în marea tradiție împărătească a ortodoxiei. În duhul ei, Monarhul ortodox e un apostol laic al lui Hristos. Titlul acesta, mai frumoas decât oricare altul, derivă dela Constantin cel Mare și, din gloriosul mileniu bizantin, a trecut asupra tuturor Voievozilor noștri înflăcărați de idealurile Bisericii naționale.

O îndoită însemnătate se desface din această Biblie regească : spirituală și culturală.

În ordinea spirituală, Majestatea Sa, cu o luminată pasiune educativă, vrea o Biserică vie și dinamică, instalată ca un altar în inima fiecărui Român, adică o încreștinare reală a poporului, dincolo de nominalismul formal. La temelia tuturor marilor așezăminte regale, menite să făurească un suflet nou acestei țări, a pus cu augustă convingere principiile creștine, singurele pe care se poate zidi puternic și statornic omul din lăuntru. O astfel de înnoire se poate realiza îndeosebi prin ființa fragedă a lumii străjerești. Răspândirea cât mai largă a Cuvântului lui Iisus Hristos în milioane de copii și tineri disciplinați străjerește apare ca o consecință firească, ce decurge din patronajul noii Biblii. S'ar putea desprinde din ea Noul Testament în ediție specială pentru a încununa ca premii feluritele vrednicii de care dă dovadă generația tânără. A primi la el acasă pe Iisus Hristos în numele Regelui e pentru fiecare copil din această țară un apostolat educativ dintre cele mai rodnice și mai adânci.

În ordinea culturală, Majestatea Sa vede, dincolo de vicisitudinile vremii, o mare epocă de creații artistice, filosofice și științifice a geniului românesc. Dar problema unei culturi epocale, în împrejurările noastre hărțuite de cele mai contradictorii curente de idei, e problema stilului unitar al acestei culturi. Stil în această ordine de preocupări însemnează o concepție unitară despre viață și lume, concepție care să imprime o fizionomie spirituală tuturor plăsmuirilor. În jurul nostru vedem asemenea concepții, ce năzuiesc să se realizeze cultural, bazate fie pe ideea rasismului, fie pe ideea materialismului

istoric, care e însăși negația culturală. În România noastră, bântuită de atâtea influențe străine, condiția unei noi și mari înfloriri culturale proprii e tocmai o concepție fundamentală, care să dea unitatea stilului.

Viața noastră intelectuală se înfățișează ca un mozaic de concepții fragmentare, culese din sugestiile de peste hotare. Cultura rezultată din acest mozaic n'are nici adâncimea necesară și nici valoarea unui stil propriu. Singură întoarcerea la tradiție i-o poate da. Iar esența tradiției noastre e național-ortodoxă. Cu alte cuvinte, în geniul etnic fecundat de Biblie trebuie căutat fundamentul viitoarelor noastre plăsmuiri culturale.

Marea însemnătate a Bibliei ca punct principal în programul regal stă tocmai în acest fundament spiritual, în această concepție unitară despre lume și viață, pe care le poate aduce culturii românești. Puterea ei de fecundare asupra spiritului omenesc e un adevăr verificat în decurs de două mii de ani. În cultura europeană, adică în poezie, în pictură, în sculptură, în muzică, în arhitectură, nu există nici o operă de geniu, care să nu fie inspirată de sufletul divin al creștinismului.

Cel mai vibrant omagiu, pe care îl putem aduce Suveranului nostru după primul deceniu de domnie, este să înțelegem augele gânduri care ard și luminează în creștetul statului și, înțelegându-le, să le încarnăm în fapte care să-i poarte numele peste veacuri.

Destinul României, zice Majestatea Sa, va sta în aportul propriu de valori care să sporească patrimoniul culturii universale. Iar acest aport propriu nu e altceva decât revelația din adânc a geniului autohton. Aprofundarea în ființa noastră proprie, după normele indicate de Marele Cărmaci, și ridicarea cât mai multor miracole de frumusețe și de înțelepciune în lumina gloriei sale, — iată omagiul cu care elita creatoare a neamului nostru rămâne datoare Majestății Sale Regelui Carol II.

NICHIFOR CRAINIC

PUTEREA EXECUTIVĂ ÎN NOUA CONSTITUȚIE

Organizarea Statului român are la temelie *principiul separației Puterilor*. Aceste Puteri, care emană din suveranitatea națională, sunt trei : legislativă, executivă și judecătorească. Ele, însă, nu sunt cu totul separate, ci colaborează și se controlează reciproc.

Rolul Puterii executive este de a executa, de a aduce la îndeplinire. BCU Cluj / Central University Library Cluj

În prim rând *este datorare să îndeplinească tot ceea ce a hotărât Puterea legiuitoare, adică dispozițiile cuprinse în legi*. Deseori acestea, pentru a fi aplicate, executate, au nevoie de explicații. Asemenea explicații sunt date uneori chiar de Puterea legiuitoare printr'o lege de lămurire, *interpretativă*. Mai totdeauna — însă — astfel de explicații ale legilor sunt lăsate pe seama Puterii executive, care le dă prin *regulamente, ordonanțe, decizii*, etc. Constituția a trecut — astfel, Puterii executive o parte din ceea ce s'ar fi cuvenit — stric vorbind, numai Puterii legiuitoare ; și aceasta s'a făcut cu scopul de a înlesni aducerea la îndeplinire a ceea ce fusese hotărât prin legi. Dar aceste regulamente, ordonanțe, etc. sunt puse în executare tot de Puterea executivă așa că, în asemenea cazuri, această Putere îndeplinește oarecum rolul și de legiuitor și de executor ceea ce dovedește încă odată că nu este o despărțire completă între Puterile Statului.

Afară de acestea Puterea executivă aduce la îndeplinire, *execută ceea ce hotărăște Puterea judecătorească în diferite procese*.

Prin îndeplinirea acestor atribuțiuni ea servește — pentru a fi puse în valoare — normele, poruncile, regulile stabilite de Puterea legiuitoare și hotărârile cele judecătorești, când nu se dă, de bună voie, ascultare și supunere acestora. *Ea asigură, în acest chip, respectul Dreptului, ordinea, liniștea și contribuie la propășirea Statului.* Fără ea, executarea măsurilor luate de Puterea legiuitoare și de cea judecătorească, oricât de bune sau de severe vor fi, ar depinde numai de bunul plac al indivizilor. Poți face legi foarte bune, poți judeca foarte bine și da hotărâri cât de drepte; dacă n'ai mijloace de executare, n'ai ajuns la nici un rezultat pentru viața poporului; cel mult ai mai creiat speranțe, ai mai provocat cheltueli și pierdere de vreme din partea celor cari cred în lege și dreptate sau ai mai tipărit câteva volume de articole și ai format dosare de procese. Forța pe care o are Puterea executivă asigură înfăptuirea și viața celor stabilite de celelalte două Puteri. Forța ei nu primează și nu trebuie să primeze, dar ajută în chip hotărâtor dreptul stabilit prin legi sau recunoscut prin hotărâri.

Când spunem că ea execută legile și hotărârile nu trebuie să ne gândim numai la procese și la anumite reguli, pe care oamenii trebuie să le îndeplinească. În cadrul Puterii executive intră aducerea la îndeplinire a tuturor dispozițiilor privitoare la întreaga viață a Statului. Ea îmbrățișează toate formele de activitate: administrativă, economică, militară, culturală, etc., în fine tot ce nu intră în cadrul Puterii legiuitoare și în al celei judecătorești.

Puterea executivă mai are însă o altă misiune foarte importantă pentru existența Statului: *să-i apere drepturile în afară, să-i apere hotarele, să-i păstreze independența și demnitatea, să facă totul pentru a-i conserva neatinse ființa și drepturile.*

Sfera ei de activitate este deci foarte întinsă și puțini s'au gândit la aceasta. În realitate, afară de ceiace este dat celorlalte două Puteri, ea are în fapt conducerea mecanismului Statului. Dacă se pare și se spune uneori că Puterea executivă este totul — ceea ce nu-i exact — această idee este explicabilă fiindcă individul întâlnește aproape peste tot organele Puterii executive.

Această Putere — afară de mulțimea atribuțiilor — are și un *caracter special, care o deosebește de celelalte. Ea lucrează continuu și de multe ori trebuie să lucreze repede. Zi și noapte, o mare parte din organele ei trebuie să stea de strajă pentru bunul mers al serviciilor și pentru apărarea internă și externă a Țării.*

Puterea executivă are — deci — *un rol extrem de important și de aci rezultă o foarte mare răspundere.* Fără de a reduce rolul mare al celorlalte două Puteri, greutățile în fapt și răspunderile sunt, în prim rând, pe umerii Puterii executive.

Aceste caractere ale Puterii executive se întâlnesc aproape pretutindeni și chiar în Constituții republicane foarte înaintate, fiindcă sunt isvorâte din nevoile cârmuirii unui Stat.

Pentru îndeplinirea rolului său, Puterea executivă trebuie să aibă la dispoziție, în prim rând, forța materială : armata, poliția, precum și mijloacele bănești și diferitele servicii publice ; de aceea tot ce este referitor la acestea intră tot în cadrul acestei Puteri.

La noi, când nu erau separate Puterile, se înțelege că atribuțiile executivei aparțineau Domnului.

De când s'a introdus acest principiu, Puterea executivă, îndeplinitoare, a aparținut tot Domnului. Acesta a fost sistemul în timpul Regulamentelor Organice și al Convenției dela Paris (art. 14) ; el a fost înscris formal în Constituția dela 1866 și în cele următoare.

Constituția nouă a păstrat în cea mai mare parte normele anterioare, așa că nu e justă observația că prin ea s'ar fi dat Puterii executive totul sau prea mult. Puterea legiuitoare, a cărei organizație a fost modificată, are încă un rol însemnat; de asemenea s'a păstrat un mare rol Puterii judecătorești.

„Puterea executivă este încredințată Regelui care o exercită prin Guvernul Său, în modul stabilit prin Constituție“; aceasta prevede art. 32.

În ceea ce privește cuvintele „încredințată Regelui“, nu-i nevoie să căutăm multe explicații ; ele nu pot avea alt sens decât că partea din Suveranitatea Națiunii, denumită Putere executivă, spre deosebire de celelalte Puteri, care sunt exercitate în alt mod, este dată de Națiune exclusiv M. S. Regelui. Spre a nu mai fi vre-o îndoială asupra înțelesului acestei încredințări,

s'a prevăzut că exercitarea Puterii executive va trebui să fie făcută în modul stabilit prin Constituție ; iar la acestea s'a adăugat în noui text că exercitarea va avea loc „prin Guvernul Său“ ceea ce de altfel corespundea cu o stare de fapt.

Noua Constituție a înscris o serie de texte în *două capitole*, cu privire la Puterea executivă ; *într'unul pentru Rege*, așezat, spre deosebire de textul vechi, înaintea Reprezentării Naționale, fiindcă s'a recunoscut Suveranului, și în acest chip, locul pe care-l avea de Cap al Statului ; *în alt capitol s'au înscris texte pentru Guvern*.

Nu toate articolele cuprinse în capitolul despre Rege intră în cadrul Puterii executive. Unele atribute în calitate de Cap al Statului, înscrise aci, intră mai exact în cadrul Puterii legiuitoare, ca : dreptul de convocare, închidere, disolvare, prorogare, de a legifera pe cale de decrete în intervalul dintre sesiuni, cu obligația de a supune aceste decrete Parlamentului pentru ratificare, precum și dreptul de a legifera în acelaș chip însă fără obligația de ratificare, drept recunoscut prin art. 98 alin. penultim, dar numai până la convocarea Adunărilor Legiuitoare care a avut loc în Iunie 1939.

Alte articole din acelaș capitol sunt reproducerea celor din Constituțiile anterioare cu privire la Dinastie, la ereditatea la Tron în linie bărbătească prin ordinul de primogenitură și cu excluderea perpetuă a femeilor și coborîtorilor lor, cu privire la vacanța eventuală a Tronului, alegerea Regelui de ambele Adunări întrunite, numirea unei Locotenente regale, compusă din trei persoane pentru a executa puterile regale până la întronizarea noului Rege, la numirea unei Regente de către Rege, sau când Regele nu numise, la alegerea ei de Adunările Legiuitoare întrunite, pentru cazul minorității moștenitorului Tronului.

S'a introdus o *inovație numai în privința Regentei*, care nu va fi compusă din trei persoane ca în trecut, ci vor fi numiți de Rege sau aleși de Adunări, în cazurile specificate, un Regent și doi supleanți. În caz de deces al Regentului îi va lua locul supleantul cel mai în vârstă și se va procede la alegerea unui nou supleant. S'a înlăturat astfel discuțiunea dacă Regenta trebuie

să lucreze cu majoritate sau cu unanimitate. S'ar putea pune chestiunea totuși pentru Locotenența regală.

S'a păstrat de asemenea dispoziția foarte bună că în timpul Regenței nu poate fi modificată Constituția.

S'a păstrat și textul care nu îngăduie ca Regele să fie și șeful altui Stat fără consimțământul Adunărilor.

Pentru această chestiune nu se mai prevede reunirea ambelor Adunări.

Acestea însă nu pot delibera asupra problemei dacă în fiecare din ele nu vor fi prezenți cel puțin două treimi din membrii care le compun, iar în ceiace privește hotărîrea nu poate fi luată decât cu două treimi din voturile membrilor prezenți.

Problema, care pare fără interes, este totuși importantă pentru interesele Națiunii și de aceea s'a găsit necesar ca reprezentanții ei să-și dea părerea. După detronarea prințului Batenberg al Bulgariei s'ar fi propus Regelui Carol I să fie ales și Prinț al Bulgariei, ceea ce ar fi dus probabil la alte situații aci în Orient, dar propunerea n'a avut urmare — zice-se — din cauza unei Mari Puteri, poate a mai multora, cărora nu le convenea să se ridice la Dunăre o formațiune politică așa de importantă.

S'a mai vorbit și altă dată de asemenea alegeri și cine știe dacă nu se va dovedi că textul nu este de prisos.

După aceste dispoziții și afară de cele prevăzute în legătură cu Puterea legiuitoare, Constituția enumeră drepturile Regelui, pe care le vom expune pe scurt.

1. *Regele numește și revoacă pe Miniștrii săi.*

Mai în urmă vom arăta cine poate fi numit în aceste înalte funcțiuni. Dacă sunt întrunite condițiile cerute, Suveranul are drept deplin de alegere.

2. *El are dreptul de a ierta sau micșora pedepsele în materii penale ; cuvântul „criminal” din text trebuie înțeles în sensul de penal și aplicabil — deci — oricărei infracțiuni. Acesta este așa zisul drept de grație sau de grațiere pe care la noi l-a avut totdeauna Monarhul. El nu mai are acest drept când este vorba de faptele Miniștrilor, pentru care sunt judecați în modul ce vom arăta mai departe.*

3. *Regele numește sau confirmă în funcțiunile publice potrivit legilor.* Exercițiul acestui drept este — deci — stabilit prin legi, în care se fixează condițiile de recrutare, înaintare, confirmare. În baza legilor unele numiri și confirmări se fac direct de Suveran prin decrete, altele prin deciziile Miniștrilor sau ale altor organe îndreptățite.

4. *Regele are dreptul să facă regulamentele pentru executarea legilor.* Am spus că deseori, aproape totdeauna, este nevoie de lămuriri pentru aplicarea legilor, lămuriri care se dau pe cale de regulamente. Puterea aceasta regulamentară este un atribut al Suveranului. Acest drept este însă supus la două restricțiuni. Prin regulamente nu trebuie să se modifice legile și nu trebuie să fie cineva scutit de îndeplinirea obligațiilor cuprinse în legi. Prin urmare regulamentul trebuie să fie făcut în conformitate cu legea, adică să nu fie contrariu nici literei, nici spiritului ei, operație care nu-i așa de ușoară. Sancțiunea este declararea regulamentului de ilegal și neaplicarea lui, ceea ce se poate face de orice instanță judecătorească, după cererea părții interesate.

5. *Regele este Capul oștirii și conferă gradele militare în conformitate cu legea.* Am arătat că pentru îndeplinirea misiunii sale, Puterea executivă trebuie să aibă la dispoziție, în prim rând, forța armată. Nimic mai normal — dar — ca Șeful Puterii executive să fie Șeful armatei și ca el să numească și să înainteze în gradele ostășești, dar și acest drept se execută numai în conformitate cu legea. Acest drept îl au aproape în toate Statele Șefii lor și chiar Președinții republicilor.

6. Alt drept al Suveranului este *de a acorda decorațiunile române.* Tot El acordă și autorizarea de a purta decorațiuni străine.

7. *Regele are dreptul de a bate monedă, în conformitate cu legea specială.*

8. *Regele reprezintă Statul în raporturile cu Statele străine.* Textele n'o spun expres, dar se subînțelege. El acreditează pe reprezentanții noștri diplomatici în străinătate, miniștrii plenipotențieri; noua Constituție adaugă și ambasadori, ceea ce s'a și realizat. Neîndoios că și aceste numiri se fac potrivit legilor.

De altă parte, deși nu se prevede că El își dă agrementul pentru reprezentanții streini la noi — așa cum se prevede expres în alte Constituții —, se înțelege dela sine că tot Suveranul are și acest drept.

9. *Suveranul are dreptul să încheie cu Statele streine tratate și convențiuni.* Noua Constituție le-a împărțit în două categorii. Una este formată din *tratatele politice și militare*. Acestea pot fi încheiate de Rege și nu e nevoie să mai fie ratificate de Parlament.

A doua categorie este formată din *convențiunile necesare pentru comerț, navigațiune și altele asemănătoare*. Acestea, pentru a avea putere de lege înăuntrul Statului român, trebuie să fie aprobate de Adunările legiuitoare.

În Constituția din 1923, și în cele precedente, nu se vorbea decât de convențiunile din a doua categorie. Acordarea dreptului de a încheia tratate politice și militare și fără obligativitatea ratificării este înscrisă pentru prima dată în Constituția actuală. Desigur că aceste tratate sunt acte de o importanță capitală pentru un popor și ar trebui supuse aprobării reprezentanților Națiunii. Dar dela frumusețea principiilor până la cruda realitate este uneori așa de mare distanță, iar necesitățile vieții sunt deseori mai puternice decât ori ce considerațiuni. S'a vorbit odată de o stare de raporturi între State de așa fel, încât să nu mai fie nimic secret. Ce frumoase proiecte ! Și totuși cine mai crede — azi — în posibilitatea reușitei acestor procedee !

Ori, tratatele politice și militare pot fi supuse oricând discuțiilor — chiar secrete — în Adunările legiuitoare ?

Cine ia răspunderea neajunsurilor care ar rezulta din asemenea discuții, cu siguranță divulgate, poate chiar în ziua când au avut loc !

Prin natura, prin scopul lor, asemenea tratate trebuie să rămână secrete. Cu text sau fără text, un Suveran le va încheia când conștiința lui și dragostea de poporul peste care domnește îi vor spune că lucrează pentru binele și fericirea acestuia. Și desigur că la momentul oportun le va înfățișa și reprezentanților Națiunii pentru aprobare.

10. O altă dispoziție nouă este că s'a recunoscut Regelui *dreptul de a declara război și de a încheia pacea*. În Constituțiile

anterioare nu era înscris acest drept ; de aci discuții. Noul așezământ l-a prevăzut expres.

Necontestat că acest drept este cel mai important și de exercitarea lui atârână existența Statului ; el pune în joc totul pentru Stat.

Cele ce am spus despre dreptul de a încheia tratate politice și militare, se aplică mai vârtos aci. Cu toate acestea să ne gândim iarăși puțin la realități.

Intr'un război, în ipoteza când vei fi atacat, este cu putință ca în graba impusă de nevoile militare, să ceri aprobarea Parlamentului? Este timp de discutat? Și dacă dușmanul ți-a tăiat țara în două sau în mai multe părți, a întrerupt comunicațiile și nu poți aduna Corpurile legiuitoare ? Să aștepti întrunirea acestora spre a răspunde atacului ? Să lași Țara fără apărare fiindcă nu poți face formele pentru declararea războiului ?

Să presupunem ipoteza că vrei să începi războiul. Să convoci — pentru aceasta — Adunările legiuitoare, să discuți — chiar secret, — să credem că-i secret — și de abia în urmă să comunici dușmanului declarația de război ? Este admisibil ? În război este nevoie, pentru a asigura succesul, de surprize, de iuteală. În vremea asta, ce face dușmanul ? Va aștepta rezultatul desbaterilor Parlamentului Statului adversar ? Și mai poți avea vre-o șansă de izbândă în aceste condiții ? Nu vei trimite la moarte miile de concetățeni, fără nici un rezultat și nu vei pune în pericol soarta țarei ?

Fiecare este liber să-și aibă părerea lui, dar practica a fost aproape totdeauna în sensul noiei Constituții. Și războiul de desrobire și întregirea neamului nostru a fost declarat fără aprobarea Parlamentului.

Deci noul pact a înscris procedeul întrebuințat în practică, în materie de război.

Aproape aceleași observațiuni pot fi făcute și cu privire la *încheierea păcii*. Sunt împrejurări când poți cere părerea Corpurilor legiuitoare, dacă trebuie să mai lupti ori nu, dar de cele mai multe ori nu se poate fără mari riscuri. În situațiile de acest fel ești nevoit să lași Suveranului libertatea necesară pentru a hotărî. Insușirile și patriotismul său, luminile aduse de

Guvern, care-i răspunzător de asemenea acte, vor fi garanții suficiente că interesele Statului nu vor fi primejduite.

Afară de drepturi, Constituția prevede unele dispozițiuni care constituiesc îndatoriri pentru Suveran.

Astfel este dator să păzească Constituția și legile Națiunii Române, să-i mențină drepturile naționale și integritatea teritoriului (art. 39).

Așa se leagă prin jurământul solemn pe care-l depune, la suirea pe tron, înaintea Adunărilor legiuitoare întrunite.

Constituția mai prevede că Regele *nu poate crea o nouă funcțiune fără a lege specială.*

De asemenea *Regele nu poate suspenda cursul urmăririi sau judecății, nici să intervină în nici un chip în administrarea justiției.*

Am văzut că el are dreptul să ierte sau să micșoreze pedeapsa, dar aceasta numai după ce Justiția s'a pronunțat.

În Constituțiile noastre anterioare se mai prevedea acolo unde se recunoștea dreptul de a face regulamente, cuvintele : „fără a modifica sau suspenda legile”, iar în noul text s'au suprimat vorbele : „sau suspenda”, desigur ca fiind inutile față de celelalte dispoziții.

Regele este apoi dator să convoace Parlamentul, cel puțin o dată pe an. De altă parte când disolvă Adunările *este ținut să convoace alegătorii și noile Adunări.* E o datorie pentru care noua Constituție nu mai prevede termenele din Constituțiile anterioare, dar prin decretul-lege electoral din 1939, care are potrivit art. 99 din Constituție caracter constituțional, s'a prevăzut că în caz de disolvare sau de expirarea mandatului, această convocare trebuie făcută într'un termen de 2 luni.

Noua Constituție, ca și cele din trecut, a consacrat *inviolabilitatea persoanei Regelui.* El nu este răspunzător și nu poate fi atins în nici un chip. Numai Miniștrii sunt răspunzători. De accia ei trebuie să contrasemneze toate actele de Stat ale Regelui și prin această contrasemnare devin răspunzători de ele.

Spre a evita discuția privitoare la numirea unui Prim Ministru, când n'ar vrea nimeni din Guvernul anterior să semneze, s'a prevăzut că se face excepție pentru asemenea numire care nu va fi contrasemnată.

Acesta este, în scurt, cuprinsul noii Constituții cu privire la situația Suveranului ca Șef al Puterii executive.

*

Toate drepturile ce i s'au recunoscut — afară de numirea Primului Ministru — El le exercită, prin Membrii Guvernului, prin Miniștrii. Sub influența unor concepții din alte Constituții s'a intitulat capitolul respectiv : „*Despre Guvern și Miniștrii*“, în loc de : „*Despre Miniștrii*“, cum era în textul vechi.

Guvernul nu este al doilea factor al Puterii executive, ca în alte Constituții, ci organismul care exercită Puterea executivă în numele Regelui, ca reprezentant al acestuia, dar nu ori cum, ci în condițiile stabilite de Constituție și pe răspunderea Miniștrilor. El trebuie să țină însă seama de voința Regelui care are dreptul de a decide.

Guvernul este format din Miniștrii și Subsecretarii de Stat. Textul nu mai prevede că aceștia vor lucra sub responsabilitatea Miniștrilor ; totuși aceasta trebuie să fie interpretarea fiindcă noua Constituție prescrie că Miniștrii exercită Puterea executivă, fără a adăoga și pe Subsecretari, pe cari-i menționase în aliniatul precedent.

Ministerele și Subsecretariatele nu pot fi create și desființate decât prin lege.

Miniștrii întruniți formează *Consiliul de Miniștri*. El e prezidat de persoana care a fost însărcinată de Rege să formeze Guvernul și care poartă titlul de Președinte al Consiliului de Miniștri. Constituția întrebuițează și expresia de Prim Ministru.

Pentru alcătuirea Consiliului de Miniștri textul (art. 66) vorbește numai de Miniștri, ceea ce lasă a se înțelege că din acest Consiliu nu fac parte Subsecretarii de Stat.

Consiliul de Miniștri are anumite atribuțiuni, ca organ deosebit de fiecare Minister, ca de exemplu : expulzarea, extrădarea, măsurile dictate de politica generală, etc.

Deasemenea *Președintele Consiliului devine un organ cu atribuții și servicii speciale*.

Miniștrii am văzut că sunt numiți și revocați de Rege. Ina-

inte Suveranul trebuia să țină seama de indicațiile Parlamentului și să aleagă Guvernul care putea fi sprijinit de majoritate. În fapt, deseori Guvernul format de Rege isbutea să-și aleagă Parlamentul, care să-i dea sprijin. Explicația sta în anumite procedee electorale, dar și în faptul că mulți alegători socoteau că Suveranul a ales bine Guvernul cel nou.

Astăzi Regele nu mai e ținut să observe această regulă. El are dreptul să aleagă Miniștrii, cum va crede mai nimerit, iar *Miniștrii au răspundere politică, numai față de Rege*. Prin aceasta se asigură Miniștilor mai multă libertate în exercițiul activității lor.

Ce se cere prin Constituție *pentru a fi Ministru*? Înainte de toate, să fie român. Spre deosebire de textul vechi, nu orice român poate deveni Ministru, ci trebuie să fie român de cel puțin trei generații. S'ă înscris, totuși, o excepție pentru acei cari au fost miniștri până la promulgarea Constituției. Prin această dispoziție s'a urmărit să nu mai ajungă la cârma Statului decât persoane care sunt destul de legate sufletește de neamul românesc. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru a fi Ministru sau Subsecretar de Stat, Constituția nu cere nici o diplomă; în fapt însă cu greu va ajunge cineva la această înaltă demnitate, fără cultură cuvenită, chiar neconstatată oficial.

Mai presus de toate însă, trebuie să aibă deplina încredere a Suveranului.

S'a păstrat dispoziția că Membrii Familiei Regale nu pot fi Miniștri.

S'a creiat o *incompabilitate pentru Miniștrii de Justiție*. Aceștia nu pot exercita profesiunea de avocat timp de un an după ce au eșit din Minister. E o măsură asupra căreia s'a vorbit mult și care e destinată să îndepărteze cât mai mult bănuelile de influență asupra magistraturei. Unii au preconizat incompatibilitate pe cinci ani și au executat-o, fără text de lege. Acum dispoziția a devenit constituțională.

Miniștrii au în atribuțiile lor două categorii de acte: *de guvernământ și de administrație*. Cele dintâi, asupra definirii și caracterului cărora este multă discuție între juriști, sunt în genere acte care privesc guvernarea țării și între care intră de

pildă actele făcute de Rege, ca disolvarea, prorogarea, convocarea Parlamentului.

Actele de administrație se referă la conducerea diverselor servicii publice. Ei le fac, de obicei, prin funcționarii subalterni de toate categoriile și prin instituții care au oarecare autonomie, dar sunt controlate, tutelate. Constituția nouă a lăsat legiuitorului ordinar toată libertatea pentru a organiza instituțiile administrative. Se va putea încerca diverse forme : centralizare ori descentralizare mai pronunțată, prefecti și primari numiți, consilii de conducere alese ori în parte numite, etc. Prin legea administrativă din August 1938, s'a introdus organizația pe ținuturi, organizație care se dovedește a fi bună.

Miniștrii sunt răspunzători de faptele și actele lor.

Responsabilitatea lor este de trei feluri.

I) *Politică*. Înainte exista această responsabilitate față și de Parlament, care putea să le retragă încrederea și să le dea un vot de blam. Astăzi au răspundere politică numai față de Rege. Ei lucrează în numele lui : sunt un fel de mandatar ai Suveranului.

Ei au totuși obligațiuni și față de Parlament. Sunt datori să asiste, cel puțin unul, la ședințe, fiindcă altfel nu se pot începe desbaterile. Ei sunt datori să ia parte la desbaterile Adunărilor când acestea cer. Dacă sunt membrii ai unei Adunări, pot chiar vota iar, dacă nu sunt, n'au dreptul decât să ia parte la desbateri fără să voteze.

Miniștrii sunt — apoi — obligați să răspundă, în termenul prevăzut de Regulament, la întrebările, pe care Membrii Adunărilor au dreptul să le adreseze.

Este adevărat că Parlamentul nu-i poate sili să demisioneze printr'un vot de blam, cum era mai înainte. Totuși, prin repetate voturi de acest fel, prin refuzul de a le vota anumite legi, de a aproba socotelile, le poate face o situație grea, care îi poate sili să se retragă. În orice caz, prin sistemul Noului Constituții, Ministrul va fi mai independent față de Parlament.

II) *Responsabilitatea Civilă*. În această privință s'a păstrat textul după care pentru acțiunea civilă a părții vătămate prin actele lor, precum și pentru crimele și delicturile comise de ei în

afară de exercițiul funcțiunei lor, sunt supuși regulilor de drept comun.

S'a inovat, însă, în altă privință. După Constituția din 1923, partea vătămată în drepturile sale printr'un decret sau dispoziție semnată de un Ministru, cu violarea unui text expres al Constituției ori legilor în vigoare, putea cere Statului despăgubiri bănești conform dreptului comun.

Această normă a fost păstrată și azi. A fost însă ștearsă dispoziția în baza căreia Statul putea chema pe Ministrul culpabil să răspundă de daunele pe care le-a încercat, dar aceasta n'o putea face decât cu aprobarea unui Corp legiuitor. Se poate susține că prin ștergerea acestei norme Statul va putea cere despăgubiri dela Ministrul vinovat, fără să mai aibă nevoie de autorizarea Corpului legiuitor. Inovația poate da rezultate bune și poate face mai atenți pe Miniștri.

Cazurile de răspundere și pedepsele la care pot fi condamnați sunt determinate de legea responsabilității ministeriale, care însă probabil va fi modificată.

III) *Responsabilitatea penală.* — Miniștrii pot fi urmăriți și trimiși în judecata Inaltei Curți de Casație și Justiție, care îi va judeca în Secțiuni-Unite.

Au dreptul să ceară judecarea lor : Regele și fiecare dintre Adunări. Acestea pot hotărî punerea sub urmărire numai cu o majoritate de $\frac{2}{3}$ a membrilor prezenți.

Instrucțiunea se face de o comisiune compusă din 5 membri ai Inaltei Curți de Casație, trași la sorți în Secțiuni-Unite. Această comisiune are și dreptul de a califica faptele și de a hotărî dacă este caz de a se face urmărire.

Dacă sunt condamnați, Regele nu-i poate grația. Sistemul nostru de judecată pentru Miniștri este desigur mai bun decât în alte țări, fiindcă nu se face de corpuri politice, cum e Senatul, ci de cea mai înaltă instanță judecătorească, de oameni cu experiență și nepărtinitori.

Pentru îndeplinirea rolului său, Puterea executivă, respectiv Guvernul, pe lângă forța armată, are și mijloacele bănești ale Statului, de care se poate folosi, conform bugetului. Dacă Parlamentul nu l-a votat în timp util, Puterea executivă va aplica

bugetul precedent pentru încă un an, dar nu pentru mai mult timp.

*

Din această scurtă expunere se poate vedea cum a fost concepută, în noul nostru așezământ, Puterea executivă. Și din cercetarea acestei părți a Constituției constatăm grija de o mai bună redacție și așezare, de a evita amănuntele și de a întrebuița formule largi, care să înlesnească satisfacerea nevoilor viitoare și adaptarea la spiritul vremurilor, însușire care hotărât dovedește superioritatea Constituției noastre față de multe altele.

De altă parte, constatăm că s'a căutat să se realizeze o cât mai potrivită colaborare între Puterile Statului. Toate drepturile Puterii executive sunt subordonate prevederilor Constituției și aproape la ori care din ele se prevede că trebuiesc exercitate în conformitate cu legile. Chiar dacă uneori s'a dat Puterii executive drepturi diferite decât cele din trecut, s'a făcut cu scopul de a apăra Statul înăuntru și în afară, cu toată energia și repede, de a-i da posibilitatea să aibă o cărmuire, care să nu atârne de agitațiile parlamentare, de a face ca viața poporului să nu fie continuu turburată și să se desfășoare în ritmul cerut de nevoile și însușirile lui.

Pentru înfăptuirea gândurilor Constituantului trebuie, înainte de toate, vreme și răbdare. Mai este încă nevoie și de altceva. Puterea executivă este exercitată de Guvern; dispozițiile lui sunt însă în fapt aduse la îndeplinire de diferitele categorii de funcționari. Aci trebuie o organizare care să aibă la bază o cât mai bună selecțiune și salarizare, însă în același timp și sancțiuni serioase pentru neîndeplinirea datoriei. În acest sens se întocmesc acum dispozițiile respective. Dar mai ales — cum am spus — se impune o schimbare de mentalitate în corpul slujitorilor Statului, în sensul de *a servi mai bine publicul, de a reduce formalismul și de a respecta legalitatea*.

În schimb și locuitorii acestei Țări trebuie să se străduiască să-și schimbe puțin deprinderile, gândurile, sufletul. Fiecare să înțeleagă cât mai bine datoriile și să le îndeplinească renunțând la svârcolirile, din nenorocire așa de obișnuite, de a trece pe a-

lături sau de a dobândi ceva „prin protecție“. Fiecare să priceapă că de această îndeplinire depinde bunul mers al Statului, dela care nu trebuie să așteptăm numai drepturi și satisfacții „că d'aia e Stat“; fiecare să fie convins de solidaritatea socială, care ne impune atâtea îndatoriri.

Puterea executivă, ori cât ar fi de organizată, nu poate realiza ceea ce i se pretinde, dacă i se cere din toate părțile regim de favoare și de excepție.

Drept încheiere, putem spune că toți trebuie să înțelegem că s'a schimbat ceva în viața acestui Stat și trebuie să ne trudem să înfăptuim, cât mai repede, ceea ce așteaptă dela această schimbare făcută pentru binele tuturor ¹⁾.

ANDREI RĂDULESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ Această lucrare a fost tipărită, cu oarecare diferențe, în volumul : Noua Constituție. Cinci conferințe ținute la Radio, 1938.

AVIAȚIA ȘI MARINA SUB M. S. REGELE CAROL II

Inceputurile istoriei neamului nostru ne vorbesc de voevozi care au descălecat pe meleagurile românești și au dat ființă unor țări, care și-au câștigat cu multă trudă și vitejie, de-a-lungul veacurilor, dreptul la viață.

În ziua de 6 Iunie 1930 este un eveniment istoric de însemnătate descălicărilor, căci constituie începutul unei ere de renaștere și avânt al României Mari.

Venit pe calea văzduhului, așa cum în basmele noastre venea doar Făt Frumos, M. S. Regele Carol II-lea, a trecut la cârma neamului, îndreptându-l cu dibăcie și hotărîre spre drumul drept al propășirii și înălțării pe toate țărmurile.

Aviația și Marina constituiesc domeniile pentru care solicitudinea și grija Augustului nostru Suveran s'au manifestat cu o atențiune deosebită și cu o adâncă cunoaștere a tuturor problemelor tehnice și de organizare, căpătată de pe vremea când Majestatea Sa comandase efectiv ani de-a-rândul, ca Principe Moștenitor, Marina Regală și apoi Aeronautica.

Și astfel, dacă aruncăm o privire asupra tuturor înfăptuirilor aeronautice și navale dela 1930 până astăzi, cu greu ne vine să credem că au trecut numai zece ani de-atunci.

*

Avionul care a adus pe Majestatea Sa la Băneasa, un *Potez* 25, reprezenta pe atunci un tip recent, cu o viteză de 200 kilo-

metri pe oră și cu misiunea de a executa recunoașteri și observații.

Ca avioane de vânătoare aveam în 1930 câteva escadrile din tipul *Spad 61*, cu viteză de 220 kilometri pe oră și modeste calități de zbor. Fuzelajele lor de o construcție delicată se deformatău cu multă ușurință și produceau accidente, care au grăbit scoaterea din serviciu a avioanelor, când nici nu trecuseră toate 100 ore de zbor.

Ca avioane de bombardament, avem și noi materialul epocii, și anume niște biplane voluminoase de tip Farinan sau Lioré-Olivier cu viteză de vre-o 160 km. pe oră.

Performanțele avioanelor noastre militare din 1930 nu difereau aproape de loc de acelea ale materialului dela epoca armistițiului, progresele fiind de altfel reduse și în celelalte aeronautici, din cauza iluziilor produse de speranța unei dezarmări generale.

Dacă trecem la celelalte compartimente ale materialului aeronautic din 1930, constatăm la fiecare pas lipsuri și greutate de tot felul. Terenuri și hangare puține, astfel încât avioanele erau în multe locuri adăpostite în barăci vechi de lemn, sau hangare de pânză din tipul războiului.

Lipseau accesoriile și instalațiile necesare pentru buna funcționare și întreținere a avioanelor ; nu aveam ateliere, scule, autovehicule și câte altele.

Misiunile se reduceau de cele mai multe ori la zboruri în jurul aerodroamelor, căci fondurile alocate prin buget erau cu totul insuficiente.

Această lipsă prejudicia grav pregătirea personalului, care de altă parte lupta și cu greutate materiale, ne având prima de zbor, care constituie un drept recunoscut în toate țările pentru personalul navigant.

Ca organizare, aeronautică militară era condusă de un inspector care ocupa câteva camere dintr'o aripă a Ministerului Armatei, având servicii incomplet încadrate și cu slabe mijloace de acțiune.

Aviația civilă era și ea la începutul unei organizări, care nu se putuse stabili. După ce făcuse parte mai înainte din Ins-

pectoratul General al Aeronauticii, funcționa în 1930 ca o Direcție în Ministerul de Industrie și Comerț, având un personal și material insuficiente.

Liniile noastre aeriene reprezentau atunci abia 400 km. lungime, pe care s'au transportat în 1930 vre-o 650 pasageri, cu avioane a căror viteză maximă nu trecea de 150 kilometri pe oră.

Cu toată bunăvoința și devotamentul cadrelor de conducere și execuție, Aeronautica, atât cea militară cât și cea civilă, se găsea într'o situație precară în 1930, din cauză că factorii răspunzători nu cunoșteau importanța vitală a problemelor aeriene, mijloacele alocate erau foarte reduse, iar programele de realizări inexistente.

Marina nu se afla nici ea într'o situație mai privilegiată. Navele Marinei Regale, uzate de numeroase campanii, așteptau uneori ani de zile aprobarea unei reparații, iar parcul de vase comerciale avea urgentă nevoie de a fi reînnoit, ne mai putându-se continua exploatarea cu „Principesa Maria“ lansat în 1895, sau alte vase venite mai târziu, dar învechite și rămase în urmă ca viteză și confort.

Anul 1930 marchează începutul unei epoci de intensă primenire, dezvoltare și activitate în aer și pe apă, astfel încât se poate spune că aviația și marina de astăzi sunt o creație a Majestății Sale Regele Carol II-lea.

Dacă enumerarea greutăților de mai înainte — pe care am ținut să le expun cât mai pe scurt — lasă cititorul pe gânduri, trecerea în revistă a realizărilor dela 1930 până azi nu poate decât să ne umple inimile de bucurie.

Marele public, căruia i s'au cerut și i se cer sacrificii pentru aviație și marină, are dreptul să știe ce s'a înfăptuit și în ce măsură se poate conta pe siguranța noastră aeriană și navală. Industriașii, comercianții, oamenii de afaceri și străinii trebuie și ei să cunoască dezvoltarea aviației noastre comerciale, care, urmând ritmul general de progres, a ajuns la înălțimea impusă de resursele și bogățiile noastre economice

De aceea vom considera pe rând diversele capitole din domeniul aviației și marinei arătând realizările mai importante din ultimii 10 ani.

A V I A Ț I A

Grija Majestății Sale Regelui Carol al II-lea pentru destinele aviației o găsim în cuvintele de mai jos, rostite cu prilejul unei tradiționale serbări marinărești :

„Dela război încoace nu trebuie să uităm că s'a dezvoltat o nouă marină, aceea a aerului“.

Primele probleme urgente care se puneau pentru propășirea Aeronauticii erau următoarele :

- găsirea mijloacelor materiale pentru înzestrare ;
- organizarea pe noi baze, care să permită o dezvoltare normală, nestingherită și armonioasă, atât a Aeronauticii militare cât și a acelei civile.

Chestiunea mijloacelor materiale prezintă în aeronautică o importanță pe care mulți nu o bănuiesc. Trebuie în adevăr să o recunoaștem și să admitem că aviația costă scump și în materiale și în oameni, dar nu putem renunța la ea atâta timp cât ale țării, mai ales inamicii noștri probabil nu renunță la războiul aerian.

Un avion modern de vânătoare costă cam opt milioane lei, iar un avion de bombardament, cu nenumăratele sale instalații de pilotaj, navigație, armament, radio, etc., valorează între 15—20.000.000 lei după tip și mărime.

Un financiar se va gândi imediat că un astfel de avion reprezintă valoarea a 20—30 acțiuni petrolifere, un arhitect va constata că avionul de bombardament costă cât o casă bloc cu 5—6 etaje, iar agricultorul va fi surprins aflând că același avion are valoarea unui vapor cu 250—300 vagoane grâu.

Da, aviația este scumpă, la noi ca și pretutindeni, dar lipsa ei costă și mai scump, după cum ne arată învățămintele ultimelor războaie.

Până la 1930 fondurile de care dispunea aviația erau foarte reduse și formau un capital modest din bugetul Ministerului de Război.

La 9 Aprilie 1931 apare prima lege creatoare de venituri speciale, reclamate de vertiginoasa dezvoltare militară și co-

merciale a aeronauticii : *Legea pentru crearea fondului național al aviației*, completată printr'o altă lege din 1932.

În același an ia ființă Subsecretariatul de Stat al Aerului, care reprezintă primul pas spre independența organică a aviației și care reunește, sub aceeași conducere, Aeronautica militară și cea civilă.

În 1934 s'a creat, în cadrul programului general de înzestrare al Oștirii, „Fondul Apărării Naționale“ din care o parte a fost destinată și Aeronauticii.

A doua problemă din cele enunțate mai sus, și anume cea relativă la organizare, a primit o soluție definitivă și rațională prin înființarea la 14 Noemvrie 1936 a Ministerului Aerului și Marinei, care a reunit două arme surori, cu numeroase afinități tehnice și organice.

Veniturile timbrului aviației destinate înzestrării, au continuat mereu să crească, ajungând astăzi la o cifră care reprezintă aproape de zece ori bugetul din 1930. La aceste fonduri au mai venit să se adauge și altele, create prin legi speciale cum sunt : Fondul Apărării Naționale, contribuția comunelor și fondurile suplimentare.

Grație acestor mijloace materiale s'a putut păși în ultimii ani la elaborarea unor programe complete și precise de înzestrare cu material de zbor, cu infrastructură și toată organizarea dinapoi complexă și costisitoare, pentru a asigura traiul și misiunile unităților de aviație : depozite, autovehicule, armament, transmisiuni, combustibile, întreținere, reparații, etc., etc.

În această vastă operă de reînnoire și completare a materialului, Ministerul Aerului și Marinei, creat din Înaltul îndemn al Majestății Sale Regelui, și-a fixat ca un prim imperativ promovarea și dezvoltarea industriei Aeronautice Române.

Uzinele I. A. R. — înființate în 1925 la Brașov cu participarea de capitaluri streine — au fost integral răscumpărate de Stat și sunt organizate astăzi ca Regie Autonomă cu ateliere, instalații și utilaj, din cele mai perfecționate.

Fabrica S. E. T. — înființată de inginerul Gr. Zamfirescu — este pe cale de a fi reorganizată, pentru a i se mări potențialul industrial cu concursul M. A. M.

Uzina I. C. A. R. transformată în societate anonimă își va mări și ea capacitatea de lucru prin instalarea unui local mult mai spațios într-o regiune impusă de cerințele apărării naționale.

S'au creat o serie întreagă de uzine pentru diverse produse sau accesorii, care se aduceau mai înainte din străinătate, ca de exemplu :

— Forja Poldi — I. A. R., realizată cu concursul marilor Uzine Poldi-Hütte dela Kladno (lângă Praga) și dotate cu un utilaj absolut modern, care permite a forja piese din oțel și din aliaje ușoare.

— Fabrica „PREROM“ pentru instrumente și accesorii de bord.

— Fabrica „ACTA“, care livrează aparate foto-aeriene și muniții de avion.

— Uzina „SEMAT“ care lucrează trenurile de aterisaj și frâne pentru roți de avion.

— Uzina „IRVIN“, foarte bine înzestrată, construiește în licență parașute, precum și costume de zbor, echipamente diverse, etc.

— Industria Română metalurgică și chimică (I. R. M. C.) fabrică bombe de avion după licențe americane.

Ca industrii anexe furnizoare ale Ministerului Aerului și Marinei, putem cita :

— Țesătoria „Jaquard“, care livrează pânză de avion de in sau bumbac.

— Fabrica „Sighișoara“, care produce mătase pentru parașute.

— Intreprinderile „Manițiu“, utilate ca o mică pirotehnie pentru încărcări de bombe, fabricații de rachete pentru semnalizare și alte produse explozibile.

— Industria Forestieră, dela care Ministerul Aerului și Marinei se aprovizionează cu lemnul de rezonanță necesar la construcția avioanelor.

— Diverse rafinării care produc uleiuri minerale de aviație: Photogen, Distribuția, Unirea, etc.

Politica de susținere a industriei românești pentru a obține o cât mai mare independență față de străinătate a dat cele mai frumoase roade mai ales în ultimii ani. Astfel de unde în 1930 contribuția materiilor prime și semifabricate naționale la construcțiile de avioane și motoare nu depășea de 10%, astăzi coeficientul este de circa 60% și cu tendințe de urcare, dat fiind că M. A. M. urmărește în acest domeniu realizări tot mai mari, cum este organizarea unei industrii de aliaje ușoare, problemă capitală pentru aeronautică.

Găsirea surselor de venituri și impulsul dat industriilor aeronautice naționale au permis Ministerului Aerului și Marinei să pășească în ritm accelerat la realizarea unui grandios program de înzestrare, atacând de front toate chestiunile, pentru a obține o dezvoltare armonioasă, evitând hipertrofia unor domenii în dauna altora.

Astfel materialul de azi al Aviației militare reprezintă cantitativ și calitativ aproape 20 ori valoarea materialului din 1930. Din acest material o bună parte este produsul industriei naționale, care ar fi putut face față tuturor cerințelor dacă evenimentele externe nu ne-ar fi obligat la o înzestrare extrem de rapidă. Uzinele I. A. R. au realizat un avion de vânătoare de concepție proprie, care rivalizează cu cele mai bune din străinătate și construiesc în licență chiar avioane mari de bombardament.

Aviația comercială a fost dotată cu cel mai bun material de zbor american tip „Douglas” și „Lockheed”, astfel încât societatea română de Navigație Aeriană „LARES” este considerată pe același plan cu cele mai renumite companii străine.

Dela 400 kilometri în 1930, rețeaua aeriană a ajuns în 1939 la 8353 ; numărul pasagerilor transportați dela 650 la 15.348, cu o regularitate de 100 la 100 : numărul kilometrilor parcurși a trecut dela 77.500 la 1.224.950.

Coeficientul de progres variază deci între 18 și 24 ori cifrele din 1930.

LARES exploatează astăzi și linii aeriene în străinătate,ducând cu fală pavilionul nostru peste mări și țări.

Achiziționarea și amenajarea de noi terenuri, construcțiile

de infrastructură atât militare cât și civile, au luat dela 1930 până astăzi, mai ales în ultimii doi ani, o amploare considerabilă; aerodroame, hangare, ateliere, depozite, cazărmi, aerogări, etc., etc., au venit să completeze dotația în material de zbor pentru a realiza ansamblul armonios necesar unei bune funcționări.

În urmărirea acestui mare principiu, Ministerul Aerului și Marinei a dat o deosebită atențiune nu numai materialului ci și celui alt capitol al aviației: *personalul*.

Enumerarea, chiar succintă, a tuturor realizărilor masive făcute în ultimii doi ani, în materie de școli de pilotaj militare și civile, depășește cadrul acestui articol de sinteză. Peste 3.000 elevi sburători urmează acestor școli, care își au bine delimitate domeniile lor de pregătire și specializare.

Propaganda aeronautică în marele mase ale publicului și mai ales în rândurile tineretului a luat un mare avânt, prin prețioasa colaborare a „Străzii Tării” și prin crearea asociațiilor de turism particulare, de planoare și aeromodelism.

S’au stabilit competițiuni pentru stimularea acestor curente aeronautice, s’au organizat meetinguri de aviație și s’au introdus cursuri de inițierea aeronautică în școalele secundare, astfel încât s’a dat viață entuziasmului și înclinării tineretului nostru pentru aviație și pentru gloria aripilor românești.

Apărarea contra aeronavelor, aproape inexistentă în 1930, din cauza unui material perimat, moștenit din timpul marelui război, a fost treptat înzestrată cu tot ce este mai modern în materie de tunuri antiaeriene, proiectoare, aparate de ascultare, centrale de tir, etc., etc.

Și în acest compartiment, chestiunea personalului a fost una din preocupările de căpetenie ale Ministerului Aerului și Marinei, înființându-se anul trecut o școală de ofițeri de A. C. A., precum și numeroase școli de specialități la Centrul de Instrucție al Apărării contra Aeronavelor.

În ceea ce privește chestiunea mare a apărării antiaeriene a teritoriului, de care nici nu se pomenea în 1930, a fost soluționată în urma înființării, Ministerului Aerului și Marinei și desăvârșită prin legea din 6 Martie 1939.

Această lege face obligatorii pentru toată populația măsurile de apărare pasivă și impune industriilor particulare și comerciale să se îngrijească de apărarea contra atacurilor aeriene, tot așa cum se apără de incendii sau de inundații.

Pe baza acestei legi s'a pornit de către Ministerul Aerului și Marinei o intensă activitate, atât în domeniul apărării pasive cât și a celei active.

M A R I N A

La serbările Marinei din 1936, Majestatea Sa Regele spunea :

„Eu sunt dintr'un neam de marinari și numai trăind într'o țară în care marina a jucat poate un rol mai puțin important până astăzi, se explică de ce principala Mea ocupațiune nu a putut fi aceea de marinar, dar acest atavism, care se zbate vânoș în sângele Meu, m'a făcut să am totdeauna un ochi plin de grije și de dragoste pentru marina noastră“.

Cuvintele Regale mărturisesc Inalta ocrotire de care se bucură Marina din partea Augustului nostru Suveran.

Acum 10 ani, din cauza lipsurilor de tot felul, navele noastre stăteau mai mult la cheiuri, perioadele de navigație erau cu totul reduse, iar materialul nu putea fi întreținut și reparat în bune condițiuni.

Din 1931 începe o mișcare de înviorare, manifestată, între altele, prin intrarea în serviciu a submarinului „Delfinul“ și a navei bază „Constanța“, mișcare care apoi continuă cu pași gigantici, culminând după înființarea Ministerului Aerului și Marinei.

Visul atâtor generații de marinari se îndeplinește în ultimii ani prin construcția și intrarea în serviciu a unei frumoase noi unități, „Nava Școală Mircea“, destinată să perpetueze acel *„spirit al bricului „Mircea“, generos, plin de dragoste, de sacrificiu“*, cum l-a definit Majestatea Sa Regele Carol al II-lea.

Se înființează o industrie română de construcții navale, reprezentată de șantierelor din Galați, care construiesc submarine și nave port-mine.

În luna Iunie 1939, s'a lansat nava port-mine „Amiral Murgescu“, prima realizare a șantierelor naționale.

Alte unități, achiziționate de curând, vor mări numărul celor existente. Unitățile de Mare și de Dunăre, reparate și înzestrate cu toate materialele necesare, își pot astăzi desăvârși instrucția de navigație și luptă.

Marina comercială — alipită la Ministerul Aerului și Marinei — și-a reînnoit în chip strălucit parcul său de vase, format în 1939 numai din cele câteva vapoare vechi, care au avut odinioară faima lor, dar care nu mai corespundeau cerințelor tot mai pretențioase ale traficului maritim.

Astăzi dispunem de 26 vase de Mare, reprezentând 58.204 tone registru net, și 963 vase de Dunăre cu 541.333 tone motrice.

Motonavele de pasageri „Transilvania” și „Basarabia”, construite în Danemarca, și cele mixte „Sulina”, „Cavarna”, „Mangalia” și „Balcic”, lansate recent de șantiere italiene, reprezintă tot ce este mai perfecționat în domeniul vaselor comerciale.

Serviciul Maritim Român și-a reluat primul loc de dinainte de război în Marea Neagră și Arhipelag, deservind și importante linii spre Mediterana răsăriteană și occidentală.

Economia și apărarea națională au găsit un puternic ajutor la acest serviciu, care execută transporturi de materiale necesare industriei și înzestrării oștirii, fără ca să fim obligați a plăti deize companiilor streine de navigație.

Motonava „Sulina” a executat două călătorii în America pentru astfel de transporturi, făcând țării economii foarte însemnate, ca navluri și taxe la astfel de cărașii maritime.

Navigația Fluvială Română a făcut și ea însemnate progrese în ultimii zece ani, ameliorându-și atât parcul de vase, remorchere, șlepuri și tancuri, cât și funcționarea serviciului de pasageri și mărfuri pe Dunăre.

O mențiune specială trebuie să facem asupra evoluției Serviciului Porturilor și Comunicațiilor pe apă (P. C. A.), ajuns astăzi la nivelul serviciilor similare din țările cele mai înaintate ale Apusului.

În cadrul programelor Ministerului Aerului și Marinei, la care este astăzi atașată, Direcția Generală P. C. A. se ocupă de realizarea marilor probleme de infrastructură a Marinei Regale

și celei comerciale, de organizarea, regularizarea și întreținerea căilor navigabile și a porturilor, de construcția bazei navale dela lacul Tașaul, de lucrările preluate dela Comisiunea Europeană a Dunării, în regiunea Dunării maritime, și de construcția silozurilor de cereale.

Sunt probleme vaste și delicate, interesând atât economia, cât și apărarea națională, probleme care necesită imense cheltuieli de fonduri, energie și perseverență și care foarte puțini credeau în 1930 că le vom putea ataca cu succes vreodată.

Incheind privirea aruncată asupra evoluției aviației și marinei noastre în ultimii 10 ani, trebuie să remarcăm progresele nebănuite care s'au realizat.

Aviația militară și Marina Regală sunt în plină ascensiune. Cu înzestrarea lor au mărit potențialul industrial al uzinelor naționale, completând și personalul navigant a cărui formare și antrenare îl situează ca un corp de elită.

Evenimentele, atât de grave, care se petrec în jurul nostru, nu ne vor mai surprinde nepregătiți. Ele ne impun să fim tot mai vigilenți și muncitori spre a putea desăvârși planurile noastre de înzestrare și apărare.

În ce privește personalul, echipaje ale navelor și aeronavelor sau personalul ajutător, el este gata pentru orice misiune și pentru orice sacrificiu. Cum încă din timp de pace cei care se avântă în văzduh sau pe ape sunt obișnuiți cu ideea sacrificiului liber consimțit al vieții lor, apropierea unor zile de restriște îi găsește calmi și plini de entuziasm.

De aceea în preajma acestor zile când țara întreagă sărbătorește 10 ani de rodnică și înțeleaptă domnie a Majestății Sale Regele Carol al II-lea, zburătorii și marinarii țin să adreseze Șefului lor Suprem, în semn de adânc devotament, făgăduiala că vor avea totdeauna ca deviză aceea a lui *La Bruyère* :

„La mort est pour eux un inconvénient dans le métier et jamais un obstacle“.

General Adjutant PAUL TEODORESCU

ARMATA IN ULTIMII 10 ANI

Armata în sine este un organism de o realizare cu totul pretențioasă, atât în latura ei de manifestare morală, cât și în cea materială. Această instituțiune, care consumă energii sub toate formele, pentru a nu-și spune cuvântul decât în momentele cruciale din existența unui popor, conferă însă o stare de echilibru stabil tuturor manifestărilor de activitate națională. Consimțirea la sacrificii, totdeauna grele, pentru crearea acestei forțe, echivalează cu înțelegerea sensului superior al rostului unui popor. Acest adevăr ne-a pătruns tot mai mult în ultimul timp, încât astăzi oștirea constituie punctul de raliere al tuturor energiilor noastre.

În generalitatea cazurilor, oștirea își măsoară evoluția cu etape de pătrare de veac, dat fiind că atât spiritul, cât și organismul militar în sine, trebuie să sufere transformări doctrinare a căror desăvârșire este — între altele — opera mai ales a timpului. Dacă noi am reușit într'un timp atât de scurt să obținem rezultate a căror amploare și consistență s'au putut constata cu ocazia ultimelor concentrări, aceasta se datorește efortului, ce am fost conduși să facem, începând dela 1930, și valoarea acestui efort constituie cea mai elocventă consacrare a Inspiratorului acestei opere.

Intr'adevăr, anul 1930 a dăruit armatei pe Protectorul său natural și a văzut trecând pe primul plan grija apărării naționale. În exaltarea de bucurie a oștirii, din Iunie 1930, se poate măsura vitregia vremurilor, pe care această instituție a avut să o trăiască dela încetarea războiului.

Anul 1930 are semnificația unui punct de inflexiune, în mer-

sul ascensional al dezvoltării oştirii noastre ; el are înţelesul unui început de epocă, al unei pietre de hotar, care marchează finalul eforturilor timide prin dezlănţuirea unei nebănuite potenţe creatoare, a celui mai puternic instrument de apărare pe care l-a avut vreodată ţara noastră.

Originea acestei activităţi înfrigate stă în Inalta putere de percepere a comandamentului vremilor ce urmau să vină, în clarviziunea politică a conflictului de interese ce trebuiau să caute o soluţionare în război, a Acelui care nu este mai puţin un Rege al gândirii dinamice şi creatoare, de superioară esenţă.

Decada ce s'a scurs reprezintă un neîntrerupt şir de eforturi, în care au trebuit învinse : timpul, omul şi materia, pentru a se putea crea — rapid şi bine — o armată nouă şi ca spirit şi ca organism.

Spiritul nou a vizat de o parte latura doctrinară, iar de alta aşezarea unei noi concepţiuni de viaţă profesională, în special pentru cadrele ofiţereşti. Ca organism, armata a trebuit să-şi sporească simţitor forţele ei, pentru a putea răspunde unei funcţiuni de o mai mare dimensiune, dictată de situaţia geopolitică a ţării noastre.

Toate compartimentele, care formează „marea mută“, au fost atacate aproape simultan şi cu vigoare : organizare, mobilizare, informaţii, operaţii, instrucţie, înzestrare, etc.

Privită prin prisma organică, Armata a suferit transformări radicale atât în părţile elementare — armele şi serviciile — cât şi în aceea a Marilor Unităţi. Astfel :

Infanteria, primind un armament nou, de mare eficacitate şi randament, a fost supusă unei organizări adecuate, pentru a constitui un organ cât mai armonios de luptă. Celula de luptă a infanteriei a fost mărită şi aceasta a antrenat alte modificări în structura celorlalte subîmpărţiri, subunităţi şi unităţi. Pe lângă aceasta, între 1930 şi 1940, infanteria noastră s'a îmbogăţit cu unităţi de specialităţi nou create.

Artileria, dacă şi-a păstrat în general structura ei organică anterioară, s'a văzut în schimb sporită simţitor ca număr şi în parte a fost motorizată.

Cavaleria, a fost sensibil transformată, prin crearea gru-

purilor moto-mecanizate, a escadroanelor de care de recunoaștere, a escadroanelor de motocicliști, a batalioanelor de infanterie ușoară purtată, a escadroanelor de tunuri antiaeriene, precum și prin sporirea artileriei, autoblindatelor, pionierilor și unităților de transmisii.

În afară de aceste schimbări, a intervenit dotarea Marilor Unități cu grupuri de recunoaștere, a căror compunere specială și capacitate de luptă sunt cu mult superioare fostelor escadroane divizionare sau divizioane de cavalerie de Corp de Armată.

În plus, serviciile Marilor Unități de cavalerie au fost motorizate în cadrul Marilor Unități ; semnalăm, în special, transformarea radicală a constituirii organice a Diviziei de Cavalerie și crearea de unități moto-mecanizate.

În direcțiunea mobilizării, reținem îndeosebi efortul pentru pregătirea teritoriului în vederea războiului, efort dirijat mai ales pe planul industrial ; prin crearea unui Stat Major Economic se vor putea ataca mai profund și celelalte laturi ale economiei naționale. Colaborarea diferitelor Departamente într-o acțiune convergentă, urmărind un scop unic, a fost asigurată integral. Compartimentele informativ și operativ și-au găsit expresia conformă importanței aportului lor în timp de război, printr'o încadrare specială și printr'o activitate de previziune, pregătire, conducere și coordonare, potrivite problemelor ridicate de diferitele teatre de operațiuni probabile.

Războiul de întregire, în care au pulsat virtuțile războinice ale unui popor însetat de năzuințe legitime, ne-a adus o experiență, care se aștepta valorificată. Totuși, doctrina noastră, în forma ei inițială, nu s'a inspirat din acest izvor prețios, care constituia depozitul sfânt, rezultat din atâta dezlănțuire de jertfă supremă. Imprumutând un vestmânt doctrinar, ce nu era pe măsura noastră, ne-am îndepărtat dela realitățile românești, ale căror legi sunt imperative și ca formă și ca fond.

După 1930, cu practica manevrelor regale, idei directoare proaspete și-au făcut loc, canalizând eforturile pentru elaborarea doctrinei noastre, în direcțiunea cerută de culoarea locală

a operațiunilor. Cuvântul regesc, care închidea fiecare din acele mari manifestări ostășești, a deschis larg drumul adevărului, pe care l-a luminat cu orientări de adâncă penetrațiune ; El a fost aducător de sevă nouă în spiritele noastre, care căutau adevărul *nostru* doctrinar, a fost olimpica flacăără, ce a risipit un întuneric și a valorificat moștenirea celor ce au dus războiul de întregire.

Dacă azi avem un regulament asupra întrebuințării tactice a Marilor Unități, cu un pronunțat caracter românesc — altfel zis nuanțat potrivit nevoilor noastre probabile operative — aceasta o datorăm exclusiv impulsului regal, care a învins o stare de timiditate inexplicabilă și a deschis zăgazul gândirii românești — capabilă totuși de o aieasă operă de creațiune — repunând-o în drepturile ei naturale.

Având ca punct de plecare acel regulament de bază, fiecare armă și-a elaborat regulamente proprii, astfel încât astăzi, putem spune că am construit un edificiu doctrinar complet, al cărui sens a pătruns adânc în masele ostășești, printr'o activitate de instrucție susținută.

Dacă dificultățile financiare și o nefastă ideologie pacifistă — imediat după război — au influențat în mod defavorabil potențialul de instrucție al armatei, în ultimii ani s'a operat o redresare apreciabilă, care a fost rezultatul unei înalte dorinți, precis formulată cu prilejul unei anumite manevre regale.

Instrucția a fost condusă ținându-se seama exclusiv de nevoile luptei, așezându-se totul pe terenul practic și eliminându-se toată dantelăria teoretică din trecut. S'a vizat formarea unui luptător cât mai desăvârșit, evitându-se consecințele economiilor bugetare, prin specializarea fiecărui ostaș în funcțiunea pentru care avea maximum de aptitudini, funcțiune în care urma apoi să fie întrebuințat la război. Formarea micilor unități a ținut seama în special de imperativele războiului de mișcare, care cere practica manevrelor îndrăznețe, dezvoltarea spiritului de inițiativă, gustul riscului, etc.

Efortul de seamă în instrucție a fost depus pentru formarea cadrelor ofițerești — în special a celor destinați comandamen-

telor — prin exercitarea comenzii, pentru obținerea și asigurarea unui antrenament continuu, în cadrul aplicațiunilor tactice.

Prin înființarea Cursului de Comandament, armata a fost dotată cu o instituțiune de înaltă cultură militară, care a permis informarea și selecționarea a celor ce sunt destinați a comanda Marile noastre Unități. Grijă formării marilor comandanți este astfel dirijată în sensul intereselor noastre operative. Rezultatele obținute sunt superioare, din toate punctele de vedere, celor anterioare.

Alături de Cursul de Comandament, Școala Superioară de Război — reorganizată după o formulă nouă, care satisface toate necesitățile de funcționare a diferitelor comandamente la război — și-a dat prețioasa și continua sa contribuție, în formarea ofițerilor de stat-major, printr'o accentuată acțiune practică. Avându-și asigurat un corp profesoral de elită, Școala noastră de Război poate rivaliza cu oricare altă instituțiune similară de aiurea.

Astăzi putem afirma că avem o armată instruită și bine condusă ; o avem, fiindcă așa a vroit-o Augustul nostru șef.

Opera de *înzestrare a armatei* — o adevărată bătălie a materiei — a cunoscut, în domneasca decadă, o dezvoltare neînregistrată încă în anele oștirii noastre. Ea reprezintă realizări epocale, cu efect determinant pentru soarta unui neam, într'un timp în care *materialul* își vede crescută importanța pe câmpul de bătălie.

Această impresionantă acțiune de dotare a permis să se stabilească — într'un timp scurt — un mai natural acord între posibilitățile țării în oameni și cerințele de apărare ale frontierelor noastre lungi, sporindu-se sensibil gradul de securitate al acestora. Ea a fost posibilă prin crearea, în 1934, a Fondului Apărării Naționale, care a deschis o eră de redresare a armatei, din punct de vedere al înzestrării. Această operă a fost inițiată, dirijată și controlată de Capul Oștirii, care a vrut ca — înainte de orice — să asigure Țării Sale instrumentul care garantează, mai mult decât oricare altul, prosperitatea unei popor.

Rezultatul general se traduce prin creșterea valorii patrimoniului Armatei de uscat cu 30 miliarde lei în intervalul dela

1930 la 1940. Rezultatele de amănunt mai de seamă pot fi astfel menționate :

Infanteria poseda în 1930 patru modele de puști, cinci modele de mitraliere și o pușcă mitralieră semănătoare de neîncredere, toate de calibre diferite. În 1940 este dotată cu un armament nou și de cea mai bună calitate ; este infanteria cea mai bine înzestrată din punct de vedere al calităților tehnice ale armamentului său. Azi dispune de câte un singur model de pușcă, de pușcă-mitralieră și mitralieră, toate de același calibru. A primit în plus : armament de însoțire modern, armament anticar, material de protecție contra gazelor, mijloace de transmisii multiple și din cele mai bune, etc.

Astfel dotată, infanteria și-a mărit considerabil capacitatea de luptă și este capabilă să răspundă misiunii sale în condiții optime. Infanteristul nostru este încredințat că are „sculele“ cele mai bune, la ora actuală.

Artileria nu a ridicat, pentru modernizarea ei, probleme mai puțin simple. Într'adevăr, războiul ne-a lăsat o zestre de material de artilerie foarte divers — 38 modele guri de foc — și în parte uzate. Dispuneam de trei categorii tunuri de câmp — și acestea de diferite modele — care cereau o regenerare lăstică și o uniformizare a interiorului țevelor, o perfecționare a oțelului acestora, etc.

Progresele de seamă realizate prin perfecționările tehnice imaginare, au fost : uniformizarea munițiilor, sporirea bătăii și a debitului normal cu circa 50%.

Aceleași ameliorări s'au realizat și la obuzierele ușoare.

În ceea ce privește artileria grea, nu a fost cazul a se urmări prea mult îmbunătățirea materialului existent, care era prea puțin și vechi. Astfel fiind, s'a comandat un material modern, care întrunește — la maximum — progresele obținute la materialele similare, în celelalte țări.

La toate acestea, se adaugă mărirea mobilității strategice și tactice a artileriei grele, prin completa ei motorizare.

Diferența între vechea tracțiune bovină și actuala tracțiune automobilă, măsoară drumul progresului înfăptuit în această direcțiune.

În ceea ce privește progresele realizate la munițiuni, este suficient să precizăm că dispuneam în 1930 de un stoc de munițiuni din războiul trecut, pentru 38 modele guri de foc, pe când azi avem un stoc de lovituri recontrolate de noi — deci absolut sigure — pentru 8 modele guri de foc.

Cavaleria a înregistrat același progres ca și infanteria, căci s'a văzut dotată cu cel mai modern armament portativ, care înlocuește pe cel din războiul de întregire. Recent, a primit automobile blindate, care de recunoaștere, tunuri anticar și aruncătoare Brandt. Cavaleria — ca și parte din artilerie — și-a văzut înlocuit harnașamentul vechi, din timpul războiului, cu harnașamentul nou.

La începutul anului 1930 deficitul cailor armatei și în special al cavaleriei, era destul de simțitor. În ultimii 5 ani, prin afectarea fondurilor bugetare necesare, problema cailor a fost aproape integral rezolvită.

Geniul — ca înzestare — a făcut un salt apreciabil în toate domeniile: transmisiuni, pionieri, automobile și poduri. Contribuția geniului la opera de înzestrare s'a tradus prin lucrări executate în teren (în cooperare cu R. A. C. F. R., M. L. P., Direcția Drumurilor sau în regie militară), constând din refacții de linii de cale ferată, sporirea capacității stațiunilor și a liniilor de cale ferată, construcții noi de linii de căi ferate, drumuri, poduri de lemn și metalice, etc.

În domeniul *construcțiilor militare*, efortul în dotare se traduce printr'o suprafață de 427.000 m. p. clădiri noi, față de 10.550 în decada 1920—1930; iar în ceea ce privește lucrările de restaurări, transformări și consolidări, s'au investit — în decada actuală — sume de nouă ori mai mari, decât în cea precedentă.

Serviciile au înregistrat aceleași voluminoase realizări în compartimentele: Intendenței, Sanitar, Veterinar, etc. Este de reținut, în special, problema echipamentului, care și-a găsit o integrală soluționare, marcând apogeul său în 1939, cu o valoare de peste 4 miliarde lei. Stabilimentele militare și-au văzut sporit randamentul printr'o creștere a utilajului; în plus, s'au creat stabilimente noi pentru a face față nevoilor tot mai cres-

cute, în special în latura munițiilor. Pentru prima oară în țara noastră a început să se fabrice armament portativ și tunuri.

Fortificațiile se încadrează deasemeni în opera de înzestrare.

Fortificarea Țării, monumentală operă începută în 1937 și actualmente în curs de desăvârșire, dă granițelor noastre, din regească voință, o expresiune de forță, pe care nu au avut-o încă. În această materializare puternică a dorinței noastre de pace, se reflectează hotărîrea de a nu ceda o fărâamă din pământul Patriei.

La această formă de stăpânire a pământului, se adaugă năzuința stăpânirii aerului și asigurarea liniilor de comunicațiuni maritime, în special.

Aeronautica și *Marina*, înfrățite printr'o domnească stăruință, au pășit îndrăzneț la progrese nebănuite, lărgind orizontul posibilităților, în condițiuni neașteptate. Cerul românesc se înfioară sub spintecarea aripelor noastre tot mai numeroase și rapide, iar turburătoarea Mare poartă o sarcină din ce în ce mai grea. Afirmarea noastră în aer și pe mare începe să fie o realitate, de care va trebui să se țină seamă, într'o anumită eventualitate.

Mai presus însă de forța materiei, tronează stăpânitoare *forța morală*.

Spiritul nou, care a fost insuflat oștirii, își are originea în cuvântările regale adresate armatei, în împrejurări deosebite. El este un crez de muncă, de spiritualizare a vieții, de consacrarea pentru un ideal comun, de căutarea unui prilej de jertfă în folosul Patriei. El înseamnă o evadare din propria noastră ființă și o integrare în ființa colectivității naționale. Spiritul nou face din armată sinteza dinamică a tuturor năzuințelor noastre. Acest spirit asigură oștirii o forță morală invincibilă, alimentată de sfințenia cauzei pentru care am avea să luptăm.

*

Din fugara expunere de mai sus, rezultă că Armata își datorează existența ei, în forma actuală, impulsului regesc, neobosit și clarvăzător. Suflul domnesc a străbătut în tot acest orga-

nism, reformându-l și desăvârșindu-l, încât armata de azi este opera exclusivă a Șefului ei Suprem. Acest adevăr trăește în noi, ostașii, permanent ; el este generatorul unui devotament și al unei credințe pe care nimic nu le poate înfrânge, aceasta fiind expresia recunoștinței noastre față de adevăratul Mântuitor al armatei și implicit al țării.

Cuvântul, în cuprinsul său adesea neputincios, nu poate aduce în lumina spiritului întreaga prețuire, pe care o simțim noi, cei ce am urmărit în deaproape această dorită ascensiune a oștirii — osatura rezistenței unui popor și cheia de boltă a securității naționale — care concretizează în felul cel mai elocvent voința noastră de a trăi, Vremurile trecute de băjenie, în care eram dinamitați de un pacifism maladiv și în care se proclama în parlamentul țării „lupta cu dinții și cu pumnii“ ca o soluțiune salvatoare în caz de război, au fost risipite de o mână profetică, pentru a lăsa să se înalțe, în locul lor, flacăra vie a unor vremi de realități și de chemări spre înfăptuiri urgente și vitale.

În asemenea împrejurări, s'a dat poporului nostru armata de care avea nevoie, de Acela ce poartă grija destinelor sale istorice. Această armată nu are în sine nimic provocator : este constructivă în năzuințele sale, este un altar în avânturile sale.

Poporul românesc are tot dreptul să privească mândru și cu încredere armata sa, în care va afla totdeauna o pavăză de nepătruns împotriva năzuințelor străine de interesele sale. Primul examen trecut cu ocazia concentrărilor actuale, deschide cele mai largi perspective în ceea ce privește legătura indestructibilă dintre națiune și armată; această legătură se va afirma și de aici înainte în orice grea împrejurare, constituind una din condițiunile primordiale pentru asigurarea triumfului cauzei noastre.

Armata Regală, simbol al unui popor vrednic, încheie această decadă de lucru neobosit, prin prezența sa activă și necontestată la marea răspântie a vremurilor ce trăim, în serviciul ideii de Patrie și umanitate, legată în mod indisolubil de Cezarul său, a cărui chemare o va urma până la sacrificiul suprem.

General NIC. SC. STOENESCU

M. S. REGELE CAROL II ȘI DOCTRINA DE RĂZBOIU

„Doctrina românească nu trebuie să fie străină, ci trebuie să fie românească, fiindcă terenul nostru și poporul nostru sunt altele și altele sunt mijloacele și putințele noastre“.

M. S. Regele Carol II

Dacă comemorarea este o ceremonie menită să amintească un fapt însemnat, pentru armata noastră comemorarea unui deceniu dela Restaurație are o importanță de căpetenie, pentru însăși apărarea noastră națională.

A constata un fapt, a privi înapoi, a face comparația cu trecutul, a arăta progresele înfăptuite, perfecțiunea prezentului și bunele promisiuni pentru viitor, iată ceea ce se impune, atunci când este vorba de a se cerceta aspectele sub care se prezintă astăzi armata noastră.

O privire retrospectivă în trecutul apropiat ne va înfățișa România după războiul mondial, războiul din care ea și-a îndeplinit visul secular : întregirea neamului românesc în granițele sale firești.

Așezându-ne astfel în tabăra învingătorilor, n'am întârziat să ne culcăm pe laurii victoriei, în timp ce învinșii începuseră să pregătească revanșa !

Era aceasta o simplă întâmplare ? Istoria ne învață că așa s'a petrecut și în alte timpuri. După dezastrul dela Iena, Napoleon fixase pentru armata prusiană un efectiv de 40.000 oameni ; după 9 ani la Austerlitz — Napoleon avea să înfrunte

peste un sfert de milion de prusieni formând o armată perfect pregătită de război.

Se pare că și noi, în urma războiului mondial, ne-am așezat în această stare de euforie, caracteristică popoarelor care și-au îndeplinit idealurile, în urma războaielor. Din războiul din care ne-am întregit neamul, România a fost pusă în fața unor probleme interne, a căror dezlegare apărea tot mai greu de înfăptuit. Criza financiară mondială de după război a atins în mod inevitabil și țara noastră. Rezolvarea problemelor interne și acea criză financiară a impus guvernanților noștri o politică de constrângeri bugetare. Am văzut atunci cum partidele politice, succedându-se la putere, adoptaseră — parcă printr-o convenție tacită — politica economiilor bugetare, făcută mai ales de armată.

Principiul economiilor bugetare fusese întronat în armată, cu drept de precădere înaintea principiului 'că armata trebuie să se pregătească de război și că pentru aceasta se cer trei lucruri — cum afirmase altădată Napoleon — bani, bani, bani !... O mentalitate își făcuse loc în unele din rândurile forurilor noastre conducătoare : armata se poate pregăti de război cu efective reduse, cu proiectile și gloanțe mai puține, fără cai sau fără alte materiale, tot atât de trebuincioase.

Ideea a fost pusă în practică, aplicându-se principiul efectivelor minimale și maximale în cazărmi, când o bună parte din camenii de trupă de sub drapele erau ținuți în concedii la vatră. De chemări de rezerviști, ofițeri și trupă, nici nu putea fi vorba. Tragerile artileriei erau aproape suprimate.

Alte necesități financiare au impus desființarea a șapte regimente de cavalerie și vinderea cailor lor în comerț. Trupele de apă făceau instrucția la uscat, iar aeronautica rămânea în acea fază sportivă, departe de a satisface necesitățile unei aviații de război !

Acesta a fost visul urât, care a trecut, și aceasta se datorește M. S. Regelui Carol II. Iată pentru ce armata română, după zece ani dela Restaurație, marchează o etapă importantă în mersul său evolutiv spre progres.

Dar o armată, pentru a lupta în bune condițiuni și pentru a

aspira la izbândă, are nevoie de o doctrină de război. Doctrina de război conține o serie de *principii* imuabile și *metode de război*, care se schimbă cu repeziciune. Cu drept cuvânt Foch afirmă că perfecționările industriei modifică forma războiului, desăvârșesc evoluția artei, fără a provoca revoluție și fără a atinge întru nimic principiile fundamentale ale conducerii războiului.

Între o serie de *principii* fixe și acele metode de război, doctrina de război ne apare, cum a afirmat odată mareșalul Pétain, ca o „creație continuă“.

„*Ea trebuie să fie alimentată cu produsele științei și înviorată printr'un simț precis al posibilităților*“.

După războiul mondial, autoritățile noastre militare superioare și-au pus problema căutării unei doctrine naționale de război. Era firesc să se caute dezlegarea acestei probleme, dacă ținem seama de faptul că imensa majoritate a regulamentelor noastre de exerciții și de luptă reprezenta traducerea fidelă a regulamentelor armatei franceze.

Un scriitor militar francez de înaltă cultură, dând cuvenita aprobare unui ofițer român pentru a i se traduce lucrarea sa de tactică, cunoscând inteligența mlădioasă și fineța de spirit latin a ofițerilor români, ținea să adauge că este încredințat că ei vor face „*les transpositions nécessaires dans l'application*“. Era deci din partea autorului francez o teamă îndreptățită și grija de a recomanda adaptarea necesară !

Ceva mai mult : revista „România Militară“ a publicat acum 15 ani un concurs pentru cea mai bună lucrare, având drept subiect : *Adaptarea doctrinei franceze în armata noastră*. Autorul ¹⁾ analizează aspirațiunile noastre, numărul, armamentul și materialul, precum și teritoriul nostru, și ajunge la concluziuni fundamentale deosebite de punctele cardinale ale doctrinei franceze.

Era un pas mare făcut înainte în a dovedi că doctrina de război trebuie căutată în înseși posibilitățile noastre, privite sub toate aspectele.

¹⁾ *Adaptarea doctrinei franceze în armata noastră*, de Maior Cernăianu. Tipografia A. Auspitz, Lugoj, 1927.

Așa ne învață și trecutul mai depărtat. D. general Rosetti analizează strategia românească din cele mai vechi timpuri și până în secolul al 15-lea ¹⁾ și arată că această strategie a dispus totdeauna de efective reduse și de un armament inferior celui al inamicilor. Strategia românească din acele timpuri a fost o strategie defensivă, cu scopul „de a apăra existența statelor românești”. Această strategie și-a sporit mijloacele printr'un bun serviciu de informațiuni, acoperire adecuată la frontiere, întrebuintarea judicioasă a terenului și prin mișcare.

În căutarea unei doctrine naționale, este interesant să punem accentul pe valoarea terenului nostru, pe care vom lupta. Într'o directivă a Marelui Stat Major apărută în 1934, se arată care este valoarea cursurilor de apă, căci în trecutul nostru istoric operațiunile militare mai importante au fost legate în total sau în parte de râuri. Ștefan cel Mare pe văile Siretului, Nistrului și la gurile Dunării; Mihai Viteazul la Călugăreni pe malul Neajlovului. Dunărea a jucat un rol covârșitor în decursul timpului.

Diferite teatre de operațiuni ale noastre sunt brăzdate de Nistru, Prut, Siret, Mureș, Crișuri și Dunăre.

În aceeași ordine de idei, d. căpitan M. Tomescu ²⁾ a găsit în poeziile lui Eminescu valoarea pe care Românii au acordat-o terenului, ca factor principal de orientare în doctrina noastră de război. În dialogul dintre Baiazid și Mircea, acesta arată căpeteniei oștirilor turcești că „tot ce mișcă 'n Țara asta, râul, ramul, mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este”.

Școala noastră superioară de război este instituțiunea care a contribuit la formarea doctrinei naționale de război, în ultimii zece ani.

Este interesant de urmărit aceste încercări, a căror evidență apare în mod strălucit în *Buletinul Școlii de Război*, a cărei apariție începe în anul 1937, datorită directorului ei pe acea vreme, d. general Paul Teodorescu.

¹⁾ *Essais sur l'art militaire des Roumains*. Imprimeria Națională, 1935.

²⁾ *Știința militară și doctrina românească*, de Căpitan Mircea Tomescu. Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1937.

Școala Superioară de Război privește clar prin prisma posibilităților noastre și adăogând învățămintele rezultate dela manevrele regale executate în ultimii zece ani, în prezența M. S. Regelui Carol II, atacă o serie de probleme militare specific românești, talmăcind principiile războiului modern și posibilitatea lor de aplicare la noi.

Este contribuția scrisă cea mai de căpetenie ce s'a făcut la noi în ultimii zece ani, în fixarea principiilor doctrinei de război.

Cu ocazia manevrelor s'a produs însă intervenția directă a M. S. Regelui Carol II în fixarea și percizarea prescripțiilor doctrinei naționale de război.

Cine n'a auzit de Manevrele Regale ? Mic, mare, tânăr sau bătrân păstrează o amintire asupra unor exerciții făcute în diferite părți ale țării, de trupe numeroase, care se sfârșesc prin defilare, în prezența Familiei Regale. Dar câtă deosebire între manevrele regale de altă dată și acelea executate în ultimii zece ani. În locul fastului și al uniformelor sclipitoare pe câmpul de manevră, armata s'a îmbrăcat în ținuta de campanie : nimic de paradă ! În locul unor operațiuni pregătite pe teren dinainte, trupele și comandanții lor au fost puse în situațiuni foarte apropiate de acelea de război. În locul unor operațiuni militare cu tendințe spectaculoase, acțiuni care să formeze o adevărată școală pentru comandanții de toate treptele, școală în care M. S. Regele Carol II a avut totdeauna o activitate deosebită, prin controlul Său personal la toate eșaloanele operative.

Dar contribuția de căpetenie a M. S. Regelui la fixarea principiilor de doctrină de război s'a făcut la sfrâșitul manevrelor regale la *criticile* ce M. S. Regele a făcut. A urmări aceste *critici* este a sintetiza principiile doctrinei noastre de război, este a formula un adevărat îndreptar al doctrinei românești.

Iată câteva din ideile fundamentale prezentate în critica M. S. Regelui la manevrele regale din 1938.

Vorbind de *activitatea Comandamentelor* în special atunci când luptăm pe fronturi care depășesc mijloacele de acțiune, M. S. Regele recomandă că toată arta comandamentului pe fron-

turi largi, constă în a pune trupele proprii în situația de a lupta pe un front normal și corespunzător unei direcții pe care inamicul este slab.

Tendința de descentralizare manifestată de comandamente nu poate fi justificată, deoarece astăzi, cu mijloacele de transmisiuni moderne, un comandament își poate exercita comanda sa pe fronturi mai mari ca în trecut.

O grijă deosebită a purtat M. S. Regele pentru activitatea Statelor Majore, acele organe de comandament care pregătesc elementele necesare pentru luarea hotărârii de comandant, dar care asigură executarea ordinelor date de generalul comandant. Această însemnată activitate nu se poate îndeplini numai din birou, ci mai mult pe teren și în mijlocul trupelor.

Organizarea circulației trebuie să fie obiectul unei atențiuni deosebite din partea Statelor Majore, organizând *un plan de circulație* și asigurând astfel, printr'o disciplină severă, circulația tuturor vehiculelor. Controlul executării acestui plan impune deasemenea o intensă activitate exterioară din partea ofițerilor de stat major dela comandamente.

În ceea ce privește *activitatea trupelor*, vorbind de *infanterie*, M. S. Regele a arătat că e recomandabil ca în lupta pe front larg micile unități să nu se răspândească pe plutoane și grupe, căci aceste fracțiuni vor avea impresia izolării, care la război „este penibilă“. Terenul trebuie folosit cu acoperirile, adăposturile sale naturale și nu trebuie să se manevreze nici odată pe înălțimi descoperite sau pe văi laterale.

Despre activitatea *cavaleriei*, M. S. Regele oprește ca această armă să fie pusă să lupte la cot cu infanteria, atunci când este vorba să se rupă o rezistență sau să se cucerească poziții. Mobilitatea este proprietatea de căpetenie a cavaleriei, însușire care dispare când cavaleria trebuie să lupte pe jos, folosind apoi puterea focului „meticulos organizat și adaptat la teren“. Mobilitatea cavaleriei dă maximum de randament, atunci când *mișcarea* este organizată la timp, bine și metodic. Divizia de cavalerie nu trebuie fărâmițată, ci trebuie păstrată pentru clipa îndepărtată dar hotărâtoare, când va trebui să

acționeze. În fine, cavaleria aduce rezultate bune pe câmpul de luptă, numai atunci când operează în spații largi și acolo unde își poate multiplica *puterea mică de foc, prin mișcare*.

În ceea ce privește *artileria*, acțiunea sa de foc trebuie să ajute îndeosebi la înlăptuirea ideii de manevră a comandamentului.

Pentru *carele de luptă*, M. S. Regele cere ca acțiunea lor să fie judicios și temeinic organizată, în legătură cu acțiunea celorlalte arme. Contra carelor de luptă inamice obstacolele naturale dobândesc o valoare mare, mai ales atunci când armamentul anticar sau minele sunt insuficiente.

Apărarea anticar trebuie organizată mai ales în adâncime.

Pentru *trupele de geniu*, M. S. Regele a arătat în special în legătură cu transmisiunile nevoia de a se găsi un sistem de transmisiuni cifrat, ușor de întrebuințat, însă sigur.

În ceea ce privește folosirea *aviației*, trebuie ținut seama să nu se pretindă mai mult decât posibilitățile acestei arme.

O serie de concluziuni generale a încheiat aceste manevre.

— O armată cu efective mici poate fi chemată să apere fronturi mari și să rezolve situații grele, dar cu mijloace mai puține.

— Soluțiunea trebuie căutată la teren.

— Chiar dacă am avea șefi geniali, nu vom putea căpăta izbânda, dacă elementul de execuțiune — trupa — nu corespunde menirii sale.

— Ținând seama de doctrina vecinilor noștri, „în raport cu sufletul ostașului român, de terenul pe care se va desfășura operațiunile, de resursele țării noastre, trebuie să ajungem să concretizăm o doctrină românească“.

Și încă nu s'a spus totul și este nevoie de revenire. Cu ocazia inaugurării noului local al Școalei Superioare de Război, în Decembrie 1939, M. S. Regele Carol II, răspunzând d-lui general Paul Teodorescu, a spus între altele: „doctrina românească, dacă întrebuințează învățămintele care ne vin din alte părți, nu trebuie să fie streină, ci trebuie să fie românească, fiindcă terenul nostru și poporul nostru sunt altele și altele sunt mijloacele și putințele noastre. Doctrina oștirii românești trebuie să fie specific a pământului nostru. Ea trebuie să izvorască din tot ceea ce trecutul oștirii noastre a dat și trebuie să se bizue în

același timp pe tot ceea ce mijloacele și sufletul acestui popor vor putea da în ziua de mâine“.

Cu drept cuvânt se poate afirma că M. S. Regele Carol al II-lea este acela care a pus stâlpii de bază a doctrinei de război naționale și, din acest punct de vedere, contribuția sa nu are egal.

Colonel D. I. CANTEA

CREȘTEREA NOUĂ A TINERETULUI

Una din activitățile ce evidențiază prefacerile impuse de epoca noastră vieții colectivităților naționale, este aceea a creșterii tineretului.

Pretutindeni și în toate vremurile, statele iau măsuri pentru a face tineretul lor capabil să urmeze generației celor ce conduc. Dar, în fiecare epocă, aceste măsuri au fost altminteri concepute. Ideea echilibrului social, ce ar putea fi atins numai când jocul liber al forțelor nu e stânjenit, care domină Europa veacului al XIX-lea, pacificată prin hegemonia britanică și, în consecință, în stare să acorde oricui maximum de inițiativă individuală, s'a răsfânt în directive corespunzătoare de creștere a tineretului. Intervenția Statului a fost mărginită la organizarea de școli, iar rolul acestora redus la transmiterea de cunoștințe. Obligatorie era numai frecventarea școlilor destinate să răspândească știința cetitului și a scrisului. Celor ce urmăreau cariere speciale sau ocuparea de locuri de conducere, Statul le oferea școli secundare și superioare, a căror misiune era limitată la transmiterea cunoștințelor teoretice, socotite necesare pentru a fi admis în aceste cariere și locuri. Tot ce se găsea dincolo de acest minim al instrucției : educația fizică, alegerea profesiei, deprinderea practicii acesteia, integrarea în viața colectivității naționale, era lăsat în grija părinților, a tinerilor înșiși și a acțiunii difuze a societății. Peste tot viața colectivităților naționale europene era susținută numai de generațiile mature ; tineretul era lăsat în afara ei : să copilărească până când îi va veni rândul să muncească și să conducă efectiv.

Odată cu năzuința unora din puterile europene de a se eman-

cipa de sub directiva britanică, reîntărită de sfârșitul luat de războiul din 1914—1918, starea de pace, care a fost premiza concepției liberale a educației tineretului, a dispărut. În ultimii ani, toate popoarele au căutat să-și potențeze la maxim forța : unele pentru a se impune, celelalte pentru a-și menține pozițiile câștigate. Directivele creșterii tineretului au fost modificate și ele în sensul acestei sporiri a forței naționale. Intervenționismul pe plan economic (îndrumarea producției și a schimburilor), social (îndrumarea distribuției și a consumației), cultural (propaganda), politic (diminuarea partidelor), a fost urmat și de intervenții pe planul creșterii tineretului. Procesul secular, de integrare tot mai completă a popoarelor în viața Statului și de concentrare a conducerii funcțiunilor vieții sociale în mâna conducătorilor politici, început odată cu cristalizarea, în veacul al XVII-lea, a întâiilor State naționale moderne, face astfel, sub presiunea împrejurărilor, progrese noi, pline de urmări. Tinerimea nu mai e socotită ca o rezervă, lăsată să-și vadă de formarea ei, ci pusă la lucru, să-i ajute și să-i înlocuiască pe adulți. Colectivitatea națională, prin conducătorii ei, ia în mână o bună parte din creșterea tineretului, lăsată până acum pe seama inițiativei individuale : educația fizică, introducerea în viața politică a națiunii și deprinderea practică a muncii profesionale, săvârșite de adulți. Colectivitățile naționale impun fiecăruia din tinerii lor să-și antreneze fizicul, spre a-l face capabil de realizări maxime, îi cer să le întărească, acceptând dela început ideile lor directoare.

În România veacului al XIX-lea concepția liberală a educației a fost aplicată cu tot zelul națiunilor în curs de modernizare. Lipsită de tradiția militară, administrativă, meșteșugărească și comercială, complimentul din Occident al acestei concepții educative, Românii s'au văzut, însă, curând în fața neajunsurilor semnalate adeseori ale intelectualismului unilateral și a șubreziilor fizice, îndeosebi a populației urbane; individualismului anarhic în politică și al lipsei de tradiție, atât în viața economică cât și în administrație.

Eforturile izolate pentru modificarea acestei concepții în creșterea tineretului n'au lipsit. Încă la 1880, doctorul C. Istrati ară-

tase, în scrierea lui „Considerațiuni asupra importanței și necesității gimnastice, din punct de vedere igienic și social, în școale de ambe sexe, în armată, la diferite etăți ale vieții și ca mijloc terapeutic în căutarea a diverse maladii“, necesitatea preocupării Statului de starea fizică a tineretului. Instrucția militară preregimentară a școlarilor a fost realizată chiar de două ori. Odată, imediat după proclamarea Independenței, în urma adresei din 16 August 1879 a Ministerului Instrucției Publice către Ministerul de Război, care destina sergenți instructori din cadrele armatei pentru instrucția militară a copiilor. Altădată, în ajunul războiului balcanic, când în urma inițiativei maiorului I. Chirițescu, organizatorul unui corp de „mici dorobanți“, se promulga legea din 1906, „pentru introducerea instrucției militare obligatorii în școalele primare, secundare și profesionale românești de băceți“. Prin această lege „Exercițiile militare, cunoștințele teoretice și exercițiile de tragere la țintă devin obligatorii... Notele obținute la aceste trei categorii de instrucție vor intra în calcularea mediei generale de promovare, întocmai ca și notele obținute la celelalte studii“ (art. 3). Fotografii îngălbenite de companii de școlari armați cu carabine, păstrate în cancelarii, și darea de seamă a maiorului Chirițescu „Instrucția militară școlară la noi și în alte țări“ (1908), arată avântul luat de această militarizare. Istoricul Xenopol s'a văzut chiar nevoit să o apere la un congres internațional, ce discuta problema păcii, cum aflăm din comunicarea „Congresul sociologic din Londra și organizarea militară a școalelor din România“, făcută la Academia Română în ședințele din 13 Octombrie și 10 Noiembrie 1906. Însă tentativele acestea n'au avut trănicia și școala românească a continuat să crească „repertoriile vii de cunoștințe abstracte“, pe care Xenopol le-ar fi dorit înlocuite prin „elemente de inițiativă în viață“. Inițiativele pentru înrădăcinarea educației fizice în creșterea tineretului românesc n'au lipsit înainte și după războiul de întregire. Deși datorite toate Moștenitorului Tronului, raza lor de acțiune a rămas totuși redusă la elevii liceelor și la membrii benevoli ai cluburilor sportive, datorită ambianței generale a României, dominate încă de vederile veacului al XIX-lea și cantonată în sălile de gimnastică ale școalelor și pe terenurile asociațiilor. A-

cesta este cazul Asociației Cercetașilor României, constituită la 9 Aprilie 1915, a Casei Culturii poporului din 1922, care avea de misiune și răspândirea educației fizice, și a legii din 17 Iunie 1923 pentru educația fizică.

Problema întegrării în viața politică a tineretului a fost ridicată după război de partide, care au introdus toate secțiuni de tineret, și prin apariția grupărilor politice tinerești. Situația mondială a impus, însă, de grabă, și la noi, stăvilirea fracționării națiunii și a generațiilor și omogenizarea politică.

Părăsirea energetică a concepției intelectualiste și liberale prin îndrumarea creșterii tineretului în direcția cerută de starea de azi a Europei și integrarea ei într'un front unic de apărare a Statului românesc, este legată în România de persoana Regelui Carol II. Schimbarea directivelor creșterii tineretului și încadrarea strânsă a acestuia în viața colectivității politice românești este unul din caracterele specifice ale întâiului deceniu de Domnie sărbătorit acum.

Temeiurile noii organizări a creșterii tineretului din România au fost puse în anul 1934. În primăvara acestui an, Regele a înființat Străjeria, cât și Pregătirea premilitară și a luat inițiativa Echipelor Regale studențești.

La 9 Mai apare în Monitorul Oficial legea pentru organizarea Oficiului de Educație a tineretului român. „Educația morală, socială, națională și fizică este obligatorie pentru tot tineretul de ambele sexe, pentru băieți dela 7—18 ani, iar pentru fete dela 7—21 ani, după normele prevăzute în legea de față (art. 1). Pentru studiul, îndrumarea și aplicarea tineretului, precum și pentru coordonarea și controlul activității tuturor instituțiilor de stat și a asociațiilor de inițiativă particulară, care au de scop educația tineretului, se înființează Oficiul de Educație a Tineretului românesc (art. 2). Inițiativa particulară cu privire la educația morală, socială, națională și fizică este liberă de a se manifesta sub forma asociațiilor existente sau viitoare, dacă vor îndeplini prevederile legii de față și ale regulamentului său. Toate organele de stat și particulare, asociațiile culturale și profesionale, care au în rândurile lor tineret sau se ocupă de educația lui, precum și toate asociațiile de sport și de educație

fizică sunt supuse supravegherii, îndrumării și controlului O. E. T. R.... (art. 4)“.

Două zile mai târziu, la 11 Mai, apare în Monitorul Oficial legea pentru Pregătirea premilitară. „Pregătirea premilitară urmărește : a) Întărirea sentimentelor morale, naționale, cultivând spiritul de ordine și disciplină cetățenească ; b) Dezvoltarea aptitudinilor fizice ; c) Dobândirea cunoștințelor militare elementare pentru o asimilare cât mai ușoară și repede a instrucției militare, la chemarea sub drapel (art. 1). Pregătirea premilitară este obligatorie pentru toți tinerii de 18, 19 și 20 ani, fii de cetățeni români (art. 2)“.

Tot în cursul lunii Mai a fost lansată, prin Fundația Regală „Principele Carol“, chemarea către studenți de a constitui Echipe pentru munca la sate. La 30 Iunie Regele rostește un îndemn studenților care pornesc în sate. „Tiu întâi să vă mulțumesc pentru faptul cum ați răspuns la apelul Meu. Sper că sunteți toți convinși de munca ce vi se cere. E adevărat că este o muncă de sacrificiu, dar trebuie să fiți convinși că este o muncă adânc rodnică și folositoare țării. Nu plecați acolo ca să faceți muncă de paradă, ci vă duceți în acele colțuri pierdute de țară, ca să întreprindeți o lucrare de fiecare clipă, o lucrare migăloasă, dar o lucrare care trebuie să lase urme trainice în fiecare sat. Dorința Mea este ca după plecarea echipelor, satul să fie, pe cât se poate, transformat. Transformat ca aspect exterior și transformat și ca viață intimă“. Iar la 16 Noemvrie, când echipele dau seamă despre munca lor printr'o întâie expoziție, Inițiatorul lor arată gândul, cu care le-a pornit la lucru. „Prin chemarea, făcută către tineretul studentesc, să vină alături de Mine, ca să încercăm o îndreptare sănătoasă a satelor noastre, am urmărit două scopuri : Am urmărit, mai întâi, scopul cel mare de a face ceva pentru satele și pentru țăranii noștri. Dar, am mai urmărit și un alt scop : acela de a arăta tineretului Nostru universitar, care este calea cea sănătoasă a muncii și a surplusurilor de energie“.

Echipele studentești au întreprins întâia lor campanie de lucru în lunile Iulie—Septemvrie 1934. Oficiul de Educație al Tineretului Român a început să-și formeze la Breaza cadrele de comandanți și de comandante din Octomvrie 1934, iar regula-

mentul din 24 Decemvrie 1934 al legii O. E. T. R. organizează Străjeria. Inspectoratul pregătirii premilitare a început instrucția în aceeași toamnă 1934.

În anii următori, sistemul nou de educație, astfel conturat, a fost consolidat și întregit. Legea Oficiului de Educație a Tineretului Român e întregită prin redacțiunea din 6 Aprilie 1936 și din 8 Octomvrie 1937. Măsura în care Străjeria a intrat în acest interval în conștiința publică o arată împrejurarea că la 24 Ianuarie 1937 organizația veche a Cercetașilor se contopește cu cea a străjeriei și faptul că, în decretul-lege din Octomvrie 1937, denumirea de O. E. T. R. este înlocuită prin numele de „Straja Țării”. Instituții noi de educație întregesc aparatul acesta educativ : se introduce munca de folos obștesc și serviciul social obligator, se crează Frontul Național Studentesc.

Legea pentru organizarea muncii de folos obștesc a fost publicată în ziua de 27 Martie 1937. „Pentru dezvoltarea sentimentului de solidaritate între diferitele straturi sociale, pentru prețuirea muncii manuale și pentru completarea educației tineretului printr-o muncă temeinică și bine rânduită în lucrări folositoare țării, tinerii chemați la pregătirea premilitară vor fi obligați să execute și lucrări de folos obștesc (art. 1). În scopul acesta se înființează Serviciul muncii de folos obștesc pentru toți tinerii obligați la pregătirea penilitară (art. 2). Durata serviciului muncii de folos obștesc nu poate fi mai mare de 60 zile anual (art. 3). Tinerii chemați pentru serviciul muncii de folos obștesc... pot fi folosiți la următoarele lucrări de interes general: a) Executări, reparări sau întrețineri de drumuri și căi ferate ; b) Indiguiri, irigații și regularea cursului râurilor ; c) Secarea sau asanarea terenurilor mlăștinoase, lucrări de interes sanitar și social ; d) Alimentări cu apă potabilă și canalizări ; e) Curățirea islazurilor și plivitul holdelor, precum și combaterea insectelor și boalelor de plante, sădirea pomilor, plantări și replantări de parcuri și păduri, ameliorări de terenuri degradate, pepiniere, recoltări de semințe forestiere și crearea de parcuri naționale în regiunile caracteristice ale țării ; f) Amenajarea de terenuri sportive, execuția lucrărilor anexe, centre model de pregătire premilitară și locuri de adăpost pentru munci de folos obștesc ; g) Să ajute la lucrări pe invalizi.

văduve de război și sinistrați ; h) Colaborarea cu Căminele și echipele regale organizate de Fundația Culturală Regală „Principele Carol“, Oficiul Național de Turism, pentru îmbunătățirea și înfrumusețarea stațiunilor climaterice și balneare ; i) Execuția de lucrări în legătură cu apărarea țării ; j) Execuția de săpături arheologice ; k) Marcarea sau crearea de poteci și construirea de adăposturi în locurile obișnuite de drumeție ; l) Ingrijirea, repararea sau construirea de cimitire pentru eroi, monumente istorice sau locuri de închinare precum și alte lucrări de folos obștesc. Lucrările pentru cimitirele eroilor și monumentele istorice se vor face cu avizul și supravegherea Societății Cultul eroilor sau a Comisiunii Monumentelor istorice (art. 10)“.

În toamna următoare, la 18 Octomvrie 1938, apare în Monitorul Oficial legea pentru înființarea Serviciului Social, care face obligatorie acțiunea Echipelor Regale studențești. „Pentru munca de ridicare a satelor și orașelor se înființează o instituție autonomă numită Serviciul Social. Această instituție are de scop : a) a pregăti și conduce tineretul de ambele sexe, absolvenții din toate categoriile de școli în munca de reorganizare a satelor, înțeleasă ca o obligație cetățenească și națională ; b) a crea, în acest scop, ca organ de execuție al său, Căminul cultural, cu menirea de a conduce viața satului, prin conlucrarea locuitorilor în interesul obștesc și prin coordonarea și unificarea activităților depuse în sat de autorități și de inițiative particulare ; c) a organiza și conduce opera de cunoaștere a țării, prin cercetări monografice, care vor forma temelia lucrărilor Serviciului Social ; d) a organiza școli pentru educația sătenilor și orașenilor, în vederea activității Căminelor culturale și școli pentru pregătirea tinerilor chemați la Serviciul social (art. 1). Absolvenții de ambele sexe ai Universităților, ai școlilor și institutelor superioare sau speciale, sunt obligați să împlinească Serviciul Social la sate și să prezinte, pentru a-și primi diploma, un certificat doveditor... (art. 5)“.

Un an mai târziu, la 19 Octomvrie 1939, ia ființă, prin Decretul-lege din 19 Octomvrie 1939, Frontul național studențesc. „Pentru întărirea forțelor sufletești, morale și fizice ale tineretului studențesc român și pentru dezvoltarea disciplinată a

activității sale, toți studenții dela Universitățile și școalele de învățământ superior din România vor fi încadrați în Frontul național studentesc (art. 1). Frontul național studentesc este o organizație de educație națională, culturală și socială, în care intră toți studenții păstrând calitatea de membri pe toată durata studiilor lor superioare (art. 2). Frontul Național studentesc tinde să dezvolte în membrii săi sentimentul iubirii de patrie și Rege, sentimentul solidarității naționale, puterea de jertfă, deprinderea îndeplinirii datoriei, a punctualității, precum și sentimentul onoarei (art. 3)".

Întăilele tabere de muncă de folos obștesc au funcționat în vara lui 1937 ; Serviciul Social și-a început activitatea în vara 1939, iar Frontul Național studentesc s'a constituit la sfârșitul lui 1939. Sub presiunea împrejurărilor, care impuneau folosirea bugetului necesar pentru organizarea Serviciului Social la înarmare și prezența la regimente a absolvenților de școli superioare și speciale, aplicarea legii Serviciului Social a fost suspendată „în așteptarea unor timpuri prielnice dezvoltării activității ei“, prin decretul-lege din 13 Octombrie 1939. *Library Cluj*

Ideile conducătoare ale acestei reforme au fost exprimate în numeroase rânduri de Inaltul ei Inițiator.

Creșterii tineretului trebuie să-i fie acordată o purtare de grijă întru nimic mai scăzută decât problemelor, ce se ridică în fața generației mature. „Înălțarea și întărirea noastră nu o putem face numai prin măsuri cu rezultate imediate, ci și prin o temeinică pregătire a viitorului. Acest viitor este strâns legat de generațiile care vor veni ; iată de ce am făcut acea chemare către copiii Țării Mele, copiii de astăzi, care vor fi cetățenii de mâine“ (8 Iunie 1939).

Trecutul vitreg, care a împiedicat actualizarea posibilităților neamului nostru face o astfel de acțiune deosebit de necesară. „Românul are atâtea calități, atâtea virtuți și atâtea posibilități, care în nenumărate împrejurări au dormit și care numai prin avântul de neînving al tinereții trebuesc aduse la lumină și puse definitiv în slujba patriei“ (8 Iunie 1936).

Dezorientarea și lipsa de ideal de după războiul din 1914—1919 sunt un alt motiv al reformei aduse creșterii tineretului.

„De unde a răsărit nevoia de a crea această mișcare cred că este ușor de ghicit. Ea este o urmare a războiului. Tineretul nostru creștea fără nici un ideal. Atâtea manifestațiuni morbide se arătau, care pentru aceia cu dragoste de neam și cu simțul răspunderii viitorului puneau o problemă vitală: Ce va deveni această țară atât de frumoasă, atât de bogată, dacă generația de mâine trăește în această lipsă de avânt, această lipsă de ideal pentru lucruri frumoase și utile“ (2 Decemvrie 1935).

Telul creșterii noi este „reînnoirea sufletească a neamului“ (8 Iunie 1935), „un suflu nou în țara românească“ (6 Iunie 1938). „Acest tineret crescut în același ideal, — căruia îi făurim un suflet unic, plin de avânt, de încredere în slujba unui naționalism constructiv, fără de prihană, — mâine când va fi vârstnic, ne va da un popor care va fi în orice împrejurare la înălțimea sacrificiilor cerute de un patriotism desăvârșit“ (8 Iunie 1936). Generația nouă trebuie să știe să plămădească „România cea nouă, a Românismului biruitor“ (8 Iunie 1936). „Și prin Românism vreau să înțeleg scoaterea virtuților latente ale acestui neam, ca să facă din el una din gintile cele mai puternice și cele mai falnice ale lumii“ (27 Aprilie 1937).

Calea acestei reforme o constituie întregirea instrucției prin educația fizică, o politică și muncă manuală. „Trebuie să lărgim puțin cadrul școlii. Astăzi nu mai este numai cartea, ci este armonia perfectă între minte, suflet și corp, care trebuie să existe“ (26 Octomvrie 1933). „Lucrul nostru se face pe cât se poate în aer liber. Trăind în mijlocul naturii, imbibând trupul cu aer curat, vroim să creștem tineretul astfel, ca să devie cetățeni puternici, curați și voioși“ (2 Decemvrie 1939). „Creșterea tineretului în așa fel ca să devie cetățeni veșnic conștienți de drepturile, dar mai presus de toate de datoriile lor, iată năzuința la care trebuie să tindă școala, biserica și toată societatea românească“ (18 Decemvrie 1924). Sâmburele creșterii noi nu se găsește în manifestările ei de ordin formal. „Multă lume nu vede în toată această mișcare decât partea ei pur formalistică, formațiuni, ceremonialuri, costum, salut, etc. Acestea nu sunt scopul, ci numai mijlocul“ (2 Decemvrie 1935).

Tineretul trebuie să se dezbrace de individualismul, în floare încă, și să se pregătească să-și cunoască și să-și îndeplinească

cât mai bine viitoarea funcțiune în cadrul colectivității naționale. „Aceste generații, pe care le creștem cu drag și grijă, trebuie să aibă conștiința că orice cetățean demn de acest nume, — începând cu Regele, — este toată viața un ostaș al Țării. Fiecare cetățean este o rotiță în mecanismul statului, și pentru ca întregul organism să fie pe deplin de folos, trebuie ca fiecare, la locul unde l-a așezat soarta, să-și facă pe deplin datoria, mânat de un singur gând și călăuzit de un singur suflet, acel al neamului său“ (8 Iunie 1936). „Nu trebuie să știm multe pentru noi, ci pentru toți.... Fiecare locuitor, care trăește aici pe pământul românesc, are menirea hărăzită de Dumnezeu pentru binele colectiv. Primul ministru și măturătorul de stradă au aceeași importanță socială, dacă își îndeplinesc cu conștiinciozitate menirea lor, fiecare în spațiul său“ (5 Octomvrie 1937).

Potrivit acestor legi, întreg tineretul românesc trece prin școala Străjeriei, a Pregătirii premilitare și a Muncii de folos obștesc. Este obișnuit să comande și să se supună, pus să lucreze cu brațele, deprins din yreme, cu disciplina și activitatea militară. Iar cei ce se pregătesc pentru posturi de conducere, în școli speciale și superioare, viitorii învățători, preoți, medici, agronomi, veterinari, administratori, funcționari de tot felul și liberi profesioniști, își însușesc experiența Echipelor Regale, care le arată că țara are nevoie de o generație de pionieri care să organizeze sanitar, edilitar, economic, cultural România rurală, și, prin Frontul național studentesc, care le oferă posibilitatea de a-și oțeli trupul, de a cultiva artele și de a se asocia pentru interese științifice.

Rezultatele atinse în anii de funcționare de până acum de Straja Țării, Munca de folos obștesc, Echipele Regale sunt considerabile. La 1 Octomvrie 1938, Straja Țării număra peste 15.000 comandanți și comandante, 2,1 milioane străjери și străjere, 80.000 sportivi, 14.000 arcași, 13.000 șoimi și 15.000 membri în Asociația creștină a tinerilor și a tinerelor și organizase peste 450 tabere și colonii la munte și la mare. În anul 1939 fiecare din aceste cifre a sporit cu mult. Echipele Regale studentești efectuaseră, până în toamna 1939, 220 campanii de lucru în 150 sate, cu peste 1600 studenți dela toate Facultățile

și școlile speciale, încadrați de 950 medici, agronomi, veterinari, silvicultori și alți tehnicieni. Printre rezultatele activității lor se numără 315.000 consultații medicale, 15.000 analize, 12.000 injecții, 70.000 consultații veterinare, 80.000 vacinări, 210.000 injecții la animale domestice, crearea a 150 pepiniere, procurarea a 54 vagoane de sămânță selecționată, organizarea a 5000 stupi sistematici, construirea a 600 platforme de gunoi, ținerea a 250 cursuri agricole și a 26.000 lecții de gătit și croit, 200 construcții (cămine, cooperative, băi, biserici), repararea și construirea a 600 poduri și 1200 fântâni, organizarea a 3000 șezători. Taberele de muncă de folos obștesc au concentrat în două campanii de lucru 30.000 premilitari din licee și școli superioare și peste 400.000 premilitari rurali. Diversitatea mare a lucrărilor pentru care au fost cerute și pe care le au executat, începând dela lucrări edilitare locale până la săpături arheologice, reîmpăduriri și lucrări de fortificație, poate fi cunoscută din dările de seamă anuale ale inspectoratului general pe anii 1938 și 1939.

Rezultatele morale atinse pot fi inventariate mult mai greu. Dar indiciile unei modificări a atitudinii copiilor și a tinerilor, în ultimii ani, sunt numeroase. Purtarea schimbată a copiilor dela țară față de străinii de satul lor, de când cu introducerea străjeriei, a fost adeseori remarcată, de automobiliști îndeosebi. În timp ce, înainte de zece ani, se amuzau să pună cuie și cioburi de sticlă în fața mașinilor în trecere, să țipe și să se strâmbe la călători, ei se aliniază azi cu o surprinzătoare uniformitate, în Răsăritul și Apusul, Sudul, Nordul și mijlocul țării, la marginea șoselei și strigă cu brațul ridicat salutul „Sănătate!”. Au devenit, adevă, din mici individualități anarhice, străjerii țării. Astfel de habitudini arată și fixează un control nou al ținutei și apariția sentimentului unei funcții de împlinit, fie ea chiar numai aceea de a spune „Sănătate!” și apariția unui orizont, ce depășește satul și cuprinde întreaga colectivitate românească.

Aceeași structură nouă sufltească o arată elevii școlilor secundare, în care programul Străjeriei e condus de elemente cu avânt ori de cei care au avut parte de comandanți cu pricepere și prestigiu la Pregătirea premilitară și în tabăra de muncă de

folos obștesc și studenții tineri. Sportul, excursiile, cântecul, misiunile de ordin social în păturile nevoiașе, cunoștința responsabilităților din meseriile și mediile cu care li s'a înlesnit contactul le dau o altă comportare. Puterea de atracție a tiparului uman, cultivat, până acum, în orașele țării, amestec hibrid între un Occident privit numai pe bulevarde și pasivitatea locvace, moștenită din epoca orientalizării păturii noastre de sus, își pierde autoritatea în fața vioiciunii lor întreprinzătoare și a spiritului de solidaritate, care îi împinge să se ocupe de camarazii lor și de colectivitate.

Insemnătatea, pe care o pot avea Echipele Regale studentești, pentru formarea unui tip nou și deplin de funcționar și de liber profesioniști, a fost remarcată de toți cei ce au văzut la lucru unul din aceste mănunchiuri de tineri, stimulați să aibe inițiative și să-și pună în faptă vrerile de mai bine și pregătirea. A fi izbutit să vezi de ce are, întâi de toate, nevoie un anume sat în care ai fost trimis împreună cu câțiva alți tineri de vârsta ta, și să duci la bun sfârșit planul conceput, obținând ajutorul autorităților și solidarizarea funcționarilor locali și a sătenilor. Învingând felurite greutăți din cele dela începutul și mijlocul drumului, izbutind să-i deprinzi pe localnici să-și ajute singuri, este o experiență cum nu poate fi alta mai decisivă, la începutul unei cariere. Tinerii, care au avut parte de ea, nu mai rămân numai medici, agronomi, veterinari, avocați, învățători, care stăpânesc pregătirea generală a meseriei, ci devin medici, agronomi, veterinari, avocați, învățători, care au aflat, dela început, ce se cere în momentul acesta al României dela cineva cu funcțiunea lor. Reluarea intensă și, din nou, pentru întregul tineret de absolvenți de școli speciale și superioare, după trecerea crizei internaționale actuale, a acestei școli a realităților și a inițiativelor, poate forma României viitoare conducători de un stil nou, de care e nevoie pentru desăvârșirea ei.

Aparatul educației noi e încă în plină luptă a începutului. Se găsește în fața unui rest însemnat din neîncrederea părinților crescuți aminteri ; a puținătății elementelor, care să fie cu adevărat pilde vii ale tipului nou de Român urmărit, în cadrele ce au trebuit formate în grabă ; a dificultăților materiale,

a împrejurărilor generale încordate; a sfielilor începutului, care mărginesc încă folosirea în mai mare măsură a conducerii tinerețului, prin sine însuși. Dar acțiunea lui a pornit și progresul spre ceea ce trebuie să fie este continuu. Dacă va fi sprijinit și îmbunătățit într-una, roadele prevăzute de Cel Care l-a conceput nu vor întârzia să revoluționeze în bine viața colectivității politice românești.

ANTON GOLOPENȚIA

M. S. REGELE CAROL II ȘI ARDEALUL

Înfăptuirile realizate în Ardeal sub imboldul Regelui nostru în primul deceniu al stăpânirii Sale, înfăptuiri atât de impresionante prin varietatea și bogăția lor, vor fi însemnate așa cum se cuvine pe răbojul istoriei noastre naționale. Nu este locul să înregistrez aici aceste realizări și n'aș avea nici competența necesară pentru a o face așa cum o cere însemnătatea lor. De altfel acele înfăptuiri nu privesc numai Ardealul. Ele sunt cu acciași generozitate răspândite pe întreaga țară și nu există domeniu de interes obștesc în care să nu se fi resimțit, direct sau mijlocit, îndemnul creator, grija armonizatoare a tuturor intereselor și înțelepciunea îndrumătoare spre progres a Majestății Sale.

Totuși noi ne măgulim cu gândul că Ardealul s'a bucurat de o simpatie și atenție deosebită din partea Majestății Sale. Trecutul nostru de permanentă luptă, de dârză rezistență și statornicie, respectul tradiției, credinței și rosturilor firești ale familiei, solidaritatea și disciplina etnică, ori de câte ori ne amenința primejdia, toți acești factori care ne-au rămas drept patrimoniu al veacurilor de luptă și suferință, au avut darul să adâncească dragostea și prețuirea Majestății Sale față de înaintașii noștri, încrederea Sa în forțele noastre românești și nădejdea că vom putea contribui în mod hotărâtor la făurirea unui viitor mai bun pentru țara întreagă.

Se vede, însă, că nu numai studiul trecutului nostru explică afinitatea pe care Majestatea Sa o manifestă față de Ardeal.

Așa reiese din cuvintele Sale, rostite cu prilejul adunării generale a Astrei la Blaj, în Septemvrie 1936 :

„Am astăzi o mărturisire de făcut, care, sunt sigur, că tuturor Ardelenilor le va merge drept la suflet : Ființa Mea culturală, substratul omenesc al sufletului Meu, este un produs al „Astrei“, căci este un produs al dascălilor ardeleni. Temelia culturii Mele românești a venit în praful desagilor dascălului Cionca din Regiunea Rășinari-Sibiu. Adăpat la marile credințe naționale ale Mitropolitului Șaguna, el a infiltrat în sufletul Suveranului întrunirii de astăzi, idealul că Românii sunt un singur neam nedespărțit pe vecie. Al doilea dascăl, care a venit și Ne-a plămădit acest suflet național, tot de pe plaiurile ardeleni își trage obârșia, vorbesc despre acela pe care mulți dintre Dv. l-ați cunoscut și iubit și care a fost profesorul Munteanu-Murgoci. El este acela care în timpul adolescenței Ne-a făcut legătura cu Românii ardeleni, prin el am început să pricepem sufletul ardelean și să-l iubim“.

Iată o sinceră și generoasă mărturisire, care de fapt ne-a mers drept la suflet. Ea vine să răsplătească ceva din suferințele și umilirile, îndurate de înaintașii noștri în țară străină, sub domnitori străini de sufletul nostru și lipsiți de înțelegerea pentru aspirațiunile noastre etnice. Erau cu atât mai dureroase acele suferinți și dezamăgiri cu cât prin ele ni s'a răsplătit statornicia credință în dreptatea împăraților, statornicia jertfă pentru binele lor. Crud ne-a fost înșelată fireasca încredere în dreptatea celor de sus, dorința noastră organică, de a ne închina în fața domnitorilor dela care pentru toată jertfa nu așteptam altceva decât ocrotirea ființei noastre etnice și respectul drepturilor noastre firești. Cu înduioșare și încordată atenție, urmărea poporul român din Ardeal evoluția României libere sub stăpânirea Domnitorilor români. Iar când s'a născut Prințul Carol în vremea crizei supreme a suferințelor noastre, spre El deodată ne-am îndreptat toate nădejdele, dela El așteptam cu nerăbdarea ultimei speranțe, să ia odată în mână tare și dreaptă soarta Românismlui de pretutindeni. Așa s'au plămădit primele legături de dragoste, încredere și înclinare între Ardealul românesc și Regele nostru de azi.

Iar după ce Marele Rege întregitor de neam, Ferdinand I.,

ne-a statornicit granițele României Mari, Regele Carol II a venit să împlinească speranțele noastre, să pună noi temelii țării întregite, să curme învălmășeala de mentalități, idealuri și patimi, să înstăpânească din nou solidaritatea și disciplina etnică, forța îndrumătoare a tradiției, forța vie a familiei, înțelepciunea în cumpănirea și prevederea primejdiiilor și încrederea în noi. Iată cum după o epocă de eroice lupte, de supremă jertfă și de cutremurătoare frământări spirituale, virtuțile vechi își reiau locul în hotărîrea destinului nostru și comoara patrimoniului nostru românesc, reoglundită și actualizată în sufletul Regelui nostru înțelept, își proiectează lumina ei îndrumătoare spre drumul, pe care numai el ne poate aduce spre biruința finală.

În „Straja Țării“ și în Frontul Renașterii Naționale sunt concretizate, în forme noi, vechile îndemnuri pentru disciplinarea gândurilor și faptelor noastre, pentru unirea tuturor spre același scop românesc. Dintre toate realizările atât de bogate ale deceniului trecut, aceste organizațiuni de educațiune și disciplinare națională și civică, împreună cu instituțiile culturale, menite să ușureze afirmarea noastră creatoare, ni se par alături de noua Constituție cele mai însemnate, cele mai corespunzătoare îndemnurilor trecutului nostru și chemării insistente a zilelor de mâine.

În făurirea acestui viitor de unire și disciplină etnică, ocrotit de brăul de fortificații la granițe și de o înțeleaptă politică externă, Majestatea Sa a rezervat „Astrei“, deci Ardealului și Banatului românesc, un rol de frunte. Așa reiese și din cuvintele Sale rostite la aceeași adunare generală la Blaj :

„Am vorbit în trecut, rămâne acum să vedem care este opera de desăvârșire în zilele de mâine. Un ciclu întreg al activității „Astrei“ s'a îndeplinit. Acela de păstrătoare și încălzitoare a sufletului românesc. Acel vis pe care întreaga generație a omenirii l-a simțit bătând și zvâcnind cu putere în sufletele noastre astăzi s'a îndeplinit. Ce rămâne de făcut ? S'au arătat aici frumoase și înalte programe. Dar un program nu rămâne decât un petec de hârtie, dacă în sufletele acelora, care trebuie să-l îndeplinească, nu există o desăvârșită voință de izbândă. Și spun acest lucru nu ca niște vorbe goale, citite în cărți, ci

dintr'o experiență proprie. Sunt aproape 20 de ani de când Eu personal duc lupta pentru întărirea culturală a neamului Meu și dacă am răzbit și reușit să fac — departe de visul Meu, dar totuși ceva — este că am avut credință, voință și, mai presus de toate, statornicie, care să Mă ducă la izbândă. Sunt sigur că toți membrii despărțămintelor „Astrei“ vor înțelege acest lucru și că, în munca lor de toate zilele, își vor pune toată râvna, dragostea sufletului și statornicia pentru ridicarea și unificarea culturală și sufletească a neamului românesc.

„Iată rolul primordial al „Astrei“ de azi înainte. Ea a pregătit unirea; astăzi, cu aceeași tărie și dragoste, va trebui să o consolideze într'o cultură curat specific românească“.

Desigur fiecare dintre provinciile românești se bucură de aceeași iubire din partea Regelui, fiecare are dreptul să se creadă mai aproape de gândul Său. Așa trebuie să fie. Totuși legătura între Regele nostru și *Ardeal* are o notă deosebită, datorită faptului, că în sufletul Său se reflectează și gândul înaintașilor noștri. Nu noi cei de azi avem meritul acestei legături mai apropiate. Putin am putut face încă pentru a corespunde așteptărilor puse în noi. Recunoștința însă pe care o închinăm Majestății Sale pentru cinstirea înaintașilor noștri, pentru recunoașterea trudei și înțelepciunei lor și pentru dovezile de iubire și înaltă prețuire la adresa Ardealului românesc ne vor îndemna să facem tot ce ne stă în putere, pentru a fi la nivelul înaltului credit, cu care am fost onorați, pentru ca legăturile între Majestatea Sa și *Ardeal* să fie binemeritate de noi și să ducă la tot mai rodnice înfăptuiri pentru binele viitorului nostru românesc.

IULIU MOLDOVAN

M. S. REGELE CAROL II ȘI BASARABIA

Sub domnia glorioasă a regelui Ferdinand I, din îndemnul Lui, în Basarabia s'a făcut realizări însemnate, impuse de nevoile timpului: naționalizarea tuturor Instituțiilor: a bisericii, a școlilor, a justiției, a administrației, a poștei, a telegrafului, a căilor ferate, a fiscului, a băncilor și altele, și mai cu seamă reforma agrară.

Vizita marelui Rege Ferdinand și a Reginei Maria, pe care au făcut-o în Basarabia, a fost o fastuoasă manifestare de simțăminte de dragoste și recunoștință a întregii populații pentru Dinastie, și o nouă dovadă de unire sufletească cu țara.

Alteța Sa Regală Principele Moștenitor Carol, atât prin organele legale cât și prin prietenii săi, încă în cursul anilor 1917—1918 s'a ținut de aproape în curent cu mersul evenimentelor din Basarabia, iar după Unire, vizitele pe care le-a făcut în diferite părți ale Basarabiei au fost ocazii fericite pentru a se manifesta simțămintele de dragoste și respect ale populației pentru moștenitorul Tronului, a arăta simțămintele de unire și a da putința viitorului Rege de a se informa de starea de lucruri din Basarabia.

Suirea pe Tron a Regelui Carol al II-lea a fost votată de reprezentanții Basarabiei în Parlament în unanimitate, iar întreaga populație a salutat acest eveniment cu mare bucurie și entuziasm, ca un fapt de reculegere istorică.

Din primele zile ale suirii Sale pe tron, Majestatea Sa Regele a avut în deaproape grijă situația din Basarabia.

Vedem de îndată organele centrale, pe secretarul general al Ministerului de Interne și apoi pe însuși Ministrul de Interne de atunci, vizitând Basarabia, pentru a asigura ordinea și liniștea și a stârpi eventualele abuzuri.

Mai târziu, vedem instituit un organ local superior, special pentru îndrumarea și controlul administrației din Basarabia.

Criza economică, criza financiară, criza agricolă, de care suferea întreaga țară și în deosebi Basarabia, exclusiv agricolă și fără Instituțiuni de Credit locale solide, sunt obiectul preocupărilor Majestății Sale Regelui, care din primul moment cere guvernelor Sale găsirea unei soluții pentru rezolvarea acestor crize, recomandându-le și realizându-se apoi conversiunea agricolă, care a fost salvarea agricultorilor și socotită cu drept cuvânt ca o nouă împroprietărire.

În anii răi, care s'au abătut în părțile de jos ale Basarabiei, din grija și cu sprijinul Majestății Sale Regelui s'au organizat ajutoare pentru cei lipsiți.

Lipsită de școli naționale, ținută departe de cultura națională timp de un secol, în Basarabia, mai mult ca oriunde, se punea mai acut problema culturii. În această latură M. S. Regele, prin Fundațiile Culturale Regale, a dat Basarabiei un măreț dar. Echipele Regale, Căminurile culturale, conferințele și publicațiunile acestor Instituțiuni au adus multă lumină și mângâiere în satele dintre Prut și Nistru.

Tot grija M. S. Regelui pentru tineret, pentru sănătatea lui sufletească, educația lui în credință și disciplină, a dat Țării întregi și Basarabiei instituția Străjii Țării, dela care așteptăm formarea unui tineret vrednic de dragostea Marelui Străjer.

Tot pentru tineret, pentru sustragerea lui dela influențele străine și nefaste, dar și pentru pregătirea fizică și sufletească a viitorilor apărători ai Țărei, din inițiativa M. S. Regelui s'a întocmit și în Basarabia ca și în restul țării instituția pregătirii premilitare.

Început sub domnia M. S. Regelui Ferdinand, procesul naționalizării Instituțiilor, unificării legilor, înmulțirii școlilor, construcțiilor de șosele și clădiri, organizării producției agricole, industriale, a comerțului, etc. în Basarabia s'a adâncit și lărgit

dela venirea pe Tron a M. S. Regelui Carol al II-lea, sub îngrijirea și supravegherea Lui.

Situația internațională a Basarabiei, raporturile cu vecinii noștri de peste Nistru, s'au lămurit din grija și preocuparea M. S. Regelui Carol al II-lea, în măsura posibilului, prin pactul de definire a agresorului din 3 Iulie 1933 dela Londra și prin reluarea în 1934 a raporturilor diplomatice cu U. R. S. S.

Se înțelege ușor că la grija și dragostea M. S. Regelui Carol al II-lea pentru Basarabia, poporul din această provincie n'a putut răspunde decât prin manifestațiuni grandioase de dragoste și respect.

Vizita M. S. Regelui Carol al II-lea însoțit de Marele Voevod Mihai în Iunie 1935 în Basarabia a fost un marș triumfal. Dela Noua Suliță, prin toate satele până la Cetatea Hotinului, unde a pus temelia unei noi Catedrale și unui nou spital, prin Bălți, unde a asistat la sfîntirea frumoasei Catedrale de acolo și a pus piatra fundamentală pentru liceul Domnița Ileana, prin Chișinău—Hîncești, mulțimea poporului, bărbați, femei, copii, din toate straturile, în haine de sărbătoare, L-au primit cu flori, arcuri de triumf, strigăte de bucurie și dragoste însuflețită. La masa dela Episcopia Bălților, Majestatea Sa, înconjurat de demnitari și clerici, a vorbit de importanța credinței și naționalismului românesc și de nevoia adîncă ca biserica să fie vie. Iar la Chișinău Majestatea Sa a spus între altele : „Basarabia formează trup și suflet nedespărțit de Țara Mamă ; vechile hotare s'au șters pentru totdeauna. Ochii Mei sunt ațintiți asupra Basarabiei, o mare parte din munca Mea o voi depune pentru înălțarea și întărirea Basarabiei. Pentru a ajunge acest scop, mai presus de toate se cere unirea forțelor și puterea credinței. Rugămintea Mea este ca acei ce vor să se trudească pentru Basarabia să aibă o nețărmurită încredere în Suveranul lor : să înălțăm această provincie acolo, unde sufletul Meu dorește să o vadă“.

Noua Constituție Carol al II-lea a fost primită și resimțită, în Basarabia ca și în restul țării, ca o ieșire dintr'o văgăună plină de glod, putregaiuri și gaze otrăvitoare la un vîrf de deal cu aer curat.

Era și timpul. Imprejurările interne și externe care au urmat, au dovedit că înțelepciunea M. S. Regelui a oprit a timp alune-carea în prăpastie.

Grija M. S. Regelui de soarta Basarabiei și a întregii țări este strâns legată de armată. Mare parte din timpul și munca M. S. Regelui a fost și este dată înzestrării și întăririi armatei și hotarelor

Pentru a ridica sufletele și inimile, Majestatea Sa a mers singur sau a trimis pe sfetnicii Săi în cursul Sărbătorilor Crăciunului din 1939 în mijlocul armatei și populației dela granițele Țării și în Basarabia pentru a proclama, în timpurile turburi pe care le trăim, necesitatea consolidării Țării, pacea și înțelegerea, pe care o dorim cu toate popoarele și mai ales cu vecinii noștri, cu respectarea drepturilor noastre, consfințite de drepturile istorice.

În ziua de 6 Ianuarie 1940, M. S. Regele a binevoit să vie să petreacă sărbătoarea Botezului Domnului la Chișinău. A fost primit ca totdeauna cu semne de mare dragoste și însuflețire. Cu acest prilej, Majestatea Sa, în fața demnitarilor țării, răspunzând la cuvântările de solidaritate și devotament a reprezentanților populației locale, a binevoit să spună :

„Sentimentul pe care L-am întotdeauna, când pășesc pe această bucată de pământ dintre Prut și Nistru este că nu vin într'o țară realipită României, ci într'o țară care a fost, este și va fi totdeauna pământ românesc.

„Sentimentele cu care am fost primit și în trecut și acum, dar mai ales astăzi, în aceste zile de grea cumpănă pentru lumea întreagă, sunt pentru Mine o încurajare, sunt pentru toți conducătorii acestui neam și pentru oștirea Mea un imbold cât se poate de puternic, ca fiecare să-și facă datoria.

„Acest gând de a forma un singur neam, cu un singur crez, cu o singură voință, contra oricărui dușman și contra oricărei vitregii, să ne întărească. Numai prin unire în gânduri și simțiri țara va fi veșnic și hotărît apărată, ca niciodată nici un dușman să nu poată să pue piciorul pe ceea ce este sfânt și veșnic românesc“.

Sper că aceste puține citațiuni și scurtele note și interpretări ce le însoțesc lămuresc în destul legăturile profunde și indisolubile dintre M. S. Regele și Basarabia, precum și înțelesul lor.

Dr. P. CAZACU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

M. S. REGELE CAROL II ȘI BUCOVINA

Acum zece ani, o îngrijorare obștească apăsa dela hotare până în inima țării. Mișcări și clătănări divergente sporeau mereu sentimentul primejdiei permanente pe care ți-l dă lipsa cârmaciului, care să imprime o direcție constantă treburilor obștești în mijlocul adversităților din jur. Această lipsă a conducătorului, care avea să galvanizeze energiile dinlăuntru, era simțită de adversarii din afară. Asalturile revizioniste împotriva frontierelor se înteteau.

Nicăieri, aceste stări de lucruri nu găseau o sensibilitate mai accentuată decât la frontiere. Regiunile amenințate reacționau instinctiv în fața primejdiei. Nimeni nu punea la îndoială patriotismul conducerii temporare, dar însăși acea conducere simțea că-i lipsește unitatea și legitimația permanenței și nu dorea să prelungească un provizorat.

Primăvara anului 1930 a întetit zvonurile, care pătrundeau cu stăruință până la cele mai retrase colibe, și nădejtile creșteau din văzduh. Adeseori puteai surprinde pe bătrânii satului tăinuind la umbra unui gard despre treburile țării și despre Acela care trebuia să vie, care nu putea să mai întârzie. În amurg de seară, elemente de basm și zvon de actualitate se amestecau și ticluiau scrisori pline de dor și străbătute de chemare îngrijorată trimise de feciorul de împărat către tatăl dus departe pe meșteaguri străine.

Știam cu toții că întoarcerea se apropie, dar nu știam când,

cum și pe unde. Fiecare credea că intrarea se va face printr'un loc apropiat din regiunea lui de frontieră. Bucovina credea că va avea ea privilegiul. Reminiscente de basm, tradiția națională monarhică din acest ținut voevodal, transformaseră așteptarea în mit și înălțaseră dorința la puterea unei credințe. Spuneau bătrânii că va veni să se așeze în castelul său din codrii munților noștri, căci e al Lui și nimeni nu-L poate împiedica dela aceasta, răspundeau cei mai înțelepți că doar în trecere să stea puțin acolo, dar că va trebui să meargă în cetatea cea mare unde-i scaunul domnesc, și atunci vor înceta toate nedreptățile.

Nimeni n'a fost surprins, în acea zi de vară plină de soare, când s'a împlinit ceea ce toți așteptau. Intr'o duminică s'a adevărit vestea că avem crai nou, căci de ceea ce-și băteau capul domnii în București, țara nu știa și nici nu vrea să știe, ea aștepta domnie nouă și aceasta i-a venit.

Au trecut zece ani de muncă grea pentru așezarea nouă a țării. Faptele care se văd nu se mai judecă cu măsura basmului. Ele există și trăesc prin sine. Mulțimea nu vede decât forma lor, dar nu bănuiește câtă trudă și câtă stăruință eroică au fost necesare pentru îndeplinirea lor. Ele sunt însă elementele concrete de judecare ale masselor.

Domnia cea nouă a început într'un timp când criza economică mondială care bântuia, răsturna valori și concepții cu anevoie stabilite după marele război. Ea a trebuit să facă față crizei interne, în mijlocul unei crize generale. În Bucovina, una dintre regiunile țării cu o situație demografică dintre cele mai grele, această criză avea repercusiuni pe cât de dureroase pe atât de primejdioase. Din aceste motive frământările politice ajunseseră aici la paroxism. La acest popas de zece ani, din nici un punct nu pot fi privite realizările și transformările acestui răstimp de Domnie nouă cu mai multă înțelegere, cu mai sinceră bucurie, decât din țara de leagăn a Moldovei, de pe pământul tezaurelor de glorie și de artă românească.

Operele de gospodărie generală și reformele noii concepții, de stat s'au resfrânt salutar în Bucovina. Conversiunea dato-

riilor agricole, oricâtă nedreptate ar cuprinde ea și oricât rău ar fi adus creditului, a eliberat o mare parte din mica agricultură dintr'o primejdie în care ea intrase nu numai din vina ei, ci fusese târîtă de jocul nestabil al prețurilor pe urma valorificărilor leului.

Îmbunătățirea șoselelor și a căilor de comunicație au promovat viața economică a Bucovinei și i-au transformat capitala într'un centru industrial. Îndeosebi aeroportul a așezat Cernăuții pe linia principală de comunicație dintre Marea Baltică și Mediterana. Un viitor strălucit se deschidea vechiului oraș al starostilor moldoveni de sub Țețina.

Noua domnie a dat impuls viguros terminării și deschiderii altei linii de comunicație de importanță vitală pentru Bucovina: legătura de cale ferată cu Ardealul prin munții Dornelor, care te duce, în 12 ore, dela Cernăuți la Cluj, străbătând peisaje de munte de un pitoresc fără asemănare. Importanța economică și strategică a acestei linii, precum și valoarea ei turistică, nu pot fi subliniate îndeajuns. Amintim că această linie a fost în proiect de construcție timp de aproape un secol și jumătate sub stăpânirea străină, iar înfăptuirea ei a fost împiedicată de interesele economice și naționale ungurești, care nu voiau să lege Bucovina românească de Ardealul românesc. Unul din pretextele răpirii Bucovinei în 1775 a fost necesitatea stabilirii unei legături mai bune între Galiția de curând înglobată imperiului habsburgic și Transilvania. Timp de un secol și jumătate această legătură nu a fost înfăptuită, s'a construit doar o linie îngustă peste Măgura, în timpul războiului mondial. Realizarea legăturii între Ardeal și Bucovina constituie un simbol al vremurilor de azi, un titlu de glorie al stăpânirii românești și un dar al noii domnii.

Mână în mână cu opera de ridicare economică, care a activat industrii noi, cum e abatorul pentru export dela Burdujeni și cel din Sulița Nouă, a promovat industria zahărului prin fabricile din acest ținut, pășind astfel la un început de industrializare agricolă, care se impune aici — din motive demografice — mai mult decât în alte părți, a mers opera spirituală și activitatea cultural-științifică în Bucovina ultimilor zece ani.

În țara vechilor ctitorii voievodale, care au ridicat, la fiecare margine de codru, altare de închinare strămoșească, monumente nepieritoare de artă bisericească, construirea de biserici a primit un impuls nou. Râvna de a întări sufletele și de a cinsti, prin opere noi, trecutul de glorie este semnul hotărârii de a păzi aceste hotare așezate pentru vecie prin jefă și vitejia dreaptă a străbunilor.

Instituții culturale au reînviat la viață nouă adâncindu-și rolurile lor printr'o activitate rodnică și prin înfăptuiri noi în timpul noii domnii. Universitatea, care poartă cu mândrie numele Regelui Carol II, și-a terminat un pavilion nou, a creat locuri de odihnă pentru studenți la Cernauca Hurmuzăcheștilor, și în munții Bucovinei la Gura-Humorului, a început construirea unui local pentru bibliotecă.

Societatea pentru cultura și literatura română, cea mai veche instituție de cultură românească de pe aceste meleaguri, — înființată în 1862, — și-a adâncit rădăcinile în satele și în orașele Moldovei de sus prin înființarea de filiale și de biblioteci sătești și printr'o activitate stăruitoare în toate direcțiile.

Această ctitorie a inițiativei particulare românești este fericită că poate omagia împlinirea primilor zece ani de domnie nouă prin terminarea noului său Palat Cultural, care va mărturisi generațiilor viitoare epoca de creație liniștită și continuă din timpul domniei Regelui Carol II.

Operele de binefacere și de asistență socială își găsesc expresie în impunătoarele construcții ridicate în diferite locuri, cum este Policlinica Serviciului Sanitar al Municipiului Cernăuți, clădită fără contribuția statului, Căminul de ucenici și Casa asigurărilor sociale, Centrul de ocrotire, care toate mărturisesc grija noului stat românesc și a societății românești pentru soarta celor mulți și necăjiți, sub imboldul creator al Regelui.

Sprijinirea culturii și întărirea sufletească a poporului sunt, credem, cele mai importante realizări ale acestor zece ani de domnie, pe care cu toții o dorim lungă și glorioasă. În această privință instituțiile create pentru toată țara și-au dat roadele lor și în Bucovina. Străjeria, care vrea să împlinească intenția

regală de a da tineretului o educație integrală și de a-l face să se bucure de o viață plină pusă în slujba unui ideal național superior, este o instituție ale cărei roade garantează viitorul. Ea ne arată drumul cel bun pentru educarea tineretului, integrându-l în viața neamului. Premilităria a introdus îndeosebi în viața satelor un element de ordine și de disciplină creatoare.

Unificarea legislativă și reforma administrativă au desăvârșit integrarea Bucovinei în viața unitară a statului român. Prin aceste măsuri s'a statornicit un sentiment de trăinicie și de unitate, asigurându-se viața particulară și tradiția locală în cadrul vieții uncia și nedespărțite a poporului românesc.

Pe deasupra tuturor acestor realizări și binefaceri, noua domnie ne-a adus însă un bun spiritual neprețuit : siguranța stabilității și a ordinii interne, simțul continuității indispensabil oricărei vieți de stat, încrederea în forțele proprii, pe care are cine le polariza și are cine le arunca în lupta hotărîtă pentru apărarea dreptății și a dreptului nostru la o viață liberă și independentă între hotarele noastre istorice.

Acei care au cunoscut suferințele altor vremuri, trăite în afară de cadrul politic al țării românești, acei care au pătimit, din lipsa acelor condițiuni, știu să prețuiască, mai presus de orice, darurile acestei domnii pe care o doresc, din inimă, lungă, glorioasă și împodobită cu opere care să întărească neamul românesc în solidaritate sufletească și în prosperitate economică pe pământul binecuvântat în care l-a așezat din vecie Dumnezeu, l-au întărit voievozii, l-au consolidat și l-au unit marii Săi predecesori.

GRIGORE NANDRIȘ

M. S. REGELE CAROL II ȘI BANATUL

În veacul al 19-lea, Banatul a dat mai mulți conducători politici Țărilor românești și Ardealului; Eftimie Murgu și Damaschin Bojincă au fost printre cei ce au ațintit ochii tineretului muntean și moldovean asupra Românilor din țările vecine și i-au deprins cu ideea Statului tuturor Românilor. Mocioniștii au fost îndrumătorii politici ai tuturor Românilor din fosta Ungarie. Iar la momentele decisive, cum a fost revoluția dela 1848, Banatul a avut conducători, care au știut să-i îndrumeze destinul, așa cum cereau împrejurările lui.

Dela sfârșitul acestui veac, însă, Românii bănățeni n'au mai avut conducători proprii.

Politica de rezistență și afirmare națională în fosta Ungarie a impus necesitatea nu numai a strânsei colaborări cu Ardealul, ci și subordonarea Banatului, de oarece masa mare și compactă a Românilor din Ungaria și centrul vieții economice și culturale-bisericești se găseau în triumghiul carpatin și atribuiau conducerea efectivă intelectualilor ardeleni, mai numeroși și mai bine pregătiți pentru lupta politică.

S'a adăogat lipsa de prevedere a conducătorilor români de pe vremuri, care au scăpat din vedere cu desăvârșire importanța formării unei elite conducătoare românești în Banat. Lipsa acestor elite conducătoare a pricinuit mari neajunsuri, nu numai Banatului, ci întregului nostru Stat.

După Unire, scăpătarea aceasta politică a Banatului a continuat. România dintre Mureș, Carpați și Dunăre a fost folosită

de partidele politice pentru plasarea unor elemente din conducere, când dela Cluj, când dela București, așa cum dictau interesele momentane. Banatul a fost privit ca un patrimoniu al diferitelor partide.

Banatul n'a avut nicăieri reprezentanți cu vază și greutate, nici contact cu cercurile serioase și competente dela centru ; mai mult : Bănățeanul nu mai avea loc nici în conducerea ținutului lui natal. Intreg rolul său politic se reducea la votatul pentru ori contra cutărui partid și la contribuitul cu 4-5 miliarde de lei la vistieria Statului.

Deși avea, în comparație cu celelalte ținuturi ale țării, cea mai avansată agricultură, pe cel mai civilizat țaran, o industrie model, un comerț dinamic, care concura toate celelalte centre ale țării și-și asigurase un loc de frunte și pe piețele externe, deși avea un surplus de titrați, neîntrebuințați adeseori și lipșiți de mijloacele necesare celei mai modeste existențe.

Banatul se bucură de atâtea premize ce puteau îndreptăți o intensă participare la viața de Stat, încât în cursul revoluției din toamna anului 1918, câțiva ideologi neromâni au putut agita ideea creării unui Stat tampon bănățean, arătând cu probe serioase că regiunea dintre Mureș, Tisa și Dunăre este economică atât de perfect echilibrată, încât Banatul ar fi în stare să se mențină independent și să-și satisfacă toate trebuințele.

Cu toate acestea, Românii din Banat n'au ajuns nici să participe netutelați la conducerea ținutului lor, nici să-i câștige în cadrul României însemnătatea, pe care o merită.

Situația Banatului s'a schimbat de abia prin măsurile M. S. Regelui Carol II.

Încă de când era Principe Moștenitor, M. S. Regele Carol II a arătat, în nenumărate rânduri, o simpatie caldă pentru acest frumos colț de țară. A fost mereu prezent la toate manifestațiunile noastre mai de seamă. Cu aceeași simpatie, fusese distins Banatul și de către Augustul Său părinte, Regele Ferdinand al Unirii.

Acestor simpatii, precum și profundei prevederi politice a Majestății Sale li se datorește exclusiv emanciparea politică și culturală a Banatului, deoarece cuvântul regal a oprit tentativa încorporării Banatului în Ținutul Mureș, cuvântul Regal a che-

mat pe reprezentanții Banatului în Guvernul țării și în Parlament și cuvântul Regal a înlesnit evoluarea vieții spirituale pe aceste meleaguri.

Azi avem Institutul Social Banat-Crișana și Astra-Bănățeană, două instituțiuni culturale, care printr'o emulație nobilă, se străduiesc să ridice nivelul cultural al ținutului. Avem Ministrul nostru în Guvern, avem sediu de Rezidență Regală la Timișoara, deputați în Parlament și reprezentanți în cadrele F. R. N.

Banatul nu mai este în subordine, ci începe din nou să-și trăiască viața proprie. Depinde de Bănățeni și de vrednicia lor în însemnătatea contribuției, pe care o vor aduce la apărarea și înflorirea României.

Regele ne-a deschis porțile. Să fim demni de această încredere augustă, dovedind Majestății Sale și țării întregi că într'adevăr „Bănatu-i fruncea“.

Mulți Bănățeni încă nu-și dau seamă de tot cuprinsul clemenței Regale de care au fost învredniciți ; mulți nu-și dau seamă încă de însemnătatea măsurilor luate, la dorința exclusivă a Regelui nostru. Abia generațiile viitoare vor observa deosebirea fundamentală între ceea ce a fost, ceea ce este și ceea ce va fi în viitor, când Banatul, încadrat în viața de stat, va avea posibilitatea să-și apere singur interesele și să-și actualizeze virtualitățile.

Pătruns de acest fapt istoric, Banatul, adânc recunoscător, își îndreaptă gândul către M. S. Regele Carol II, exprimându-și și pe această cale, cu prilejul sărbătoririi a zece ani de Domnie strălucită, gratitudinea și omagiul.

Dr. CORNEL GROFȘOREAN

AGRICULTURA IN ULTIMII ZECE ANI

„Până acum de nenumărate ori
s'au rostit cuvintele că baza Eco-
nomiei Naționale este Agricultura.
De acum înainte, această afirmare
încetează de a fi numai un cuvânt
și începe a fi un fapt”.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Carol II

Anul 1930 a însemnat începutul unei noi epoci în agricultura mondială.

Cu 1930 începe o epocă grea. Agricultorii de pretutindeni sunt nemulțumiți.

Scăderea bruscă a prețului la toate produsele agricole și aproape în toate țările, deschide și adâncește marea criză agricolă, care a dat atât de lucru tuturor conducătorilor de state.

România nu putea fi ocolită de acest mare val al crizei mondiale.

Agricultura noastră, tânără, de abia scăpată din scutecele reformei agrare, cu o țărâtime lipsită de organizații profesionale, fără inventar suficient, producând în special pentru marea piață a lumii, haotică și cu violente variații în prețuri, a fost profund lovită de criza mondială.

O problemă, care agita în special cercurile agricole, era problema datoriilor agricole. Datoriile făcute între 1925—1929, fie pentru cumpărări de pământ, fie pentru procurarea de inventar, fie pentru a face față cheltuelilor de exploatare sau

nevoilor de consum propriu, grevau acum enorm rentabilitatea agriculturii.

În afară de latura pur economică, problema datoriilor agricole prezenta și o latură socială și una politică.

Din punct de vedere social, problema aceasta angrena clasa țăranilor posesori a 2—3 hectare de pământ, care erau amenințați de a fi scoși în vânzare.

Din punct de vedere politic, lupta pentru și contra conversiunii datoriilor agricole de o parte, supralicitarea unor grupări politice de alta, marea haosul și amenința serios liniștea și ordinea internă.

Aterizând în mijlocul nevoilor poporului Său, M. S. Regele Carol II „pune la inimă“, cum spunea un țăran, nevoile principale ale agricultorilor români. În cele câteva congrese ce au loc imediat după înscăunare, sub președinția Majestății Sale, se jalonează programul agrar al țării.

Dar înainte, trebuia pusă și rezolvată marea problemă a datoriilor agricole.

Grație intervenției și sugestiilor personale ale Regelui Carol II, conversiunea a fost rezolvată repede și cu hotărîre.

S'a netezit astfel terenul și s'a deschis drum larg inițiativei Statului în domeniul plugăresc. Au fost critici și nemulțumiri la adresa conversiunii. Dar ea a fost o operație pe cât de dureroasă, pe atât de necesară. Din punct de vedere social, actul conversiunii Regelui Carol II trebuie egalat cu actul reformei agrare a lui Vodă Cuza. Și unul și altul au pacificat țara și i-au garantat evoluția pe câteva decenii.

Evoluția agriculturii în ultimii zece ani trebuie analizată sub două aspecte : a) tehnic și b) economic-profesional.

Progresul tehnic — prin raționalizare și intensificare — formează o problemă vitală pentru agricultura și poporul român. Din 3.280.000 exploatații, câte arată statistica Ministerului de Agricultură, avem în România 2.460.000 sub 5 ha. Avem prin urmare un procent de 75% exploatații, în care problema tehnică trebuie neapărat rezolvată pentru a nu adânci răul social.

A produce câțiva saci de porumb, grâu sau cartofi mai mult la hectar, în toate aceste exploatații, înseamnă a îmbunătăți

hrana, sănătatea, standardul de viață a 10—12 milioane de români. Vom aminti ulterior de marea importanță a condițiilor economice ; dar în gospodăriile prea mici, prea parcelate și prea încărcate de brațe de muncă, sunt câteva rețete tehnice ce trebuiesc aplicate neapărat, cu atât mai mult, cu cât unele din ele nu cer investiții de capital. Adevărul este că acum 10 ani Statul, Ministerul de Agricultură și organele oficiale nu puteau susține temeinic o propagandă tehnică. Acum 10 ani nu aveam o știință agricolă românească. Ea era abia în fașă. Ultimii zece ani înseamnă o splendidă afirmare a științei agricole românești, încredere mai mare în puterile noastre, deschiderea de perspective noi în domeniul producției.

Agricultura românească posedă trei mari instituții științifice, și anume Institutul de Cercetări Agronomice al României (I. C. A. R.), Institutul Național Zootehnic și Institutul de Cercetări Forestiere (I. C. E. F.). Sub glorioasa domnie de până acum a Regelui Carol II-lea, aceste instituții s'au putut dezvolta și prezenta astfel un prim și strălucit bilanț.

Cunoaștem azi perfect solul României, necesitățile lui în îngrășăminte și metodele culturale cele mai potrivite fiecărui tip de sol ; avem selecționate soiuri, varietăți și rase de plante și animale, prin care putem valorifica mai bine condițiile de sol și climă. Agricultorii mari și mici, pacificați și uniți, se interesează tot mai mult de problemele gospodăriei lor.

Concursurile grâului și porumbului au înregistrat recorduri, la care puțini s'ar fi gândit acum zece ani. Paralel cu intensificarea culturii grâului și porumbului, plugarii se îndreaptă și spre alte culturi, necesare atât consumului intern cât și exportului. Acum zece ani, România era o țară importatoare de trifoi și lucernă. Acum exportăm, iar semințele noastre de trifoi și lucernă sunt foarte bine cotate în străinătate. O plantă care s'a extins în ultimii ani e mazărea. Pe lângă rentabilitatea ce o oferă, mazărea are marele avantaj de a îmbunătăți solul și a fi o bună premergătoare pentru grâu. S'a extins pe o scară foarte mare și cultura plantei „soia“ (fasole japoneză).

Suntem azi o țară cultivatoare de bumbac. După greșelile ultimilor ani, când recomandam soiuri neexperimentate și nea-

daptabile, azi am ajuns la soiuri de bumbac și metode de cultură sigure. Cultura plantelor textile — inul și cânepa — e în dezvoltare. La fel cultura orezului, care poate fi cultivat cu mult succes în toată partea de sud a țării. Continuând propaganda noastră în acest domeniu, vom putea descongesciona suprafața cultivată cu cereale și ajunge astfel la un sistem de cultură mai adecuat condițiilor noastre economice și sociale.

Din punct de vedere economic, ultimii zece ani înseamnă o luptă dâră pentru îmbunătățirea situației și afirmarea noastră pe piața străină. Nu numai agricultorii mari și mijlocii, dar și agricultorii mici au nevoie de condiții economice bune.

O problemă economică arzătoare pentru agricultura noastră o forma problema creditului. Nu a fost ușor, după conversiune și pe ruinele vechiului credit, să se reclădească creditul de care agricultura românească avea nevoie.

România dispune azi de câteva instituții de credit, care au ajutat foarte mult ieșirea agriculturii din impasul în care se găsea. Acestea sunt: a) Banca de industrializare și valorificare a produselor agricole (Binag) cu un capital social de 1 miliard lei; b) Institutul Național al Cooperăției cu un capital social subscris de 623 milioane lei, menit a finanța unitățile cooperative, în majoritatea lor țărănești; c) Creditul agricol ipotecar al României cu un capital social de 330 milioane lei, care a jucat un rol mare în acordarea de credite agricultorilor, ce voiau să beneficieze de avantajele speciale ce le acorda legea conversiunii; d) Creditul funciar rural cu un capital social de 500 milioane lei, și e) Casa rurală cu un capital social de 100 milioane lei.

Considerând numai operațiunile din anul 1939, creditele acordate de Instituțiile de Credit agricol — atât din propriile lor resurse, cât și din reescontul B. N. R., au fost următoarele:

Credite pe termen lung	2.156.157.543 lei
„ „ „ mijlociu	1.406.501.388 lei
„ „ „ scurt	893.111.898 lei

O problemă economică tot atât de importantă ca problema creditului a format-o și operația valorificării grâului.

Problema grâului nu a fost numai o problemă românească, ci și o problemă mondială. Între 1931 și 1933, grâul ajunsese la prețuri dezastruoase. România a tras atunci un drum curajos. După operația conversiunii, Statul a salvat pentru a doua oară pe cultivatori, în această perioadă, prin operația valorificării grâului. Să amintim că în 1931, când aveam o producție mare de grâu, acesta se vindea pe piața mondială cu 15-18.000 lei vagonul. Operația valorificării grâului a început prin acordarea de prime la export, pentru a termina cu sistemul combinat, prime și preț minimal. Prețul minimal a fost totdeauna cu mult superior pieții mondiale și a permis astfel agriculturii realizarea unui important beneficiu.

În totul operația de valorificare s'a încheiat în perioada 1931-1939 cu 3.810.100.000 lei, plătiți drept prime de export.

În afară de influența ce a jucat-o sistemul de valorificare asupra grâului consumat în interior, Statul a valorificat direct prin cumpărări la prețuri superioare pieții mondiale, cantitatea de 176.000 vagoane de grâu.

Un alt produs a cărui valorificare a fost făcută prin intervenția Statului — a fost lâna. România e încă o țară de oieri. Valorificarea lânii a constituit astfel un prețios ajutor pentru crescători, în special în perioada de criză în desfacerea lânii.

Intervenția Statului în domeniul valorificării e încununată însă practic prin înțeleapta măsură de a se construi o rețea de silozuri. Sunt decenii întregi de când așteptăm realizarea acestui deziderat. Silozul e pentru plugăria românească nu numai un mijloc de curățire, standardizare și valorificare a cerealelor în partizi mari și uniforme, dar și un instrument puternic de finanțare prin emiterea scrisorilor-varant.

Câmpia și Bărăganul Munteniei sunt presărate azi cu o importantă rețea de silozuri. Anul acesta vor fi inaugurate un număr de 78 silozuri cu o capacitate totală de 438.000 tone.

Al zecelea an al glorioasei domnii a Regelui Carol al II-lea deschide astfel o etapă nouă pentru plugăria românească.

Cine parcurge azi Bărăganul crede că se află în regiunile de grâu ale Americii. Și aceasta se întâmplă în anul în care zeci de miliarde sunt investite în fortificații și armament, în crearea

de noi căi de comunicație și diferite îmbunătățiri funciare. O dovadă strălucită că banul e cheltuit azi numai pentru binele obștesc și întărirea României. Dacă nu am fi parcurs aceste timpuri excepționale, cu siguranță că agricultura României ar fi cunoscut cu totul alte timpuri.

Ultimii zece ani înseamnă în general pentru agricultura românească o importantă evoluție și modificare a sistemului de cultură; agricultura e în curs de intensificare și adaptare la cerințele pieții interne și externe.

Din punct de vedere economic, acești zece ani înseamnă un pronunțat intervenționism al Statului în procesul de producție.

Regimul de valorificare a deschis larg porțile intervenționismului de Stat, în domeniul prețului, orice economie dirijată trebuind să înceapă cu prețul.

Problema prețului trebuie abordată tot cu mai mult curaj de Stat în favoarea agricultorului.

Ultimul an a adus în special o pronunțată urcare a prețului produselor industriale. Problema raportului dintre prețul produselor agricole și industriale se pune acum acut și trebuie cu orice preț rezolvată. Mesajul regal dedică acestei probleme un pasaj special.

În afară de problema prețului, România are de rezolvat încă multe și importante probleme în domeniul agrar. Ultimii zece ani trebuiesc considerați ca o frumoasă prefață a operei ce va veni. Opera aceasta cu adânci rădăcini în domeniul social, ca să se dezvolte, are nevoie de liniște, de pace. Avem toată siguranța că ele vor fi rezolvate.

Un fapt extrem de important pentru agricultura României o formează pacificarea satului românesc. Factorul cel mai de seamă în producția agricolă rămâne omul. Frământările ultimilor ani dezrădăcinaseră foarte mulți plugari din preocupările gospodăriei lor. Azi agricultorii se reîntorc cu mai multă încredere la coarneau plugului. Cu liniștea și ordinea internă asigurată, putem azi lucra într'un sector părăsit și anume acela al organizării profesionale.

Incadrarea și organizarea agricultorilor în asociații, cooperative, syndicate, trebuie să fie lozincă vremii celei noi.

Generația viitoare de plugari, chemată a plugări loturi din ce în ce mai mici, trebuie să găsească terenul profesional bine pregătit.

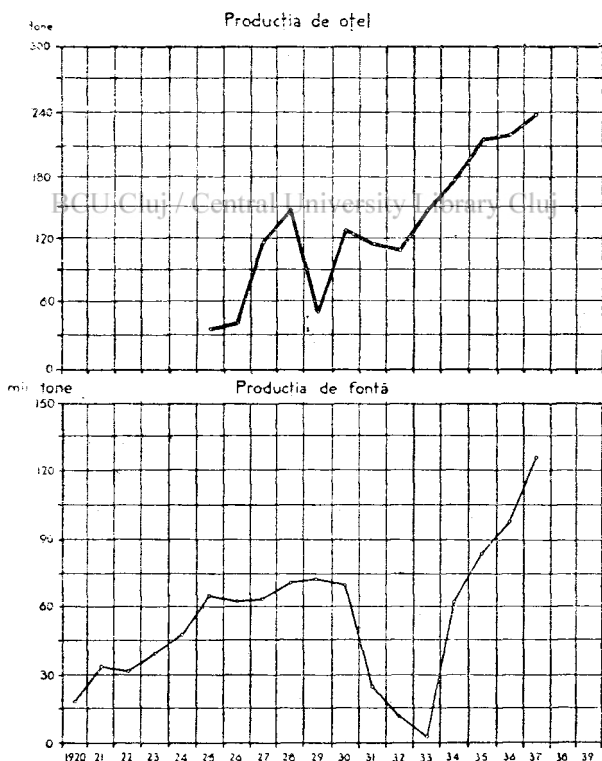
Opera politică a M. S. Regelui Carol al II-lea crează condiții noi, în domeniul organizării profesionale. Recunoștința plugarului se manifestă prin fapte, iar nu prin vorbe. Ei sunt aceia care în greutățile ceasului de față dau dovadă de un perfect spirit de disciplină. Ei sunt aceia care vor apăra cu mai multă hotărîre țara de toate primejdiile. Ei au răspuns cu însuflețire la toate chemările Regelui.

Uniți în noul regim de muncă și liniște, urează Regelui, ani mulți, pentru a scoate România din primejdiile ce o pîndesc și a duce la bun sfârșit opera ce urmărește să o înfăptuiască pentru binele Țării.

NICOLAE D. CORNĂȚEANU

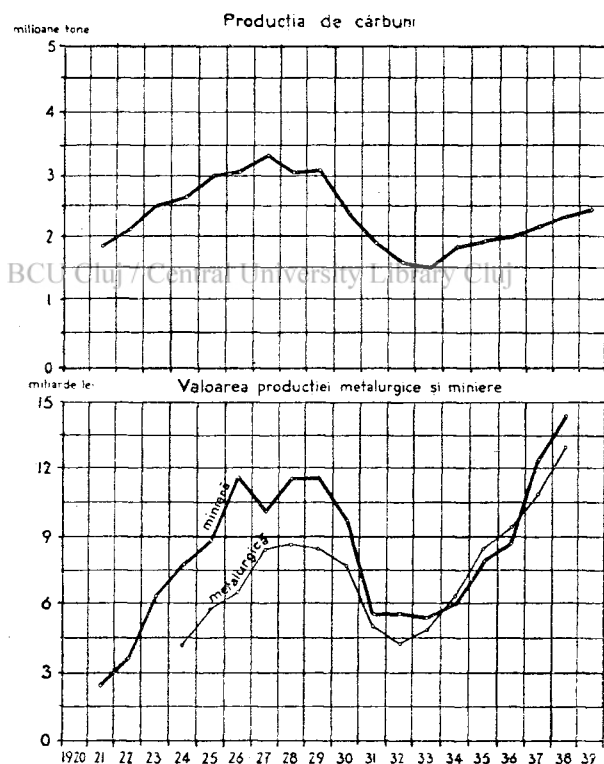
PROGRESELE INDUSTRIALIZĂRII NOASTRE

Azi numai cei întârziați în cunoașterea stărilor noastre sociale și economice mai pot susține că România ar trebui să rămână

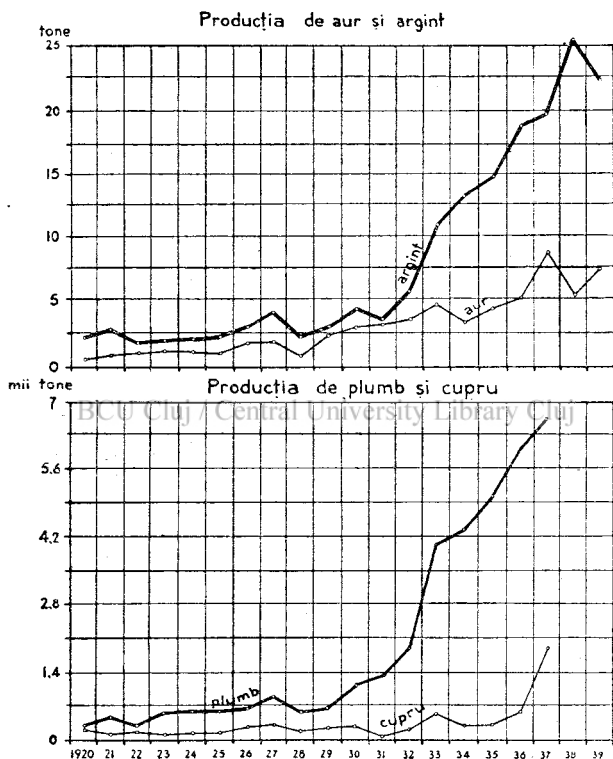
numai o țară agricolă și prin urmare orice eforturi ar trebui
țărnuite la perfecționarea acestui sector de activitate.

S'a dezbătut atât de mult în ultimii 15 ani pro și contra industrializării României, încât e de prisos o reamintire a argumentelor aduse, căci sunt îndeobște cunoscute. Totuși trebuie insistat asupra acuității aspectului social al surplusului de populație în mediul rural. În țara noastră ca și în Polonia, în Bulgaria, numărul de locuitori ce trăesc din agricultură, repartizați la suprafața terenului agricol, este aproape dublu față de Germania, de exemplu. Populația merge mereu crescând, iar pământul disponibil rămâne același și mereu este fărâmițat.

Această situație a condus la o mare sărăcie în mediul rural, după cum am arătat în lucrarea mea din 1937 „Cum renunțăm la miliarde“.

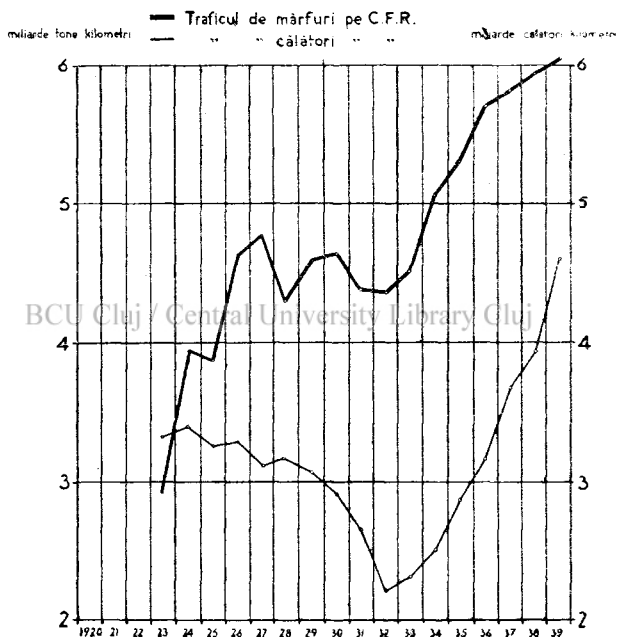
Fără îndoială că dublarea producției mijlocii agricole, o schimbarea în felul plantelor cultivate, etc., ar aduce îmbunătățiri în situația actuală, dar, din toate cercetările făcute de specialiști, s'a ajuns la concluzia că pe această cale nu este cu putință de a soluționa problema „presiunii demografice”.

Pentru îmbunătățirea sistemelor azi folosite în agricultura noastră, spre obținerea unei producții mai mari, mai variate și valoroase, se impune o comasare a terenurilor prea mici — și deci și o stăvilire dela orice fărâmițare în viitor, iar de altă parte o absolvire a surplusului de populație, rămasă astfel fără o suprafață cultivabilă minimă. Acestea sunt fapte nediscutabile și ele au impus găsirea unei soluțiuni. Industria este aceea care

în primul rând, prin existența ei, dă o nouă ocupațiune oamenilor disponibili din sectorul rural.

Pentru aceste motive cât și pentru alte numeroase foloase, printre care reamintim doar pe acela de a se ridica dincolo de simpli producători de materii prime, rol de căpetenie al coloniilor, toate țările agricole din centrul Europei au pășit pe calea industrializării: Ungaria, Polonia, România, Jugoslavia, Bulgaria.

Cu toate împrejurările adesea neprielnice, cu instabilitatea condițiilor de circulație internațională a bunurilor și cu toate greutatea lipsei unui personal specializat de toate categoriile, România stă în fruntea țărilor, ce au început, odată cu ea, acțiunea de industrializare.

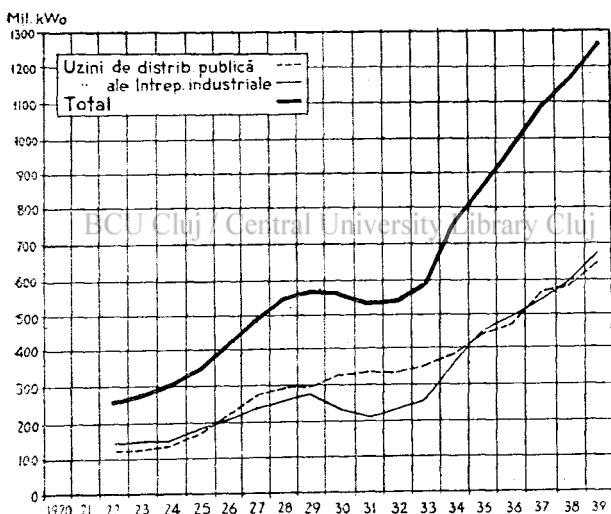
În România, înfăptuirile din ultimii zece ani sunt cu adevărat prodigioase.

Nu intră în cadrul unui atare articol studiul amănunțit al

realizărilor fiecărei ramuri industriale și nici a repercusiunilor asupra finanțelor publice, asupra orașelor noastre precum și acelea din sectorul social.

În câteva grafice se arată, mai plăcut decât prin tabele cu cifre, progresele realizate. În general am căutat să cuprind și decada anterioară lui 1930, pentru ca astfel cititorul să poată compara mai ușor mersul ascendent al înfăptuirilor dintre 1930 și 1939.

PRODUCȚIA DE ENERGIE ELECTRICĂ ÎN ROMÂNIA

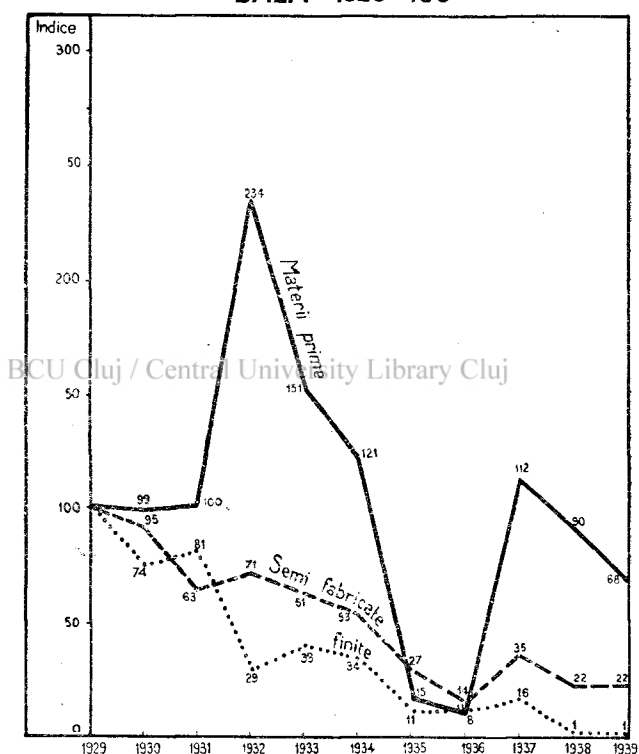
Nu este cu puțință, în timpurile de azi, să cercetăm industria noastră de război, unde s'a lucrat foarte mult și cu succese mai rapide decât ne-am fi putut aștepta într'un sector de înaltă specialitate.

Pentru citirea graficelor prezentate, atrag atențiunea cetitorului asupra importanței pentru economia națională a micșorării importului de mărfuri — firește în primul rând — apoi a produselor semifabricate. Interesul nostru este ca, pentru banii ce-i trimitem peste hotare, să importăm mărfuri consumabile

în a căror valoare să fie cuprinsă cât mai puțin mâna de lucru și technicitatea, dacă acestea le putem împlini noi fără ca consumatorul intern să plătească un preț prea ridicat. O privire

IMPORTUL DE PIELARIE

BAZA 1929 = 100

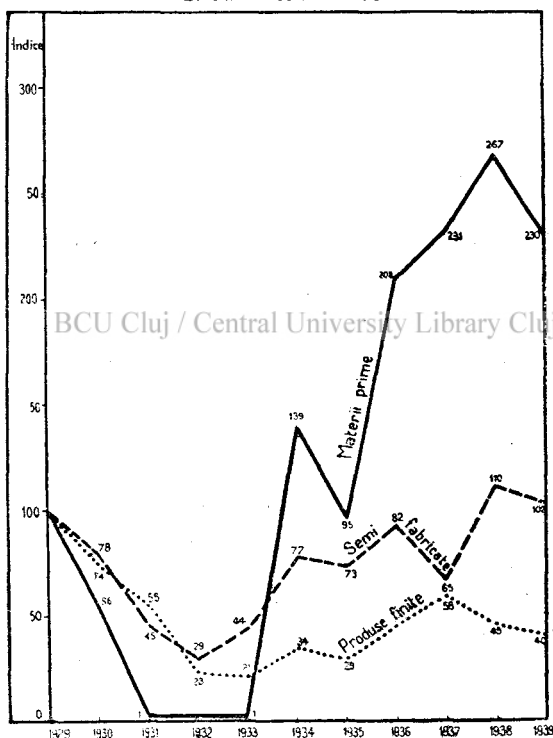
asupra figurilor relative la industriile: textilă, a pielăriei și a produselor metalurgice, este edificatoare asupra drumului extrem de interesant și de folositor ce a fost parcurs de noi în ultima decadă.

Comparând rezultatele generale 1939 față de 1929, se cons-

tată un spor de 24% la cifra totală a valorii materiilor prime folosite, a salariilor plătite și a valorii producției (aproape 70 miliarde lei în 1939), iar numărul oamenilor folosiți în industrii a crescut cu 44%.

IMPORT DE PRODUSE METALURGICE 1929-39

BAZA 1929 = 100

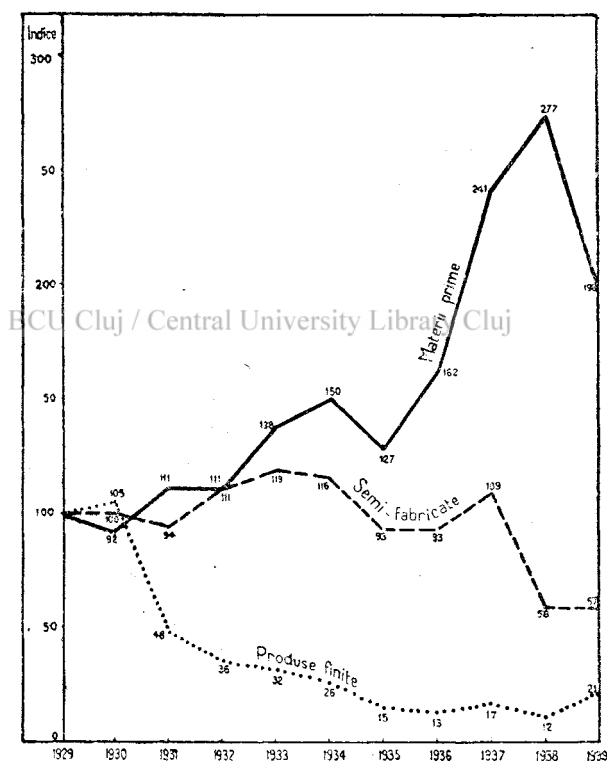

Industria transporturilor, căci și transporturile sunt o industrie, a făcut și ea progrese mari și este îmbucurător să constatăm că, în acești zece ani, industria națională a putut produce și livra căilor noastre ferate 711 locomotive, 222 vagoane automotoare, 3675 vagoane și 230.000 tone de material de cale (șine, etc.).

Energia stând la baza industriei, creșterea folosirii ei este un indiciu al progreselor realizate. Și în acest sector se constată un spor de 124,50% în 1939 față de 1929, care dacă totuși nu ridică consumația de electricitate pe cap de locuitor decât la

IMPORT DE TEXTILE 1929-39

BAZA 1929 = 100

54,81 kilowattore anual față de 122,35 kw. în Ungaria și 271,46 kw. în Cehoslovacia, totuși lasă cele mai bune speranțe pentru progrese în decada viitoare.

Constatările făcute sunt așa de frumoase în privința producției industriei naționale, încât dacă progresul va continua

tot așa încă zece ani, vom putea fi siguri că ne-am fortificat definitiv pe acest tărâm atât de necesar unui Stat evoluat. Pentru păstrarea înfăptuirilor și continuarea lor, industria națională are două mari probleme de rezolvat : aceea a creșterii concurenței industriale străine atunci când barierele din ultimii ani vor fi mai puțin eficace și aceea a sporirii potențialului de absorbire al marelui masă de consumatori, care este reprezentată în țara noastră de micul agricultor și de locuitorul modest din orașe. Aceasta constituie cea mai tare legătură între industriașul român și agricultor și dacă până acum, ocupați de comenzile masive ale Statului, conducătorii industriei au dat o atenție insuficientă consumatorului național, altul decât Statul, de acum înainte această preocupare va deveni o chestiune vitală pentru industria noastră.

NICOLAE CARANFIL

FINANȚELE PUBLICE DUPĂ RESTAURAȚIE

Restaurația a avut loc în împrejurări cruciale pentru starea finanțelor noastre publice. Anul financiar 1930 era primul după stabilizarea leului și, în mod firesc, alcătuirea lui bugetară mai era influențată de credința într-o perspectivă de stabilitate, după ce riscurile fluctuațiilor valutare fuseseră înlăturate și după ce se lichidasă cea mai mare parte din arieratele perioadei anterioare stabilizării. Apărarea poziției monetei naționale stăpânea pe deasupra tuturor celorlalte preocupări, ca idee diriguitoare de politică economică și financiară. În mod vădit, echilibrul bugetar era cheia de boltă a păstrării situației. Bugetul pe 1930 se caracteriza prin dispariția fondurilor pentru variațiuni valutare, printr'un efort de a se lichida și ultimul lot de arierate, dar mai cu seamă prin „îndatorirea de a garanta stabilitatea monetară realizată cu atâtea sacrificii“, și a cărei îndeplinire trebuia să consacre „echilibrul finanțelor publice“.

În al doilea rând, ne găsim într'un moment de răscruce și de trecere chiar în materie de previziune economică generală. Orientarea politicii financiare a multor țări mai stăruia încă în credința că o repriză nu va întârzia să-și deschidă drum. La noi, această credință era în mod trecător întărită de mersul încasărilor statului în prima jumătate a anului financiar 1930, căci răsfrângerea efector economice ale crizei, în situația finanțelor noastre, s'a produs începând cu a doua jumătate a anului.

În al treilea rând, în ciuda previziunilor, cauzele economice ale crahului dela New-York deslănțuise în fapt condițiuni de-

presive de durată și adâncime, care — după cum s'a dovedit apoi — au depășit caracteristicile tuturor crizelor economice cunoscute în istorie. În 1930 însă, izbucnirea crizei nu apărea încă în lumina ei adevărată, așa dar ca punct de intersecție între linia ascendentă a valorilor și curba lor descendentă. Aceasta din pricină că fenomenul mai era încorporat încă seriei efectelor deflației, care de câțiva ani producea cunoscute tendințe depressive în țările occidentale ce făcuseră din timp stabilizarea monetară.

Dar ceva mai mult : la noi, mai stăruia încă la întocmirea bugetului pe anul 1932 această concepție flaționistă în explicația crizei, cu care prilej, ansamblul consecințelor depresiunii economice, inclusiv efectele asupra stărilor bugetare, era privit ca o manifestare a unor cauze de ordin monetar. Se pleca dela ideea — considerată primordială — că economia suferea, pentru că se găsea „în plină perioadă de deflație“, ceea ce evident nu era tot una cu caracterele și dimensiunile depresiunii economice.

În realitate, această criză cutropise toate sectoarele vieții economice și produsese efecte integrale, fiind și de o durată așa de mare, încât finanțele primei jumătăți a decadei restaurației au devenit, în mod caracteristic, finanțe de criză. Efortul de reintroducere a echilibrului bugetar, care trebuia să fie încă dela 1930 o piesă de rezistență a condițiunilor de viață economică create prin reforma stabilizării leului, a suferit această gravă și durabilă întrerupere, pentru a fi reluat cu succes abia după trecerea anilor de depresiune. Astfel încât, înălăuntrul celor zece ani dela Restaurație, trebuie să deosebim două perioade cu caractere proprii.

Prima perioadă se circumscrie între anii 1930 — 1 Aprilie 1935, încheindu-se cu ultimul buget deficitar ; iar a doua perioadă durează dela 1 Aprilie 1935 până astăzi.

În economia de criză, finanțele publice au cunoscut repercusiunile adânci ale prăbușirii prețurilor și venitului național, sub forma incapacității de plată a statului : deficite bugetare arierate ilegale (extrabugetare), incapacitate de plată a cuponului datoriei publice externe.

Tendințele de repriză, care își arată efectele începând cu bu-

getul 1935/936, nu au redus cu nimic exigențele politicii financiare, întrucât, în această a doua perioadă, necesitățile de finanțare a pregătirii de război a României s'au agravat treptat, paralel cu dezvoltarea tensiunii internaționale până la starea de război actuală.

*

La începutul anului 1930, politica noastră financiară era îndrumată de ideea realizării echilibrului bugetar. Aceasta însă nu numai ca o condiție de normalizare a vieții economice prin crearea unor garanții de stabilitate monetară, ci și ca ambianță necesară pentru consolidarea statului prin utilizarea lui în toate direcțiile principale: „nu mai poate fi întârziată începerea unui program de echipare socială, culturală și militară“, se preciza în expunerea de motive a bugetului pe 1930. Se întrevădea, ca singură posibilitate de realizare a unui astfel de program, apelul la mijloacele financiare proprii: „...echiparea noastră socială, culturală și militară nu o vom realiza decât dacă vom intra în era bugetelor real excedentare. Cei ce cred că aceste nevoi pot fi împlinite prin împrumuturi externe, se înșală. *Numai prin mijloace proprii*, prin excedente bugetare, ne vom echipa. De aceea, preocuparea noastră financiară trebuie să fie să realizăm excedente bugetare“ (Ibidem).

Dar la începutul celei de a doua jumătăți a anului bugetar, nivelul încasărilor începe să scadă. Bugetul anului 1931 trebuie să se alcătuiască după ideea că „dificultăți“ neprevăzute arată că „stagnarea vieții economice tinde să se prelungească în 1931“ (!), previziune din care nasc îndoeli cu privire la „posibilitatea reală de echilibrare“ a bugetului, în toiul unei crize de care suferea „întreaga economie mondială“. Statul se găsea în situația de „a trebui să renunțe la o serie de acțiuni și inițiative utile“, prin urmare la întreg programul de echipare, de care fusese vorba cu un an înainte. Suntem „departe de anii buni“; se reduc cheltuielile statului nu numai la întocmirea bugetului, ci ca și în cursul anului 1931, printr-o rectificare a lui, căutându-se a se menține în limita încasărilor efective. Acest buget dă cu toate acestea cel mai mare deficit. Bugetul pe 1932 este înfățișat însă ca „începutul seriei bugetelor de normalizare“,

rămânând să avem un buget normal în toată puterea cuvântului „atunci când viața economică se va normaliza și ea“.

Cu anul financiar 1933/34, începe să se vadă că politica de compresiune bugetară nu a dat decât în parte roade, de vreme ce în mare măsură ea a fost un regim de eludare a nevoilor publice cu caracter imperios, nevoi care s'au auto-satisfăcut, dând naștere la o masă de creanțe ilegale, a căror lichidare statul nu era în stare să o facă din veniturile curente. Expedientul recipiselor de depozit provizoriu era o dovadă.

Se recunoaște din nou „comandamentul suprem“ al politicii noastre bugetare, care trebuia să fie restaurarea echilibrului bugetar. O revizuire a legislației fiscale în scopul unei mai bune împliniri a drepturilor statului și o nouă organizare și încadrare a aparatului fiscal erau menite să constituie mijloace de acțiune în vederea satisfacerii acestui tel. Incepe procesul de lichidare a pasivului financiar al anilor trecuți, care va continua în anul 1936/37. Deficitul acestui buget este mai redus.

Bugetul pe anul 1934/35 se alcătuiește tot în cadrul idealului de echilibru bugetar. Cu toate acestea, nici acest buget nu reușește să înlăture deficitul, care înregistrează o scădere relativ mică. Ele este însoțit însă de două formule care nu fuseseră practicate în anii finaciari anteriori. Și anume : a) ieftinirea costului nevoilor publice prin simplificarea organului de stat, ideea fiind exprimată în acest fel : „Suntem deci nevoiți să procedăm la un examen concret și actual al așezămintelor statului nostru și să revizuim întreaga organizație de stat, simplificând-o și stabilind cheltuelile la nivelul încasărilor posibile“ ; ...,„situația generală economică a țării ne cere să restrângem aparatul de stat“ ; b) a doua formulă apărea ca o soluție de bază în problema generală a raporturilor dintre stat și viața economică. Ea readucea în viața publică o concepție întrupată în practicile liberalismului economic, în cadrul căreia statul român nu avea acum decât să restrângă influența sa, pentru a nu mai încălca granița economiei private, lăsându-i cât mai multă libertate de mișcare.

Expunerea de motive a acestui buget arată că „cel mai eficace protecționism social este cel care se mulțumește să nu

descurajeze inițiativele individuale și lasă mai multă libertate și spontaneitate vieții economice private“. De aici „o reducere a atribuțiunilor statului“, precum și o serie de degrevări fiscale cu scopul de a se descătușa viața economică, ceea ce ar fi trebuit în mod logic să aducă pe piață înviorare, din care să profite la rândul lui și statul.

În chip firesc, atribuțiunile statului nu au putut fi reduse; concepția aceasta liberal-economică nu a putut fi propriu zis aplicată în politica noastră economică, iar degrevările fiscale au contribuit și ele la deficitul acestui buget. Pe o piață economică zdruncinată și descurajată de ani de criză, de nesiguranță pentru capitaluri, cu creditul înghețat, și sufocată de o masă de creanțe nelichidate asupra statului, politica fiscală nu ar fi putut în nici un caz, prin ea însăși, să constituie un stimulent real al reluării unui ritm ascendent. Ea trebuia să fie părăsită. Este ceea ce s'a făcut la bugetul pe 1935/36. În adevăr, cu anul 1934/35 se încheie situația finanțelor publice de criză cu un ultim deficit bugetar.

Imaginea acestei întregi evoluții se poate dobândi dintr-o privire asupra datelor de mai jos, referitoare la evoluția indicelui general al prețurilor de gros, a venitului național, a încasărilor statului și a deficitelor bugetare între anii 1930 — și 1934/35.

Anii	Indicele gl. al prețurilor de gros 1)	Venitul național (în miliarde lei) 2)	Anii financiari	Incasări bugetare	Deficite bugetare
1929	100,0	313,6	—	—	—
1930	78,4	265,1	1930	31.155,2	3.813,1
1931	60,2	214,7	1931	27.713,1	9.555,6
1932	54,0	178,5	1932/33	23.007,6	5.717,6
1933	52,3	178,7	1933/34	18.364,3	3.672,5
1934	52,4	189,4	1934/35	18.801,6	2.820,0

*

A doua perioadă începe de fapt sub auspiciile unei situații fi-

1) Datele Asociației românești pentru studiul conjuncturii.

2) După A. Șerbulescu, în *Independența Economică*, Nr. 1/1938.

nanciare greoaie prin leștul gestiunii financiare a anilor de depresiune economică.

Inceputul acestei perioade este însă marcat de schimbări esențiale în politica noastră financiară, față de concepțiile care au însoțit finalul evoluției financiare a celei dintâi perioade.

Fără a slăbi politica de economii și de supraveghere a cheltuielilor pe care, de altminteri, duritatea evenimentelor anilor financiari precedenți nu a făcut decât să o întărească, — se părăsește concepția inoportună a degresiei fiscale. Se recunoaște că în bună parte capacitatea de plată a statului decurge *din faptul că statului nu i se crează suficiente izvoare de venituri*; se aduc bugetului asiete noi și se extinde asieta unora dintre impozitele în ființă, realizându-se astfel condiția unor încasări mai apropiate de nivelul real al nevoilor statului. Cu alte cuvinte, s'a încercat efectiv crearea unei baze pe care să se poată sprijini principiul echilibrului bugetar, atât de mult reclamat. Această politică a dat puțința să se formeze și convingerea oportunității „unui efort național imediat pentru înarmarea țării”, aducându-se, prin crearea bugetului special al fondului apărării naționale, cea dintâi alocațiune cu caracter recurent programului de finanțare a înzestrării militare. Bugetul acesta urmărea de astă dată echilibrul bugetar cu mijloace noi, înfățișea un regim de constantă dotare a fondului de înarmare. Odată cu el, se realiza ultima fază de lichidare a sarcinilor financiare ale trecutului.

Este adevărat că noul regim bugetar s'a grefat și pe o tendință de revenire a nivelului prețurilor. În adevăr, indicele general al prețurilor de gros înregistrează o creștere chiar în 1935, trecând dela 52,4 la 60, și urmând apoi să crească treptat. Astfel: în 1936 el este 68,2; în 1937 = 78,2 în 1938 = 78,3; iar 1939 = 87,6. El atinge în luna Decembrie a anului 1939 cifra de 104,3, (datele Asociației Române pentru studiul conjuncturii). Iar în ce privește venitul național, dela 189,4 miliarde lei în 1934, el trece la 201,8 miliarde în 1935 și la 241,8 miliarde (cifră provizorie) în 1936 (A. Șerbulescu: *ibidem*). Deși în lipsă de date, este de presupus că tendința s'a menținut în anii următori.

Bugetul pe 1935/36 este primul buget fără deficit.

Bugetul anului următor 1936/37 se încheie în cadrul aceleiaşi concepţii de politică financiară, asigurându-i-se resurse suficiente pentru a se înlătura riscurile nerealizării echilibrului, prin efectul slăbiciunii efortului fiscal. Mai stăruie încă amin-tirea anilor de criză : „Aşa cum îl putem obţine azi, echilibrul bugetar este fragil“ (v. Expunerea). Totuşi, acest buget se încheie cu excedent. Echilibrul bugetar începe să aibă astfel un oarecare trecut. De aceea, bugetul anului 1937/38 se prezintă „cu deplină încredere, deoarece experienţa făcută în ultimii doi ani financiari în care executarea bugetului statului se încheie fără deficit, ne dă asigurarea că evaluarea cumpătată a veniturilor pentru exerciţiul care începe la 1 Aprilie 1937 nu va fi desminţită de fapte“. Şi apoi: „...începând cu exerciţiul 1935/36, seria bugetelor deficitare poate fi considerată ca sfârşită. După un an, expunerea de motive a bugetului pe 1938/39 arată că în adevăr : „bugetul anului care se termină este încă un buget echilibrat“. Ideea de echilibru bugetar a primit în cursul anului 1938 o consacrare prin experienţa a trei bugete nedeficitare, dar şi o legitimitate nouă din punct de vedere al bazelor politice ale finanţelor de stat prin reorganizarea întregii vieţi publice în cadrul *Constituţiei din Februarie 1938*. La bugetul pe 1938, se mărturiseşte acest nou contact în următoarele cuvinte : „socotim că perseverenţa în această politică de echilibru bugetar e un punct de reazim, neapărat necesar, pentru opera de redresare economică şi morală care începe sub semnul noului aşezământ constituţional“.

Următoarele două bugete — 1939/40 şi 1940/41 — urmăresc într'adevăr consolidarea acestei politici, cu atât mai mult cu cât exigenţele pregătirii financiare pentru un război defensiv au continuat să crească an cu an ¹⁾.

¹⁾ După terminarea acestui articol, D-l Ministru al finanţelor a făcut expozeul asupra executării bugetului pe 1939—40. D-sa a arătat că bugetul acesta a dat cel mai mare excedent din „ultimii zece ani“, înfăţişând următoarea situaţie a excedentelor bugetare în a doua perioadă a decadei Restauraţiei :

1935/6	190	milioane lei
1936/7	1.047	" "
1937/8	547	" "
1938/9	1.330	" "
1939/40	3.148	" "

*

În adevăr, alocațiunile destinate acoperirii cheltuielilor pentru apărarea națională au crescut neconținut. Este de ajuns să urmărim prevederile bugetului Fondului Apărării Naționale pentru a ne convinge de acest lucru.

Exercițiile	Buget F. A. N.
	Prevederi
1935/36	2.000,0
1936/37	2.600,0
1937/38	2.750,0
1938/39	4.000,0
1939/40	6.000,0
1940/41	12.000,0

Dacă la aceste alocațiuni adăogăm prima tranșă importantă de 2 miliarde lei din împrumutul de înzestrare 4½% 1934, alocațiunile fondurilor aerului și marinei, precum și toate creditele extraordinare cu acoperire specială, pentru înzestrare, acordate în decursul acestor ultimi ani (și fără bugetele ordinare ale departamentelor militare), dobândim o sumă în jurul cifrei de cincizeci miliarde lei, ceea ce reprezintă un efort financiar cu totul remarcabil, pentru o țară săracă în capital mobilier și abia ieșită dintr'o stare de depresiune, de proporții mai mari decât toate crizele cunoscute în istoria economică.

În sfârșit la aceasta mai trebuie să adăogăm rezultatul strălucit al ultimei emisiuni de bonuri de înzestrare, ce depășește suma de treisprezece miliarde lei, rezultat care nu este numai o dovadă a bunelor stări în finanțele noastre publice și a creditului de care statul se bucură pe piață, dar și o manifestare concretă a unei conștiințe naționale veghietoare în fața primejdiilor din afară.

Telul apărării naționale a devenit astăzi directiva primordială a politicii noastre financiare. Faptul ne apare într'o formă pronunțată la bugetul pe 1939/40: „Evenimentele de ordin exterior — care se desfășoară chiar la granițele noastre — îndeamnă preocupările cele mai de seamă ale acțiunii de guver-

nare spre problema cardinală a înzestrării și apărării naționale“ (Expunere de motive).

*

Acest ultim buget ilustrează hotărîrea dărză cu care se manifestă voința de apărare a ființei statului, sub o conducere unitară, urmare firească și de adâncă semnificație istorică a *Restaurației*. Cerbicia politicii noastre de rezistență națională și-a arătat cu deosebire bunele ei rezultate, sub forma acestei capacități de finanțare a pregătirii războiului de apărare.

Decada Restaurației nu poate fi mai bine apreciată din punct de vedere al finanțelor publice decât în lumina celor douăzeci de ani ce laolaltă au trecut dela încheierea păcii.

Prima decadă a suferit de pe urma dezechilibrului economic și financiar, ca efect al războiului. A doua decadă a cunoscut dezechilibrul economic al celei mai mari crize, pentru ca, în a doua jumătate a ei, să fie supusă unor apăsătoare exigențe ale etapelor succesive ale războiului în curs de desfășurare.

Prima decadă a beneficiat însă de o epocă înfloritoare din punct de vedere financiar. A fost o perioadă de creștere de prețuri și de intrări abundente în tezaurul public. Cu toate acestea, politica așa numită „de consolidare“ națională pe toate tărâmurile nu a isbutit să înlăture dezordinea din gestiunea finanțelor statului (v. Eugen Demetrescu : *Deficiența bugetară* în Revista Fundațiilor Regale, 1936). Am putea spune că dezechilibrul economic și financiar al războiului a fost o experiență din care nu am învățat prea mult pentru țara și statul nostru.

Dezechilibrul economic din a doua decadă și necesitățile imperioase ale pregătirii de război au fost însă, dela *Restaurație* încoace, o școală aspră, dar cu deosebire instructivă și fecundă, în domeniul finanțelor noastre publice.

Abia acum se face cu adevărat operă de consolidare. Abia acum se organizează aparatul financiar al statului în condiții care să poată asigura o normală executare bugetară pentru finanțarea tuturor nevoilor publice (1933). Abia acum se aduce o definitivă lichidare a pasivului financiar al trecutului. Situația finanțelor statului evoluează mână în mână cu procesul

de organizare și consolidare a tuturor resorturilor conducerii publice. Statului i se crează cuvenitele izvoare de venituri ; controlul gestiunii devine acum o realitate. Ordinea în cheltueli instaurată în cursul acestei perioade constituie un regim de care statul român nu s'a putut bucura mai înainte. Echilibrul bugetar asigură o bază serioasă pentru efortul financiar al pregătirii apărării naționale. Căci în această perioadă s'a putut îndeplini programul echipării militare a țării, îmbrățișându-se un plan de înzestrare după măsura cerințelor războiului modern.

Astăzi, statul român este financiarmente puternic ; la zece ani dela *Restaurație*, finanțele publice ale României sunt restaurate și consolidate, asigurând astfel potențialul de apărare a ființei noastre naționale.

EUGEN DEMETRESCU

ȘTIINȚELE POZITIVE

(1930—1940)

Viața științifică apare în România mult mai târziu decât în statele Europei occidentale.

Principatele care aveau să dea naștere mai târziu regatului României își afirmă existența ca unitate politică abia în a doua jumătate a veacului al XIII-lea și începutul veacului al XIV-lea.

Aceasta înseamnă o diferență de fază de câteva sute de ani față de statele occidentale ale Europei, diferență care, se înțelege, urmează „coeteris paribus” să se resimtă în toate manifestările ulterioare ale noilor formațiuni.

Mai mult încă, viața de independență spirituală și politică în Principatele Românești nu capătă consistență decât după 1877, adică după războiul de neamănare, așa că numai în ultimele decenii a putut fi vorba, la noi, de o preocupare științifică.

Cu toată vrăjmășia vremurilor, se constată totuși în Principatele Române, Moldova și Muntenia, încă de prin veacul al XVI, începuturi de manifestări culturale, sub impulsul câte unei personalități de seamă, care răsărea în mod spontan în mijlocul atmosferei de carență intelectuală. Așa, în anul 1561, *Despot Heraclid Vodă* înființează o „Academie de studii științifice” la Cotnari, lângă Iași. Este prima Academie românească de care are cunoștință istoria. În această Academie se dă o atenție deosebită studiului științelor matematice, pentru predarea cărora este însărcinat un matematician de seamă, *Rheticus*. Mai târziu, la 1640, domnitorul Moldovei *Vasile Lupu* înființează o Academie la Iași, la luminile căreia se poate spune că s'a cultivat învățatul român *Spătarul Nicolae Milescu*, acela pe care-l

găsim mai târziu ca refugiat politic în Rusia, jucând un mare rol politic și cultural la Curtea țarului tuturor Rușilor. La 1678 *Stolnicul Constantin Cantacuzino*, ajutat de fratele său *Șerban Cantacuzino*, domnitorul Munteniei pe acea vreme, înființează o Academie la București.

Din nefericire aceste instituțiuni au viață scurtă. Ele dispar rând pe rând sub apăsarea altor preocupări ale momentului și în lipsa unei atmosfere în principate.

În veacul următor, sub îngrijirea unui domnitor învățat, *Nicolae Mavrocordat*, se înființează, întâi la Iași (1714), apoi la București (1716), câte o nouă Academie. Tot cam pe atunci apare și impozanta dar enigmatică personalitate a lui *Dimitrie Cantemir*, care a fost pentru scurtă vreme domnitorul Moldovei. Un adevărat erudit al timpului, membru al Academiei din Petersburg și din Berlin, Cantemir avea pe lângă preocupările sale istorice, care i-au adus faima europeană, și o cultură științifică serioasă. El avea o specială predilecție pentru științele matematice.

În veacul al XIX, o seamă de tineri își iau drumul, sub îndemnul domnitorilor, spre occident pentru învățătură. Aceștia apoi formează armătura rezistentă intelectuală, care cu toate vicisitudinile a putut protege crearea unui fir continuu cu culturalizare până în timpurile noastre.

Instituțiile de învățământ științific au la început un caracter didactic în vederea unor aplicațiuni de primă necesitate. Așa sunt cele două școli celebre, înființate una la Iași de *G. Asachi* (1818), alta la București sub conducerea lui *Gh. Lazăr* (1824), unde se predau mai cu seamă cunoștințe elementare de măsurare a terenului.

Primele cercetări cu caracter științific apar după 1830 în Moldova, unde „Cercul de lectură dela Iași”, transformat în „Societatea de medici și naturaliști” (1833), dă îndemn spre muncă științifică. Ele privesc fauna, flora și bogățiile minerale ale țării.

Odată cu înființarea celor două universități românești, — a aceleia dela Iași (1860) și a aceleia dela București (1864) —, în învățământul științific devine ceva mai sistematic. Cercetările grupate pe laboratoare încep a fi din ce în ce mai numeroase

și mai interesante, iar contactul muncitorilor intelectuali din România cu mișcarea științifică din alte centre începe a fi din ce în ce mai intim.

În prezent, mai toate instituțiile de cercetare științifică sunt anexe ale marilor așezăminte de învățământ (4 universități, 3 școli politehnice, 2 academii de comerț). Fac excepție : *Institutul Geologic al României*, care are o veche existență proprie motivată prin importanța cercetărilor în legătură cu bogățiile minerale ale țării, și *Institutul de cercetări științifice „Regele Carol II”* din Cluj, care se află în curs de organizare.

ȘTIINȚELE MATEMATICE

(1930—1940)

Activitatea științifică matematică din România nu prezintă caracterul celor occidentale, al unor școli în jurul unui grup de idei. Cu rare excepții, știința românească s'a desfășurat pe compartimente individuale. Învățații noștri, cei mai mulți formați la luminile Occidentului european, au găsit în țară un mediu neomogen și în general neprielnic pentru fecundarea eforturilor și însușirilor lor științifice. Însăși universitățile, adică instituțiile indicate prin menirea lor să cultive știința, s'au mărginit, în cea mai mare parte, la rolul modest de a forma profesioniști, nu oameni de știință.

De altfel, dificultățile materiale legate de vitregia vremurilor au fost o piedică serioasă în calea dezvoltării noastre științifice. Atmosfera de labilitate politică în care s'au desfășurat relațiile între țări, în ultima decadă, nu putea îngădui bugetului oficial al statului o generozitate prea accentuată față de cercetarea științifică. Dimpotrivă, de câte ori a fost nevoie de o trecere de sumă bugetară spre capitolul apărării naționale, cercetarea științifică și laboratoarele au fost cele dintâi sacrificate.

Totuși există începuturi interesante de coagulare matematică în jurul câtorva nuclee. În această ordine de idei trebuie menționat în primul rând personalitatea științifică a lui *D. Pompeiu* care prin darul său de a arunca în arenă chestiuni fecunde și de o reală atracție, a creat în juru-i o atmosferă ce domină și azi producția matematică română. Se poate spune că intere-

santul cuib matematic dela Cluj este în mare parte opera acestui distins profesor. De asemeni, *Traian Lalescu* a dat naștere unei mișcări fecunde prin entuziasta și inspirata sa activitate în domeniul ecuațiilor integrale. *Gh. Țițeica* și-a asigurat în jurul preocupărilor sale de geometrie o pleiadă de tineri, oameni de știință, care continuă și azi să-i dezvolte ideile. *Al. Myller* la Iași a știut să deștepte interesul pentru un grup de lucrări în domeniul geometriei diferențiale. În fine, un început de școală poate fi semnalat în chestiunile de mecanică, în special de hidrodinamică, în jurul activității lui *U. Udălcovici*.

Mărginindu-ne numai la producția ultimului deceniu, vom înșira lucrările mai caracteristice ale matematicienilor români în ordinea pe care ar indica-o conținutul lor clasificat în sensul unei idei „comtience”, dela simplu la compus.

Gr. Moisil s'a ocupat în timpul din urmă de logică, afirmând autonomia gândirii matematice cu tendințe de panmatematism. Elevul său, *E. G. Mihăilescu*, urmând desfășurarea ideii mai departe, examinează în de-amănunt conținutul simboalelor echivalenței și negației. *D. Barbilian* se ocupă de exiomatica matematicii în sensul lucrărilor recente ale lui David Hilbert. Tot *D. Barbilian* pornește dela o problemă elementară a lui Pompeiu relativ la proprietatea triunghiului echilateral, pentru a adânci fundamentele ei axiomatice.

În domeniul teoriei numerelor, *D. Barbilian* încearcă să dea o geometrizare a algebrelor. *Th. Angheluță* se ocupă de o teoremă a lui Hurwitz asupra modulelor rădăcinilor unei ecuații algebrice, dând o interesantă generalizare. *T. Popovici*, *A. Angelescu*, *P. Sergescu*, *M. Ghermănescu*, *N. Ciorănescu* și alții prezintă diverse lucrări aparținând aceluiași domeniu. În capitolul teoriei ansamblurilor *T. Popovici* introduce o nouă funcțiune, ajungând astfel la niște inegalități analoage cu acelea ale lui Markoff și S. Bernstein.

D. Pompeiu se întreabă dacă, pentru polinoamele de grad inferior unui număr, formula clasică a mediei nu poate să obțină o precizie în domeniul în care se găsește variabila independentă. *N. Theodorescu* plecând dela noțiunea de derivată areolară introdusă de *D. Pompeiu* se ocupă de derivata unei funcțiuni de ansamblu și de derivata exterioară a lui Cartan.

Gr. Moisil dă o extindere noțiunii de funcțiune analitică la spațiile cu mai multe dimensiuni. *O. Onicescu* introduce noțiunea de funcțiune holotopă caracterizată printr'un jacobian pozitiv într'un anumit domeniu. *N. Ciorănescu* găsește un algoritm pentru dezvoltarea unei funcțiuni de funcțiuni ajungând astfel la o extindere a unei noțiuni date de E. Landau. *Al. Ghica* dă o dezvoltare în serie de funcții raționale ortobonate de-a-lungul frontierei. *Călugăreanu* studiază legătura între proprietățile unor anumite funcțiuni și coeficienții dezvoltării ei în serie Taylor. *Gh. Țițeica* stabilește legătura între curburile a două curbe între care există o transformare conformă, demonstrând că locul centrelor de curbă ce corespund pe calea aceasta unei anumite curbe într'un punct, este o conică.

În topologia funcțiunilor analitice, *S. Stoilow* are o serie de lucrări, precum și o monografie de ansamblu publicată în colecția Borel.

În domeniul ecuațiilor diferențiale trebuiesc citate lucrările lui *G. Urânceanu* asupra ecuațiilor lui Pfaff, apărute în ultimul deceniu. În altă ordine de idei, *Urânceanu* arată că se pot geometriza ecuațiile cu derivate parțiale cu caracteristici distincte. S'au mai ocupat de aceeași chestiune *N. Theodorescu* și *Sc. Petrescu*. *Miron Nicolescu* se ocupă de problema lui Dirichlet pentru unghiurile comensurabile cu x , iar *N. Ciorănescu* generalizează problema clasică a lui Dirichlet. De funcțiunile poli-armonice se ocupă aproape simultan *Miron Nicolescu*, *M. Ghermănescu* și *N. Ciorănescu*. Sub imperiul ideilor lui *Pompei* o serie de matematicieni: *M. Ghermănescu*, *T. Popovici*, *R. Racliș* se ocupă de ecuații cu diferențe finite. În calculul probabilităților, *Gh. Mihoc* demonstrează că un lanț Markoff variabil se supune legilor limită ale lui Laplace. El determină legile pentru un lanț simplu stabilind ecuații cu diferențe finite, corespunzătoare.

În geometrie, *D. Barbilian* găsește criterii de recunoaștere a unei anumite forme binare bazat pe un principiu de transformare al lui Hesse și Klein. În geometria diferențială, urmărind ideile lui *Al. Myller*, *I. Popa* studiază geometria centro-afină iperbolică și parabolică, punând în evidență curbele T ale lui

Țițeica. *Al. Pantazi* se ocupă de proprietățile diferențiale proiective ale familiilor de suprafețe, bazându-se pe metoda reperului mobil a lui Cartan.

În Mecanica rațională. *U. Vălcovici* generalizează teoremele universale. *R. Woinarosky*, un elev al lui *U. Vălcovici*, studiază relațiile dintre anumite suprafețe riglate în mișcarea unui solid. În teoria fluidelor, *U. Vălcovici* stabilește o teoremă generală asupra forțelor ce se exercită din partea fluidului asupra solidului, fie că solidul e fix și fluidul are o mișcare de translație la infinit, fie că solidul e fixat la infinit iar solidul are mișcarea în sens invers. *Caius Iacob*, ocupându-se de mișcarea discontinuă a lichidelor, ajunge la anumite rezultate interesante privind condițiile la limită. În teoria relativității, *G. Urânceanu* încearcă o nouă teorie unitară a câmpurilor gravitaționale și electro-magnetice, presupunând existența unei varietăți neolomome cu patru dimensiuni total geodezică. În mecanica cerească, *C. Drâmbă* se ocupă de problema restrânsă a celor trei corpuri, iar *G. Popovici* caută a stabili o majoranță în legătură cu vârsta soarelui. În mecanica aplicată s'au publicat o serie de lucrări interesante de : *Ionescu*, *G. Filipescu*, *D. Germani*, *C. Theodorescu*, *Cr. Mateescu*, *M. Hanganu*, *A. Beleş*, *C. Borneanu*, *St. Nadașan*, *P. Andronescu* și alții. În hidrodinamica aplicată, *E. Carafoli* s'a ocupat de studiul profilelor de aviație.

Incheind capitolul asupra dezvoltării științelor matematice, trebuie să menționăm rolul fericit pe care l-au jucat societățile matematice în promovarea muncii științifice. În toate centrele universitare există de multă vreme societăți academice, care țin ședințe regulate de comunicări. În cadrul lor activează un tineret dornic de muncă, mulțumită căruia se poate vorbi de o atmosferă matematică în țara noastră.

FIZICA

În mecanica cuantică *I. Plăcințeanu* se ocupă de ecuația lui Schrödinger pentru un punct material de masă variabilă. *A. Proca* publică o serie de lucrări în legătură cu ecuația relativistă a lui Dirac, ajungând la rezultate care, publicate din 1936, se arată de o importanță covârșitoare în fizica modernă. Renun-

țând la ipoteza lui Dirac, că densitatea de sarcină electrică trebuie să aibă un semn constant, caută să construiască o ecuație relativistic invariantă care să nu mai aibă dificultăți nivelurilor de energie negativă. Ecuațiile lui *Proca* descriu cel mai bine electronii grei prevăzuți de Yukawa și găsiți experimental. Multe alte chestiuni din fizica corpușulelor elementare sunt reprezentate mai bine prin aceste ecuații. Numeroși cercetători teoreticieni lucrează actualmente după acest model.

În electricitate *St. Procopiu* se ocupă de potențiale electrocinetice, *N. Ușilescu-Karpen* lucrează în conductibilitatea electrolitelor și forța electromotrice a pilelor. În magnetism, *St. Procopiu* studiază magnetizarea substanțelor feromagnetice în câmpuri alternative și, în colaborare cu *Al. Florescu*, influența unui câmp alternativ asupra magnetismului remanent.

E. Bădărău în laboratorul Universității din Cernăuți și din București a întemeiat un început de școală românească în descărcările în gaze. În timpul din urmă el a studiat influența sarcinilor electrice depuse pe pereții tuburilor asupra potențialului disruptiv. Sub direcțiunea sa, *H. Mayer* (Cernăuți) publică o serie de lucrări studiind distribuția în direcția razelor moleculare. *T. Câmpan* studiază repartiția curentului electric la catodul unui tub de descărcare. *Grigorovici* în descărcările în vapori de mercur găsește foarte mici valori pentru randamentul extracției de electroni la ciocnirea ionilor pozitivi cu catodul. *T. U. Ionescu* și colaboratorii săi fac o serie de cercetări asupra gazelor ionizate, a propagării undelor electrice scurte cu aplicații la studiul ionosferei.

În optică, *G. Atanasiu* dă un studiu amănunțit de efecte fotovoltaiice. *Sălceanu*, în teza sa de doctorat, studiază birefrigența și polarizația rotatorie magnetică la unele substanțe organice topite. Laboratorul de optică din București posedă un spectrograf de mare dimensiune pentru U. V. construit de *A. Ionescu*, cu care s'au făcut o serie de studii de spectre moleculare. *Naherniac* cercetează banda de absorbție OH și modificările ei în funcție de diferiți factori chimici și fizici. *R. Țițeica* prezintă rezultatele sale relative la bandele de absorbție în infraroșu și trage concluziuni cu privire la configurațiile moleculare și la natura forțelor ce leagă atomii dintr-o moleculă.

Dârcă Gălățeanu studiază de asemenea absorbția în infraroșu diferite molecule organice. *D. Ștefănescu* dă un bogat material referitor la absorbția și fluorescența moleculelor organice cu duble legături conjugate și influența substituenților asupra spectrelor emise (școala creată în jurul laboratorului de Chimie fizică din Cluj a lui *Dan Rădulescu*).

În spectrul Raman, *Horia Hulubei* dă în special rezultatele asupra spectrului apei obținut cu montaje practice și puternice propuse de el. În domeniul razelor X semnalăm numeroase publicațiuni ale lui *Horia Hulubei*: studii în special de spectroscopie a razelor X făcute cu ajutorul metodelor de focalizare; o seamă de studii asupra emisiunilor de quadripoli de linii spectrale la elemente care încă nu putuseră fi studiate până acum; spectre de raze X ale gazelor rare (krypton, xenon); spectre de raze X la elemente grele și necunoscute ca: spectrul L complet al Radiumului, spectrul L al Poloniumului, etc.; studii de emisiuni proprii ale substanțelor radioactive; metode noi în studiul spectroscopic al razelor X și γ ; detectarea deformărilor rețelilor cristaline sub influența câmpurilor electrice; studiul efectului Compton multiplu, pus astfel pentru prima oară în evidență; experiențe dovedind prezența în natură a unui isotop stabil caracterizând elementul 87 (Ml); proba existenței în natură a elementului transuranian $g\ 3$ (Sg), bănuind o transformare încă necunoscută până acum în filiațiunea emanației de radium, care ar duce și la elementul încă necunoscut până acum 85. *Ioana Mănescu* prezintă un studiu de spectru de absorbție prin raze X obținute prin metodele de localizare. *Vencov* reia studiul hidrogenului cu ajutorul razelor electronice de diferite energii. Precizează că sub 18 volți prezența hidrogenului atomic e neglijabilă și că la energii mai mari molecula de hidrogen se disociază într'un atom neutru un ion pozitiv și un electron. *G. Manu* dă un studiu în amănunt asupra absorbției în materie a particulelor α și a relației între parcursul și energia acestor particule. De asemeni determină experimental energia medie de ionizare, caracteristică materialului absorbant, arătând că ea depinde aproape linear de numărul atomic. Tabelele sale de relație între parcurs și energie servesc astăzi curent în studiile moderne de reacțiuni

nucleare. Rezultatele experimentale sunt confirmate de teoria cuantică a lui Bethe. *Șerban Țițeica* dă un studiu teoretic care confirmă rezultatele experimentale ale lui *G. Manu* în ce privește energia medie de ionizare și completează teoria lui Bethe pentru absorbția razelor corpusculare calculând fluctuațiile parcurșului în jurul valorii medii. *Gabriel Bădărău* dă o serie de publicații teoretice relativ la pătrunderea particolelor α prin barierele de potențial din jurul nucleului precum și schița unui studiu relativ la propagarea unui grup de unde într'un câmp de forțe.

În meteorologie sunt de semnalat diferite publicațiuni semnate de *E. Oteteleșanu*, *C. Disescu*, *C. Ioan*, *M. Herovanu*.

În geofizică s'au făcut determinări de radioactivitate a apelor minerale de *C. Atanasiu* și *Al. Cișman* precum și determinări a elementelor magnetice pământeste în România de *St. Procopiu* și colaboratorii săi. Menționăm apoi cercetarea regiunilor petrolifere cu metode gravimetrice (*I. Gavăt*), magnetice (*Russo* și *Barbat*) și electrice (*M. Socolescu*). *Sabba Ștefănescu* tratează în o serie de publicațiuni latura teoretică în ce privește prospecțiunile prin metoda electrică.

C H I M I A

Cercetările de chimie fizică s'au dezvoltat în special în următoarele direcții: studiul spectrografic al cromoforilor organici (*Dan Rădulescu* cu diverși colaboratori); nitrarea electrolitică a hidrocarburilor aromatice. (*I. Atanasiu*); studiul solubilității a diverse substanțe în dizolvanți puri sau în amestecuri de dizolvanți (*R. Cernătescu*, *E. Angelescu*, *I. Nicolescu*); studii în legătură cu viteza de reacțiune (*Dan Rădulescu*, asupra descompunerii termice a cloropiridinii și *E. Angelescu* asupra oxidării iodometrice a rodanului); studii în legătură cu fizico-chimia suprafețelor, termodinamica suprafețelor (*N. Bărbulescu*); fenomene de adsorbție de cărbune și alți adsorbanti (*Dan Rădulescu*, *I. Voicu*, *E. Angelescu*, *Gr. Bălănescu*); proprietăți fizico-chimice ale sistemelor coloidale liofile (*E. Angelescu*, *S. Țencov* și *D. Teodorescu*, *E. Chirnoagă*); con-

siderațiuni teoretice asupra proprietăților fizico-chimice ale substanțelor organice (*P. Bogdan* și *N. Bărbulescu*).

În chimia anorganică, o deosebită atenție s'a dat în România studiului chimiei complexilor. În acest domeniu s'au făcut cercetări numeroase și foarte importante de *G. Spacu* care descoperă noi clase de combinațiuni complexe și de *R. Cernătescu* care prepară complexi cu diamine ciclice. Aceste studii, în afară de contribuțiunile însemnate ce le-au adus pentru cunoașterea constituției și configurației complexilor, au deschis căi noi în chimia analitică.

În domeniul chimiei organice s'au făcut cercetări numeroase asupra diferitelor clase de funcțiuni. Se separă hidrocarburi grele din petrol, determinându-se constituția unora (*C. Nenitescu*). Se prepară un radical liber cu carbon trivalent conținând radicalul ciclohexil (*I. Zugrăvescu*). Se studiază mecanismul reacției Friedel și Crafft și acțiunea catalitică a clorurei de aluminiu punându-se în evidență diferite reacțiuni speciale ca de exemplu îngustări și largiri de cicluri, hidrogenări în dauna hidrocarburilor parafinice, migrări de halogen, etc. (*C. Nenitescu* cu diverși colaboratori). S'a studiat acțiunea compușilor organomagnezieni asupra amidelor disubstituite la azot, asupra esterilor, asupra nitrililor, cetonelor, etc. (*N. Maxim* cu diverși colaboratori), și asupra cianacetofenonei, etc. (*A. Mavrodin*). *Dan Rădulescu* și colaboratorii săi aduc contribuțiuni importante în ceea ce privește activitatea optică și proprietățile chimice ale spiranilor. Se fac cercetări asupra acestor funcțiuni din diferite puncte de vedere de *Dan Rădulescu*, *Mircea Ionescu*, *C. Ū. Gheorghiu*, *C. Nenitescu*. Se studiază combinațiunile zaharurilor cu acidul boric din diferite puncte de vedere (*I. Voicu*). Se studiază viteza de hidroliză a amidonului în prezență electrolitilor și constituția combinațiunilor metalice ale zaharozei (*E. Angelescu*). Se studiază natura și condițiunile de formare a combinațiunilor dintre acizii alifatici și aminele aromatice (*E. Angelescu*). S'au studiat constituția și modificările fotochimice suferite de nitroderivații aromatici (*I. Tănăsescu*). În același domeniu, *Șt. Secăreanu* găsește o reacțiune interesantă. *C. Nenitescu* și *D. Isăcescu*, studiază acțiunea iodului asupra acinitroderivaților. *G. Vasiliu* prepară o serie de nitrili care con-

țin radicalul ciclohexil în scopul de a pune în evidență inerția introdusă de acest radical. *E. Angelescu* și colaboratorii săi studiază viteza de hidroliză a câtorva nitrili stabilind oarecare relațiuni între natura radicalului și viteza de saponificare

Cercetări întinse în legătură cu prepararea și constituția triazinelor fac *A. Ostrogovich* și colaboratorii săi. Combinațiuni cu nucleu furanic au fost studiate de *N. Maxim*. Derivații acridonei au fost sintetizați și studiați de *I. Tănăsescu*. Derivații tetrahidrochinazolinei au fost preparați de *C. U. Gheorghiu*. Derivații ftalimidei au studiat *M. Mihăilescu*, *L. Protopopescu*. Cercetări în legătură cu mecanismul de formare al indigoului a făcut *I. Tănăsescu*, *A. Mironescu* și *Nicolescu* au descris câțiva coloranți noi azoici. *M. Vanghelovici*, aduce contribuțiuni la cunoașterea unor steroli naturali și la formarea acestora în organismele vii.

S'au făcut cercetări în diferite domenii ale chimiei biologice. Menționăm numai o parte dintre cele cu caracter mai mult chimic :

Se studiază catalaza din sol (*I. Voicu*), acțiunea sintetizantă a emulsiunii (*I. Uțilescu*, *N. Ioanid*, *C. N. Ionescu*), compoziția chimică a bacteriilor și a cenușei lor (*A. Boivin*, *A. Dâmboviceanu* și colaboratori), influența borului asupra microbilor fixatori de azot din sol și asupra microdermei (*I. Voicu*). S'a studiat acțiunea reducătoare a drojdiei de bere în activitate fermentativă și acțiunea solubilizantă a fermentației lactice asupra elementelor minerale din cereale (*I. Voicu*). Studii aprofundate asupra modificărilor fizico-chimice în organismul animal în curs de imunizare s'au făcut la Institutul Cantacuzino (*Ionescu-Mihăești*, *Boivin*, *A. Dâmboviceanu*). S'au mai făcut studii asupra substanțelor cancerigene și asupra producerii cancerului artificial (*E. Crăciun*, *I. Zugrăvescu*). S'a studiat mecanismul de formare a acidului uric la păsări și mecanismul dezintoxicărei (*A. Crăișăleanu*).

Contribuțiunea românească în chimia analitică este foarte importantă. Nu putem menționa decât câteva direcții de cercetare, în care s'au obținut rezultate apreciabile :

Intrebuințarea complexilor organici în analiza calitativă și cantitativă (*G. Spacu*, *R. Cernătescu*, *R. Ripan*); metode anali-

tice bazate pe întrebuințarea oxichinoleinii (*Gr. Bălănescu*); metode pentru identificarea argintului bazate pe dezvoltare fizică (*A. Velculescu*); metode electrometrice (*G. Spacu, P. Spacu, I. Atanasiu, R. Cernătescu*); metode analitice aplicate la diverse produse naturale: petrol (*N. Dănilă*), cărbuni (*C. Otin, I. Blum*), produse vegetale (*N. T. Deleanu*), vin (*C. Șumuleanu-Ghimicescu, M. U. Ionescu, etc.*).

S'au studiat produsele naturale și fabricatele românești:

Ape minerale (*Șumuleanu, Costeanu, Spacu, Crasu*), petrol (*N. Dănilă, C. Nemițescu, C. Otin, C. Căndea, Cazimir, Cercez, Creangă, Mironescu și I. Nicolescu*); cărbuni (*N. Dănilă, I. Blum, E. Georgeacopol*); gaz metan (*C. Căndea, N. Dănilă*); tăbăcărie (*C. Otin și G. Alexa*); materiale de construcție (*A. Steopoe*); industrii agricole și alimentare (*A. Zaharia, I. Voicu, E. Angelescu, D. Moțoc, Șt. Caragea, M. Bal-dovin, P. Duțescu, etc.*).

GEOLOGIE ȘI PETROGRAFIE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cercetările geologice și petrografice din ultimii zece ani s'au desfășurat mai cu seamă în domeniul cartografiei, cu o pronunțată înclinare spre speculații tectonice.

În Carpații meridionali granitele gneisice ar reprezenta produsul de laminare al unor roce (*Streckeisen, Manolescu, Paliuc*) deși progresează ideea că ar fi datorite granitizării unui complex șistos epizonal (*Ghika*). Pegmatitele și venitele (*Gherasi*) ce impregnează pararocile biolitice ale cristalinului getic ar fi datorite ultra-metamorfismului și chiar gneisele oculare de injecție ar avea aceeași origină palingenetică. În privința vârstei părții superioare a șisturilor metamorfozate, s'au adus argumente ce permit a le compara cu devonianul (*Kräulner*).

Sienitele dela Ditrău formează un masiv ce cuprinde o mare varietate de tipuri comagmatice (*Streckeisen*). Rocile banatitice sunt produsul de diferențiere (*Codarcea*) al unei magme venite în cretacicul superior, care a produs puternice fenomene de contact și zăcămintele de minereuri. Același basîn magnetic se regăsește sub Munții Apuseni unde străbate sub forma

de extruziuni terțiare întovărășite de mineralizări filoniene (*Socolescu, Ghițulescu*). Filoanele aurifere au fost studiate de *Petrulian* și *Giușcă*. Andezitele din Călimani-Hârghita comportă de fapt atât bazalte (*Nichita*) cât și dacite (*Savul*). În districtul Baia Mare mineralizațiile filoanelor au fost cercetate, prin metoda calcografică, de *Petrulian*.

Studiile stratigrafice și cele de paleontologie descriptivă s'au făcut, de obicei, în comun. S'a stabilit prezența orodovicianului în fundamentul platformei moldobasarabene (*Uăscăușanu*). Triasicul mediu în regiunea Brașovului a făcut obiectul unui minuțios examen al faunelor (*Jekelius*). Liasicul a fost dovedit în complexul stratelor de Schela (*Manolescu*); prezența acestei serii în Carpații orientali a fost mult extinsă de *Preda*. În jurasicul superior s'a semnalat prezența și abundența calpioncelor.

Depozitele cretacice au făcut obiectul unei importante monografii datorite lui *Macovei-Anastasie*. S'a stabilit prezența barremianului fosilifer în Bucegi (*Protescu*), iar albianul a fost dovedit și în succesiunea depozitelor flyschului. În ceea ce privește senonianul, s'a arătat frecvența foraminiferelor rosalina în faciesul roșu. În flyschul Carpaților orientali s'a emis ideea că o parte din șisturile negre, considerate până acum barremiene, sunt senoniene (*Preda, Băncilă*).

Fauna ichthyologică a șisturilor menilitice a fost studiată în amănunt de *Paucă*. După *Murgeanu* aceste șisturi ar aparține încă eocenului. *Ghika* a generalizat prezența paleogenului și neogenului între Topolog și Vâlsan, la nord de culmea Coziei. Vârsta helvețiană a unor masive de sare este susținută de *Voitești*. Faunele sarmațiene au fost cercetate de *Simionescu-Barbu, Macarovici* și *Gillet*. Pentru pliocen sunt de semnalat importante contribuțiuni ale lui *Jekelius* și *Paucă*. Industria litică din cuaternar s'a făcut bine cunoscută din lucrările lui *Moroșan*.

Contribuțiuni noi la cunoașterea zăcămintelor de petrol au fost aduse de *Preda, Ștefănescu* și *Patriciu*. Referitor la originea hidrocarburilor s'au pronunțat *Mrazec, Macovei* și *Voitești*. Concepțiile lui *Macovei* sunt expuse într-o mare lucrare ce privește

zăcămintele mondiale de petrol. Zăcămintele de gaz metan din Transilvania au fost studiate mai ales de *Vancea* și *Ciupagea*.

Studiile s'au continuat în direcția morfogenetică și chimică. *Saidel* a făcut un minuțios studiu al pământurilor sărate din valea Călmățuiului. *Enculescu* a publicat harta generală a zonelor de vegetație. *Protopopescu-Pake* a ridicat harta solurilor din depresiunea Jijiei. *Popovăț* publică date analitice căutând să precizeze procesul de degradare al cernoziomului. *Cernescu* definește zona de sol ca aria geografică a unui anumit proces genetic. Pentru majoritatea geologilor tectonica a fost un obiect de predilecție. În Carpații orientali *Krăutner* și *Savul* au descoperit petece de șisturi mezozonale acoperind cristalin epizonal. În Carpații Meridionali pânza getică a lui *Mrazec* și *Murgoci* a fost confirmată printr'o serie de studii de amănunt. Vârsta supracutării a fost discutată și prezența unui flysch cu orsoline, sub flyschul stratelor de Sinaia, pare a îndreptăți pe *Codarcea* să propună o fază terminală de vârstă cretacică superioară. În Munții Apuseni, prezența a două faciesuri de mezozoic, unul în Pădurea Craiului și Bihor și altul în Munții Codrului, conduce pe *Paucă*, *Krăutner* și *Giușcă* la o interpretare în pânze-solzi. Klipele de calcar jurasic ce plutesc pe cretacicul din Munții Metalici reprezintă pentru *M. Ilie*, o pânză de dezlipire. Apariția triasicului și liasicului, sub două faciesuri, pe spinarea cristalinului Carpaților orientali, determină pe *Preda* să propună o structură în pânze ante-doggeriene sau ante-neocomiene.

Pânza conglomeratului de Bucegi a fost extinsă de *Preda* în masivele Zăganu și Ceahlău. *Jekelius* și *Oncescu* au prezentat contururile noi ale acestei pânze între Dâmbovița și Prahova. Pânza internă a făcut obiectul cercetărilor lui *Mugeanu* în Basinul Prahovei și ale lui *Filipescu* în Basinul Teleajenului. Pânza gresiei de Tarcău a fost cercetată concomitent, în munții Vrancei, de *Mateescu*, *Murgescu* și *Filipescu*. Spre Nord, în bazinele Troțușului, Tazlăului și Bistriței ea a fost urmărită de *Macovei*, *Preda*, *Bâncilă* și *Olteanu*. S'a stabilit că pânza marginală nu înaintează la sud de Valea Nărujei. Ea constituie o

unitate proprie numai în Carpații Moldovei, unde a fost cartată de amănunt de *Atanasiu, Ștefănescu, Băncilă și Olteanu*.

O privire sintetică asupra geologiei României, bogată în aspecte paleogeografice, a fost dată la iveală de *Voitești*.

ȘTIINȚELE BIOLOGICE

Laboratoriile universitare au fost singurele centre de cercetări biologice în România. Totuși trebuie să menționăm unele excepții foarte rare, a d-lor *A. Caradja* și *Gh. Fințescu*, care numai din pasiunea de iscoditori ai tainelor naturii au adus contribuțiuni serioase în domeniul zoologiei și a entomologiei.

Chestiunile de organizare și acelea didactice au continuat să preocupe în mare parte pe acei ce purtau răspunderea conducerii laboratoarelor în decada 1930—40 ca și mai înainte. Nu putem spune că s'au definit linii convergente spre crearea unor școli, totuși personalitatea unor profesori a influențat în această decadă activitatea în câmpul științelor biologice, întreținând în generația celor mai tineri o atmosferă creatoare.

Astfel, în domeniul botanicei, *Em. Teodorescu* a creat o atmosferă de cercetare în fiziologia vegetală, în care au activat elevi săi *Ionescu Stan* și *Paul Stănescu*; *Traian Săvulescu* este creatorul și organizatorul cercetărilor de fitopatologie în țara românească, cercetări indisolubil legate de problema sporirii calității și a cantității producțiunii agricole. În jurul lui se desfășoară de zece ani o activitate prodigioasă științifică și practică. Botanica sistematică, anatomia vegetală, geobotanica, paleobotanica sunt domenii brăzdate de cercetări din jurul lui *Alex. Borza*, *M. Gușuleac*, *C. Radian*, *C. Papp* și *Em. Popp*. Colaborarea lui *Bujoreanu*, *Aurelian Ulădescu*, *Tarnawski*, *Șerbănescu* și a d-relor *Moruzzi*, *Celan* și alții a asigurat recolta unui material foarte prețios pentru a întreține și a adânci mai mult făgașul tras mai înainte de *Grecescu*, *M. Brânză* și *I. Constantineanu*.

În zoologie s'a desfășurat o activitate de mare întindere, cuprinzând aproape toate ramurile ei. *I. Borcea* și-a închinat activitatea în perioada 1930—36, cu predilecție chestiunilor de

ihnologie marină, în cercetarea cărora și în continuare remarcăm munca foarte asiduă a lui *C. Motaș* și a elevilor săi, *Cărăușu* și *Băcescu*. Biologia unor specii de marini și migrațiunea lor sunt chestiuni strâns legate de problemele economice ale Mării Negre și în acest domeniu *Z. Popovici* desfășoară o activitate foarte rodnică.

Acest domeniu, a cărui atmosferă a fost creată și întreținută de *Gr. Antipa*, a atras mulți cercetători (*Angelescu* și *Th. Bușniță*, *Grimalsky*) cu o contribuțiune științifică și practică foarte susținută.

În zoologie pură, atmosfera creată de *Borcea* și *Motaș* la Iași, după cum și de *Popovici-Bâznoșeanu* la București, păstrează o linie de continuă perseverență prin colaborarea lui *R. Codreanu*, *Șușter*, *Constantinescu*, *M. Ionescu*, *Bogoescu*, *Knechtel*, *Manolescu* și alții.

Studiul migălos al structurii celulare a grupat în jurul lui *D. Uoinov* mulți tineri specialiști recunoscuți la rândul lor, a căror activitate omogenă impune literaturii științifice; *Victoria Juga*, *Th. Dornescu*, *I. Steopoe*, *Florica Mezincescu* sunt nume cunoscute în rândul citologilor. *E. Racoviță* a întemeiat o ramură nouă în zoologie, biologia grotelor sau speologia. Cercetările conduse de el interesează în cel mai înalt grad problemele de biologie generală. Problemele de parazitologie au fost cercetate de *I. Ciurea*.

Științele biologice experimentale cu variatele lor probleme, atât în domeniul practic, cât și în cel științific, au mobilizat un număr foarte bogat de lucrători a căror operă se integrează în ritmul activității țărilor occidentale. Institutul de Seruri și Vaccinuri, închinat mai mult problemelor cu caracter medical, reprezintă școala creată de *I. Cantacuzino*, care a prins rădăcini adânci.

O ramură a cărei importanță majoră recunoscută de mult în alte țări și care s'a impus din ce în ce mai mult și la noi este Fiziologia. Munca stăruitoare de afirmare a lui *I. Atanasiu*, începută acum 40 de ani, a fost susținută cu rezultate foarte prețioase de generațiile de mai târziu. *Danielopolu* cu școala

sa dezvoltă o nouă concepție asupra funcționării normale și patologice a sistemului nervos în viața vegetativă. *G. Marinescu*, fondatorul neurologiei române, cu activitatea sa prodigioasă, a transfuzat interese vii tuturor elevilor și colaboratorilor săi, printre care *Parhon* și *Ionescu-Sisești* au dus mai departe cercetările în endocrinologie și neurologie.

În jurul lui *I. Nițescu* se cristalizează cea mai interesantă mișcare în problemele de fiziologie. El s'a consacrat cu predilecție cercetărilor de endocrinologie cu colaboratorii săi, *Benetato* și *Șt. Secăreanu*, după cum și *Georgescu*, *Gonțea*, etc.

La domeniul problemelor de endocrinologie se atașează și o parte din activitatea lui *Gh. Popovici* și *Grădinescu*. Fiziologia hormonului hipofizar este prilejul unor contribuțiuni foarte documentate a *Martei Trancu-Rainer*.

Chestiunea recentă a vitaminelor a concentrat activitatea multor cercetători. *I. Nițescu* și *Gh. Popovici* sunt printre premergătorii acestui gen de cercetări la noi.

N. Gavrilescu, urmărind respirația tesuturilor, aduce contribuțiuni originale în interpretarea mecanismului vitaminozei B_1 . Același cercetător pune în valoare vitamina D (antirachitică) din untura de pește din ficatul de rechin din Marea Neagră, aducând și alte contribuțiuni la studiul mediatorilor chimici, a tetaniei guandinice și a mecanismului anesteziei.

Gh. Nichita este singurul în țară care a abordat problema complicată a termogenezei, obținând rezultate cu totul originale. *I. Marcu*, elevul lui *Danielopolu*, fiind și un excelent tehnician, a amănunțit numeroase probleme din domeniul fiziologiei cardiace, precum și din domeniul chestiunilor de farmacologie.

Darea de seamă ce precede asupra activității științifice române dela Restaurație până azi nu poate fi completă. Spațiul rezervat articolului precum și caracterul „Revistei“ nu ne-au îngăduit o dezvoltare mai amplă. Am lăsat la o parte, în special, științele cu caracter aplicat, unde contribuția românească nu este cătuși de puțin de neglijat.

Chiar din cele expuse mai sus, se vede că mișcarea științifică în țară a continuat într'un ritm dătător de nădejdi. Cu toate

că instituțiile de muncă științifică au avut de luptat cu lipsuri de tot felul, mai ales cu lipsa fondurilor materiale pentru înzestrarea lor, ele au izbutit să-și mențină nivelul, recrutând cercetători serioși și aplicați din tineretul nostru studios.

În această direcție, cuvântul regal de încurajare a avut o influență covârșitoare asupra celor ce se dedică muncii de laborator. Regele Carol II, prețuind cum se cuvine importanța cercetătorilor științifice, atât în ceea ce privește deschiderea de orizonturi noi economice, cât mai cu seamă datoria noastră de națiune civilizată de a colabora la edificiul universal al științei, a înființat un Institut special la Cluj, cu filiale în diverse centre din țară, oriunde s'ar prezenta împrejurări favorabile de muncă. *Institutul de cercetări științifice „Regele Carol II“* — acesta este numele său — va avea un număr de secțiuni în raport cu numărul specialităților științifice, încercând a dirija cercetarea, pe cât cu putință, în spre cunoașterea bogățiilor naturale ale țării. Deocamdată Institutul va avea :

1. Secțiunea Fizicii (la Cluj) ;
2. Secțiunea Chimiei (la Cluj) ;
3. Secțiunea Aerodinamicii (la Tigănești, Ilfov).

Aceste trei secțiuni vor avea laboratoare ale căror clădiri sunt puse în lucru din vara anului 1938. În special, pentru laboratorul de aerodinamică s'a proiectat un tunel cu vână liberă eliptică ($6 \times 7 \text{ m}^2$), cu întoarcere dublă, putând lucra și cu o duză mică. În vederea construirii tunelului celui mare, s'a realizat o machetă în raportul linear 1/16 adică având o vână fluidă eliptică de $375 \times 437,5 \text{ mm}^2$ secțiune cu care se fac experiențe. Rezultatele acestor încercări vor putea fi folosite, după legile similitudinii, pentru a evita tatonări și cheltueli inutile în construirea tunelului definitiv (de $6 \times 7 \text{ m}_2$). Fenomenele stabilite cu ajutorul machetei vor fi publicate în Periodicul Institutului, al cărui prim număr va apărea în curând.

Cercetarea științifică în cadrul Institutului se va face sub supravegherea a câte unui director de fiecare secțiune ajutat de un număr potrivit de asistenți. Orice cercetător din țară, care din lipsă de mijloace nu și-a putut realiza ideea științifică, are

putința să lucreze în laboratoarele institutului. Nu se cer condițiuni de titluri academice, ci de capacitate de muncă științifică.

Institutul de cercetări științifice „Regele Carol II” își asociază o adunare de savanți, având ca membri oameni de știință de seamă din țară și ca discipoli tot tineretul doritor de muncă științifică.

Acest instrument de promovare a științei, odată pus în funcțiune, va însemna încă o pârghie puternică de ridicare a nivelului cultural și de cunoaștere pozitivă a țării ¹⁾.

VICTOR VÂLCOVICI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ În acest articol au fost folosite expuneri de specialitate ale domnilor : *N. Ciorănescu, H. Hulubei, S. Țițeica, E. Angelescu, G. Murgeanu, St. Ghica-Budești și N. Gavrilescu.*

UN REGE AL CĂRȚII

Dela 1830, de când au început să se întoarcă în țară oamenii ei cei mai isteți, trimeși la carte și la gânduri de timpuri noi prin străinătăți, și să se deschidă cele dintâi școli cu temei, neamul nostru n'a mai cunoscut o însuflețire la fel decât tocmai peste o sută de ani de atunci.

El își dădea seama, la acea răspântie de istorie, de a doua zi după pacea de la Adrianopol, că intră în altă viață și alergia în întâmpinarea ei tânăr și încrezător. În mijlocul frământărilor de tot felul înțelegea să se lase pe mâna oamenilor de condei și de gândire. Își căuta sufletul și nimeni ca el nu se pricepea să-l cheme mai curat din trecut și să aprindă deasupra lui mai multe stele. Alături de Gheorghe Lazăr, Heliade Rădulescu și Asachi, care deschid porțile marelui secol, se arată Grigore Alexandrescu, Alecsandri și Costache Negruzzi, ca niște iscusiți meșteri ai limbii, și pun stăpânire pe toate mințile și uneori și pe cârma treburilor obștii, Bălcescu și Kogălniceanu. Istoria cărții românești noi începe la 1830. Iată pe cei mai puternici făuritori ai ei! Ceea ce vine mai de departe, manuscris, tipăritură, clădire și odoare, se schiamă vechi și trece, prin învoiala tuturor și uneori chiar prin lege, în grija vreunei secții arhivare dela Academia Română sau a Comisiei Monumentelor Istorice.

La 1930, când Regele Carol al II-lea se așeza în scaunul domnesc al părinților, El descoperea drumul de odinioară, după ce în răstimp acesta își îndeplinisese toate făgăduelile, până și aceea care părea dintr'o altă lume, unirea într'un singur mănunchi a Românilor risipiți sub numeroase și puternice stăpâ-

niri străine. Era vorba să se păstreze acum ceea ce se dobândise, și atâtea silințe de organizare nu ținteau decât într'acolo. Ceva se uita în graba și în primejdia clipei. Imprejurările schimbate aveau nevoie de un nou suflăt, iar el nu trebuia născocit, ci scos din zăcămintele de totdeauna ale țării și pus înaintea tuturor ochilor, ca o chemare. Unul din întâiele drumuri în țară, pe care le-a făcut Regele, a fost la Universitatea populară dela Vălenii-de-Munte. Pe o placă de marmură, din sala de cursuri, se amintește întârzierea în acele bănci umile, alături de studenți, de oameni de catedră, de preoți și de ascultători de pe întreg pământul românesc, din anii când numai se visa și se pregătea unirea cea mare, a moștenitorului de tron de atunci. Atâția am tresărit, auzind de această întoarcere, care-l văzuserăm în încăperea lungă și albă cu ferestrele deschise, parcă anume ca să năvălească pe ele cântecele nebune ale păsărilor verii. Ne dădeam seama că se oprișe acolo anume ca să lege trecutul cu tot ceea ce se gândea să-i urmeze. Cu acel prilej a găsi cuvintele fericite, care aveau să ajungă o lozincă de domnie : „Vreau să fiu un Constantin Brâncoveanu al culturii românești !“.

Toată vremea noastră se aduna împrejurul Lui. Era un glas pe care îl cunoștea și îl aștepta. În umbră se pregătea încet, ciocănindu-se fiecare vorbă cu milă, ca și cum ar fi fost învelitoarea de argint pentru o icoană, noua tălmăcire a Sfintei Scripturi. Isprava, cu cele mai adânci urmări, a lui Șerban Cantacuzino și a nepotului Constantin Brâncoveanu, părtaș la ea, Biblia din 1688, se îmbrăca într'o nouă haină. Nu era numai o voie a întâmplării. Era cuvântul care se făcea faptă.

L-am întâlnit apoi pe Rege, în aceeași toamnă, în Caransebeșul cu muntele Țarcu peste ulițele lui de demult, sub o sclipitoare cunună de zăpadă. Se strânseseră în orașul episcopesc de pe Timiș tot Banatul și tot Ardealul. Era întâia adunare generală a Astei sub conducerea Inaltului ei Președinte de Onoare. Alergaseră toți, oameni de pe graniță și Pădureni de la Porțile de fier ale lui Corvin, lemnari din Maramureș și cirezari din pustă, Moți cu ochii albaștri și Săceleni în cojoace albe, ca să-și vadă Stăpânul și să-I audă solia. Plecau cu ea acasă ca un steag desfășurat. Pe margini stăteau fete voinice, răzemate în tulnice. Regele a vorbit atunci de rostul societăților

culturale, care trebuie să fie de înviorare și de înnoire, alături de ceea ce ostenește să facă Statul, cu mijloace și organe proprii, a vorbit cu o căldură și cu o lărgime de zare zguduitoare. Se simțea sub acele cuvinte gândul în pregătire al Fundațiilor Culturale Regale. În cuvintele pentru sat, acestei adunări de țărani, era planul de lucru al Fundației Culturale Principele Carol, ridicată lângă Societatea de la 1861 a lui Șaguna, plină de iubire pentru marea sarcină. În îndemnul pentru carte, biroului de cărturari și secțiilor științifice cu profesori universitari dela Cluj, se deosebea dorința unei Fundații de editură generală. Vorbitorul regesc nu rostea numai păreri pentru alții, ci desfășura un program îndelung chibzuit și pe care înțelegea să-l aducă la îndeplinire punct cu punct. El era arhitectul de încredere al țării celei noi. Ascultătorii îl urmăreau cu ochii mari.

Tot pe atunci, Regele se aflase de față la deschiderea cursurilor Universității Daciei Superioare din Capitala Transilvaniei, care cu zece ani înainte fusese inaugurată de Regele Ferdinand, și-i primea, ca amintire, numele. La dreapta Lui, pe estradă, sedea Regina Maria, într-o rochie galbenă, care era ca trecerea vremii și ca apoteoza. De-a-stânga, în sală, se înșirau marii învățați străini sau prieteni ai Românilor, chemați ca să-și primească, într-o asemenea prezență încoronată, diplomele de doctori de onoare, de Martonne, în mantia de mătase ca șofranul a Sorbonei, Abatele Zavoral, în rasa lui albă ca un strai îngeresc, Bartoli, trimisul Italiei. Eu vedeam pe ceilalți, pe oamenii de la 1920 și sala din acel an, unde mă nimerisem deopotrivă. Regele Ferdinand citise, întâi cu ochelari, documentul pregătit de-acasă, cu întorsături arhaice, și scos parcă din cronici și întors în ele. Luat apoi de val rostise, parcă mai frumos și în tot cazul mai înduioșător, cuvinte atunci găsite, către comilitoni. Tineretea îi apăruse înainte cu amintiri proprii de pe Neckar, și salutase cealaltă tinerete, zburdalnică și încrezătoare. Înființase atunci Institutul de Istorie Națională, cu privire spre trecut și spre îndreptățirile de arhivă ale stăpânirii noastre din Transilvania. Fiul său astăzi, privit ca un ctitor academic de trimișii atâtor universități, de la noi și de peste granițe, cerea ca un tânăr tinerilor să-l urmeze, și înființa pentru ei un Institut de Cercetări Experimentale, care să ajungă să subjuge puterile

firii și să le întrebuințeze pentru apărarea țării, îndreptat însă spre viitor și spre creațiile lui.

Altă carte însemnată se punea în acele zile la cale, cât o cronică a lui Șincai sau cât un *Magnum Etymologicum*. Zece ani de muncă dâră au trebuit până să iasă întâiul volum. Aplecați peste foile lui, oameni de știință descopăr în materialul de cuvinte pe care îl aduce, nu numai întâmplări minunate, nici bănuite mai înainte, din viața limbii românești, dar și o nouă temelie istoriei neamului nostru. Este o lucrare care își pune pecetea ei pe o întreagă vreme. Mă gândesc la *Atlasul linguistic al României*, cu hărțile lui aproape tainice, de fiecare cuvânt câte una, pornind de la un hotar și schimbându-se până poposește la ceălalt, după legi încă nedezlegate. *Dicționarul limbii române*, început de Regele Carol I, ca o datorie și o mândrie a vieții lui, își umple încet, încet, ca un fagure nesfârșit de miere, chilioară după chilioară. *Infloririle de primăvară eroică ale României noi*, oricât și-a dat o mai bună întocmire stupul filologilor din *Muzeul Limbii Române*, nu i-au fost de prea mare ajutor. *Dicționarul* trebuie să-l mai așteptăm. Până atunci, iată însă *Atlasul limbii*, care, în unele privințe, este mai de folos decât el! *Dicționarul* se face mai mult cu limba scrisă și e din toate timpurile. *Atlasul* e al limbii vorbite și de astăzi, viu și schimbător ca și această limbă, încărcată de puteri de prefacere. El poate să aștepte mai puțin. *Atlasul linguistic al României* este o lucrare a domniei Regelui Carol al II-lea. Regele a vrut să-i fie patron și a făcut-o cu putință.

Ceeace a vădit însă mai limpede și pentru toți iubirea și încrederea Regelui față de scris și de mănuiitorii lui, cu neașteptate urmări pentru unii și pentru alții, a fost înființarea acelei sărbători anuale, care a primit numele de Ziua Cărții. În jurul ei an de an, de la 1933 încoace, când a luat naștere oficial, s'a adunat o adevărată politică a tiparului românesc. Întâile noastre expoziții și târguri ale cărții, în legătură cu această zi s'au făcut. Întâiul gând că scriitorii au drept la o recunoaștere și răsplată materială, care să le înlesnească zămislirea viitoare de artă, atunci și-a făcut loc. În amintirea tuturor se aud încă vorbele îndrăznețe din cuvântul pe care îl rostea atunci ca Președinte al Societății Scriitorilor Români, generalul aghiotant, bibliote-

car al Palatului și scriitor, N. M. Condiescu. Toată suferința mănuiitorilor de condei, uitați îndărătul cărții lor, răsuna prin glasul lui. Regele s'a grăbit să dea din caseta particulară sume mari pentru o casă a scriitorilor și să fie gazda lor de vară în clădirile regale dela Bușteni. Primăria Bucureștilor a dăruit un mare teren pentru Căminul Societății și a început să împartă un număr de locuințe în fiecare an scriitorilor membri aleși de ea. Mergându-se mai departe pe aceeași linie s'a ajuns la Casa de pensii a scriitorilor, care părea altădată într'adevăr numai un vis frumos. Întâiul cuvânt despre noua Fundație Culturală a cărții și programul ei, aici a fost spus, de Inuși Augustul Cîtor: „Pentru Mine ziua de astăzi are și un alt rost, căci ea înseamnă începutul activității nou organizate a Fundațiilor Regale și în special începutul de viață a Fundației Regele Carol II. Pe această Fundație se vor putea bizui și în ea vor găsi oricând sprijinul cel mai neprecupețit toți făuritorii culturii românești. Să știe toți că prin organul acestei Fundații sunt chiar Eu care veghez“.

Gândul unei zile a cărții se găsea în programul de lucru, cel dela început, al Fundației Culturale Principele Carol. El a fost încercat pentru întâia oară în 1930, în întocmirea unei săptămâni a poeziei, de către oameni ai Fundației, adăpostiți atunci în alte rosturi și ca un fel de serbare de primire a Regelui Cărții, care se pregătea să vie. La București săptămâna a fost deschisă măreț cu Expoziția Poeziei făcută de Academia Română. Dealungul pereților sălii din Calea Victoriei, se înșira ca într'o frescă, de la a doua jumătate a secolului al XVII-lea până astăzi și de la Dosoftei Mitropolitul, „Acolo șezum și plânsem“, până la Ion Barbu, „La râpa Uvedenrode Ce multe gasteropode!“ toată poezia românească! Librăriile și-au făcut și ele datoria. La locul de cinste trebuie pusă „Cartea Românească“ din București, cu cele două vitrine mari ale ei, una cu volume, manuscrise și chipuri de poeți editați, iar alta cu alegoria templului lui Apollo, cu ramuri de flori roșioare în vase și, în afară de ele, cu interiorul de adevărată cetate a poeziei făcută din cărți de versuri și din arcuri de triumf, de brad. Au urmat spectacolele de tot felul, teatre, săli de conferințe, cinematografe, radio. Întâia șezătoare în București a fost la Studio,

cu conferința lui Tudor Vianu, care a vorbit despre poezie ca un estetician și ca un poet, și cu lecturile sau recitățile lui Horia Furtună, Arghezi, Pillat, Minulescu, Stamatiad și ale Doamnei Filotti, Bulfinski și Tony Bulandra, din Alecsandri, Coșbuc, Vlahuță, Haralamb Lecca. Celelalte s'au urmat la Fundația Carol, cu Ion Marin Sadoveanu conferențiar, despre procesul de creație al poeziei lirice la sine însuși și ca extract pur în Paul Valéry, și cu lecturi de Kernbach-Popa, Gina Sandry, Critico, din Coșbuc, Anghel, Eminescu, Cerna; s'au mutat pe scena Teatrului Național în Duminică de închidere și au răsunat la Teatrul Marioara Ventura, cu directoare și toți colaboratorii mobilizați în numele poeziei, căreia, din înțrări, urma să i se facă un premiu anual.

Când în 1933, fiind Ministru al Instrucției și Cultelor, domnul Gusti supunea Suveranului propunerea și programul întăiei Zile a Cărții, în toată țara și ca o inițiativă de Stat patronată de Rege, Majestatea Sa primea un gând, care nu-l era străin. Țara l-a întâmpinat cu o mare însuflețire. Ea putea, în schimb și ca răsplată, să audă acele cuvinte, care au rămas până astăzi o lozincă plină de putere și de fior, nu numai pentru serbare în sine, dar pentru orice îndeletnicire legată de carte. Le-a rostit atunci Regele Carol II, mișcat poate atât de prezența încărcată de așteptare a scriitorilor și cărturarilor, care îl înconjuraseră ca pe un stâlp de călăuză și de sprijin, dar și de amintirea bucuriilor atâtor citiri. Nimeni n'a spus la noi lucruri în același timp duioase și grele de înțeles, chiar după lungă meditație la masa de scris, cum le-a spus vorbind fără altă pregătire, din prisosul sufletului. Înaltul ocrotitor al întăiei Zile a Cărții: „Cartea este acel negrăit motor de viață, acel îndemnător înspre fapte, care, din mica copilărie până la adânci bătrânețe, este un tovarăș nespus al omului. Dela copilul mic, care răsfoiește, adesea rupându-le, foile, în care nu-l atrag decât pozele, la tânărul adolescent, care se îmbată de ritmul poeziei, până la omul matur, care citește ca să-și întărească sufletul, este întreaga desfășurare a vieții“. Din anul al doilea și până astăzi grija Zilei Cărții, care s'a făcut apoi Săptămâna și la urmă Luna Cărții, a rămas în seama Fundațiilor Culturale Regale. Era așezământul chemat și care a dus-o la cea mai mare strălucire.

Se găsea în felul acesta și mai aproape de Rege, care o privea cu iubire și o împodobeă în fiecare an cu alte daruri. Nu mai trăia singură, ci era un pas pe un drum, pe drumul brâncovenesc făgăduit la început. Era făptura Lui.

Cartea, cea de gândire nouă și de mare literatură, iese mai adesea când vrea ea, printr'o potriveală de noroc din viața unei vremi și a unui popor, și poate fi ajutată mai mult după ce s'a născut decât înainte. Datoria unei societăți este să-i pregătească împrejurări cât mai prielnice. Punerea ei la un loc de cinste și scoaterea din umbră și de atâtea ori din suferință a scriitorilor, sunt două mijloace de căpetenie. Regele le-a mânuit pe amândouă, cu agerimea de minte și cu iubirea adevărată, care curând au început să-și poarte roadele.

O urmare mai puțin așteptată și cunoscută a fost însă creșterea după 1930 a bibliotecilor noastre de tot felul. Biblioteca este uneori ca bibliofilia : caută cartea în sine, ca zămislire grafică și în afară de cuprinsul propriu zis. Cititorul trebuie să fie atunci puțin cum este credinciosul lui Pascal, nedestul de luminat de adevărurile bisericești și care, în așteptarea coborîrii asupra lui a acelei lumini și ca s'o ajute, face tot ce fac ceilalți, drum la icoane, închinăciuni, împărtășanie, pocăință. Sporind luarea aminte față de carte, într'o măsură și într'o strălucire care au răscolit pe toată lumea, a sporit și luarea aminte față de așezământul unde ea se păstrează și se arată mai sărbătorește. Dacă cititorii s'au înmulțit în chip firesc, fără salturi, după o scară lămurită de statisticieni, bibliotecile și preocuparea bibliotecară din acelaș răstimp i-au întrecut cu mult. Cartea a mers singură și n'a mai așteptat pe cititori. Au să urmeze și ei. Li se pregătesc deocamdată încăperile, cât mai înzestrate și mai prietenose. Sunt acele împrejurări prielnice, de care, ca să se dezvolte, au nevoie atât cartea individuală, creația de gândire sau de artă, cât și cartea colectivă, biblioteca.

Pentru întâia oară în România și numai decât după 1930, problema bibliotecii a ajuns preocuparea unei asociații de oameni de știință. Institutul Social Român, ocrotit cu deosebire de Rege, care l-a fost președinte de onoare, a înființat o Secție bibliografică, alcătuită din cei mai de seamă bibliografi ai țării și prezidată de Ion Bianu. Contribuțiile ei despre Depozitul

legal trec peste zarea mai restrânsă a subiectului în sine și luminează tot câmpul bibliotecar român. Publicate într'un buletin propriu, ele înseamnă intrarea noastră într'un nou domeniu de cercetare și-și păstrează și astăzi întreaga valabilitate.

Cam în același timp, fiind Ministru al Instrucției și Cultelor domnul Iorga, și luându-se ca punct de plecare un proiect cerut domnului Ștefan Meteș, Subsecretar de Stat la acelaș Departament, s'a votat întâia lege românească a bibliotecilor pentru toți. Ele se chemau în lege Biblioteci comunale și statorniceau două adevăruri, din a căror nesocotire a ieșit lipsa de vlagă a tuturor încordărilor făcute, mai ales de un sfert de secol la acea dată, pentru înființarea și înmulțirea mijloacelor publice de citit între Români : că biblioteca pentru toți este o îndatorire a comunei și că existența ei trebuie asigurată printr'un buget propriu și printr'un conducător cu pregătire și o treaptă anume în ierarhia funcționarească. Prevederile prea concentrate ale celor câteva articole de lege, trebuiau dezvoltate, în acest înțeles, într'un regulament.

În anul următor, 1933 și fiind Ministru de rândul acesta domnul D. Gusti, s'a organizat de Direcția Educației Poporului din Casa Școalelor întâia Școală de bibliotecari din România pentru bibliotecile populare. Ea a avut un neașteptat număr de ascultători, mai cu seamă membri ai corpului didactic, și a trezit un răsunet care s'a păstrat. Pe urmele ei s'au înființat mai târziu cursuri de bibliotecari de cămine culturale, de către Fundația Culturală Principele Carol, pe lângă toate Școlile ei țărănești, sau de conducători de asemenea cămine. Gândul a pătruns și la alte așezăminte. Astăzi părerea că o bibliotecă nu poate trăi fără un bibliotecar pregătit, în întregime în aceeași măsură în care nu poate trăi fără zestrea ei de cărți, și-a croit pretutindeni drum. S'au tipărit cărți de călăuzire pentru toată această lume, Biblioteca satului, în colecția Fundației Culturale Principele Carol, „Cartea Satului“ și Manualul bibliotecarului, în editura Casei Școalelor, adică de către cele două așezăminte care urmăresc mai stăruitor răspândirea și mai buna întocmire a bibliotecilor populare. Spre ele s'au îndreptat, în cea mai mare parte la sate, cele 250.000 de volume desfăcute din „Cartea Satului“

și cele 250.000 împărțite de Casa Școalelor, în cei din urmă zece ani.

Cele patru mari biblioteci ale țării, a Academiei Române, a Universității din Cluj, a Universității din Iași și a Universității din Cernăuți, care împreună numără peste un milion și jumătate de volume și manuscrise și înfățișează cea mai de preț colecție de cărți din această parte a Europei, s'au bucurat de o înzestrare și de o cercetare nouă. Pentru întâia oară România a început să clădească un local de mare bibliotecă după cerințele bibliotecare ale timpului.

El se închiagă bucată cu bucată, după putințe, anul acesta un depozit, anul viitor o sală de lectură și înaintează încet către ceea ce trebuie să fie odată. Academia Română și Bucureștii pot să fie mândri de această podoabă arhitectonică, în care va bate viața cea fără moarte a neamului românesc și vor veni să soarbă apă vie cei mai de seamă cercetători și iubitori de frumos ai lui. Strașina de olane roșii de pe marginea zidurilor e ca un chenar de început de pagină al acestui manuscris de piatră, sub care se adăpostesc celelalte, de pergament și de istorie grea răsăriteană, ducând prin veacuri marile mărturii.

Cartea sub toate înfățișările ei a ieșit la noi dintre uneltele obișnuite de cultură și a fost ridicată la rosturile aparte de purtătoare de ideal. Trebuia un Rege pentru asemenea tăiere de răscruce. Dar cartea e recunoscătoare, cum sunt recunoscători și toți cei care se adună ca să-i citească foile, unde a început de pe acum să se scrie, cu litere de cronică, povestea unei fapte de lumină.

EMANOIL BUCUȚA

SĂPĂTURILE ARCHEOLOGICE DIN ULTIMII ZECE ANI

În epoca de consolidare și de primenire pe care a trăit-o țara noastră în ultimii zece ani, arheologia românească a mers în pas cu întreaga viață culturală a țării, aducând contribuția sa importantă la lămurirea începuturilor culturii pe pământul României și la cunoașterea primelor faze de dezvoltare ale neamului nostru.

Arheologia românească a trăit, dela războiul de întregire încoace, o vreme de neasemuită strălucire, mulțumită activității lui Vasile Pârvan, personalitatea creatoare și animatoare care a dat cercetărilor arheologice un avânt necunoscut până atunci deschizând noi drumuri și dând noi posibilități de înțelegere a trecutului îndepărtat al țării noastre. Moartea sa prematură, care s'a întâmplat la 1927, a privat știința noastră de cel mai vrednic al său reprezentant. Însă colaboratorii și elevii săi au știut să continue opera începută, lărgind cadrul cercetărilor și patrimoniul nostru arheologic, care ne ajută să înțelegem astăzi anumite probleme mai clar decât se putea face acum mai bine de zece ani.

Cercetările au îmbrățișat aproape întreg cuprinsul țării și au avut în vedere atât timpurile preistorice cât și epoca greco-romană. Vechi șantiere de lucru, cum sunt între altele cele dela Sărata-Monteoru, Sarmizegethusa, Histria, Callatis, Capidava, Adamclissi, au continuat să fie explorate, iar altele noi, nenumărate, au atras atenția arheologilor. De pretutindeni s'au scos la lumină serii bogate de monumente noi care au îmbogățit mu-

zele noastre și au pus la dispoziția savanților documente importante pentru reconstruirea trecutului neamului nostru.

*

În special școala noastră preistorică, având în frunte pe distinsul meu coleg, d-l profesor I. Andrieșescu, și numărând o seamă de colegi mai tineri, savanți de mare merit, a dobândit științei românești în ultima vreme o frumoasă reputație prin importante rezultate ale cercetărilor sale. Așa, de exemplu, în părțile de Nord-Est ale țării, săpăturile dela Zamostea (Bucovina) ale d-lui C. Ambrojevici și cele efectuate în numeroase stațiuni din Basarabia de către d-l N. Moroșan au permis acestuia din urmă să publice o sinteză a epocii paleolitice din această regiune. Tot d-lui C. Ambrojevici se datorează cercetarea a douăzeci și șase stațiuni din aceleași părți ale țării, printre care se disting cele dela Dărăbani și dela Lipcani; majoritatea lor au dat la lumină exemplare ale ceramicii pictate de tip Cucuteni, cultură care se întinde cam între 2200 și 1600 în. de Cr., și i-au oferit posibilitatea să scrie un studiu asupra epocii neolitice din Basarabia. În județul Neamț, sânguina și priceperea părintelui C. Matasă, ajutate de competența d-lui R. Vulpe, profesor la Universitatea din Iași, și Vl. Dumitrescu, au explorat o întreagă serie de stațiuni, printre care se disting cele dela Izvoare și Calu (R. Vulpe) și dela Traian (Vl. Dumitrescu). S'au scos la lumină un număr impresionant de splendide vase de tip Cucuteni, care alcătuiesc astăzi, în Piatra, cel mai bogat și mai frumos muzeu de asemenea natură din țară. Importantele descoperiri dela Izvoare au permis d-lui R. Vulpe să constate prezența unei culturi necunoscute până acum, anterioară celei de tip Cucuteni și care este una din cele mai vechi culturi neolitice din Estul Europei. La Poiana (jud. Tecuci), d-l R. Vulpe și-a continuat cercetările dela așezarea daco-getică de aici, care a păstrat urme grecești și romane ca stațiune de seamă pe drumul care lega Dobrogea cu Transilvania pe valea Siretului și a Trotușului.

În părțile sudice ale țării săpăturile preistorice au fost încă mai numeroase. La Cunești (jud. Ialomița), d-l Dorin Popescu

a dat la lumină vase, dintre care unul antropomorf, și statuete de tip Gumelnița, cultură care merge cam paralel în timp cu cea dela Cucuteni. Județul Ilfov s'a bucurat de un tratament special, grație numeroaselor stațiuni de aici cercetate de d-l D. V. Rosetti. Printre ele se distinge Vidra, excepțional de bogată, unde s'a descoperit o mare cantitate de vase, dintre care unele antropomorfe, și figurine de lut care aparțin aceleiași culturi Gumelnița. O serie de așezări din jurul Bucureștilor au dat la lumină obiecte din epoca bronzului, sau din ultima fază a civilizației getice și din vremea năvălirilor barbare (secolele al III-lea și al IV-lea după Cr.). Întreg acest frumos și bogat material a fost adunat de hărnicia d-lui D. V. Rosetti într'un muzeu care aparține Municipiului București și care face cinstire Capitalei. Rezultate importante s'au obținut și din stațiunile cercetate în județul vecin, Vlașca. Acolo d-l D. Berciu a explorat așezările dela Tangâru și dela Petru Rareș, unde a descoperit obiecte de tip Gumelnița. S'au găsit în special urme de locuințe, unele dreptunghiulare și altele elipsoidale, printre care se distinge o locuință de tip „megaron“, la Petru Rareș, ai cărei pereți aveau tencuiala împodobită cu spirale și cu motive geometrice pictate în alb pe fond roșu. Stațiunea cea mai de seamă de aici este cea dela Oinac, pe care a cercetat-o d-l I. Andrieșescu. Acolo d-sa a descoperit cincisprezece morminte, unul izolat din epoca neolitică, iar celelalte toate din epoca năvălirilor. În ele a apărut un excepțional material ceramic și de podoabe care datează cam de pe vremea tezaurului dela Pietroasa și care va aduce lumini noi și importante pentru istoria acelei vremi. Tot d-lui I. Andrieșescu se datorește cercetarea unei stațiuni de mare însemnătate, anume cea dela Sărata-Monteoru (jud. Buzău), ale cărei săpături au fost continuate în ultimii ani de d-l I. Nestor. Aici s'au scos la lumină mormintele a două vaste cimitire, deosebit de instructive prin bogatul material din epoca bronzului, pe care-l conțineau. Alături, pe o culme, se află o cetățuie cu ziduri clădite din blocuri mari de piatră, ceea ce constituie o raritate pentru regiunile noastre în acea vreme, și care este în curs de cercetare.

Cultura preistorică a Dobrogei, puțin cunoscută mai înainte, a început să-și lămurească începuturile, grație săpăturilor re-

cente. Un mormânt dela Casimcea, jud. Tulcea, a dat la iveală, în toamna trecută, instrumente neolitice de silex și un cap de animal, cioplit în piatră moale, de felul celor descoperite la Sălcuța și la Fedeleșeni. Dar pe câtă vreme ultimele sunt sumar sculptate, primul are detaliile modelate cu grijă, ceea ce dă viață chipului. Pe malul Dunării, la Cernavodă, d-l I. Nestor a reluat cercetarea stațiunii, începută de C. Schuchhardt pe vremea războiului și care oferă o variantă a culturii Gumelnița, iar d-l VI. Dumitrescu a început săpăturile la așezarea întinsă și bogată, de tip Gumelnița, dela Atmageaua-Tătărască. Intr'o vreme mai nouă se așează rara descoperire a d-lui I. Andrieșescu dela Hagighiol (jud. Tulcea). Acolo d-sa a scos la lumină mormântul unui luptător scit, îngropat împreună cu caii săi și cu câteva frumoase vase de argint, aurite pe alocurea, și împodobite cu figuri de animale fantastice. După obiectele descoperite, mormântul pare să dateze din secolul al IV-lea în. de Cr.

Oltenia preistorică deasemenea a făcut progrese mari în cunoașterea noastră, mulțumită sânguinței d-lui D. Berciu și în deosebi a d-lui C. I. S. Nicolăescu-Plopșor. Un mare număr de stațiuni a fost explorat, dintre care se disting Ostrovul-Mare și Balta-Verde, unde au apărut între altele două întinse câmpuri de urne din epoca bronzului, iar bogatul material descoperit, care merge din epoca neolitică până pe vremea prezenței Celților la Dunăre (secolele al III-lea — I-ul în. de Cr.), a dat puțință, acum de curând, d-lui D. Berciu să arunce o privire sintetică asupra preistoriei acestei regiuni.

În sfârșit, Transilvania a avut și ea partea sa de contribuție la cunoașterea preistorică a pământului românesc. D-l VI. Dumitrescu, secundat de d-nii M. Moga și O. Floca, a continuat cercetările dela așezarea neolitică dela Turdaș (jud. Hunedoara). Grijei d-lui Dorin Popescu se datorește dobândirea unui rar tezaur de arme de bronz, compus din două săbii, două topoare și o apărătoare, alcătuită dintr'o spirală, pentru mâna care purta sabia, toate de o execuție deosebit de îngrijită, unele fiind împodobite cu spirale și ornamente geometrice, formate din linii de puncte. Din vremuri mai noi datează cimitirul dela Teiuș, unde d-l M. Moga a descoperit o serie de douăzeci de morminte din epoca năvălirilor barbare. Unele cuprind morții

unei populații mai vechi (de prin secolele al IV-lea—al V-lea), altele pe cei ai unei populații mai noi (de prin secolele cele două următoare), de călăreți. Completarea săpăturilor și publicarea materialului descoperit va aduce elemente noi și interesante cu privire la problema continuării vieții romane în Dacia după părăsirea ei de împăratul Aurelian.

Școala noastră de arheologie clasică a continuat și ea tradiția într'un ritm crescând, fie desăvârșind scoaterea la lumină a cetăților a căror cercetare începuse mai de mult, fie pornind explorarea unor cetăți romane încă neatinse.

Dacă în Transilvania cercetările preistorice au fost mai puțin numeroase decât în restul țării, în schimb explorarea urmelor romane a fost deosebit de rodnică și de fericită în rezultate sub conducerea d-lor Profesori dela Universitatea din Cluj, D. M. Teodorescu și C. Daicoviciu. În special spiritul de inițiativă și energia d-lui C. Daicoviciu, care a adus eminente servicii cunoașterii Daciei romane, au însuflețit un număr de tineri colaboratori cărora se datorează multe din rezultatele obținute acolo. Domnia-sa a cercetat cetatea Micia, unde a descoperit un castro roman de piatră, care a fost clădit, după 157 după Cr., peste altul de pământ. Acolo au apărut câteva inscripții și un templu al soldaților Mauri, aduși de autoritatea romană din Nordul Africei pentru apărarea provinciei. A continuat deasemenea săpăturile atât de importante dela Sarmizegethusa, unde, secondat fiind de d-l O. Floca, a descoperit afară din oraș o vilă și un mausoleu. Prima clădire cuprinde câteva încăperi frumos pavate, una din ele cu mozaic și având și *hypocaustum* (instalație de încălzire sub podea), și cu pereții pictați în culori. Mausoleul, care aparținea unei familii *Aurelia* din Sarmizegethusa, este format dintr'o clădire circulară de piatră în care s'a descoperit un mormânt neatins, din cele care vor fi fost înăuntru. A mai cercetat și alte așezări, cum sunt cea dela Roșia-Montană și dela Abrud, cât și fortificațiile dela Poeni la Porolissum, care i-au dat putința să ajungă la concluzia că *limes-ul* dacic nu era alcătuit dintr'o întăritură continuă (zid sau *vallum*), ci din fortificații izolate, așezate la punctele mai ușor de apărat ale frontie-

rei provinciei. Aiurea, d-l C. Daicoviciu a însărcinat pe unii din colaboratorii săi cu cercetarea cetăților romane. Așa d-l Gh. Pintea a început explorarea castrului dela Gherla, iar d-l M. Macrea a scos la iveală la Bologa, pe valea Crișului Repede, un castru roman de pământ, construit puțin timp după cucerirea Daciei, peste care s'a clădit apoi unul de piatră, unde își aveau sediul două cohorte, una de Spanioli și alta de Gali.

În părțile sudice ale țării s'au făcut săpături la câteva cetăți romane, printre care se numără Arcidava, lângă Vărădia (în Banat), unde d-l Gr. Florescu a scos la lumină castrul de piatră în care își avea sediul Cohorta *I Uindellicorum* și care a durat până în secolul al III-lea. În Oltenia, d-l D. Tudor a cercetat cetățile Romula și Sucidava, amândouă din județul Romanați, și a publicat numeroase monumente romane care provin de acolo. La Răsărit de Olt, regretatul V. Christescu a scos la lumină castrul dela Săpata-de-Jos (jud. Argeș), unul din punctele de sprijin ale *limes*-ului roman care apăra Oltenia și care mergea paralel cu Oltul dela Flămânda, pe Dunăre, îndreptându-se spre pasul Brân. Ținutul la răsărit de acest *limes* era mai mult sub supravegherea decât sub stăpânirea Romanilor. Totuși și în această regiune s'au găsit urme romane și anume la Drajna (jud. Prahova), unde d-l Gh. Ștefan a scos la lumină o parte a castrului de piatră de aici, în care stăteau de pază detașamente din legiunile *I Italica*, *XI Claudia* și *V Macedonica*, ale căror lagăre se aflau pe malul drept al Dunării. Tot d-sa a explorat castrul dela Bărboși (lângă Galați), unde a descoperit ceramică și monete romane, care merg până în secolul al III-lea.

În sfârșit, departe spre Răsărit, la gura Nistrului, d-l Profesor P. Nicorescu a continuat săpăturile sale dela Tyras, singura cetate greacă de pe aici, care a fost apărută de corpuri de trupă romane în primele secole ale erei creștine. Acolo d-sa a descoperit o frumoasă ceramică greacă, inscripții și stampilele detașamentelor de legiuni care și-au avut reședința aici.

Dar dintre toate regiunile României, cea mai bogată în urme clasice este Dobrogea, care a suferit timp de vreo șase secole influența grecească a coloniilor de pe țărm și apoi stăpânirea romană, timp de vreo șapte secole, care a îmbrățișat întreg teritoriul dintre Dunăre și Mare. În afară de cele câteva colonii

grecești, Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, nenumărate cetăți și așezări romane acoperă pământul Dobrogei, atestând vechimea culturii clasice de aici, intensitatea romanismului și înflorirea deosebită pe care a trăit-o această provincie sub stăpânirea romană. De aceea pe acest teritoriu s'a desfășurat încă de mult, sub stăpânirea românească, o bogată activitate arheologică al cărei avânt a crescut în vremea din urmă. Numai în cursul anului trecut, mulțumită sripinului acordat de d-nii Reziidenți Regali Constantin C. Giurescu și N. Otescu, în afară de șantierele mai vechi care sunt în lucru, am putut dispune începerea cercetărilor la cinci noi cetăți (Enisala, Dinagetiă, Troesmis, Abrittus). D-l Paul Nicorescu, în ultimii zece ani, a terminat săparea cetății romano-bizantine dela Dolojman (pe malul lacului Razelm) și apoi a reluat cercetările dela importanta cetate întemeiată de Traian în mijlocul Dobrogei, Tropaeum Traiani (Adamclissi). Acolo d-sa a scos la lumină turnuri și porțiuni din zidul cetății și fragmente din inscripția Trofeului înălțat în vecinătatea cetății după cucerirea Daciei. La Callatis (Mangalia), d-l profesor Th. Sauciuc-Săveanu a continuat săparea migăloasă a resturilor antice, păstrate sub orașul modern, îmbogățind muzeul local cu noi monumente grecești și romane. Eu însu-mi, la Histria (pe malul lacului Sinoe), am continuat săpăturile care au scos la lumină întreg zidul cetății și un cartier întreg, în vecinătatea termelor. Trei camere din terme au apărut cu podeaua lor de mozaic în mai multe culori, dintre care una în întregime păstrată. Paralel s'au descoperit foarte frumoase specimene de vase grecești pictate, din care o parte a fost publicată de curând de doamna Marcelle Lambrino, statui și reliefuri, precum și un mare număr de inscripții deosebit de importante pentru istoria ținuturilor din vecinătatea gurilor Dunării. Mai spre Nord, la Enisala (pe malul lacului Razelm), d-l Gr. Avakian a început cercetarea cetății cu ziduri păstrate pe mare înălțime, unde a descoperit o bogată ceramică bizantină și românească, precum și două tezaure de monete, unul dela Mircea cel Bătrân și celălalt dela Petru al Mușatei. În afară de Tropaeum Traiani, pe drumul care străbate Dobrogea prin mijloc dela Nord la Sud, d-l Dorin Popescu a început lucrările dela Abrittus (Cămlăruș, jud.

Caliacra), cetate întemeiată probabil tot de Traian. Deocamdată s'a scos la lumină poarta cetății și două clădiri din interior, monete, dintre care una de aur dela împăratul Anastasius, și un tipar de lampă, între altele. Pe malul Dunării, d-l Gr. Florescu a cercetat cariera romană dela Cernavodă, care păstrează într-o firidă săpată în peretele de piatră un relief reprezentând pe Hercules, iar mai la Nord a continuat săpăturile dela cetatea Capidava, unde a descoperit interesante inscripții romane. La cotul de Nord-Vest al Dunării, regretatul meu colaborator și prieten, Emil Coliu, a început cercetarea celor două lagăre ale legiunii V *Macedonica* dela Troesmis (Iglița), degajând o parte din zidurile frumoase ale cetăților și o biserică, și descoperind câteva importante inscripții și cărămizi cu stampile legionare. Ceva mai la Nord, Arrubium (Măcin) a început să-și arate zidurile din toamna trecută și, în sfârșit, tot în aceeași regiune, d-l Gh. Ștefan a început săparea cetății Dinogetia (Biserița), din fața Galaților, scoțând la lumină mare parte din zidul de înconjur al cetății cu turnurile și cu poarta. Acolo d-sa, în afară de o bogată ceramică romană și de cărămizi cu stampile legionare, a avut norocul să descopere un tezaur de o sută șase monete de aur ale împăraților Vasile al II-lea Bulgaroctonul (876—1025) și ale urmașilor săi Roman al III-lea și Constantin al IX-lea Monomachul.

*

Simpla enumerare a așezărilor antice, preistorice sau clasice, și indicarea sumară a descoperirilor ne face să înțelegem dezvoltarea pe care a luat-o în ultimii zece ani activitatea arheologiei românești. Ea constituie o mândrie pentru știința noastră. În primul rând, mulțumită monumentelor care au fost scoase la lumină cu îndelungată trudă și cu mari sacrificii, s'au lămurit epoci întregi din trecutul pământului românesc, începând cu epoca paleolitică și sfârșind cu epoca năvălirilor barbare. Intr'adevăr, chiar pentru epoca istorică, greacă și romană, istoricii antici nu ne oferă decât informații puține și sărace privitoare la regiunile noastre, care stăteau la periferia lumii grecești și romane. Pe câtă vreme astăzi se pot admira splendidele culturi care s'au dezvoltat pe pământul nostru în epoca neolitică și cea

a bronzului, strălucirea culturii pe care Grecii au adus-o din Marea Egee pe țărmurile Basarabiei și Dobrogei noastre, cât și intensă viață înfloritoare pe care au trăit-o, sub îndelungata stăpânire romană, strămoșii noștri Geto-Daci, din Nordul Transilvaniei și din Banat până la țărmul mării. De altă parte, s'au lămurit încă mai mult, prin unele din monumentele descoperite, drepturile noastre istorice asupra teritoriilor care intră în alcătuirea României noastre de astăzi în urma unei logice dezvoltări istorice.

Acestea sunt rezultatele obținute de arheologia românească în ultima vreme. Activitatea tot mai intensă pe care ea a desfășurat-o în cei zece ani din urmă ne face să sperăm într'o strălucită dezvoltare în atmosfera de muncă și de solidaritate pe care Regele nostru a știut să i-o creeze României.

SCARLAT LAMBRINO

ZECE ANI DE ACTIVITATE ARCHEOLOGICĂ ÎN DACIA SUPERIOARĂ

CAROL II PRIMA DECENNIALIA FELICIA 1930—1940

„Strămoșii ce zac în acest pământ Vă văd și Vă binecuvântă, pietrele Vă simt și se cutremură de prezența Majestății Voastre, poporul românesc Vă aclamă cu entuziasm, iar noi, arheologii și tineretul universitar din Dacia Traiană, ne plecăm frunțile în fața Majestății Voastre, mulțumindu-Vă pentru opera ce o îndepliniți în această zi“...

Aceste cuvinte sincere le-am rostit în memorabila zi a inaugurării lucrărilor arheologice dela Sarmizegetusa, în 9 Septembrie 1934, în fața Voevodului culturii românești Carol al II-lea. Era strigătul de bucurie pentru înalta patronare ce o dădea, prin prezența augustei Sale persoane, la începerea dezvelirii Amfiteatrului și orașului roman Sarmizegetusa. Ocrotitoarea Lui mână am simțit-o de-atunci asupra tuturor cercetărilor întreprinse de noi, arheologii transilvăneni și bănățeni. Ce prinos vom putea aduce mai bun și mai larg Aceluia care ne-a luat sub aripa Sa ocrotitoare, la împlinirea norocoasă a primei decade, a celor dintâi *Decennalia*, cum spuneau strămoșii, decât înfățișarea pe scurt a muncii noastre și a înaltei Sale sollicitudini?

Locul de frunte îl ocupă, în rândul realizărilor, *Amfiteatrul* și *Palatul Augustalilor* din capitala Daciei romane. Trei veri de-a-rândul a durat opera de dezgropare a singurului amfiteatru de pe pământul românesc. Azi, ruinele bine păstrate și consolidate cu ciment ale acestui monument constituie podoaba acti-

vității arheologice românești, admirate și vizitate de profesori și specialiști. Contribuția dezgropării amfiteatrului dela Sarmizegetusa la cunoașterea acestui gen de monumente romane e dintre cele mai folositoare. Tot în Sarmizegetusa s'a desăvârșit scoaterea la lumină, cu fondul pus la dispoziția celui ce semnează aceste rânduri de către Marele Voevod de Alba Iulia, și *Palatul Augustalilor*, lăcașul de cult al împăratului, una din cele mai mari, dacă nu cea mai mare clădire publică din Capitala Daciei. Dezvelirea zidurilor înconjurătoare ale coloniei, cu turnul din colțul sud-estic, dezgroparea *mausoleului* măreț al familiei Aurelia din necropola Sarmizegetusei, scoaterea la iveală a unei frumoase vile suburbane și descoperirea mai multor morminte întregesc acest bogat și important rezultat. Iniințarea și organizarea în condiții mulțumitoare a *Muzeului Arheologic* din comună și stabilirea serviciului de pază și ocrotire a ruinelor și muzeului încununează, fericit, această activitate, ajutată de bărbații de stat și de conducătorii județului cu dragoste și înțelegere pentru aceste lucrări.

Problema cetăților și civilizației, începută și, în bună parte, lămurită prin cercetările d-lui prof. D. M. Teodorescu și colaboratorului său d. Al. Ferenzi, la Costești și Muncel, a putut fi studiată mai departe prin extinderea săpăturilor la o nouă cetate dacică de pe Valea Sebeșului (Frumoasei), dela Căpâlna. Săpăturile conduse de subsemnatul, cu ajutorul colaboratorilor mei dela Institutul de Studii Clasice din Cluj și al Muzeului Regional din Alba Iulia, au avut darul să lămurească și mai bine rostul și forma acestor castele de seniori daci.

Cercetarea apărării Daciei a fost una din preocupările de căpetenie ale școalei arheologice dela Cluj. În vederea rezolvării acestei chestiuni, mai multe castre din Dacia au fost dezgropate, în total sau în parte. Astfel, au fost cercetate castelele romane dela *Bologa*, (d. M. Macrea), *Căței* (d. Em. Panaitescu), *Râșnov*, (d. M. Macrea și I. Colan), *Porolissum* (C. Daicoviciu și d. L. Ghergariu) și linia de apărare a Daciei din Munții Mureșului (C. Daicoviciu), așa zisul *Limes dacic*. Rezultatul acestor cercetări a fost publicat sau e în curs de publicare. Învățămintele trase din aceste studii sunt de o netăgăduită valoare pentru

istoria și organizarea Daciei. Chiar pentru mult discutata problemă a continuității romane lucrările pe teren au adus o importantă contribuție.

Nu mai puțin întinse au fost și cercetările din domeniul preistoriei Daciei și al epocii migrațiilor. O mulțime de așezări din epocile de piatră, bronz și fier au fost dezvelite, cu rezultate mai mult decât mulțumitoare. Pomenim aici, recunoașterea și temeinica studiere a așezărilor preistorice din Secuime, cu cetățile Carpilor, datorită d-lui Al. Ferenzi dela Institutul de Studii Clasice din Cluj, precum și cercetarea amănunțită a valurilor din Bănat, din partea regretatului arheolog Bănățean J. Mișloia, a mea și a d-lui M. Moga.

Dezgroparea necropolelor, atât de bogate în învățăminte, a fost de asemenea asiduă. Cimitirul preistoric de lângă Cluj, dela Dezmir și altele au îmbogățit cunoștințele noastre asupra civilizației trecutului îndepărtat al acestui colț de țară românească. În deosebi, trebuie relevată aici descoperirea neobișnuit de rară a celor două necropole dacice dela *Cășolț* (jud. Sibiu) și din *Munții Zlatnei*, făcută cu concursul Comisiei Monumentelor Istorice din Cluj de d. O. Floca.

Un alt cimitir, din epoca de după părăsirea Daciei, cu îmbucurătoare surprize în ce privește evul mediu al acestor ținuturi și continuitatea elementului romanic în Dacia, e în curs de dezvelire lângă *Teiuș* (Alba), prin munca d-lor Al. Ferenzi și M. Moga dela Cluj.

Numărul descoperirilor sistematice mai mărunte e iarăși destul de mare. Nu e nevoie decât să amintim *templul Maurilor* dela Micia (Daicoviciu—Floca), *templul Palmyrenilor*, arcași dela Porolissum (C. Daicoviciu și d. L. Ghergariu din Zalău), stațiunea neolitică dela Turdaș (VI. Dumitrescu), etc.

Activitatea arheologică din Transilvania nu se rezumă însă numai la campaniile de săpături. Ea îmbrățișează și opera migăloasă și grea a adunării obiectelor descoperite, a organizării de muzee și a publicării rezultatelor. Și în această privință, Comisiunea Monumentelor Istorice ne-a dat tot sprijinul ei, ca și pentru executarea de săpături. Muzeul Institutului de Studii Clasice din Cluj, bine organizat tocmai în ultimii ani, e

secundat de muzeele regionale atât de prețioase și utile, cu care Institutul de Studii Clasice din Cluj întreține legături de strânsă colaborare, nu numai în ce privește lucrările pe teren, dar și studiul antichităților. Concepția modernă și singura îndreptățită în această privință, de care sunt conduse Comisiunea Monumentelor din Cluj și Institutul de Studii Clasice al Universității Clujene, e tocmai ajutorarea prin toate mijloacele a *prospe-rării muzeelor regionale*, care trebuie să devină pentru laici și specialiști *adevărate icoane ale trecutului acelor regiuni*. Ne putem mândri, într'adevăr, cu muzee bine organizate și conduse, ca acela dela Deva, Timișoara, Alba Iulia, Brașov, Sarmizegetusa, Căței. În acest fel de organizare a cercetărilor vedem mai bine asigurată cunoașterea și studierea trecutului nostru multi-milenar pe pământul strămoșesc.

Printre publicațiile de specialitate trebuie să relevăm seria de „*Publicații*” ale Comisiunii Monumentelor Istorice dela Cluj, *Anuarul* acestei Comisiuni și *Anuarul* Institutului de Studii Clasice, publicații ce și-au câștigat un bun renume în țară și strei-nătate. Muzeul din Timișoara a scos în timpul cât era în viață harnicul și învățatul lui director, Dr. J. Miloia, revista bogată în studii, *Analele Banatului*. Muzeul din Deva a publicat până acum un volum din Buletinul său „*Sargetia*”, sub îngrijirea d-lui O. Floca.

Aceasta ar fi, foarte sumar redată, desfășurarea muncii pe terenul archeologic în Transilvania românească, în prima decadă de domnie a Voevodului Culturii, Carol al II-lea. Ea ne îndreptățește să avem toată convingerea că, în cursul celorlalte numeroase decade, pe care i le dorim Regelui nostru, archeologia românească din Dacia Superioară își va îndeplini în cel mai înalt grad menirea, așa cum preconiza, în discursul Său dela Sarmizegetusa, însuși Majestatea Sa Regele: „*desăvârșită renaș-tere a națiunii noastre*”.

C. DAICOVICIU

VIATA UNIVERSITĂȚII MIHĂILENE IN DECADA RESTAURAȚIEI

Inaugurând cursurile Universității Mihăilene, la 1 Noembrie 1933, M. S. Regele Carol II a definit în termeni energici rostul Iașului în cadrul României întregite și menirea Universității din Iași în dezvoltarea culturii românești.

„Iașul este cetatea atâtor amintiri scumpe sufletelor românești, este cuibul atâtor creațiuni nepieritoare ale patrimoniului nostru cultural, încât viața universitară trebuie să fie chiar centru de viață al întregului oraș. Alte orașe pot fi capitale politice și economice ; Iașul trebuie să devină capitala culturii românești“.

Și, precizându-și gândirea, Suveranul a evocat exemplul orașelor din Anglia, Italia și Germania, — Oxford, Cambridge, Padova și Heidelberg, — care au trăit și au devenit celebre prin universitățile lor.

Cuvintele Majestății Sale au exprimat sentimentele cele mai adânci și au consacrat aspirațiile cele mai fierbinți ale Iașului. Iașul se mândrește că are cea mai veche universitate din țară și se simte măgulit când i se amintesc numele tuturor personalităților eminente pe care le-a dat culturii românești. Dorința Majestății Sale de-a face din capitala Moldovei „Heidelbergul culturii românești“ corespunde vocației cele mai intime a Iașului, care a jertfit pentru cauza unirii situația sa de capitală politică fără nădejdea și posibilitatea de-a rămâne măcar un centru economic.

Viața intelectuală a Iașului se confundă deci cu viața Uni-

versității sale. Toate inițiativele de ordin cultural dela ea pornesc. *Viața Românească* și *Insemnările Ieșene*, care i-au luat locul, au pornit dintr'o inițiativă universitară. Tot ce este mișcare culturală la Iași trăiește și se dezvoltă prin elementele ei universitare. Spiritul larg comprehensibil și curiozitatea universală a Ieșenilor se hrănesc din contactul permanent cu Universitatea. Și contactul Iașului cu universitatea începe din liceu. În nici un centru universitar nu se văd atâtea elevi de liceu la conferințele dela Universitate: nicăieri contactul între Universitate și viața orașului nu e mai strâns ca la Iași.

De aceea pierderea unor instituții universitare, ca Facultatea de Farmacie, desființată, și Facultatea de Științe Agricole, transferată la Chișinău, a fost resimțită de Ieșeni ca o lovitură care amenință Iașul în însăși rațiunea lui de-a fi.

Din fericire, creații noi au venit să compenseze aceste pierderi. Prin legea din 20 Martie 1937, cele două secțiuni de științe aplicate dela Facultatea de Științe, Chimia tehnologică și Electrotehnica, au fost transformate în Politehnică, realizându-se astfel un vechi deziderat al Iașilor, unde Asachi înființase primul învățământ ingineresc. Noua instituție a început în 1938—1939 să funcționeze în cuprinsul Universității, iar în vara anului 1939 a început să-și construiască un local propriu.

Acum doi ani s'a creat Școala Normală Superioară menită să asigure o selecție mai judicioasă și o pregătire mai temeinică viitorilor profesori ai școlilor noastre secundare. Condițiile superioare de existență și de studii și certitudinea plasamentului vor atrage, desigur, spre profesorat, elementele de elită ale liceelor noastre și astfel, odată cu reforma învățământului universitar, se va putea introduce un suflu nou și în învățământul secundar.

Vara trecută a început, pe terenul vechiului seminar pedagogic, în imediata vecinătate a Universității, construcția, în stil mare, a localului Școlii Normale Superioare. Lucrările pregătitoare au continuat toată iarna și se speră că la toamnă Școala Normală va funcționa într'un local potrivit și demn de menirea atribuită școlii.

În același timp, noul palat al Universității se apropie de terminare. Fonduri masive, acordate de guvern începând cu anul

1937, au permis să se termine lucrarea din roșu. Acum se lucrează la amenajarea interioară a ultimelor săli destinate Recto-
rului și Facultății de Litere.

Facultățile de Litere și de Drept dispun în sfârșit de sălile de curs și de seminar, iar Facultatea de Științe de laboratorii necesare pentru formarea tuturor studenților din Moldova întregită. Prin solitudinea tuturor guvernelor Majestății Sale, Iașul a fost înzestrat cu cea mai modernă și mai impunătoare dintre construcțiile universitare din țară. Astfel s'a împlinit înalta făgăduință pe care Majestatea Sa a făcut-o Iașilor în 1933 :

„Uă pot asigura că dragostea ce o port studențimii se răsfrânge asupra dascălilor și asupra întregii instituții. Cunosc de aproape greutățile în care se zbate Universitatea Mihaileană și pot asigura că voi purta toată grija trebuincioasă spre a ușura, pe cât vor permite mijloacele, această stare de lucruri, pentru pentru a face un focar model al culturii românești. O fac cu atât mai multă convingere și entuziasm, cu cât consider că este o datorie a Mădă și a întregii României către Iași, cetatea de unde au pornit toate unirile care alcătuiesc România de azi“.

*

Dar problema cea mai gravă care a frământat Universitatea ieșeană a fost de ordin moral.

După război, universitatea din Iași a fost mereu turburată de mișcări anarhice. Studențimea prezenta aspectul unei mase efervescente, care și-a pierdut busola.

Studențimea ieșeană, înzestrată cu un sens social și însuflețită de o puternică voință de creație, care nu se mulțumea cu satisfacții precare, era vădit preocupată de căutarea unui nou program de acțiune, care să corespundă noilor realități politice, sociale și economice ale României întregite și care să-i permită a se integra într-o funcție socială utilă.

Generația care a făcut Unirea n'a știut să i-l dea. Înfăptuirea unirii, împământinirea țăranilor și dreptul de vot obștesc au părut generației unirii realizarea tuturor viselor. Dar n'au trecut zece ani dela Unire, și s'a văzut că Unirea în sine n'a rezolvat problemele legate de existența unui stat modern. Or-

ganizarea și consolidarea României Mari a ridicat probleme pe care simpla referință la comunitatea de limbă, de rasă și de religie nu le putea rezolvi.

Astfel, încercarea de-a rezolvi, după preceptele doctrinei care a justificat Unirea, marea problemă a naționalizării orașelor, a ridicării satelor și a constituirii unei clase mijlocii, care să ia în mână conducerea Statului, după desființarea vechii clase boierești, a dus la conflict cu minoritățile și la agitații care au găsit un puternic răsunet în mijlocul studențimii.

Practica vechilor partide care căutau să-și formeze o clientelă dintre studenți, prin subvenții acordate cercurilor studențești sau preținșilor conducători ai studenților, prin autorizația dată unor organizații studențești de-a ține, în toiu activității școlare, congrese, a mărit confuzia și a acreditat opinia că se izbutește mai repede în viață prin servicii de partid, decât prin studii îndelungate și grele. Protestările autorităților universitare împotriva acestei practici funeste n'a avut alt rezultat decât să expună pe acești oameni curajoși și perspicaci oprobiului studențimii. *BCU Cluj / Central University Library Cluj*

O „lege de completare a legii învățământului superior“ a căutat să restabilească disciplina în universități impunând profesorilor o mai strictă îndeplinire a obligațiunilor și interzicând politica în universitate.

*

Reforma învățământului superior nu s'a mărginit la măsuri de ordine și de disciplină. Ministerul Educației Naționale s'a arătat plin de înțelegere și de solitudine pentru nevoile reale ale studențimii și i-a venit în ajutor, pentru ca și cei mai săraci să se poată dedica, fără grijă, studiului și cercetărilor. Un mare număr de burse, puse la dispoziția facultăților, au permis universității să ușureze situația studenților meritoși și lipsiți de mijloace, mai ales la Facultățile de Litere și de Științe, care au mai mulți studenți săraci.

Bursele de lei 1.500 pe lună permit studenților să se stabilească în pensiuni de familie, deci în condiții de existență mai favorabile studiului decât căminurile, și dau autorităților universitare mijlocul de-a atenua, dacă nu de-a rezolva, grava

problemă a căminurilor, unde se formau și de unde porneau toate mișcările de anarhie.

Restabilind ordinea și disciplina în Universitate, autoritatea a creat atmosfera indispensabilă pentru dezvoltarea intelectuală și morală a studentului și pentru activitatea didactică și științifică a profesorului.

În noua atmosferă universitară, relațiile dintre profesori și studenți au luat forma normală de colaborare pe plan didactic și științific, și au dobândit o garanție de continuitate și de regularitate pe care înainte nu o aveau.

La aceasta a contribuit și reforma care concentrează la Rectorat încasarea taxelor de examene și nu le varsă profesorilor examinatori, ci fondului universitar. Severitatea examinatorului a fost pusă astfel la adăpostul oricărei bănueli și examenele se pot desfășura într-o atmosferă de perfectă obiectivitate.

*

Aceste măsuri s'au dovedit eficace și utile, dar n'au rezolvit încă fondul problemei studențești. Ele au înlăturat factorii patogeni, dar n'au ajuns să aducă studențimea la vocația ei adevărată, care e studiul. Și aici cuvintele regale au venit să fixeze directivele salutare pentru viitor.

„Poporul nostru este înzestrat cu o inteligență vie ; această fericită însușire este o solidă temelie pe care se pot clădi atâtea lucruri frumoase și folositoare societății. Dar ea nu este suficientă pentru a face progrese reale ; ea trebuie completată și cu alte însușiri : muncă și disciplină. Fără aceste două calități de primă necesitate, nu există nici un progres temeinic, nici o realizare adevărat utilă“.

Universitatea nu se mai poate mărgini la pregătirea profesională și la cursurile de vulgarizare superioară. Autoritatea centrală a înțeles că metodele de cercetare și speculațiile dezinteresate, care asigură progresul științific, constituie funcția esențială a Universității. Facultățile au fost îndrumate să înlocuiască rutina care lasă pe student pasiv, inert și incult, cu inițierea în metodele de cercetare științifică. Numărul examenelor s'a redus și catedrele au fost „raționalizate“, pentru a lăsa studenților răgazul necesar lucrărilor personale, iar acti-

vitătea seminariilor, în care se face inițierea științifică, a fost declarată obligatorie. Pregătirea profesională poate să devină astfel mai științifică și să dezvolte în studenți spiritul de adevăr și libertatea de gândire, credința în idei și supunerea la fapte, idealismul în concepție și realismul în observarea fenomenelor. Activitatea științifică, ce era până acum un accident, va putea de acum și trebuie să devină esențialul.

Reforma e încă prea recentă pentru ca să poată fi judecată după roade. În tot cazul, Universitatea a fost înzestrată cu mijloacele esențiale pentru a juca în mișcarea științifică rolul de cinst pe care i l-au atribuit înaintașii și să devină, conform înaltei dorinți a Majestății Sale, „un focar model al culturii românești“.

A. OȚETEA

MIȘCAREA FILOZOFICĂ ÎN DECENIUL RESTAURAȚIEI

Oricine a întreprins vre-odată o cercetare istorică știe bine că lucrarea de restituție a trecutului se izbește de două mari dificultăți, care sunt și cele mai de seamă probleme ale științelor ce au de-a face cu fenomene în timp : *selecția* faptelor și *periodizarea* lor. Nu toate faptele trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat merită să intre în icoanele istoriei. Filosofii au arătat de mai multe ori că din tot ceea ce alcătuiește imensul material de întâmplări ale trecutului, istoricul alege numai pe acelea care se adaptează punctului său de vedere în judecarea acestui trecut și se înlanțuiesc în vederea producerii unui rezultat final de oarecare importanță. Construcția istorică se orientează după scopuri. Dar pentru a le atinge, evenimentele ni se par că se dezvoltă în etape. Stabilirea etapelor, operația periodizării, prezintă nu numai interesul de a introduce mai multă ordine în haosul amețitor al faptelor, dar și pe acela de a ajuta lucrarea esențială a prognozei istorice. Cine știe în ce ordine s'au succedat evenimentele și ce linii de direcție manifestă ele, poate până la un punct să anticipeze țelurile lor mai îndepărtate.

Periodizarea istorică este o problemă deschisă în istoria culturii noastre mai noi. Una din sarcinile principale ale cercetării va fi, pentru o bună bucată de vreme, stabilirea perioadelor de dezvoltare ale artei naționale, ale literaturii, ale filosofiei. Căci dacă avem expuneri de ansamblu în toate aceste ramuri, ele nu ne oferă încă imaginea acelei limpezi înlanțuirii a epocelor, care a căpătat, de pildă, în sistemul istoric al celor

patru mari secole ale literaturii și gândirii franceze, fizionomia unui adevărat plan providențial.

Grupările de epocă au început totuși să se desemneze și, pentru a ne restrânge numai la filosofie, iată că de pe acum se poate vorbi de trei perioade cu caractere mai mult sau mai puțin distincte. Într-o primă epocă, pe care am face-o să se întindă până în pragul războiului de întregire, filosofia noastră socotea că-și îndeplinește pe de-a'ntregul misiunea, informând publicul cultivat al țării asupra dezbaterilor de idei purtate în alte țări și în alte epoce. Semnificativă din acest punct de vedere este remarca d-lui P. P. Negulescu în prefața cunoscutei sale opere asupra „Filosofiei Renașterii“ : „Cultura noastră românească, scrie d. P. P. Negulescu, e de abia la început. Ceea ce îi trebuie în primul rând, sunt lucrările de informație. Suntem datori, mai întâi de toate, să luăm cunoștință cu de-amănuntul de tot ce au produs până acum celelalte popoare, în diferitele ramuri de activitate intelectuală. Altfel, suntem în primejdie să începem totdeauna dela început, să călcăm fără să știm pe căile bătute de mulți de alții și să ne mistuim puterile sufletești făcând descoperiri de prisos. Evoluția intelectuală a omenirii e unică, și fiecare popor, spre a putea produce valori culturale adevărate, trebuie să pornească în străduințele sale dela punctul unde această evoluție a ajuns deja“.

Textul acesta datează din 1910 și, în adevăr, acesta era cu trei sau patru decenii în urmă punctul de vedere al cercurilor intelectuale conducătoare. Maiorescu însuși, după cum s'a observat uneori de acei care au stat în preajma lui, socotea că momentul creației filosofice ar fi fost prematur pentru cultura românească : o împrejurare capabilă să explice propria lui inhibiție într-o ramură de activitate pentru care nu-i lipsea nici pregătirea, nici talentul. Excepții sunt totuși de semnalat, chiar în această epocă. Astfel, după încercarea repede părăsită a „Revistei Pedagogice“ (1897), a lui C. Dimitrescu-Iași, apar la un scurt interval colecția „Studiilor filosofice“ (din 1898) și, apoi, „Revista de Filosofie“ (din 1919) ale d-lui C. Rădulescu-Motru. În jurul d-lui C. Rădulescu-Motru se grupează un cerc restrâns de cercetători, lucrând deocamdată în izolare față de publicul mai întins. Într-una din împrejurările festive ale breslei noas-

tre, d. I. Petrovici a evocat odată momentul în care a văzut lumina tiparului opera sa „Teoria Noțiunilor“ (1910). Tânărul gânditor a așteptat zadarnic luni și chiar ani, pentru a culege ecoul cercetării sale, una din cele mai temeinice pe care le-a publicat în cursul anilor. Nimeni nu părea a fi citit sau chiar numai a fi înregistrat apariția acestei contribuții. Astfel, deși în epoca despre care ne ocupăm au fost publicate și alte lucrări de mare însemnătate, cum sunt „Puterea Sufletească“ (1908 urm.) sau „Elemente de Metafizică“ (1912) ale d-lui C. Rădulescu-Motru, o atmosferă filosofică, propice cercetării și solicitând-o prin însuși ecoul care i-ar fi răspuns, nu s'a putut forma.

După războiul întregirii se produce o transformare sensibilă. „Societatea română de filosofie“ organizează, într-o lungă serie de ani, conferințe publice cu subiecte din mișcarea filosofică a timpului, ascultate în București de un public întins, sporit prin tot ce putea da studențimea din ce în ce mai numeroasă a Facultății de Filosofie și Litere. „Revista de Filosofie“ ajunge a avea o apariție regulată. Alte reviste de specialitate se asociază vechii publicații bucureștene, „Arhiva pentru știința și reforma socială“ a d-lui D. Gusti, „Minerva“ d-lui P. Andrei, „Revista generală a învățământului“ a d-lui G. G. Antonescu, mai târziu „Revista de pedagogie“ a d-lui C. Narly. Contribuții filozofice apar și în revistele de cultură generală, în „Viața Românească“, „Gândirea“ sau „Convorbiri literare“, ba chiar și în foiletonul unor ziare, cum a fost „Cuvântul“, la începuturile lui, unde nu odată cumpărătorul ziarului de dimineață găsea, sub titluri care l-ar fi putut intimida, articole de un interes mai durabil. Filosofia în publicațiile cotidiene este un aspect foarte caracteristic al epocii. În această vreme, nomenclatura literară se îmbogățește cu un termen nou : *escul*, despre care începe a se vorbi cu tot mai multă insistență, dacă nu totdeauna și cu o egală potrivire, și care deocamdată desemnează articolul filosofic adaptat nevoilor unui public mai întins.

Nu putem spune tot ce dărește filosofia românească acestei epoci intermediare. Un mare număr de idei intră în circulația intelectuală a societății și stilul științific face mari progrese. O mișcare mai vie a traducerilor însoțește creația origi-

nală. Prin culegerea de texte a „Culturii Naționale“, condusă de d. D. Gusti, completată mai târziu prin seria de tălmăciri editate și prezentate de d. N. Bagdasar, operele mai însemnate ale unor filosofi ca Platon și Aristotel, Kant și Spinoza, Berkeley Hume ș. a., sunt încorporate limbii noastre. În această ordine de idei nu putem a nu aminti efortul cel mai consecvent, acela al d-lui Tr. Brăileanu, care reluând vechiul gând al lui Eminescu, duce la capăt tălmăcirea „Criticii Rațiunii Pure“, împreună cu alte scrieri ale lui Im. Kant.

Dar dacă în epoca dintre 1919 și 1930, interesul pentru filosofie crește îmbucurător, în măsura literaturii originale și traduse, care i se oferă cu abundență, pozițiile și temele fundamentale rămân încă neprecizate. Deceniul care a urmat războiului a avut o mișcare filosofică, nu însă și curente filosofice. Operele de gândire figurau alături, fără a putea fi grupate după afinități și tendințe. Este caracteristica primului deceniu al Restaurației a fi introdus și în acest domeniu precizări care lipseau trecutului. Căci dacă, din punctul de vedere al istoriei spirituale, primii zece ani ai Restaurației vor rămânea cu rolul de a fi întreprins o mai largă concentrare a energiilor rațiunii, filosofia nu putea rămâne în afara acestui program general. Ethosul zi-lor reclamând creațiunea intensă în toate domeniile culturii, îi era rezervat filosofiei rolul de a stabili natura și valoarea puterilor morale pe care națiunea le poate pune în lucru. Este adevărat că încă dela Kogălniceanu și Russo, dela Eminescu și Maiorescu s'a cerut neconținut punerea de acord a formelor de manifestare culturală cu fondul preexistent. Totuși programul acesta rămânea într'o fază pur formală, atâta timp cât nu se preciza care sunt caracteristicile de conținut ale sufletului național.

Aceste întrebări i-au dat răspunsul lor operele mai noi ale d-lor C. Rădulescu-Motru, D. Gusti, St. Zeletin, M. Ralea și L. Blaga. Dar în timp ce un gânditor ca d. L. Blaga și atâția din tinerii care îl urmează folosesc o metodă intuitivă, când își propun să pătrundă în sâmburele originalității naționale prin simpatie cu formele simbolice ale mitului și peizagiului autohton, „Știința națiunii“ pe care și-o propune ca scop școala sociologică a d-lui D. Gusti țintește să se însumeze din cercetări in-

ductive pe teren, dirijate de o concepție rațională asupra elementelor și funcțiunilor constitutive ale societății. Numeroasele contribuții pe care le datorim în același domeniu d-lui C. Rădulescu-Motru și elevilor săi, se călăuzesc de asemeni după o metodă de observație directă, sprijinită uneori de tehnica laboratorului psihologic și orientată de o înțelegere a individualității naționale ca o specificare a energiei umane, în vederea unui anumit tip de muncă. În sfârșit, pentru gânditori ca St. Zeletin sau d. M. Ralea, cercetarea specificului național nu se îndreaptă asupra unui substrat invariabil, ci asupra unei realități morale individualizate prin împrejurări de epocă sau de clasă socială, capabilă a fi determinate prin metodele observației sociologice.

O altă trăsătură a mișcării filosofice în ultimul deceniu este avântul studiilor metafizice, acordate fără îndoială cu înviorarea lor în mai multe din țările de cultură ale Apusului. Dar și aci se poate distinge între poziția d-lui L. Blaga, care, rămânând agnostic în fond, dă metafizicii caracterul unei filosofii a formelor simbolice, și poziția d-lui I. Petrovici, care socotește că prin rezultatele științelor, întregite prin speculație rațională, se poate strânge din ce în ce mai mult cercul în jurul realităților ultime. Oricare ar fi însă deosebirea dintre acești doi gânditori, influenței lor li se datorește curajul reînsuflețit al cercetătorilor mai tineri de a se așeza în fața ultimelor probleme și de a le încerca soluția cu mijloace originale.

Am spune chiar că folosind cu un fel de frenezie noile libertăți ale speculației, ținute în frâu mai înainte nu numai de timiditatea debuturilor noastre, dar și de pozitivismul secolului trecut, metafizicii i se dă, în unele cercuri tinerești, un fel de întâietate asupra celorlalte discipline ale filosofiei. Curentul a fost întărit și de speculația teologică inițiată de Nichifor Crainic în „Gândirea” și de acțiunea personală și didactică a înzestratului dialectician de temperament oral, regretatul profesor Nae Ionescu. Totuși, într-o orientare deosebită, o altă echipă de cercetători socotește că până la pragul ultimelor generalizări stă mulțimea problemelor pe care le pune omul ca ființă psihologică și morală, viața lui în societate, principiile activității lui pe diversele tărâmurii ale creației culturale. Toate aceste do-

menii pot fi observate și descrise, ca orice alt sector al fenomenalității; ele pot fi studiate în legile lor de producere, în variațiile și tipurile lor. Și de fapt o altă grupă de cercetători au îmbogățit în ultimul deceniu, prin lucrări de amănunt sau prin expuneri de ansamblu, ramurile psihologiei și a pedagogiei, a sociologiei și a esteticei, a filosofiei istoriei și a filosofiei dreptului, a epistemologiei și a teoriei științelor. Nu mai este posibil astăzi a aborda vre-una din problemele atârând de aceste specialități, fără a nu consulta și bibliografia românească a chestiunii, devenită de pe acum foarte numeroasă. Din rândurile acestei bibliografii, care cere studierea și clasificarea ei metodică, este necesar să amintim mai întâi încercările mai largi de sistematizare a domeniilor, cum ar fi „Psihologia“ d-lui C. Rădulescu-Motru, „Sociologia militans“ a d-lui D. Gusti, „Sociologia generală“ a d-lui P. Andrei, „Tratatul de Sociologie“ al d-lui Eug. Speranția, acela de „Filosofia dreptului“ al d-lui Mircea Djuvara, acelea de „Pedagogie“ ale d-lor G. G. Antonescu, C. Narly și St. Bârsănescu; întinsele încercări de orientare printre tendințele societății actuale datorite d-lor P. P. Neguiescu și D. Drăghicescu, pentru a nu mai vorbi de contribuțiile parțiale ale altor cercetători ca epistemologii și filosofii științelor Mircea Florian, I. Gherea și Șt. Lupașcu, istoricii filosofiei și filosofii istoriei Gr. Tăușan, Dan Badareu, D. D. Roșca, I. Brucăr, N. Bagdasar, C. Noica, sociologi ca M. Ralea, N. Petrescu, Al. Claudian, Tr. Herseni, întreaga școală psihologică grupată în jurul d-lui Fl. Ștefănescu-Goangă, însumând pe lângă contribuțiile acestuia, pe acelea ale d-lor Liviu Rusu (cu valoroase contribuții în estetică), N. Mărgineanu, N. Roșca, etc., în fine pedagogii I. C. Petrescu, V. Băncilă, I. Gabrea și atâția alții.

Pe lângă acestea, trebuie semnalată și latura de organizare a specialității. La Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II“, în nemijlocită legătură cu noul spirit al Domniei, ia ființă prima colecție de scrieri filosofice, „Biblioteca de filosofie românească“, unde s'au întâlnit, alături de câteva din cele amintite mai sus, studii atât de diverse ca acele de istoria ideilor ale d-lor D. D. Roșca, P. Pandrea, Al. Claudian, lucrări de psihologie datorite d-lor M. Ralea și I. Biberi, întinsa cercetare de

filosofia religiilor a d-lui Mircea Eliade, împreună cu studiile de estetică ale d-lor Camil Petrescu, Al. Dima și G. Călinescu. În fine, în deceniul atât de activ al Restaurației, se produce pentru întâia oară fenomenul lucrului filosofic de echipă. „Omagiul Profesorului C. Rădulescu-Motru“ (1932), redactat de d-nii G. Vlădescu-Răcoasa, Eug. Sperantia, M. Ralea, V. Băncilă, I. Brucăr, I. Petrovici, M. Florian, D. Gusti, G. G. Antonescu, C. Georgiade, P. Comărnescu, M. Djuvara, M. Uță și N. Bagdasar, alcătuia un compendiu al progreselor recente în diversele ramuri ale filosofiei. Continuarea acestuia pentru toată lungă epocă a filosofiei moderne a fost întreprinsă de o echipă mult mai numeroasă, strânsă deopotrivă în jurul „Revistei de Filosofie“, în cele patru mari volume ale „Omagiului I. Petrovici“, care așteaptă acum întregirea printr'un al cincilea volum, consacrat mișcării filosofice românești și datorit râvnei d-lor N. Bagdasar, Tr. Herseni și St. Bârsănescu. Apariția atât de așteptată a acestui tom va aduce, după mai vechea încercare a d-lui Marin Ștefănescu, o icoană mai completă, care va permite măsurarea în adâncime și extindere a tuturor inițiativelor filosofice românești. Parcurgerea acestui volum va justifica mai de aproape constatarea cronicarului care nu poate să nu înregistreze de pe acum faptul creșterii în intensitate al întregii mișcări filosofice și al clarificării pozițiilor sale esențiale, ca un efect probabil al sporitei conștiințe de sine și al voinței de afirmare a întregii noastre societăți.

TUDOR VIANU

ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ DUPĂ RESTAURAȚIE

Problema unei arhitecturi de stat nu se pusese niciodată în România înainte de 1930. Dacă concepția plasticeii românești era unitară în trecut, acest lucru se datora tradiției bisericești și artelor populare. Odată cu înjghebarea statului modern și a laicizării lui, arta bisericească apune, iar artele populare nu mai au prilejul unei rodnice colaborări, rămânând izolate.

Orașele vechi cu patriarhala lor frumusețe dispar și în locul lor se înalță cetățile hibridului neo-clasic al birocrăției incompetente. Fără centre civice, fără un crâmpeli măcar de preocupare urbanistică, fără mândrie cetățenească, orașele își aștern pata lor de tencuială galbenă, informe și plictisite. În fața acestei lipse de forme, arhitecții dela începutul secolului au încercat o revenire spre trecut. Atitudinile exclusiv retrospective sunt mai totdeauna sterile. Dacă însă această primă școală a arhitecturii românești n'a dat roadele așteptate, aceasta se datorește mai ales faptului că oricare încercare din acea epocă, oricât de valoroasă ar fi fost, nu se putea integra în cadrul năzuințelor statului.

În arhitectura noastră tradițională, Biserica propunea programele și Voevozii și le însușeau. În statul nostru modern, totul se petrece sub imboldul inițiativelor personale. Anarhia plasticeii noastre era urmarea firească a necoordonării temelor și a risipei de tendințe. Or, unitatea în arhitectură nu se naște din abila întrebuințare a elementelor decorative, ci din precizarea te-

melor, adică din enunțarea programelor într'un spirit în care noțiunea de stat și a autorității de stat să fie mereu prezentă. Fiecare minister, fiecare lucrare publică purta pecetea unei persoane, dar niciodată aceea a statului. Fiecare reprezenta o experiență făcută de unul singur cu preocuparea diferențierii, mărturisind excese fie de temperament, fie de personalitate. În edificarea orașelor noastre spiritul civic era tot atât de absent ca și statul.

Chemarea la ordine s'a făcut de abia în 1930, dar s'a făcut cu hotărâre și judecată. Prezența unei personalități dominante s'a simțit crescând de atunci încolo. Arhitecții și chiar toți artiștii s'au simțit încadrați într'o acțiune creatoare, coordonată și unitară. Deia început trebuie să discriminăm problema stilului și a temelor. De câțva timp opinia celor care se preocupă de problemele artei noastre e turburată de o enunțare greșită a problemei. Nu trebuie uitat că un stil este noțiunea retrospectivă a unei epoci, suma unei activități și ideograma unei perioade istorice. Vitruviu a făcut suma artei Eline, după ce acea artă își făcuse experiențele. Palladio, bizuindu-se pe Vitruviu, pe arta romană și pe propriile sale experiențe, reia tema clasicismului Renașterii pe baza unor forme stabilite. Acelaș lucru se întâmplă cu Vignola. Dacă la noi s'ar putea face cu ușurință suma artei noastre bisericești, care și-a încheiat evoluția cu apoteoza brâncovenească, în preajma unei ere constructive nu se poate vorbi însă de stil fără a compromite însăși ideea de stil. Datoria noastră, a celor care urmărim marele îndemn creator, este de a exprima în funcția legilor arhitecturii cât mai larg temele care ni se dau, dar nu să formulăm rețete personale. Nu e vorba de a înfăptui decoruri mai mult sau mai puțin teatrale cu zorzoanele heraldice noastre tradiționale, nu e vorba să luăm ornamentele mormintelor pentru a le pune pe chenarul ferestrelor din care trebuie privit viitorul. Gândul care animă România de azi trebuie înțeles și exprimat structural în funcția temei sale inițiale.

Dar care e acea temă și în general ce e o temă în arhitectură?

Tema în arhitectură este esența unui program sau mai bine zis spiritualitatea care animă un program. Programul nu e decât enunțarea unor nevoi care trebuie îndeplinite, tema este ex-

presia gândului director care prezintă arhitectului programul într'un anumit fel, dându-i să înțeleagă fizionomia creației spre care trebuie să tinză. În vechea noastră arhitectură domină programul religios. Biserica ori mănăstirea revin timp de cinci veacuri, cu foarte mici variante programatice. Cel care este obișnuit să descifreze semnificația armoniilor arhitecturale înțelege din prima vedere dacă e vorba în aceste cazuri de o inițiativă boerească particulară ori de o inițiativă voevodală de stat.

Există în mod vădit două teme pentru același program : mănăstirea ori biserica de ctitorie familiară ori individuală și a- cea voevodală, care rămâne cea mai valabilă mărturie istorică pe pământul românesc. Se poate simți diferența între bisericile Hațmanului Tăutu și acelea ale lui Ștefan cel Mare și mai târziu ctitoriile brâncovenesti și nenumăratele biserici ori mănăstiri minore edificate de boeria țării.

Dela biserica de sat, dela schitul modest de bârne până la mândra înfăptuire a unei biserici voevodale, avem o evoluție întreagă a unui program unitar care se dezvoltă în funcția însemnătății sociale, ajungând la un moment dat să concretizeze în formă năzuințele unui neam întreg. În evoluția acestor biserici, dela schit la monumente, avem amplificarea temei.

Complexitatea societății de astăzi care a depășit hotarele patriarhale nu poate să se rezume într'un sigur soi de program. Un stat modern își înfăptuește propriul său decor prin diversitatea lucrărilor și instituțiilor publice. Orașele înainte de a fi un conglomerat de locuințe sunt sediile organelor acestui stat. Instituțiile și organele administrative cer să fie adăpostite în imobile care, în afară de partea practică și utilitară, trebuie să îndeplinească și un rol moral, acela de a reprezenta prin forme unitatea, autoritatea și prestigiul statului. Iată tema inițială. Ea este comună tuturor marilor cârmuiri constructive. Dar ea este nouă la noi, căci nu se pusese încă în cadrul Statului modern românesc înainte de 1930 pentru arhitectură și chiar pentru orice fel de lucrare publică. Aspectul realizărilor statului în toate domeniile constructive era disparat. Dacă se construia o cale ferată nouă, gările aveau cutare sau cutare înfățișare, după ideea inginerului care conducea lucrările. Se construiau școli ori spitale, fiecare edificiu de un aspect mai totdeauna mizerabil

se schimba în funcția a cine știe ce fantezie personală. Și când un minister ajungea să fixeze un tip de școală, de biserică ori de spital, era mai mult pentru a reprezenta sărăcia de concepție și lipsa de generozitate a statului care desfigurează satele și orașele cu construcții inadecvate menirii lor. Cu Restaurația începe un spirit nou sub îndemnul Suveranului. Era civilizatoare își întindea larg ocrotirea asupra arhitecturii.

S'a făcut în ultimul timp un număr impresionant de rechizitorii împotriva arhitecturii românești, fie că era națională, fie că era modernă, fără a ține seamă de acest factor hotărîtor în formația plasticeii în civilizația noastră: Statul. Pentru ca arhitecții să poată exprima ce trebuie, societatea, pentru care ei lucrează, trebuie înainte de toate să știe ce vrea, adică să-și stabilească programele. Pentru aceasta e nevoie de o conștiință civică și o armonie în concepția pe care cetățenii o au despre Stat și tendințele sale, și înainte de toate rămâne bine stabilit că principalul client al arhitecturii tot Statul rămâne. În istoria artelor, arhitectura particulară a jucat totdeauna un rol minor, după arhitectura religioasă, colectivă ori regală. La noi însă, dela decadența mănăstirilor, acest exemplu lipsea, lăsând pe arhitecți într'o primejdioasă și dăunătoare libertate, rămânând ca ei să-și facă experiențele fără prestabilirea unei discipline sociale. Cu Restaurația această disciplină a luat ființă. O mare eră constructivă a început puțin timp în urmă și de data aceasta pusă la cale de Stat.

Dela început s'a putut constata că unele experiențe atât de hulite ale arhitecturii funcționale fuseseră concludente, rămânând în cadrul noilor preocupări. Aceasta a ușurat revenirea spre unele principii de claritate, deschizând alte posibilități de monumentalitate.

Dând principiilor clasice adevărata lor valoare, s'a putut vedea că nici aportul funcționalismului, nici zestrea trecutului nostru nu erau în contradicere, putându-se topi într'un singur aliaj. Pe urmă s'au seriat problemele, punându-se ordine în programe și ajustând aceste programe la adecvata lor însemnătate. Organizarea orașelor, după noile tendințe urbanistice, unificarea aspectului localurilor Statului și a marilor instituții dependente de Stat, amplasarea dată lucrărilor publice care nu pot

rămâne străine preocupărilor arhitectonice, o nouă atenție dată construcțiilor rurale și dorința de a da și satelor centre civice mai îngrijite și a căror construcție să fie în armonie cu viața rurală, iată noul program. La rândul ei, arhitectura bisericească a fost privită cu mai multă atenție și s'ar putea zice chiar cu mai multă dragoste, pe când se simte întru câtva o oarecare renaștere a vieții monacale.

Am încercat să vorbim de tendințe, de năzuințe, de dorinți care se desemnează în noua tematică a plasticei noastre arhitecturale. Nu se poate face suma unei perioade constructive în plină desfășurare și în plin avânt. Se pot simți pulsațiile vigoarei creatoare, se poate observa tendința generală a efortului făcut, în nici un caz nu se poate vorbi încă de stil. Această anticipare ar fi neserioasă și limitativă. Nu se poate crea și în același timp clasa. Aceste două acte nu pot fi conținute în aceeași perioadă de timp. Dar se poate spune că sub Domnescul îndemn arhitectura are iarăși dreptul să se cheme ca pe vremea catedralelor și a Renașterii: „Arta Regală“

G. M. CANTACUZINO

M. S. REGELE CAROL II ȘI ARTELE - FRUMOASE

Rândurile ce vom așterne cale de câteva file nu vor să cuprindă cât mai multe date și fapte deosebit de însemnate, nici nu urmăresc o înșirare a lor mai mult sau mai puțin completă, de importanță circumstanțială. Poate că, astfel înțeleasă, treaba la care am pornit n'ar fi prea interesantă pentru multă lume. Ceea ce ne interesează este semnificația subiectului ce ne am propus, cum se arată el dincolo de limitele documentare sau istorice.

În aparență faptele ce vom aminti se repetă, la suprafață văzute, egale între ele cum par zilele de calendar, ce la vremea lor, le-au primit însemnările. Și-apoi inventariile nu fac parte din lucrurile ce par mai atrăgătoare pe lume. Nu strict faptele și datele ce fac parte dintr'un anumit compartiment al istoriei artelor celor din urmă zece ani vroim a scrie, pe cât, mai cu plăcere, despre semnificația înfăptuirilor Domnești, săvârșite pe tărâmul artei în raport cu vremile de azi. În acest scop pornim să ridicăm o schelă destul de înaltă ca să fie posibilă o privire generală într'un ținut ce a fost prea adeseori invadat de talente siemenesti ce n'au ce căuta acolo. Nici la diptice cu foi de fildeş nu vom întocmi aici, pline cu nume proprii ce au străjuit, deși cu vrednicie, la înfăptuirile Domnești.

Nu este timpul acum și nici locul aici nu este, credem.

Faptele de ordin artistic, de care ne vom ocupa, au fost născute din voința înfăptuitoare a Aceluia ce de zece ani veghează la liniștita depănare a firului vieții obștești, fără ca acestor ma-

nifestări la care țara românească a fost părtașe să li se fi atribuit un gând mai presus de faptul propagandei în sine.

Faptele M. S. Regelui Carol II, pe teren artistic, conțin norme de călăuzire spre o nouă spiritualitate, general valabile. Scrutând, la răstimpuri, opera înfăptuită, descoperim adevărata însemnătate a înfăptuirilor Suveranului, ajungem la anumite încheeri. Perspectivele, cu zări larg deschise, sunt liniștitoare pentru viitor. Preocupările de căpetenie sunt chemarea la colaborare a energiilor de bărbătească tinerețe atunci, când se găsesc întrunite priceperea și destoinicia la muncă. Dela început se înlătură diletantismul caracteristic improvizărilor de tot soiul al tuturilor vârstelor ce încurcau, în trecut, pașii celor puțini ce știau ceea ce vroiau și nu vroiau decât ceea ce știau. Pe plan internațional urmărindu-se învederarea nivelului cultural al țării se subordonă manifestarea individuală manifestărilor generale.

La orice treabă urmează să-i corespundă un gând clar și un scop precis.

Întâiul prilej când s'au manifestat aceste premize a fost în primăvara anului 1925, cu ocazia întocmirii unei expoziții de artă românească veche și nouă, pusă sub Înaltul Patronaj al M.M. LL. Regele Ferdinand și Regina Maria a României, al Președintelui Republicii franceze, având concursul „Fundației A. S. R. Principelui Carol” precum și al „Societății Amicilor României”. Felul cum noul spirit se anunța s'a văzut în procedarea pe teren. În ședința Comitetului român de organizare se lucra de câteva zile, când, spre stupefăcerea generală, apare un artist destul de necunoscut și neapreciat în sferele respective, ca reprezentant al artiștilor tineri cu firman în regulă Ținea Alteța Sa Regală Principele Carol să fie prezentă în comitet și veleitatea de înfăptuire și din alt câmp al artei.

Fiul de Domn ia parte activă la întocmirea expoziției, iar când lucrările de birou au ajuns la sfârșit, vroia să controleze toate elementele ce pot sau vor chezașui un bun rezultat.

De-atunci la orice înfăptuire, mai mult încă după suirea în scaunul domnesc al strămoșilor, Majestatea Sa Regele Carol II a accentuat acest mod de lucru : să cunoască personal ce se face,

ce se urmărește de acei chemați de voința Sa și investiți cu încrederea Sa. Au fost arătate, atunci la Paris, specimene de artă poporană; de artă contemporană; pictură și sculptură a artiștilor dispăruți sau în viață; arta religioasă, fresce și icoane, uși de biserică, tâmplă ș. a.; țesături din mănăstiri bogat împodobite cu pietre scumpe ce de secole au stat ascunse în umbra vechilor ziduri. Au fost arătate tot ce Muzeele de specialitate au avut mai caracteristic, tot ce așezămintele religioase au păstrat mai frumos și mai propriu.

Totdeauna, de aici înainte, ceea ce va caracteriza în mod deosebit activitatea Majestății Sale Regelui Carol II e o ardoare tinerească ajutată de cultura Sa vastă, de încrederea în puterile neamului peste care destinul L-a așezat să domnească.

Calea înfățișărilor se continuă, noi ne vom opri pentru un nou popas, făcut în același an 1925, când, de astădată la Geneva, s'a înfățișat o expoziție de artă specifică, de artă poporană. În prefața catalogului scrisă de A. S. Principele Carol al României se vede cât de mândru este Alteța Sa de poporul care, într-o zi, trebuia să se cheme poporul Său :

„Mon pays, qui se trouve aux portes de l'Orient, et qui, à travers les siècles, a su résister, comme un bloc de granit, à toutes les invasions et aux luttes politiques de ses voisins, a pu, grâce à la force morale de ses habitants, non seulement à résister aux attaques dirigées contre lui, mais se former une âme artistique qui se trouve aujourd'hui exposée devant les visiteurs de Genève“¹⁾.

Schema gândirii A. S. Regale este limpede exprimată, este informativă, completându-se cu o profesie de credință, ca o premergere a cuvântărilor și faptelor Suveranului ce va fi în curând.

„Nous avons joint aux objets de provenance purement roumaine des collections représentatives de l'art populaire des minorités: saxonne, magyare et ruthène. En les englobant ainsi,

¹⁾ Prefața Alteței Sale Regale Principele Carol la Catalogul Expoziției de la Geneva, „L'art du peuple Roumain“, 1925.

pour la première fois, dans une exposition d'art roumain, nous les faisons entrer dans le domaine artistique de la Roumanie.

C'est un crédo de Ma Fondation, que c'est par la fraternité dans le champ des arts et des belles-lettres qu'on arrivera à la meilleure entente entre les habitants de races différentes dans in même pays“²⁾.

Și acest pasaj vădește substanța informativă, el arată că legăturile între popoarele conlocuitoare de rasă diferită s'au putut produce pe tărâmul artistic. El mai indică ceea ce a fost înainte arta poporului român — prin obiectele expuse — și ceea ce se frământă în urmă, chiar azi, ca încordare și voință creatoare, acolo unde civilizațiile se ating în urma unor mișcări spirituale, mișcări ce nu ating fondul etnic în formele și făgașele sale. Este un prolog ce exprimă în termeni preciși conștiința de viață a unui popor vrednic, pătruns de valoarea produsului național.

Pornind dela această pregătire a terenului, se înfățișează, în anul 1931, lumii străine o altă expoziție, în București de astădată, cu prilejul a celei de a XXVII Conferințe Interparlamentare. Este prezentată ca o expoziție specială de artă română modernă, sub înaltul patronaj al Majestății Sale Regele Carol II. Expozițiile de până aci cele din anul 1925 dela Paris, au fost așezate pe un plan colectiv și anonim, se înfățișau ca o strădanie generală, în toate domeniile artei, sau ca la Geneva, unde s'au arătat realizările țăranilor, pe plan artistic. Spre deosebire, în anul 1931 se dă cuvântul silințelor timpului de azi, în prezentarea artei zise culte. Este o artă a individualităților față de arta veche, poporană și culturală, care era una isvorită mai mult din strădaniile colective. Cu toate că modernă și în această expoziție, ca și în cele de mai înainte, se vădește zbaterea sufletului românesc cu influențe ce vin deopotrivă de puternice din Orient prin coloare și din Occident prin formă. O căutare de formulă pentru contopire integrală, peste doctrine sau curente, se face simțită și poate singură mulțumi darurile artistice ale poporului românesc care, prin origine și așezare geografică, este strâns legat de aceste două civilizațiuni.

²⁾ Prefața Alteței Sale Regale Principele Carol la Catalogul Expoziției de la Geneva, „L'art du Peuple Roumain“, 1925.

Cristalizări noi își află gândul Suveranului cu ocazia Expoziției Internaționale dela Bruxelles în 1937, unde silințele românești sunt așezate, pentru întâia oară, într'un cadru propriu, rezultat din munca și gândul românesc. Pavilioanele sunt zămislite în întregime de arhitecți, pictori, sculptori și decoratori români. Se mai face, acolo, un loc important operei săvârșite de Fundațiile Culturale Regale pe tărâmul Serviciului Social. Ca și în premergătoarele expoziții, tinerele talente au fost chemate spre o largă contribuție chiar la efectivă durare și împodobire a pavilioanelor române dela Bruxelles și Paris. Succesul a fost desăvârșit pentru râvna românească, iar pentru lumea străină a fost o dare pe față a sufletului artistic al poporului român minunat dăruit cu o istețime de spontan avânt, necunoscut de aproape, în orice caz nu de atâta amploare.

Tot la Paris, în același timp, s'a înjghebat o expoziție închinată marelui pictor toledan Domenico Theotocopuli, poreclit El Greco, artist de mistică fierbințeală ce a știut a exprima miracolul divin prin străfulgerări de lumină. Colecția Regală a fost reprezentată cu nu mai puțin de nouă tablouri, Majestatea Sa Regele ocupând locul de frunte în comitetul de patronaj. Cu aceste însemnate contribuții la manifestațiile artistice, pe plan internațional, Suveranul României înțelegea să contribuie la lămurirea marilor probleme de artă ce frământă lumea cultă din Apus, să facă țara Sa părtașă la opera de civilizație ce apropie — cu toată aparența, azi, contrarie — națiunile chiar când nu locuiesc aceleași meleaguri.

Expoziția din anul trecut, la New-York, deși, propriu zis, nu a fost o expoziție de artă, totuși și acolo au fost chemați artiștii tineri să arate măsura vredniciei lor, aducând acasă cu laude răsplata ostenelilor românești.

Prezentările în expoziții, în țară sau străinătate, a artei vechi sau noi, ne înfățișează, amândouă, cele două aspecte ale aceluiași suflet de totdeauna al poporului român, ale cărui perspective încă nu au ajuns, din fericire, la o închezare definitivă.

În cursul anilor dela 1930 până azi, pe lângă înfăptuirile de mari proporții, pe care le-am enumerat mai sus, au avut loc și altele de proporții mai reduse, în mai multe țări, având aceleași directive, aceleași scopuri cu aceleași rezultate. Pe lângă opera

de propagandă, grija Suveranului s'a împărțit deopotrivă și manifestărilor de artă, datorite inițiativelor particulare. Tot timpul, expozițiile din București au fost cercetate atent, cumpărându-se cu dărnicie, de câte ori se găseau măturii de adevărată artă.

Noul palat al reședinței domnești a oferit prilej de încercări care trebuiau să confirme încrederea Suveranului în destoinicia artiștilor români. Pictorilor mai de seamă ai țării li s'au dat panouri de întinse suprafețe, cum nu le-a fost dat — decât la distanțe de zeci de ani — artiștilor să aibe parte. Sculptorii, arhitecții și artizani de tot felul au cunoscut cu toții aceeași favoare de-a li se cere contribuția la împodobirea Palatului Regal.

Toate expozițiile în țară sau străinătate au fost pregătite la București, instalate aici întâi în felul expunerii definitive, de cum urmau să fie la fața locului, lucrările fiind în amănunt cercetate de Suveran, care vrea să cunoască planul odată cu oamenii ce îl vor executa. Orice operă a fost însumată în vederea ansamblului; grije ce a predominat totdeauna gândui Suveranului: opera izolată să se subordoneze în mod armonios scopului general.

Ultima afirmare precisă a intențiilor Suveranului în sens artistic a fost ridicarea Monumentelor Regilor Carol I și Ferdinand. Prin alegerea făcută în persoana artistului, ce a făurit aceste monumente de epică măreție, Suveranul a văzut realizată voința Sa de artă liberată de măruntele preocupări naturaliste. Pe tărâmul artei, exercițiul artizan a ceea ce am convenit cu toții să numim artă înstăpânise, sub impulsul societății burgheze, o corespunzătoare estetică la fel de materialistă și de foarte multe ori meschină. Predominarea problemelor de mărunță realitate se alătură altora de asemănătoare calitate artistică, pentru ca, până în cele din urmă, în arta strict realistă, rezultatul să fie la nivelul unei concepții a vieții și artei burgheze, fără ideal și avânt. Incredințarea Monumentelor Regilor unui artist cu evoluția oprită la monumental a tăiat răstît pentru viitor repetarea multor meschinării turnate în bronz de care e plină țara. Realizarea acestor monumente, în București, a izbu-

tit o măreață proiectare în spațiu cu o fabuloasă siguranță a înfățișării totale. Îndepărtarea cu câștig de concepția plat naturalistă a statuii de care a avut parte eroicul Domn Mihai-Viteazul, din piața Universității, este o pildă evidentă.

Piețele publice din nou create pe mari întinderi oferă acestor statui și altora ce mai pot veni, spațiul și perspectiva necesare, condiții fără de care nu poate exista, și în artă, ființare de mare amploare. Noua înțelegere, într'altfel patetică, arătată de Suveranul României pe ogorul artei, va avea drept efect dispariția pe zi ce merge, din viața publică, a pretențiilor la individualitate a acelor care nu o au. Va trebui să dispară tirania preocupărilor de mărunță estetică ce vor fi înviorate de un optimism senin în stare să ridice pe individ deasupra dramelor vieții de toate zilele, fărămițate de energii.

Din cer a picat o voință de viață nouă, peste deprinderi vechi, o voință de dragoste obștească deplină, totală, o voință de luptă împotriva apucăturilor de destrămare socială prin particularizare. Asta s'a întâmplat la 8 Iunie, zece ani în urmă. De atunci, această voință mereu trează și activă nu a cunoscut răgaz, nu fiindcă nu a avut nevoie, ci fiindcă nu a vrut să-l cunoască Suveranul României, Majestatea Sa Carol II, care vrea pentru poporul românesc un nou stil de viață, de înfăptuire, un nou stil de gândire și prin aceste toate un nou stil de artă.

FRANCISC ȘIRATO

BUCUREȘTI ÎNAINTE ȘI DUPĂ RESTAURAȚIE

Incepe să fie greu, chiar pentru noi care am cunoscut-o și suntem încă atât de aproape de ea, să reconstituim imaginea Bucureștilor de acum zece ani.

A fi fost de față la marile transformări petrecute, a fi văzut cu ochii noștri și molozul vechiului București și betonul armat al celui nou, a fi avut înaintea noastră, aproape simultan, dublul tablou al orașului care dispărea și al celui care se ridica — toate acestea nu ne ajută totuși să ne dăm prea bine seama cum și când s'a petrecut uimitoarea substituție de imagini.

E ceva magic în această întâmplare. Lucruri care ne erau cândva familiare, lucruri care intrau în obișnuința noastră, ca într'un fel de eternitate dela sine înțeleasă, s'au topit fără urmă într'un trecut, care dintr'odată pare a fi devenit nespus de depărtat.

Cât de provincială, cât de demodată și „din alte timpuri“ devine acum, în amintire, vechea piață a Teatrului ! Trebuie s'o cauți în fotografii și cărți poștale dinainte de 1930, pentru ca s'o revezi și să te mire aerul ei de, cel mult, reședință județeană.

La început, Palatul Telefoanelor, înlocuind patriarhala Terasă Otetelișanu, avea parcă ceva brusc, aproape insolent și în orice caz nebucureștean. Dar un nou peisaj citadin de mare metropolă s'a organizat imediat în jurul surprinzătorului zgârie nori, întâi prin acomodări timide (imobilul Frascati), apoi prin transformări radicale, curajoase (imobilul Adriatică, imobilul Generala), care lărgeau străzile Câmpineanu și Regala, până a face

din ele două străzi cu desăvârșire noi. Acum, întreagă Calea Victoriei, dela Poștă până la Strada General Manu, este prinsă în această mișcare constructivă, care deschide, lărgeste și înalță.

Uneori, schimbările — chiar dacă le-ai urmărit zilnic — ți se revelează dintr'odată, cu o tresărire instantanee de surpriză, ca și cum cineva ar trage brusc o pânză, care ascundea până atunci noua față a orașului.

Nici astăzi n'ai putea spune când a răsărit admirabila și atât de recenta Piață a Palatului Regal. Îți aduci aminte (sau cel puțin încerci să-ți aduci aminte, căci imaginile s'au și dislocat și se suprapun ca într'un „foto-montaj“), îți aduci aminte cum au căzut imobilele din jur, unul câte unul, cum s'a deschis fațada cea nouă a hotelului Athénée Palace, cum s'a înălțat într'o bună dimineată magnifica operă a lui Mestrovici, statuia Regelui Carol I, cum a pierit într'o noapte grădina Ateneului, dar toate acestea nu sunt decât momente izolate, pe care le revezi într'un efort oarecum analitic de memorie, momente izolate ce s'au grupat într'o zi dintr'odată, în jurul Palatului Regal, unificate subit într'o imagine triumfătoare.

Există un farmec documentar al literaturii, atunci când ea ne vorbește despre străzi, monumente și case dispărute (Parisul lui Balzac este altul decât Parisul pe care îl cunoaștem. Harta pariziană a „Comediei umane“, pusă alături de harta albastră a metroului de astăzi, evocă o lume intrată în neant).

Nu e nevoie să mergem până la Filimon, pentru ca să găsim în literatura românească un București care nu mai există. Nu e nevoie nici măcar să mergem până la Caragiale. Altădată ne gândeam cu duioșie la itinerariul lui Jupân Dumitrache :

„Apucăm pe la sfântul Ionică ca să ieșim pe Podul-de-pământ, ieșim în dosul Agiei, ajungem la sfântul Ilie în Gorgani, mergem pe la Mihai-Vodă, ca să apucăm spre Stabilament“.

Cât de departe ni se păreau aceste lucruri și ce poezie de cartier avea în imaginea noastră „ strada lui Marcu Aureliu ori Catilina“, pe unde trebuia să treacă, venind „dinspre răscruci“, „unde vrei să apuci spre cazarmă“, visătorul Rică, așteptat de fiorosul Jupân Dumitrache

Nu, nu mai e nevoie să mergem atât de mult înapoi, pentru

ca să găsim în literatura noastră un București dispărut. E de ajuns să deschidem un roman dinainte de 1930. Un aer neașteptat de desuetudine, cu tot ce este fără de voce meiancolic în lucrurile pierite pentru totdeauna, se desprinde din atâtea romane relativ recente.

Există numeroși romancieri, care fără a avea totdeauna intenția directă de a face ceeace s'ar numi un roman al Bucureștilor (gen cam grosolan, care nici el nu lipsește însă din literatura noastră) implică în cărțile lor prezența vie a orașului.

Ar fi un exercițiu plin de pitoresc să încercăm a construi o hartă a Bucureștilor, așa cum reiese ea din romanele noastre.

Fără să pună în joc nici o exigență critică, monografistul ar putea folosi în această operație de cartografie un număr considerabil de autori, pe care invocându-i cu titlul de martori, neapărat de artiști, își poate permite să-i citeze la întâmplare. Nici Sadoveanu (din „Oameni din lună”), nici Rebreanu, nici Arghezi n'ar lipsi din această „echipă”, dar nici Ardeleanu, nici Octav Dessila, nici G. M. Vlădescu. Aproape că nu este romancier actual, din generațiile mai vechi sau mai noi, în a cărui operă să nu găsim elemente pentru această hartă a Bucureștilor: V. Demetrius, Corneliu Moldovanu, Dem. Theodorescu, N. Davidescu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, N. D. Cocea, Gib. Mihăescu, Eftimiu, Lovinescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, Peltz, G. M. Zamfirescu.

Dar Bucureștii, pe care îl găsim în cărțile lor, începe să fie un București de altă dată. E un oraș care dispare, care a dispărut.

Când Balzac ne vorbește în „Les illusions perdues” despre o pereche de ghete galbene, cumpărate dela pantofarul Gay („le bottier fameux”), sau când în „La cousine Bette” îl face pe unul din eroii săi să dineze la restaurantul Maison Dorée, cititorul de astăzi nu poate ști ce însemnau aceste nume în Paris-ul primelor decenii ale veacului trecut.

Tot astfel când într'un roman bucureștean dela 1930, cititorul de mai târziu va afla numele restaurantului Elysée, va crede poate că este un nume născocit, o indicație fictivă și în

orice caz nu va ști că în punctul în care strada Câmpineanu se întâlnește cu Calea Victoriei, a fost odată la colț, pe stânga, unul din locurile de întâlnire cele mai pitorești și mai agitate din Bucureștii altui timp.

Totul s'a schimbat în acești zece ani : marile artere de circulație, centrele de mișcare, structura cartierelor, culoarea generală a orașului.

Ce rămâne din „Piața de flori“ așa cum e zugrăvită în romanul lui Matei Caragiale (Craii de Curtea-Veche), dacă o comparăm cu actuala „Piață de flori“, în plină transformare și destinată să devină o verigă între bulevardele mari din dreapta și stânga Dâmboviței ? Ce rămâne din însăși aceasta Dâmboviță, pe care o găsim, vorbită de rău, în atâtea romane și care nu numai că a dispărut sub un planșeu de beton, cu aspecte de alee de parc, dar începe să se șteargă din însăși amintirea noastră !

După numai zece ani, vechea imagine a Capitalei trebuie s'o căutăm în cărți, devenite, fără să vrea, documente.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La drept vorbind, multă vreme Bucureștii n'au avut nume bun în literatura noastră. Pentru cauze felurite și care ar merita să fie studiate mai de aproape, cei mai mulți dintre romancieri l-au privit cu asprime, — asprime despre care nici măcar nu se poate spune că era veritabil satirică. (Pare paradoxal, dar trebuie să recunoaștem că unul din puținii scriitori, care ne-au dat despre București o imagine de anumit farmec, este I. L. Caragiale). A considera Bucureștii un oraș interesant, un mediu de viață complex, o cetate capabilă să cuprindă existențe excepționale și drame evoluat, este o atitudine recentă în romanul românesc. Abia de la Camil Petrescu și Hortensia Papadat-Bengescu începe să existe în literatură acest aspect al Bucureștilor (aspect pe care generația, mai târziu venită, de scriitori l-a primit și păstrat).

În genere, literatura noastră n'a avut stimă pentru București și nu l-a iubit. Ceea ce se cheamă „eroii superiori“ sunt în romanul românesc tipuri de provinciali integri, care vin cu sufletul curat în Capitală, unde sunt doborâți de mediul corupt. Nespus de tipic este titlul unui roman recent ca dată, dar apar-

ținând de fapt unei cu totul alte epoci literare : „Bucureștii, orașul prăbușirilor“. E o întreagă atitudine moralistă, reprobatoare, satirică în acest titlu, atitudine comună aproape tuturor romancierilor, care găseau pe vremuri în viața bucureșteană nu numai o „temă“ de tratat, dar mai ales o „teză“ de susținut.

Acest dispreț literar pentru Capitală a fost în bună parte consecința unei vechi atitudini ideologice din cultura noastră. Fără să vrea poate, sămănătorismul a făcut din București prima victimă a conflictului „sat-oraș“. În conflictul violent dintre satul idilic și orașul corupător, literatura de spirit sămănătorist nu putea găsi un subiect mai bogat decât Bucureștii, un subiect mai susceptibil de contraste tari, de atitudini satirice, de izbucniri moralizatoare.

Nicăieri mai mult decât în roman această aversiune de principiu față de Capitală n'a fost mai răspândită. E posibil ca, în mai mică măsură însă, să fi contribuit la menținerea ei și anumite rațiuni de ordin literar. Tema „orașului mare“ există nu numai în literatura noastră, ci aproape în toate literaturile. (E adevărat că nicăieri n'a dat o operă mare. Vezi în privința aceasta pătrunzătoare observații în Albert Thibaudet.) Romancierul este ispitit cu oarecare naivitate de asemenea subiecte înșelător balzaciene. I se pare că găsește în ele un material bogat în acțiuni, personaje, conflicte, cu atât mai seducătoare cu cât sunt mai fals dramatice, mai aparent violente.

Poate că și această prejudecată a ajutat și ea să se fixeze în romanul românesc aspectul „babilonic“ al Bucureștilor, imaginea lui aventuroasă de „purgatoriu“, de „oraș al prăbușirilor“.

Dacă pentru anumiți romancieri atitudinea reprobatoare față de Capitală exprimă cunoscuta dramă a inadaptării la mediu și este o reacțiune de sensibilitate sămănătoristă (Cezar Petrescu, Corneliu Moldovanu), dacă la alții această atitudine corespunde unui temperament pamfletar, denunțator (Dem. Theodorescu, N. D. Cocea), dacă pentru alții ea coincide cu o preferință pentru teme tari, pentru situațiile melodramatice, pentru fabulația abundentă (Victor Eftimiu, Octav Dessila), mai rămâne în fine o ultimă explicație a lipsei de simpatie rezervată Bucureștilor în literatura noastră : este neîncrederea provincială

și cu deosebire moldovenească, față de „centru“. Intră în această privire piezișe, ironia, superioară și în acelaș timp dezamăgită, aruncată asupra Capitalei, intră oarecare egoism local (specific spiritului provincial de pretutindeni, căci nu degeaba există o comedie a provinciei în literatura universală), dar deasemeni o încercare melancolică, poate chiar sfâșietoare, de a apăra anumite trăsături distincte ale sufletului local, împotriva Capitalei care centralizează și unifică.

Anumite pagini din Mihail Sadoveanu, severe în ironia lor surâzătoare, anumite pagini de Ionel Teodoreanu, mai tari, mai iritate, mai răzbunătoare (ce urîți sunt Bucureștii în „La Medeleni“), ne ajută să înțelegem și acest fel de a privi lucrurile.

Mai este cineva, care a fost foarte aspru cu Bucureștii, deși nu s'ar putea spune că nu l-a iubit. Este Matei Caragiale. El nu intră în nici una din categoriile de mai sus, pentru că pasiunea îndârjită cu care a evocat orașul nu decurgea nici din ideologie politică, nici din formație literară, nici din atitudine moralistă, ci răspundea (și este singurul despre care se poate spune acest lucru) unei viziuni poetice. Bucureștii orientali descompuși, trândavi și somptuoși, pe care îi evocă uneori cu un ciudat amestec de silă și patimă în „Craii de Curtea-Vechă“, nici nu sunt de altfel în ciuda atâtor indicații exacte, decât un oraș ireal, fantomatic.

Când Bucureștii au avut norocul să găsească un scriitor, care credea în vraja orașului și se simțea legat de el, cum zice Montaigne despre Paris, „*jusques à ses verues et à ses tâches*“, imaginea obținută a fost totuși mai mult fantastică, decât veridică, mai mult stranie, decât justă. Iar când literatura realistă, care istorisește, care consemnează, care transmite, a „atacat“ orașul ca pe o mare temă de roman, a făcut acest lucru fără adeziune, fără simpatie și fără poezie, ceea ce n'o împiedică totuși să ne ofere astăzi imagini pe care repeziciunea schimbării la față a Bucureștilor le-a transformat în documente.

De zece ani, Bucureștii sunt intrați într-o nouă zodie. Orașul acesta, atât de defăimat altădată, dobândește conștiința propriei lui frumuseți. Se putea vorbi pe vremuri de o eventuală mutare a Capitalei (și s'a dus cândva o lungă și pasionată dezbatere

publică asupra acestui proiect, ce nu părea nimănui absurd), dar astăzi, un asemenea lucru nu se mai poate închipui.

Capitala Restaurației este nu numai un oraș nou, dar mai ales un oraș cu conștiință de mare cetate.

În definitiv, lucrări edilitare — uneori importante — s'au făcut și înainte de 8 Iunie 1930, dar ele aveau ceva izolat, răzlețit, ca și cum ar fi pornit din inițiative diverse, lipsite de coordonare. Ceea ce i-a dat Capitalei Restaurația a fost o viziune unitară, o lărgire de spațiu, un spirit de monumentalitate.

Fiecare lucrare în parte era o admirabilă cutezanță, cu atât mai mult cu cât înainte de a înfăptui noile așezări, trebuiau puse la pământ vechi forme, care aveau de partea lor teribila forță de a fi. Nimic nu este mai inert decât un oraș urât, nimic nu e mai rezistent decât o stradă strâmbă. Lucrurile care sunt se apără totdeauna împotriva celor care vor fi. Ele au de partea lor lenea, rutina, obișnuința, frica și mai ales, mai puternică decât orice, lipsa de imaginație. Pentru că un nou București să se poată înfăptui, era nevoie de cineva care să-l poată imagina.

Astăzi lucrurile încep să se limpezească. Marile linii ale orașului nou sunt trasate, devin vizibile, se arată organice. Dar e cineva care le-a văzut înaintea tuturor, cineva care le-a voit și le-a tras cu privirea Lui clară prin vechiul oraș.

Tot ce se face, tot ce cade și se ridică porcede din această primă viziune creatoare.

MIHAIL SEBASTIAN

POEZIA 1930-1940

Interesul ultimilor zece ani de lirism este desigur mai felurit decât s'ar putea arăta cu un singur cuvânt: o statistică impunătoare, o polemică de turburător răsunet public și oarecum o nouă direcțiune îl fixează, deosebindu-l de ceea ce se cunoștea dinainte.

Statistica poeziei din acești zece ani se confundă cu o parte principală a unei activități editoriale. E vorba, se înțelege, de *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”*, care, prin gustul pentru poezie manifestat dela conducerea ei, a întreprins o întreită acțiune tipografică. Cu un eclecticism în totul lăudabil, conducerea acestei originale instituții a solicitat, fără deosebire de orientări, pe toți poeții contemporani câți au putut, sau numai au vrut, să-și câștige un nume.

Astfel Demostene Botez (*Cuvinte de dincolo*), Zaharia Stancu (*Antologia poezilor tineri*), G. Bacovia (*Poesii*), G. Gregorian (*La poarta din urmă*), Adrian Maniu (*Cartea țării*), G. Lesnea (*Cântec deplin*), George Siliviu (*Paisie psaltul spune...*), V. Cioacălteu (*Poezii*), N. Davidescu (*Helada*), Ion Pogan (*Zogar*), N. Davidescu (*Roma*), Radu Boureanu (*Golful sângelui*), N. Davidescu (*Evul mediu*), Ion Minulescu (*Nu sunt ce par a fi*), Virgil Carianopol (*Scrisori către plante*), Adrian Maniu (*Poesii din Carmen Sylva*), Mihai Moșandrei (*Singurătăți*), Cicerone Teodorescu (*Cleștar*), Ilariu Dobridor (*Uocile singurătății*), Andrei Tudor (*Amor 1926*), V. Voiculescu (*Țurcuș*), Ion Pillat (*Țărnuș pierdut*), Zaharia Stancu (*Albe*), Al. O. Teodoreanu (*Caiet*), Mihail Celarianu (*Flori fără pace*), Mircea Streinul (*Poezii ti-*

neri bucovineni), Virgil Gheorghiu (*Tărâmul celălalt*), Lucian Blaga (*La curțile dorului*), Octavian Goga (*Din larg*), Tudor Arghezi (*Hore*), Al. Philippide (*Visuri în vuetul vremii*), Otilia Cazimir (*Poezii*), Camil Baltazar (*Tărâm transcendent*), Zaharia Stancu (*Clopotul de aur*), Ștefan Baciș (*Căutătorul de comori*), iadiferent de tendințe, adică de formație și grup, precum indiferent și de vârstă sau notorietate dobândită mai dinainte, au fost strânși în aceeași colecție, ca să compună cu toții fizionomia lirică a epocii. Atât de considerabilă apare solitudinea pentru poeți, din această listă de editură, încât se poate spune că *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”* a făcut să dispară definitiv, a istoricizat tipul pletosului cu manuscrisul subsuoară.

Iar dacă, dintre confrății lor tipăriți, lipsesc totuși d-nii Ion Barbu și I. Vineanu, acestea sunt cazuri strict personale, caz de voită oprire lirică la cel dintâi, de bibliofobie sau numai dezinteres cochet la cel de al doilea, dar, oricum, de îndărătnicie la amândoi.

Despre fiecare poet tipărit e de spus mai mult decât un simplu cuvânt. Nu aceasta însă urmărește o statistică. Caracterul enumerativ al listei abia dacă îngăduie să menționăm deosebit pe d. Tudor Arghezi cu *Hore* și pe d. Al. Philippide cu *Visuri în vuetul vremii*.

Poetul *Cuvintelor potrivite*, în ciuda tuturor acelor care n'au văzut în el decât un demoniac primejdios, ne-a dat în volumul amintit cel mai adevărat lirism religios, cel mai pur, dacă nu chiar singurul în poezia noastră, unde, când inspirația religioasă a mai fost încercată, ea s'a transformat fie în atitudine de manifest poetic, fie cel mult într'un total de imagini folkloristice și decorative. Mare poet și singur, la noi, mare poet creștin, d. Arghezi ne apare în *Hore* ca o misterioasă putere de a converti pe profani la religia frumuseții poetice și, în același timp, la frumusețea poetică a religiei: e un poet *edificator*, ca să ne folosim pentru ortodoxismul nostru de înțelesul catolic al acestui cuvânt.

Cu toul deosebit, d. Al. Philippide, prin lirismul speculativ ce rezultă din sentimentul personalității proprii răspândit în

acela despre ideea de timp și deci de istorie, cu alte cuvinte prin simțirea procesivității interioare, devenirii prezente și a ipostazelor viitoare, s'a așezat de asemenea, cu *Visuri în vuetul vremii*, în rândul marilor poeți. Suflul și înălțimea inspirației sunt puterile de taină ale ultimului volum al d-lui Philippide.

Ar urma acum, negreșit, să trecem la cel de al doilea aspect statistic al activității editoriale ce ne preocupă, la retipăriri. Dar cum am putea sări fără vină peste numele d-lui Lucian Blaga? D-sa este prezent în mintea cititorilor de poezie și în cuprinsul celor zece ani cu *La cumpăna apelor* și *La curțile dorului*, volume în care mistica, metafizica și folklorul se combină în reprezentări cu totul personale; am zice atât de personale, încât nu fără riscul de a le scăpa specificitatea am încerca să le sugerăm în câteva cuvinte, neraportându-le la opera de gânditor a d-lui Blaga. Căci spre deosebire de ceilalți poeți, d-sa susține o construcție de meditații solidare între ele, dintre care poezia este numai o aripă. De aceea, decât a-i diminua însemnătatea cu o frază incompletă de caracterizare, preferăm numai să-l fi menționat în acest febrary Cluj

Ideea de a retipări, dintre poeții contemporani, pe aceia deplin cristalizați, a dus *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“* la crearea unei frumoase colecții de „ediții definitive“. Am putut avea astfel pe Tudor Arghezi (*Ūersuri*), Matei I. Caragiale (*Opere*), Elena Farago (*Poesii*), Adrian Maniu (*Ūersuri*), St. O. Iosif (*Poezii*), Ion Minulescu (*Ūersuri*) și Mihail Codreanu (*Statui*, sonete și evadări din sonet), adică, după cum se vede, o bună parte dintre poeții remarcabili de azi ajunși spre sfârșitul carierei precum și doi decedați, dintre care unul mai vechi. Câte n'ar fi de spus despre înzestrarea fiecăruia? Suntem constrânși însă, încăodată, să nu ne oprim decât la dd. Tudor Arghezi și Adrian Maniu.

Ediția definitivă a d-lui Arghezi cuprinde toată producția sa poetică până la *Hore*. Se înțelege că, dintre contemporani, o asemenea colecție nu trebuia să înceapă cu altul. D. Arghezi, prin *Cuvinte potrivite*, *Flori de mucigai*, *Cărticică de seară* și alte bucăți neadunate într'un volum anume, care i-au format ediția definitivă, a pus trăsătura cea mai de seamă pe obrazul

liric al epocii sale. Precum am avut un curent eminescian, în același fel am avut unul arghezian, și încă de mai nainte ca poetul să fi apărut cu primul său volum, *Cuvinte potrivite*. Această operă, în forma ei definitivă, reprezintă cea dintâi înnoire masivă, după Eminescu, a lirismului nostru, înnoire de inspirație, de tehnică și valoare în același timp, căci, inovații fără susținerea unei valori poetice corespunzătoare, poezia românească mai cunoscuse. Noul puternic temperament a scos poezie de unde estetica nu îngăduia și unde nici nu se credea că poate să existe, din materia groasă și degradată pe care a făcut-o contemplabilă, fie în sine, fie de cele mai multe ori însoțită de stările ei pure și oarecum răscumpărătoare; iar în al doilea rând, dacă se poate spune al doilea rând, a dat limbajului nostru poetic ca și celui în genere literar o vigoare necunoscută, prin anexarea zonei întunecate de cuvinte, din subsolul dicționarului, realizând astfel o poezie realistă până la demonism, deși nedezipită de simțirea Dumnezeuului creștin, într'o expresie care cuprinde mai toate posibilitățile lirice, fiind când eterată, când brutală și chiar adeseori argotică.

Cât despre ediția definitivă a poeziilor d-lui Adrian Maniu, ea reprezintă pe un poet, care, în procesul modernismului românesc, deși îndemându-se mai mult decât trebuia să devină tradiționalist, a jucat unul dintre primele roluri. El a fost la un moment dat al istoriei noastre literare cel mai îndrăzneț inovator, cel mai amuzat și sarcastic antiacademic, dar și cel mai înzestrat dintre tinerii „teribili“ dinaintea războiului. Istoria literară îi va recunoaște în primul rând meritul de a fi educat, prin violență și ironie, gustul public la noutatea care avea să-l modeleze după război. Dar, în afară de aceasta, d. Maniu este azi un poet al tradiției noastre în ceea ce privește inspirația și expresiei sumare și viu colorate în felul vechilor icoane zugrăvite pe sticlă.

Evident, nu vom putea, spre a merge mai departe, să lăsăm fără nici un cuvânt marea operă de restaurare eminesciană întreprinsă, în anii din urmă, de d. Perpessicius. Cu toate că nici colecția, despre care am vorbit până acum, și nici caracterul lucrării, care ține exclusiv de sectorul criticii de texte și al

istoriei literare, nu ne obligă să ne oprim din drumul nostru, retipărirea poeziilor lui Eminesc într'o ediție specială e un eveniment al anilor care ne preocupă, se înțelege, mai întâi în privința efortului critic care a realizat-o, dar nu mai puțin și al poeziei ultimei decade. Căci dacă un mare poet, cum a fost Eminescu, își are destinul său neîntrerupt în timp, acest destin se susține prin negreșita valoare intrinsecă a operii lui, valoare însă care e și multiplă capacitate de a primi interpretările fiecărei generații de cititori. Retipărirea operei lui Eminescu așa dar a dat și va da încă prilej generațiilor cititoare de azi să-și manifeste, pe un text curat, forma adevărată a idealului eminescian de frumusețe. De altă parte, această ediție, între toate și întru totul cea mai demnă de întâiul nostru mare poet, căzând la un moment dat de slăbire a furioaselor mode lirice, care ne-au bântuit în ultimii douăzeci de ani, va fi găsit în cumințirea tineretului de azi terenul prielnic de încolțire a unei reclassificări a inspirației. Și dacă va fi astfel, deceniul în care a fost începută reeditarea își va fi atras pe deasupra și gloria de a fi restabilit un contact fecund între vremea noastră și exclusivă mare tradiție poetică românească.

În sfârșit, în al treilea rând, ca să încheiem cu direcțiile în care *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“* a înțeles să meargă în materie de poezie, tinerii poeți necunoscuți sau numai încă nerecunoscuți, au avut la dispoziția lor, ca nicidecum altă dată, un comitet de premiere anuală, pe baza recomandării căruia au putut fi tipăriți de generoasa editură. Vladimir Cavarnali (*Poesii*), Eugen Jebeleanu (*Înimi sub săbii*), Horia Stamate (*Memnon*) și Dragoș Vrânceanu (*Gloșca cu puii de aur*), în 1934, — Ștefan Baciuc (*Poemele poetului tânăr*), Virgil Gheorghiu (*Marea vânătoare*) și Simion Stănescu (*Pod eleat*), în 1935, — Emil Botta (*Intunecatul April*) și St. Stănescu (*Arca lui Noe*), în 1937, — Aurel Chirescu (*Finister*), în 1939, — Const.-Virgil Gheorghiu (*Caligrafie pe zăpadă*) și Mircea Badea (*Incantații*), în 1940, — toți acești tineri poeți își datoră întâiul lor volum atențiunii ce s'a acordat în ultimii zece ani activității spirituale în genere și poeziei lirice în special. Asupra căruia dintre ei să ne oprim cu un cuvânt mai mult ?

Tineretea toată, nu numai cât se vede reprezentată aici, este atât de promițătoare la întâile manifestări, că fiecăruia dintre cei ce au reprezentat-o anual în ultimul timp i s'ar cuveni mai mult decât o simplă încurajare.

Cu regretul de a trebui să privim și pe acești tineri, care sunt speranța noastră de mai frumos, tot în mare grabă, să menționăm totuși pe autorul deosebit de interesant al *Intunecatului April*. D. Emil Botta nu este un poet de mari teme lirice. S'ar putea spune că sarcasmul și până la un punct intelectualismul îi taie suflul inspirației. Dar ce gust nou pentru literatura noastră are umorul sarcastic și rafinamentul intelectual când reușește de atâtea ori să se combine în poezia sa, după o armonie proprie, cu accentele unei discrete și simple elegii ! În ce fel inedit, nu numai pentru mica noastră literatură, se pricepe totuși acest tânăr poet să-și acopere sentimentul morții cu tonul și reprezentările unei galanterii de amant curtenitor ! Și în sfârșit, ce aspirație și înălțare pur spirituală către un paradis de fantasmă exprimă poeziile sale tipărite de curând într-o revistă săptămânală !

Dar, ca să știe cineva ecoul întreg, pe care l-a trezit în tineret instituirea comitetului de premiere anuală a tinerilor poeți, ar trebui să facă parte din acest comitet. Ar vedea atunci că în fiecare an sosesc în vederea premierei între o sută și o sută cincizeci de manuscrise-versuri, cele mai multe noi față de anul precedent. Și este un semn mai mult decât îmbucurător acesta. Căci nepremiații, prin numărul lor, indică în orice caz, într-o bună parte a tineretului, nivelul nobil al unei preocupări dezinteresate. Și, în viața societății noastre, acesta este nivelul către care suntem datori a tinde fiecare în parte și chiar a lupta ca prin cultivarea artelor să devină, pe cât se poate, public.

La numele noi pe care premiile anuale le-au scos la iveală, este drept să adăugăm, dintre puținele apărute de sub alte teascuri și neispitite de lumina premiului, pe ale d-nei Ana Luca (*Candelă*) și d-lui Marcel Bresliska, (*Cântarea Cântărilor*).

Cunoscuta artistă dramatică, d-na Ana Luca ne-a făcut cu un singur gest două surprize: aceea, mai întâi, de a apărea ca nume nou în poezie, când poate că aveam dreptul să nu ne mai

așteptăm la așa ceva, iar apoi aceea de a ocoli poezia de tenuități feminine a predecesoarelor sale. În adevăr, noi credem că d-sa a dovedit, spre deosebire de alte poetese, o intuiție care bate adânc și o artă matură, dela care putem pretinde, dacă nu ne înșelăm în ideea noastră, dezvoltări ulterioare.

Menționabil de asemenea, între poeții tineri ai ultimului deceniu, este și d. Marcel Bresliska. Având curajul sau modestia de a nu-și lua un pseudonim autohton, d-sa ne-a impus măsura unei juste admirații pentru posesiunea deplină a limbei noastre, mai ales în posibilitățile ei de polimetrie, dela versetul-proză din vechile psaltiri până la heptasilabul popular, și în colorarea ei arhaică, de bucoavnă, atât de potrivită pentru o parafrizare a *Cântării Cântărilor*. Și, cu aceasta, credem a fi terminat cu latura oarecum statistică a interesului manifestat pentru poezie de zece ani încoace și totodată suscitată într'un tineret foarte numeros.

E interesant însă de văzut, pe cât se poate vedea dintr'o aruncătură de ochi, cum s'a ajuns la liberul exercițiu al talentului poetic și la statornicirea acestei libertăți acolo unde talentul a existat. Căci noua chestiune ne va conduce la cel de al doilea aspect al deceniului, despre care vorbim, la aspectul polemic, care a avut ca urmare consfințirea libertății poetului, dela locul cel mai înalt al ierarhiei noastre sociale. Cititorii își aduc aminte desigur de marea vrajbă literară iscată acum câțiva ani. Era pe vremea când spiritul public, adânc turburat de politicianism, ieșise cu totul din cumpănă, când oamenii și jurnalele trebuiau să fie sau de „dreapta“ sau de „stânga“, altfel neavând parcă rațiune să mai existe; se ajunsese la aberația de a se crede că însăși literatura timpului lucra în spiritul cititorilor pentru consolidarea uneia dintre cele două direcțiuni politice antagoniste. Spiritul partizan făcea ravagii în activități ce nu puteau avea nici o legătură cu politica. Un partid literar de „dreapta“ se constituise dela sine și lupta împotriva partidului literar de „stânga“. Polemica se ducea în jurul „pornografiei“. Era aproape o grozăvie să se fi spus atunci pornograf; cuvântul căpătase înțeles de „subversiv“.

Acest proces literar, cu foarte numeroase implicații politice,

exercita asupra câtorva mari scriitori (un poet, un prozator și un critic) o puternică presiune.

Poetul-pornograf era, firește, d. Tudor Arghezi, care intrat de curând în manualele școlare, este și scos fără întârziere. În același timp însă, deși societatea noastră întreagă, în mod oficial, acoperea pe poet cu oprobiul general, din vârful ierarhic al chiar acestei societăți veneau semne de bunăvoință și înțelegere. Niciodată și nicăeri nu se mai află un asemenea exemplu ca Suveranul, deși expresie în primul rând a societății peste care domnește, să intervină destul de sensibil pentru a se înțelege că nu poetul greșeste, ci societatea. Aceasta este desigur o adevărată glorie a deceniului care se încheie cu 1940. Căci a rămas de atunci stabilit, chiar pentru mințile interesat-confuze sau confuze dela natură, că, dacă politica e salutar să fie mai totdeauna „dirijată“, poezia trebuie lăsată să se conducă singură, răpindu-i-se altfel însăși putința de a mai exista. Un Tudor Arghezi, căruia i s'a înlesnit păstrarea libertății lui de poet, a putut, sub înalta ocrotire regească, să-și dezvolte înzestrarea în acel neuitat spectacol de frumusețe eternă din *Hore*, în timp ce doi-trei mediocri cu care fusese asociat în pornografie, liberi fiind și aceștia să facă ce puteau, au pierit pentru totdeauna, înecându-se în propria lor mediocritate. Ceea ce însemnează că alarma puritană, în materie de poezie, e o panică bolnăvicioasă, panică fără obiect, de îndată ce libertatea înalță pe adevărații poeți, iar pe cei mediocri îi extenuază.

Am spus la început că ultimul deceniu de lirism are trei aspecte : unul statistic, altul polemic și al treilea inaugural. S'ar putea zice, cu alte cuvinte, că la suma statistică și la concluzia polemicei puritaniștilor, anii din urmă au adăugat o anumită orientare lirică, un fel mai *omenesc* al lirei, o simplificare a expresiei și deci un spor de limpezime. S'a inaugurat chiar o direcție nouă ? Deocamdată, e greu de crezut acest lucru. Dar nu e mai puțin adevărat, că poeții tineri, care au înțeles că libertatea de inspirație li s'a asigurat împotriva incompetenților, cât și în contra agitatorilor acestor incompetenți, au început să se mai dezintelectualizeze, să se apropie de inima lor în care unii au redescoperit cântecul simplu, în sfârșit să renunțe la bolboroseala pithiacă a primilor zece ani de după război.

Cine ar putea spune că el a aruncat această nouă sămânță ? Lirismul are mișcări proprii, o mecanică internă, care nu se guvernează din afară ; prefacerile poetice se săvârșesc în ascuns și dela sine. Se va vedea numai în viitor dacă ceea ce numim noi noul lirism contemporan va fi avut puterea de germinație, pe care i-am dori-o. Căci ultimii zece ani de poezie pe cât sunt de strâns legați de trecut prin retipărirea poeziilor lui Eminescu și prin edițiile definitive ale poezilor consacrați, într'o măsură apreciabilă, dacă nu egală, sunt proiectați și în viitor prin simplitatea și, ca să zicem așa, cordializarea inspirației lor. Iar prin legătura cu trecutul cât și cu viitorul, acest deceniu liric își afirmă, față de cultura românească, organicitatea.

VLADIMIR STREINU

E P I C A 1930-1940

Peizajul epicei române, în ultimii zece ani, se desfășoară într'o mare varietate de personalități și de directive.

Dealtfel, în centrul lui se află romanul, acest gen de maturitate pe care, în sfârșit, literatura post-belică l-a consacrat și la noi, prin fecunditate și prin valoarea intrinsecă.

Nu ne vom opri, desigur, la toate încercările mai mult sau mai puțin onorabile, și nici nu vom stărui asupra caracterului de inflație pe care romanul național îl dobândește; dintr'o ofensivă tipografică firească, în momentul lui de înflorire, vom reține numai acele nume și opere care pot înfrunta succesul de public, atât de amăgitor, făcându-ne să ne întoarcem privirile spre trecut și din interes literar.

Un fapt semnificativ pentru însăși evoluția literaturii noastre, în genere, este apariția scriitorului de carieră; figura de diletant, care-a bântuit sămănătorismul, începe să dispară și în locul ei să ne fixeze atenția prozatorul de vocație, de suflu susținut și de creație regulată. Explicația fenomenului va fi ținând, fără îndoială, și de schimbarea condițiilor sociale de după război, de numărul crescut al cititorilor, într'o țară întregită în hotarele ei naturale, și de însăși fizionomia vieții colective și individuale, atât de radical modificată; dar nu e mai puțin adevărat, că se stabilește și o anume tradiție a scrisului național, că se precizează și o anume certitudine, în condițiile atât de vitrege, până mai ieri, ale literatului autohton.

Burghezia, această consumatoare de romane (cea mai activă în toate țările) își află o hrană spirituală mai apropiată, prin

literatura epică, și totodată își vede în oglinda creației multe din dramele, din aspirațiile, din defectele ei însăși, când nu-și află chiar presimțirile ei cele mai tănuite, surprinse în jocul ficțiunii.

Romanul românesc, găsimu-și lectori de gusturi și preocupări variate, își lărgeste cadrele de inspirație și capătă o remarcabilă complexitate; viața țărănească, a mahalalei, a proletariatului, a micii și marei burghezii, chiar a unei societăți socotită mai aleasă, își află rapsozii ei prețioși; însăși problemele sufletești, dramele de plan interior, încep să fie cu succes strălucit explorate, de o serie de romancieri analiști. Iar curentele literare, întretăindu-se și coexistând, lărgesc și ele perspectiva prozei noastre, dau suplete gustului și creează straturi de cititori de toate categoriile și de toate preferințele. După cum în apus există, am putea zice, zone bine distincte de producători și consumatori, în materie de proză, tot așa la noi se simte un început de diferențiere, în raport cu acești doi factori. Hrănindu-se din viața socială, cotidiană, romanul prezintă o complexitate mai mare decât oricare alt gen literar; un anume realism, cel puțin în punctul de plecare, îi îngăduie o mai largă audiență publică, pe care poezia, chiar teatrul literar, studiul, eseul sau critica nu le cuceresc niciodată. Și oricât ar atinge romanul însuși unele culmi de lirism și o expresie mai rafinată, izolații genului vor fi mai rari, față de cetitori, decât poezii de mesajul înalt și de esență aristocratică.

În fruntea prozatorilor din ultimul deceniu se cade să fie pus masivul Mihail Sadoveanu; opera sa, a cărei reeditare completă și definitivă a și început printr'un prim volum apărut, sub auspiciile tiparniței regale, își are etapele ei de dezvoltare, epocile ei naturale, pe care criticul și istoricul le poate încă de pe acum distinge. În ultimii zece ani, cam dela *Zodia Cancerului*, până la cele mai recente producții, geniul sadovenist a intrat într'o nouă, fericită orientare și într'un ritm de abundență și maturitate excepțională.

Inspirația acestui mare poet îmbrățișează într'o lumină de

baladă stratul arhaic al vieții țărănești, în fundamentele ei etnice și etice, în romane ca *Baltagul*, reînviază epoci întregi și figuri ca și legendare, în romanele istorice, între care, după *Zodia Cancerului*, trebuie să punem *Nunta Domniței Ruxandra*, *Frații Ideri* și *Izvorul alb*. Chiar acea încântătoare poveste modernă, în stil luminos și de spirit ușor arhaic din *Cazul Eugeniei Costea*, aparține unui alt Sadoveanu; dela *Insemnările lui Neculai Manea*, dela *Floare ofilită* și *Duduia Margareta*, în linia cărora s'ar prelungi prin material povestea citată, arta scriitorului s'a purificat, s'a mulat în tiparul lui de unică, savuroasă originalitate. D. Mihail Sadoveanu nu mai e atins de ceea ce se chiamă școală, curent literar; maturitatea sa îl duce spre izvoarele cele mai pure ale geniului intim, îl relevă, îl întinerește; într'adevăr, prozatorul are opere de tinerețe, în evoluția scrisului său, și opere tinerești, proaspete, în zenitul carierei sale. Există o frăgezime a scrisului, a simțirii sadovenești, în cei zece ani ai săi din urmă, pe care n'o 'ntâlnim nici chiar în primele ceasuri ale afirmării sale. Iar acele neuitate meditații poetice, scoase din contemplarea lumii bălților și din viața peștilor, acele dialeguri tainice, adânci, cu natura primordială și eternă (d. Sadoveanu e un peizajist variat, ci un poet care-și înscrie sentimentele în peizaje diverse), ne pun în contact cu un lirism de semnificație cosmică, adevărata esență a geniului sadovenist.

Pe același plan, ca valoare, stă romancierul Liviu Rebreanu. Masivitatea sa e structurală, în timp ce masivitatea sadovenistă este de un izvor abundent, de suflu larg poetic și de instinct rar, care merge spre natura originară a lucrurilor. După *Ion*, creația sa care l-a definitivat în conștiința publică și a criticii, d. Rebreanu, în ultimii zece ani, a alternat între masiv și armonios; în marele său talent epic s'au cristalizat două zone de creație, una de încordare majoră și alta de încordare pe proporții reduse

Din cea dintâi face parte halucinantă evocare a *Răscoalei* din 1907, roman de spirit al colectivității, de mers și proporții epeice; din cea de-a doua, reținem *Crăișorul*, *Jar*, *Gorila* și *Amândoi*. Dar esența romancierului se regăsește și în aceste

opere, în aparență diverse, în fond alcătuite pe observație și pe un realism structural.

Evocator al energiei sufletești, al tenacității omului, în luptă cu forțele adverse și cu destinul lui, romancierul Rebreanu practică un fel de igienă a creației; alternând marea frescă și tabloul restrâns, intuițiile sale sunt mereu vii, proaspete ! O figură ca Solomia, din ultimul său roman, este de-o adâncime, de o poezie primitivă și de un mister de rară originalitate; din acte reflexe crează un suflet enigmatic, de pasiune comprimată și un simbol al destinului tragic omenesc, prin tipul unei modeste și simple servitoare dela țară.

Romanul ciclic, încercat de Duiliu Zamfirescu, devine o realitate în proza post-belică. Epopeea lui Vania Răutu, eroul din *In preajma revoluției* a lui C. Stere, cu toată inegalitatea ei, ne-a relevat un romancier social de suflu larg, de o memorie epică excepțională, prin numărul și varietatea figurilor puse în mișcare și prin simțul rar de regisură al tipurilor.

De zece ani încoace, talentul atât de rafinat, de subtil în vederea introspectivă, al d-nei Hortensia Papadat-Bengescu s'a consolidat într'un ciclu de romane, în care analiza și sinteza, lirismul și luciditatea ne-au pus în fața unei creatoare de prim ordin; nu numai legătura ciclică a romanelor sale este impresionantă, dar originalitatea sa se remarcă și prin mediul nou, urban, pe care-l zugrăvește, ca și prin neprețuitul său dar de cliniciană a iubirii feminine, dela formele ei cele mai simple, mai rudimentare, până la cele mai poetice sau aberate.

În același lot, al romanului analitic, d. Camil Petrescu, prin *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război* și *Patul lui Procust*, a reinnoit, în felul său, formula, prin minuțioasă sondare a sufletului eroilor și printr'o lucidă, aspră poezie a pasiunilor erotice. Analist și plastic în același timp, dramatic și de îndrăznele tehnice surprinzătoare, d. Camil Petrescu a făcut din roman un instrument de cunoaștere al sufletului omenesc; am zice că darul său este de-a vedea clar în abisuri morale, mergând până la posedarea resorturilor frânte al sufletelor.

Dar poate că romanul de analiză este cucerirea cea mai interesantă a ultimilor zece ani, din proza românească; o falangă

întreagă de literați și-a adus contribuția cu totul remarcabilă, în acest sector, în care odată stăpânea anemicul *Dan* al lui Vlahuță. Romanele autobiografice ale d-lui E. Lovinescu, în care se înfățișează avatarele morale ale eroului său, *Bizu*, încântătoarea confesie a unui sensibil intelectual hamletian din *Adela* lui G. Ibrăileanu, romanele de tortură analiză a geloziei ale regretatului Anton Holban, debutul îndrăzneț al d-lui O. Șuluțiu, cu *Ambigen*, turburătoarea confesie din *Steaua Robilor*, de d-ra Henriette Yvonne Stahl, literatura d-rei Lucia Demetrius, al cărei talent se manifestă deopotrivă în roman ca și în nuvelă, romanele și nuvelele de analiză ale stărilor morbide ale d-lui Dan Petrașincu, recentul volum de nuvele analitice *Dincolo de tristețe*, de acute obsesii, al d-lui Ieronim Șerbu ne dau o idee cât de fugară despre cât drum a parcurs proza analitică, în ultimii zece ani, și de câte izbânzi se poate mândri.

Un loc aparte ocupă, în romanul de analiză, mult regretatul Gib Mihăescu; cariera lui de romancier se consolidează cu *Rusoica*, viziune a aventurilor erotice de esență forte, analiză adâncă a stărilor pasionale și se curmă brusc cu *Donna Alba*, unde în cadrul unei probleme sociale analiza primează totuși. Gib Mihăescu era sortit să dea o nouă strălucire romanului contemporan, dacă o moarte brutală, prematură, n'ar fi curmat o carieră în plină ascensiune.

Tânărul scriitor M. Blecher, răpus de o boală cumplită, care i-a lăsat din viață numai luciditatea minții, a atras atenția criticii prin două opere de acută analiză, *Intâmplări în realitatea imediată* și *Inimi cicatrizate*; cazul lui este într-adevăr impresionant, izbutind să scoată exclusiv din boală experiențe morale de tragică și lucidă confesiune. D. Ury Benador, mai ales în *Subiect banal* și în *Hilda*, a consacrat o analiză atentă geloziei, temă care-a ispitit pe mai toți prozatorii analiști ai ultimului deceniu.

E greu să vorbim numai pe spațiul unui deceniu de scriitori de carieră susținută, ca d-nii Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Damian Stănoiu.

D. Cezar Petrescu, în ordinea romanului ciclic și social, a dat două din cele mai caracteristice opere ale sale, prin *Comoara*

regelui *Dromichet* și *Aurul Negru*, iar prin 1907 (2 volume dintr-o trilogie neîncheiată) a desfășurat o nouă frescă a răscodelor țărănești, în alt ritm și factură decât d. Rebreanu, în *Răscola* și decât C. Stere, în *Uraganul*. Prin trilogia închinată vieții lui Eminescu, d. Cezar Petrescu a fixat figura poetului în cadrul vremii în care-a trăit, cu o exactă documentare, de roman istoric, dând și o interpretare personală figurii umane a poetului, care-a mai ispitit și alți scriitori, fie în prezentări romanțate, ca d. E. Lovinescu, fie în biografii, ca d. G. Călinescu.

Dela trilogia *Medelenilor*, d. Ionel Teodoreanu, a cărui popularitate e mereu proaspătă, anual ne înfățișează câte un roman, în care psihologul stă în cumpănă cu poetul imagist.

D. Damian Stănoiu și-a părăsit lumea monahală, pe care-o cunoștea atât de bine și-o evoca atât de savuros, pentru o activitate mai puțin proprie talentului său; romanele din lumea urbană, au căzut într'un fel de reportaj prolix, care ne fac să apreciem mai mult primele sale opere.

Activitatea atât de variată, de fecundă a d-lui Mircea Eliade, cade toată în ultimul deceniu; romancier al unei generații, cu aspirațiile, cu dramele, cu ilogismele și avânturile ei caracteristice, d. Eliade trebuie privit și în spiritul global al operii sale, dar și în realizările sale izolate. Critica a reținut, mai ales, acea idilă tragică, *Maitreyi*, de răsunet deosebit, și *Huliganii*, o planșă vie a vieții spirituale a ceea ce se cheamă „tânăra generație”, în istoria literaturii noastre contemporane.

Din același contingent de literați face parte și d. Mihail Sebastian; sunt, în romanele sale, multe semne asemănătoare, multe probleme, ale generației căreia aparține. Dar d. Sebastian (afară poate în *De două mii de ani*, care este un *pendant*, ca problematică și ca spirit, al *Huliganilor* d-lui Eliade) — este un poet grațios, un analist lucid și limpede al feminității și al unei sensibilități moderne, neliniștite. Și totuși, cât echilibru, câte nuanțe, în arta sa stăpânită, și nu știu ce clasicism în expresie, deși este un romancier prin excelență modern, prin temele și preocupările sale.

Cam la fel s'ar putea spune despre romanele d-lui Sergiu Dan, a cărui ușurință narativă este de o mare simplitate și a

cărui construcție echilibrată, armonioasă, deși opera sa este ea însăși o mărturie de „nouă generație“ — vădește o limpezime și o luciditate de spirit caracteristice.

Romanul social a fost și este încă un bun al prozei noastre; lărgindu-i sfera de inspirație, dela mahala la clubul politic și la societatea burgheză, se afirmă prin romanele profesionale ale d-lui C. Ardeleanu, prin fresca mahalalei ebraice, din opera d-lui I. Peltz, prin memorialul romanțat al Sărmanului Klopstock, prin șarjele politice vervoase ale d-lui N. D. Cocea, prin șarja virulentă a *Robului* d-lui Dem. Theodorescu și prin opera neterminată a regretatului George Mihail-Zamfirescu, poet și observator realist al unui anume proletariat de suburbie bucureșteană.

Acel spirit viu, lucid, de analist și poet, în continuă metamorfoză, care e d. F. Aderca, a abordat, în ultimii zece ani, romanul social și analitic, în 1916, romanul fantastic, în *Orașele înecate*, romanul istoric, în *A fost odată un imperiu*, cu egală izbândă și cu o artă a scrisului încântătoare.

D. Ion Călugăru, în romanele sale de umor acid și poezie nostalgică, a evocat figura fantastică a *Omului de după ușe*, lumea de grotesc tragic din *Don Juan Cocoșatul* și via imagină a ghetoului moldovenesc, în *Copilăria unui netrebnic*.

Scriitor rar, ca expresie, iar ca producție, un izolat aproape, d. Emanoil Bucuța, dela *Maica Domnului dela Mare* la *Capra neagră*, e același poet de neguri sufletești, de peizaje de vis și același drumet, îndrăgostit de zări de-afară și dinăuntru, într'un stil de fermecătoare răsuciri de mătase.

Nu ne-am propus aici să trecem în revistă pe toți prozatorii care s'au afirmat, în ultimii zece ani, sau care s'au conturat, în continuarea unei cariere mai vechi; ne cerem scuze dela toți pe care, fără voe, i-am putut omite; dar într'o perioadă scurtă de timp, proza noastră a vădit atâta varietate, atâtea nume de opere demne de reținut, că omisiunile fatale, vin, indirect să întărească impresia generală.

Un Matei Caragiale, care s'a bucurat după moarte de o ediție a *Fundațiilor Regale*, întocmită de subtila pricepere a d-lui Perpessicius, este un scriitor ca și descoperit recent, fiindcă cir-

culația lui e încă redusă la un cerc restrâns; o afirmare atât de seducătoare ca a d-lui Ioachim Botez, ale cărui *Insemnări ale unui belfer*, editate de aceeași casă de cultură, este nespus de prețioasă; mărturia dureroasă și de umor trist a d-lui G. Banea, din *Zile de lazalet*, tot aici editate, e un document uman de rară valoare; cronica erotică a Iașilor ante-belici, din *Concira prădată*, a d-lui Teodor Scorțescu, tipărită în aceeași editură, e un roman cu în totul alt spirit decât obișnuita literatură moldo-venească, de tip elegiac; pitoreștile și evocativele *Insemnări ale lui Safirim*, ale regretatului N. M. Condiescu, răpus înainte de vreme, au rămas ca o mutilare brutală a unui talent căruia nu i-a fost dat să se releve în deplinătatea mijloacelor lui. Nu trebuie să uităm documentul de excepțională sinceritate al unui combatant, din marele război, consemnat în *Fata moartă*, a d-lui Ioan Missir.

Excepționalul *Hronic al măscăriciului Uălătuc*, urmat de o serie de schițe comice, de rară economie verbală, ne confirmă că scriitorul de rasă-satirică, în care natura nu e darnică, este prezent în ultimii zece ani, prin figura atât de personală a d-lui Al. O. Teodoreanu.

Romanul de analiză și obsesivă poezie erotică al d-lui Mihail Celarianu, *Femeia sângelui meu*, ne învață că talentul este și mai singular, nu numai concentrat într'un vraf de cărți; fresca de tipuri și de atmosferă de epocă din *Enigma Otiliei*, a d-lui G. Călinescu, este o pildă de câte varietăți poate înfățișa romanul contimporan. Iar seria de amintiri a d-lui G. Brăescu, intrat un moment în eclipsă, ne vestește că un scriitor de valoare sa are mai multe resurse decât bănuiam — și că epoca celor zece ani pe care-i însemnăm aici ca pe un laps de timp festiv se desfășoară sub o zodie de abundență, de varietate și de neconținut dinamism, în evoluția epiceii naționale.

POMPILIU CONSTANTINESCU

CRITICA LITERARĂ 1930-1940

Fixarea structurii actuale a criticei noastre literare cere o examinare retrospectivă a raporturilor ei succesive cu literatura, din decursul întâiului secol de cultură națională modernă (1830—1930). Se poate astfel afirma cu certitudine că în faza, inspirată de nobile năzuințe patrotice, a improvizării formelor literare, prin imitarea scrierilor apusene, critica era oarecum de prisos: ea nu corespundea unei necesități funcționale. În primele decenii, așa dar, nu s'a simțit decât nevoia unei critici propulsive, destinată să imprime avânt spiritului creator.

Prea faimosul strigăt de luptă. „Scriți, băeți !“, al lui Eliad, înfățișează cu totală candoare sensul utilitar al criticei pozitive. Fără a se tăgădui funcțiunea legitimă a spiritului critic selectiv, se releva, prin naiva lozincă, inoportunitatea ei provizorie. Nedispunând de un critic îndrumător, directiva dela *Dacia literară* (1840) reacționează organic împotriva spiritului de imitație și recomandă izvoare de inspirație autohtonă, menite să restituie culturii noastre caracterul național. Până la „Junimea“, manifestările de critică izolate păstrează diapazonul pașoptist, din domeniul social, politic și economic. Ele sunt glorificări pretimpurii ale realizărilor aproximative. În stilul entuziast al vremii, se confundă ușor veleitățile cu realizarea. De altă parte, se face o confuzie permanentă între retorismul patriotic și substanța națională a producerilor literare. Tirada patriotică ține locul caracterului național, organic. În același ritm politic, linguistica degenerază în etimologism, spre a deduce din aspectul statistic al romanității, cu disprețul graiului viu, titluri cultural-politic decisive.

Seria de erori și confuzii, practicate astfel dintr'un utilitarism aproape generalizat, determină adevărata manifestare critică, întreprinsă de „Junimea“. Criticismul maiorescian se desfășoară deopotrivă în lingvistică, literatură, politică și economie publică, printr'o acțiune extinsă asupra întregului nostru organism. Însăși structura artificială a progresului dela noi, în care se poate astăzi, în sfârșit, recunoaște obiectiv absența oricărui principiu organic, determină severitatea acestui criticism. Așa dar negativismul criticei junimiste se reazămă pe o riguroasă întemeiere organică. Oricât de salutară, directiva cea nouă se înfățișează la început ca o acțiune distructivă.

În cadrul cercetării noastre, să reducem perspectiva generală a doctrinei junimiste la sectorul ei literar. „Direcția nouă“ nu exclude principial inspirația patriotică, dintr'o tendință „cosmopolită“, ci impune notei patriotice sinceritatea și ținuta literară. Prin propria ei literatură, „Junimea“ propune o nouă ortografie, simplificată, și o limbă literară mai îngrijită, populară și artistică totodată. Pregătirea estetică îl autoriză pe Maiorescu să deosebească între aparență și esență, între vers și poezie, între pretinsa literatură și cea reală. În lupta cu susceptibilitățile de dincoace și de peste munți, foarte iritabile dincolo, cu privire la lingvistică, „Junimea“ se arată primitoare cu scriitorii din toate provinciile românești. Bilanțul ei glorios, după un sfert de veac de activitate, constă în dezarmarea urilor și a neînțelegerilor, în adeziunea spiritului public la principiile ei literare și mai ales în propriile înfăptuiri literare.

Geniul creator al lui Eminescu, Creangă și Caragiale justifică mai bine decât orice pledoarie negativismul junimist. Trei mari artiști, ridicând la cel mai expresiv potențial simțirea lirică, graiul popular și observația realistă, dovedesc în definitiv, caracterul binefăcător al criticismului, reversul său pozitiv. Școală de neîncredere numai față de producerile pripite, criticismul maiorescian s'a învederat tot atât de eficace în descoperirea talentelor autentice, ca și în persecutarea falselor valori. Prin impunerea acestor talente, împotriva indiferenței și a dușmăniilor publice, Titu Maiorescu și *Convorbiri literare* au contribuit hotărâtor la formarea gustului literar, pe atunci

înșelat cu surrogate. Izbânda este cu atât mai remarcabilă, cu cât criticul care a reputat-o, n'a fost un profesionist, în sensul actual, al periodicității regulate, ci un îndrumător, cu rari intervenții, toate însă răsunătoare.

Se știe de asemenea că el socotea rolul criticei încheiat, după îndeplinirea oarecum a misiunii sale istorice, și că atribuia criticilor următori un modest rol, întru desăvârșirea gustului literar. A fost desigur o iluzie relevantă de Gherea, care aducea râvna meritorie a continuității și spiritul scientist al școlii lui Taine. Pătruns de rostul cardinal al funcției critice, Gherea introduce în disciplina prea tânără, ca să fie ferită de erori, tendenționismul social. Scriitorul nu este prezentat numai ca exponentul obscur al determinismului cosmic și cultural, ci și ca al clasei sociale respective, cu precise revendicări economico-politice. Ivită la noi simultan cu socialismul, critica gheristă exercită câțeva vreme o seducție deosebită asupra tineretului și crează prozeliți în noua generație de critici, de după 1890. Ca și „direcția nouă”, ea aspiră să dea directive și să cucerească opinia publică.

Rezultatul pozitiv al acțiunii gheriste este jocul dialectic al puterilor culturale, prin acțiune și reacțiune. *Sămănătorul*, reînnoind într-o măsură tradiția *Daciei literare*, promovează naționalismul, împotriva modernismului „decadent” și a tendințelor socialiste. Doctrinarii lui văd în trecutul nostru și în structura noastră rurală polaritățile inspirației literare, cu excluderea oricărei influențe străine. De proveniență slavă, poporanismul pivotează de asemenea pe clasa țărănească, cu un mai accentuat sens realist și cu directive politice mai conturate. Criticul *Vieții românești* redeschide procesul dialectic al culturii noastre, proclamând primatul spiritului critic moldovenesc, pe linia literară etnică, față de duhul muntenesc, orientat practic în direcția politică.

Poziția estetică, instaurată de Titu Maiorescu, este menținută de d. Mihail Dragomirescu, care avertizează împotriva confuziilor cu planul biografic, psihologic și social.

Peste divergențele criticei, de mai acum treizeci de ani, nota

comună este năzuința de a da direcții exclusive, în mișcarea noastră literară.

Primul deceniu al secolului nostru literar se caracterizează prin pasiunea polemică și prin denigrarea reciprocă a scriitorilor din celelalte grupări. Este un moment dinamic, de însuflețite controverse, de invective reciproce, de ideologie pătimașe. Spiritul politic, de cenaclu, întunecă adeseori discuțiile de principii și pasiunea pentru frumos. Sensul valorilor nu se desprinde cu destulă limpezime din iureșul luptelor, în care fiecare dintre adversari urmărește impunerea propriului punct de vedere, fără nici un simț al relativității.

Însuși reprezentantul estetismului opune adversarilor adesea foarte talentați, valori îndoelnice, proiectate ridicol peste ecranul literaturii europene, ca să o întunece.

În acest pitoresc învălmășag, scepticismul impresionist, cam paradant, al d-lui E. Lovinescu, oferă doar un divertisment amabil, dar nu și o contrapondere.

Același critic însă, printr'o surprinzătoare evoluție, desăvârșită după război, imprimă criticii literare, întârziată în ideologie și dialectică, un stil nou, de demnitate și de rigoare. Prin arta concentrării sintetice și a portretului, d-sa adaugă criticii un farmec literar, contribuind la literaturizarea genului, până la pernicioasa iluzie a autonomiei sale.

Generația nouă realizează o etapă însemnată în evoluția criticii literare. Este, la drept vorbind, prima afirmare în grup, profesională și periodică. Ea n'ar fi fost posibilă, fără un ritm corespunzător de creație. Prin desfășurarea paralelă a unei intense produceri literare, mai ales prin izbânda romanului, generează până la război, s'a înlesnit ivirea organică a criticii profesioniste. Este deci un raport strâns între ritmul creației și acela al criticii. Literatura însăși nu se mai săvârșește anorganic, ci prin funcționarea unei conștiințe artistice evolute; cu puține excepții, creatorul, chiar dintre „naturile“ scriitoricești instinctive, este în stăpânirea unei lucidități (sau al unui suprasimț), care-i permite să se orienteze în propria-i activitate creatoare; de altă parte, o echipă de critici, care nu mai ezită asupra finalității artistice, autonome, este pregătită să surprindă struc-

tura adevăraților scriitori și să le judece realizările, nu prin raportare la criterii arbitrare, ci după legile înseși ale structurii scriitoricești, individuale.

Timpul grupărilor literare, organizate solidar, pare a fi trecut. Chiar acolo unde stăruie spiritul de corp, individualitatea ireductibilă e îngăduită a se manifesta, conform tendințelor ei interioare, și să convețuiască cu doctrina, care nu subsumează.

În ultimii zece ani, critica profesionistă a luat fără zgomot locul criticei de directive exclusiviste. Din experiența negativă a înaintașilor, a desprins întâi sensul valabilității frumosului, indiferent de școala literară sau de ideologia politică. O operă nu e frumoasă, pentru că e modernă, nici pentru că reprezintă „specificul național”. Măsura excelenței ei se raportează la semnificație și substanță, iar nu la noutatea sau vechimea formală. A afirma valoarea unei opere de rezonanță străină e tot atât de arbitrar ca și prețuirea alteia, de prea stăruitor răsunet autohton.

Seria primejduște așa dar atât scrierile de sensibilitate tradițională, cât și pe cele inspirate de curente sau modele de peste hotare. Noțiunea de critic implică aceeași receptivitate față de inovații, ca și de ceea ce inserează organic culturii naționale, îmbogățind-o. De aceea, criticul nu poate fi, cu exclusivitate, nici modernist, nici tradiționalist; el relevă obiectiv realizările sau înfrângerile de pe amândouă sectoarele literare. Poziția strict artistică obligă pe critic să fie la fel de necruțător cu surogatul modern, ca și cu cel tradițional și să nu se lase impresionat în apreciere de curentul public sau de răstălmăcirile posibile. Când spiritul public, din greu aderent la o nouă formă a frumosului, i se arată ostil, criticul e dator să persevereze în recomandarea ei, până ce reușește s'o impună și să nu-și piardă răbdarea dacă nu izbutește prea lesne.

Așa s'a comportat critica literară de după război, față de fenomenul poetic arghezian, astăzi în faza de pătrundere.

Receptivitatea acestei critici, menținerea ei pe o poziție înaintată, recomandarea producerilor literare de valoare, cu afirmarea și a realizărilor de esență conservatoare (ca punerea în lumină a semnificațiilor noi, suprînse în literatura d-lui Mihail

Sadoveanu), poate fi statornicia periodică a oficiului ei, au întâmpinat în climatul cultural din ajun, oarecari ostilități. E de ajuns să amintim momentul 1936—7, al atârțării împotriva literaturii „pornografice”, etichetă care a pretins să se aplice, infamant, și asupra unor realizări superioare de artă. Mai nici unul dintre profesioniștii criticei n'a fost atunci cruțat de învinuirea patronării imoralității în artă.

În același timp, ca o reacțiune întârziată împotriva exceselor moderniste în poezie, de mult depășite, s'au atacat pătimiș opere lirice admirabile, în care noutatea și tradiția își fac echilibru și sinteză. Atunci s'a produs intervenția hotărâtoare a Suveranului, demarcând, în ședința academică de recepție a d-lui Lucian Blaga, între licența îngăduită și literatura licențioasă, între directive literare ale trecutului, ca sămănătorismul și poporanismul, legitime în ceasul lor, și linia firească a evoluției, și culminând cu omagiul adus spiritului creator al literaturii mai tinere.

Un asemenea gest înalt nu putea să nu-și găsească ecoul, în conștiința criticei literare, care s'a simțit îndemnată să-și exercite cu mai multă încredere menirea. Ea a recunoscut în cuvântul Regelui, exprimat și la alte solemnități, instaurarea unui climat înțelegător, de echilibru între toate puterile vii ale creației literare, a unui climat de libertate morală, favorabil oricărei manifestări artistice.

În organul literar al Fundațiilor Regale, a prezidat aceeași receptivitate, fără preferințe subiective sau ideologice și fără exclusivism. Când, într'un moment de patimi nesănătoase, părea că se joacă cu ușurătate destinul culturii și al societății românești, s'a veghiat aici la păstrarea valorilor permanente, care fac prețul vieții și al demnității umane.

Cadrul revistei a înlesnit evoluția firească a criticei, dela informația foiletonistică la cercetarea sintetică. Chestiunile de actualitate nu au stat în calea problemelor generale. Critica a întreținut în cetitori interesul mereu sporitor pentru valorile statornice ale literaturii naționale, cât și pentru producția curentă.

De câțva timp, rubrica de „Comentarii critice” strânge în

mănunchi, aproape întreaga generație de critici, formați în deceniul trecut. Conlucrarea unor temperamente diverse, la o operă comună, e un fapt destul de rar întâlnit. Intr'o revistă de sinteză, chemată să coordoneze energiile, o asemenea concentrare e deosebit de semnificativă.

Evoluat dela directivele maioresciene, prea generale, la sensul militant și politic, care i-a falsificat adeseori acțiunea, criticismul este astăzi rechemat la menirea lui esențială, de a-și exercita funcțiunea, nestingherită de oportunități și de convenții, spre a orienta spiritul public.

ȘERBAN CIOCULESCU

FUNDAȚIILE CULTURALE REGALE

Prima decadă a-tot-însuflețitoarei domnii a Majestății Sale Regelui Carol al II-lea constituie un temeinic început de Renaștere spirituală și culturală. Niciodată până acum nu s'a încheiat la noi o atmosferă sau un mediu mai prielnic creațiilor individuale și sociale și niciodată forța spiritului și încrederea în știința constructivă nu au fost mai la largul lor. În această decadă de intensă și eficientă activitate scriitorii, oamenii de știință și reformatorii sociali au fost însuflețiți, încurajați și ajutați pentru a-și exprima năzuințele creatoare. Sforțările lor au găsit, în sfârșit, înțelegerea pe care alte generații nu au avut-o într'o măsură atât de impunătoare și, ceeace este și mai însemnat, sforțările acestea de a exprima ceeace este românesc și de a împlini o seamă de lipsuri au fost astfel organizate încât să conducă într'adevăr la o altă situație a culturii românești în fața lumii și la altă așezare a spiritului în ordinea vieții Statului nostru.

În această decadă nici un domeniu al culturii și nici o activitate spirituală nu au rămas părăsite sau oropsite. Alături de preocupările pentru ridicarea poporului, printr'o cultură populară, și alături de întărirea conștiinței naționale printr'o cunoaștere a istoriei, prima decadă Regele Carol al II-lea a susținut cultura înaltă, preocupările de artă superioară, de cunoaștere filosofică, de aprofundare științifică, luminând unei societăți încă, în mare parte, rurale și închise sensul valorilor universale și rostul formelor permanent valabile, singurele prin care se poate exprima și întipări întru veșnicie. Alături de preocupările minore și cantitative, necesare și ele, ca și activi-

tățile de vulgarizare și instruire de început, ultimii zece ani au dăruit țării încrederea în calitatea și ierarhia valorilor, în elitele intelectuale, în aristocrația științifică, în competența tehnologiei. O seamă de manifestări și îndeletniciri, impopulare odinioară pentru că păreau prea riguroase și dificile, prea specializate și înțelese de puțini, și-au învederat acum rostul creator nu numai pentru prestigiul culturii superioare, dar și pentru binele poporului, care are atâtea de primit dela elitele intelectuale și științifice, precum acestea, la rândul lor, sunt mereu fecundate și inspirate de înțelepciunea și virtuțile morale și estetice ale obștei românești. Am putea spune că ultima decadă a exclus, în bună măsură, pe incompetenții intermediari dintre aceia care sunt totodată producătorii și consumatorii culturii naționale, intensificând relațiile directe între elitele creatoare și poporul creator, între aceia care-și dau și care-și primesc reciproc bunurile. În acel memorabil discurs ținut în 1933 la Ziua Cărții, M. S. Regele și-a mărturisit „o nespusă bucurie să văd întruniți aici — așa putea zice — pe producătorii culturii naționale, în acelaș gând și într'un acelaș suflet“.

Acest spirit de Renaștere, în care cultul și respectul valorilor s'au instaurat în chip atât de falnic în toate activitățile culturii, se datorește grijei și devoțiunei Majestății Sale Regelui Carol al II-lea față de valorile eterne ale spiritului, iar mijloacele prin care Suveranul a realizat această pilduitoare călăuzire pentru binele țării sunt Fundațiile Culturale Regale. El a organizat din nou Fundațiile existente și a creiat altele, întregind astfel opera de exemplară stimulare și călăuzire a activităților culturale românești. O pătrundere a chipului în care au fost reorganizate și specializate activitățile acestor Fundații Regale talmăcește deplin concepția și spiritul cârmuitor al primei decade de Renaștere culturală. Fundațiile simbolizează în totalitatea lor spiritul, idealurile și grijile Majestății Sale față de neamul românesc și pilduiesc celorlalte instituții și activități principiile și liniile către care se cuvine să ne concentrăm toate eforturile și aspirațiile.

Fundațiile sunt dovezile dragostei Dinastiei față de țară. Ele ilustrează pilduitor nevoile și condițiile pe care cei trei Regi

le-au trăit, dominând și străduindu-Se să ridice statul și neamul românesc.

Fundația Regele Carol I a izvorât din grija pe care Intemeietorul dinastiei a arătat-o studențimii, recunoscând nevoia ca studenții să-și aibă o bibliotecă „totdeauna accesibilă, unde își vor satisface dragostea de studiu” și o instituție „ce va veni în ajutorul acelor dintre ei care vor întreprinde lucrări speciale, sub conducerea profesorilor lor, sau care doresc să-și tipărească tezele, și care va subvenționa pe studenții care, găsindu-se fără mijloace, ar fi siliți să-și întrerupă studiile spre paguba culturii generale a țării”. Aceste idei expuse de Regele Carol I în scrisoarea către Președintele Consiliului de Miniștri, cu prilejul împlinirii a douăzeci și cinci de ani de domnie, când gloriosul Suveran S'a hotărât să înființeze Fundația care-I poartă numele, înseamnă constatarea și remedierea nevoii de a oferi studențimii condiții mai prielnice pentru studiu, precum și ajutorarea elementelor de valoare, dar lipsite de mijloace materiale. Inaugurată în 1895 și mărită considerabil în 1914, Fundația Carol I are acum 120.685 volume. În anul 1937—1938 a avut 58.874 de cetitori, care au consultat 99.256 volume. Instituția a tipărit 258 teze de licență și doctorat, 27 lucrări speciale, a acordat 102 burse și a dat ajutoare la 798 de studenți.

Incepând din 1936, Fundația a primit de la M. S. Regele Carol al II-lea însărcinarea de a conduce publicațiile secției istorice, care până atunci se tipăreau sub auspiciile Fundației Regele Ferdinand I din Iași. Asupra acestei activități ca și asupra celei de a doua Fundație regală ctitorită în ordine cronologică, Fundația Principele Carol, ne vom opri când vom ajunge la înfăptuirile actualului Suveran.

Cel de al doilea Rege al nostru, Ferdinand I, a dăruit Iașilor o Fundație, în amintirea legăturilor și cunoașterii nevoilor capitalei moldovenești, pe care și actualul Rege o vede „cetatea de unde au pornit toate unirile care au zămislit România de azi”. Intemeiată în 1926, cu prilejul împlinirii celui de al șaiszecelea an de viață a Regelui Ferdinand I, Fundația dela Iași este destinată, deopotrivă, ajutorării educației tinerimii și cercetărilor înalte în domeniul științelor fizice și naturale. Familiile militarilor pot să-și instruiască urmașii datorită fondurilor

lăsate de gloriosul și loialul Rege al Intregirii. Și aici, ca și la București, biblioteca este un organ însemnat de educare a tineretului, mărețta clădire conținând moderne săli de lectură și bogate depozite de cărți, răspunzând nevoilor vremii și progreselor educației.

Ctitorul *Fundației Regele Ferdinand I din Iași* nu a avut fericirea să-și vadă realizată ideea și dania, murind un an după crearea instituției. Publicațiile de istorie apărute până la precizarea activităților diferitelor Fundații Regale, organizarea bibliotecii și sălilor de studiu, precum și statornicirea rostului Fundației de a se dedica științelor fizice și naturale au dat și vor da Iașilor o nouă strălucire, confirmând întemeiata dorință regească a Conducătorului de astăzi ca acest oraș „să devie capitala culturii românești”. Din dragostea și dania celui dintâi Rege al tuturor Românilor, o regiune înzestrată cu atâtea spirite de elită, care au creat în covârșitoare măsură cultura românească, precum și o activitate științifică atât de necesară, își vor putea dezvolta năzuințele constructive.

Ajungând la Fundațiile ctitorite de M. S. Regele Carol al II-lea, vom găsi la temelia lor o profundă și sistematică grijă de a satisface nevoile de cultură ale diferitelor pături sociale, regiuni și discipline științifice. Dintru început *Fundației Culturale Regale Principele Carol* i-a revenit misiunea de a organiza și îmbunătăți viața țărănească, adică cele 15.291 de sate ale țării, reprezentând 79,9% din populația totală de la noi. Fundația a fost înființată în 1921, după cum ne-a reamintit Majestatea Sa prin discursul rostit la 19 Mai 1934, la inaugurarea localului ei înnoit, arătându-se că întemeind-o „am dorit să pătrund cât mai adânc în spiritul poporului, începând o adevărată operă de îndrumare, zi de zi, ceas de ceas, ca să putem ajunge să ne fălim și noi, cum se fălesc alte țări, cu sate nu numai pitorești, dar cu sate frumoase, cu sate sănătoase”. Iar vorbind la congresul căminurilor culturale ale acestei Fundații, la 7 Iunie 1935, Suveranul a precizat din nou scopurile și metodele primei instituții create de El, ca principe moștenitor : „Cultura, mai ales a păturii celei mari a țărănimii, este o operă de închegare a tuturor nevoilor din viața de toate zilele. Prin culturalizarea satelor, Eu văd răspândirea cărții, răspândirea

a tot ceea ce este frumos ; dar văd și ridicarea păturii țărănești la un trai mai bun, la o mai bună pricepere a nevoilor și datorilor fiecăruia“.

Alături de nevoia de cunoaștere a satelor și de ridicare a nivelului intelectual și artistic, activitatea călăuzită de Suveran prin această Fundație a urmărit îmbunătățirea standardului de viață a satului, prin tot felul de ajutoare și sfaturi practice, aici cultura căpătându-și sensul ei concret și urmările-i firesc empirice. Activitatea intensă a celei mai sociale dintre Fundațiile Culturale Regale a fost călăuzită de metodele unei științe active. Până la ivirea grelelor încercări din prezent, când atenția și eforturile Statului se îndreaptă asupra apărării naționale, suspendându-se activitățile prea mari pentru putințele și condițiile actuale, Fundația Culturală Regală Principele Carol a desfășurat o impunătoare activitate prin Echipele Regale Studentești și prin Căminele Culturale. Dacă luăm realizările până în anul 1938, aflăm că s'au ridicat 2.034 Cămine Culturale, în care se îngrijește deopotrivă de nevoile sanitare, economice și culturale ale satului, iar numărul echipelor studentești ajunsese la 160, în ele lucrând 1.144 studenți, 577 specialiști și tehnicieni încercați și 258 echipieri benevoli. S'au dat 237.294 consultații medicale, s'au făcut 11.038 analize, 91.238 injecții, 24.594 intervenții de mică chirurgie. S'au ameliorat 435 hectare de pădure și 51 ha. de plantații, precum și 1.365 ha. de câmpie. S'au cultivat 6.205 ha. de agricultură-model. Spiritul de asociație sătească a fost stimulat și călăuzit prin 327 conferințe și 35 cooperative. Pentru educația intelectuală a satelor echipele Fundației Principele Carol au procurat 8.367 volume pentru biblioteci, 2.218 obiecte pentru muzeele sătești și s'a distribuit țăranilor 20.229 cărți și reviste. S'au organizat 874 șezători, 1.050 audiții radiofonice și s'au jucat 456 piese de teatru. Problema educației morale și religioase s'a manifestat prin construirea a 401 monumente și cruci monumentale, prin dăruirea a 5.171 icoane, prin 2.224 predici și lecții, prin repararea a 96 de biserici.

În afară de aceste realizări, Fundația Culturală Regală a făcut să apară revista populară „Albina“, colecția „Cartea Satului“, ce publică lucrările necesare pentru bibliotecile popu-

lare, colecția „Biblioteca Albinei“, conținând cărți de format mic destinat bibliotecii țăranului însuși, precum și o seamă de reviste fie ale regionalelor din Basarabia și Oltenia, fie acelea menite educării tehnice a conducătorilor Căminelor Culturale sau echipierilor.

Misiunea fiecărei Fundații Culturale Regale este răspunsul la câte una din acele necesități capitale, fără de care spiritul și viața neamului ar lăncezi sau ar întârzia în dezvoltarea pe care o merită. Dacă răspândirea culturii în marea masă a națiunii și crearea unei vieți noi constituie misiunea esențială a Fundației create de Majestatea Sa încă din 1921 — tot prin acei ani gândindu-Se și la tipărirea unei Biblii vrednic alcătuite și bine răspândite — misiunea celei de a doua Fundații Culturale, *Institutul de Cercetări Științifice „Regele Carol II“ dela Cluj*, privește științele naturale și pozitive, oferind putința unor cercetări în legătură cu bogățiile naturale ale țării și cu apărarea națională. Laboratoarele și activitatea acestui Institut se deosebesc de acelea ale Universităților, prin aceea că Institutul va sprijini cercetările, experimentele și încercarea invențiilor cu imediată aplicabilitate și cu scopuri pe cât de precise pe atât de utile tehnicii actuale. Deasemenea, persoanele admise să facă cercetări acolo vor trebui să-și dovedească valoarea și seriozitatea activității și ideilor lor științifice, necerându-li-se titluri academice, ci merit personal.

Creat în 1931, Institutul dela Cluj este în curs de realizare. Tunelul aerodinamic al laboratorului de științe experimentale va deveni un centru de atracție pentru o seamă de cercetători și tehnicieni români și streini, care vor găsi la Cluj prielnice și rare condiții pentru încercări și invenții cât mai noi, mai valoroase și mai folositoare. Numărul secțiunilor acestui Institut, care este prima Fundație ctitorită de Suveran după Restaurare, va putea fi mărit potrivit nevoilor și posibilităților. Acestui Institut îi este atașat și *Observatorul de Astronomie Fizică dela Duboșarii-Vechi (Basarabia)* care funcționa de mulți ani sub conducerea d-lui N. Donici.

În discursul dela 20 Octombrie 1930, rostit la serbările pentru comemorarea a 10 ani dela înființarea Universității din

Cluj, Majestatea Sa Și-a vestit hotărîrea de a dărui și capitalei Transilvaniei o fundație domnească : „Și, precum vechile Universități românești din București și Iași au fundații domnești, am hotărît să înființez aci la Cluj o fundație științifică, care va purta numele Institutului de Cercetări Științifice Regele Carol al II-lea“.

Cea de-a cincea Fundație Regală și a treia creiată de Regele Culturii a luat ființă în 1933, când deasemenea toate aceste instituții au fost întrunite și organizate în *Uniunea Fundațiilor Culturale Regale*, prin Legea publicată în „Monitorul Oficial“ din 14 Aprilie 1933.

Prin noua *Fundație pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“*, cultura înaltă și-a găsit instrumentul de susținere și promovare, statornicindu-se astfel bazele acelei perspective umaniste prin care elitele spiritului se exprimă în forme cât mai îndelung valabile. În acel memorabil discurs rostit la Ziua Cărții — 20 Mai 1933 — Majestatea Sa Și-a precizat concepția și idealul întrupate în noua-I operă. „Pentru Mine, ziua de astăzi are și un alt rost, căci ea însemnează începutul activității nou organizate a Fundațiilor Regale și în special începutul de viață al Fundației Regele Carol al II-lea. Pe această Fundație se vor putea bizui și vor găsi într'însa totdeauna sprijinul cel mai neprecupețit toți făuritorii culturii românești. Să știe toți că Eu Insumi voi veghia asupra dezvoltării culturii noastre, prin intermediul acestei Fundații. În privința răspândirii cărții, avem toți o datorie : fără a fi moraliști excesivi, suntem datori să încurajăm în primul rând cărțile care pot sluji la ridicarea morală a poporului și care pot să difuzeze în întreaga națiune cunoștințele de care ea are neapărată nevoie. Urmând acest program, vă pot anunța că Fundația Regală Carol al II-lea va începe publicarea a două biblioteci. Prima este aceea pe care am numit-o Eu „Biblioteca Energiei“. Sunt cărți prin care se va pune la îndemână tineretului și omului matur glorificarea actelor de muncă, de energie și de străduință, care vor servi — cred — la încurajarea acestui spirit atât de necesar în dezvoltarea națiunilor. A doua va fi „Biblioteca Enciclopedică“, în care se va pune la îndemâna tuturor un mănunchi de cunoștințe

absolut necesare. Aceste două biblioteci intră de fapt într-o nouă categorie, ele nu sunt biblioteci propriu-zis populare, ci biblioteci care pot sta la îndemâna oricui”.

Iar peste un an, tot la sărbătoarea Cărții, acum devenită Săptămâna Cărții și organizată „de un organ de cultură pură” care este Unirea Fundațiilor Culturale Regale, Regele Culturii a arătat că „angajamentul că Fundațiile Culturale Regale vor păși cu energie la muncă” a fost realizat. „Ne-am ținut de cuvânt”, a spus Majestatea Sa, accentuând caracterul pilduitor al operei Fundațiilor, prin care El înțelege să însuflețească întreaga noastră cultură: „Facem o operă utilă — sunt convins — dar în același timp vrem să facem și o operă pilduitoare, — și Eu aș fi foarte fericit dacă toți ar urma calea pe care am pășit noi. ...Ideile pe care le răspândim dela Fundațiile Culturale Regale sunt ideile bune pe care le semănăm în mintea tuturor și vom fi fericiți dacă alții vor putea face o operă mai rodnică și mai puternică decât a noastră”. Tot în acest discurs dela 12 Mai 1934, care va rămânea, ca și precedentul, **piatră de temelie pentru evoluția concepției culturale a vremii noastre**, Suveranul Și-a explicat mai pe larg și o seamă din principiile Sale despre firea și rostul culturii și artei, arătând dificultatea de a deosebi „arta pentru morală” și „arta pentru artă”, ce constituie o dezbatere care „trebuie să rămâie în conștiința fiecăruia”, spiritele cu „o mai mare doză de intelectualitate și de cunoștințe” neputând fi pervertite de nici un fel de carte. Autoritățile trebuie, desigur, să susție cartea bună, „degrevând-o” și încurajând-o. Dar acest lucru necesar și dificil nu trebuie să stânjenească „întru nimic libera gândire a fiecăruia și liberul talent al fiecăruia”.

Această lărgime de vederi și această aprofundată înțelegere a firii și rostului cărții, care uneori este greșit prețuită de contemporani, săvârșindu-se atâtea greșeli care compromit pe cenzorii prea grăbiți și pe egocentricii cu prejudecăți tiranice dovedesc neîntrecutele virtuți de cunoscător al realității spirituale și sociale, grație cărora Majestatea Sa Regele Carol al II-lea este nu numai un ilustru patron al cărților și activităților constructive, dar și un autentic însuflețitor al acelor creațiuni care cer un discernământ atât de subtil și un credit atât de ge-

neros până când se pot impune în ochii acelor care au o teamă instinctivă de profunzimi și noutăți. Era însuflețită de Regele Culturii se caracterizează tocmai prin întronarea spiritului critic, prin rigurozitatea judecăților de valoare, prin respectarea sforțărilor de depășire a ceea ce a fost, prin libertatea de expresie a acelor chemați să gândească și să creeze cu adevărat.

Un spirit nou a valorificat și ierarhizat eforturile creatoare. Dacă epocile trecute au cultivat, din motive cu totul întemeiate, filologia și istoria, astfel întărindu-se conștiința românească, astăzi, alături de încurajarea acestor preocupări rodnice, filosofia, poezia, arta și-au găsit și ele locul de cinste. Nu e fără semnificație faptul că astăzi Academia Română este prezidată de filosoful C. Rădulescu-Motru, că ea își are ca membri, alături de atâția străluciți savanți ai istoriei, literelor și științelor pozitive, pe filosoful Lucian Blaga, pe muzicianul George Enescu, pe pictorul G. Petrașcu. Primindu-i la Academie pe George Enescu și pe Lucian Blaga, Suveranul a accentuat, astfel, însemnătatea de care trebuia să se bucure arta și cugetarea în elitele noastre culturale, dând culturii înțelesul larg și întreg, pe care atâtea decade nu l-a avut, societatea noastră prețuind numai o parte din activitățile cugetului și nesocotind creațiile pure și înalte, care tocmai ele exprimă însușirile capitale ale unui neam.

Decada însuflețită de Majestatea Sa a întrunit, într-o prețuire și stimulare, toate activitățile spirituale, atât acelea pure și singulare cât și acelea cu finalități practice și sociale, organizând și încurajând difuzarea culturii populare ca și a aceleia superioare, creațiunile tehnice ca și acelea imateriale. *Marele Premiu pentru Literatură „REGELE CAROL II”*, acordat de la 1934 încoace de către Suveran, a slăvit pe următorii creatori, unii odinioară neînțeleși sau rău înțeleși, dar care astăzi împreună cu o parte din scriitorii premiați anterior sunt recunoscuți a exprima sufletul românesc în ceea ce are el mai autentic: Tudor Arghezi și G. Bacovia (1934), Gala Galaction (1935), Ion Pillat și, cu titlu postum, Gib Mihăescu (1936), Elena Farago (1937), Adrian Maniu (1938) și V. Voiculescu (1939).

Revenind la activitatea editorială a *Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”*, constatăm că în decurs de șase ani toate gândurile și directivele regale au fost realizate atât de exemplar încât s’au impus ca adevăratele premize necesare formării și informării oricărui om cult. În cele aproape douăzeci de colecții și biblioteci tipărite de această instituție și-au găsit locul mai toate îndeletnicirile majore ale conștiinței literare, artistice și filosofice ale unei societăți, care se poate socoti evoluată numai dedicându-se lor.

Biblioteca Energia, definită și supravegheată de M. S. Regele, Care prin întreaga activitate a *Fundației Sale* „veghiază” asupra dezvoltării culturii noastre, a tipărit treizeci și două de volume, în care se descriu biografiile, autobiografiile și experiențele de mare eroism spiritual și fizic, de energetică depășire sufletească și tehnică, de adevărată realizare a sfințeniei, cunoașterii, eroismului sau muncii pilduitoare a unor exploratori, aviatori, navigatori, misionari, oameni de știință, organizatori sau numai oameni dornici de o cunoaștere dobândită prin jertfă și grele încercări. Medii și țări necunoscute, îndeletniciri și tehnici noi, idealuri și metode binefăcătoare au devenit familiare cetitorilor români, care, datorită acestei biblioteci, sunt la curent cu explorările polare ale Căpitanului Scott și ale lui Peary, cu perspectivele și încercările unor aviatori ca Vlaicu, Lindbergh și Cecil Lewis, cu navigațiile eroice ale lui Columb și Alain Gerbault, cu descoperirea unei Arabii pe care numai Colonelul Lawrence ne-o putea revela sau a Tibetului, Tartariei, Canadei, Alascăi, Africei de Sud, Saharei, Chinei și Indiei, unde Huc, Weyer, Stanley, La Salle, Charles de Foucauld, Rouquette, Pearl Buck, Peter Fleming și alții au ajuns, destăinuindu-ne apoi încercările și descoperirile lor. Viața unui Pasteur, a unui chirurg ca Majocchi, a mediului dela Oxford, evocat în paginile Contelui de Lytton, închinată fiului Antony, sau a acelor vrednici infanteriști descriși de Colonelul Delmas, precum și jertfa sublimă a Părintelui Damian, care din dragoste pentru oameni devine un lepros, așa cum Colonelul Lawrence ajunge un crucificat, — toate acestea sunt acum la îndemâna tineretului și oamenilor maturi, care-și pot îmbogăți sufletele și faptele, dacă știu să se lase influențați de cartea bună. Tot în Bi-

biblioteca Energia au fost pilduitor evocate viețile lui Ștefan cel Mare și Tudor Vladimirescu, ca și aceea a lui Vlaicu, pilda românească împletindu-se cu aceea din depărtările vrednice de neuitare.

Cea de a doua colecție vestită de Majestatea Sa în 1933, *Biblioteca Enciclopedică*, „în care se va pune la îndemâna tuturor un mănunchi de cunoștințe absolut necesare“, a publicat în decursul ultimilor șase ani cărți care au îmbogățit știința românească și au adus cetitorilor acea înaltă informație, de care nu se poate lipsi nici un om care vrea să-și cunoască temeinic țara. Aici au apărut primele două volume ale „Istoriei Românilor“, de Prof. C. C. Giurescu, primele două volume din „Istoria Limbii române“, de Prof. Al. Rosetti, „Studiile Greco-Române“ ale regretatului D. Ruso, volumul despre cărțile populare românești de Prof. N. Cartoian. Alături de aceste preocupări istorice, filologice și literare, volumele Profesorului I. Simionescu aduc o cunoaștere a țării, faunei și florei noastre, volumele d-lor Dr. G. Banu și Dr. I. Claudian date și interpretări care impun o serioasă atenție în privința sănătății și alimentației poporului nostru. Volumul d-lui Barbu Slatineanu despre „Ceramica românească“, tipărit, ca și celelalte, cu numeroase planșe și grafice, adâncește preocupările pentru o cunoaștere sistematică a artei și trecutului nostru.

Colecția *Mica Enciclopedie* împlinește, pentru interesele specialiștilor, scopul de a se oferi publicului nostru puțința unei cunoașteri științifice. Aici s'au publicat până acum volumele despre calculul probabilităților și despre radio-electricitate, elemente de anatomie umană și cartea despre poporul nostru („O enigmă și un miracol istoric : Poporul Român“) a Profesorului G. I. Brătianu.

Tot în rândul colecțiilor de informație științifică intră și *Biblioteca Informativă*, unde îndeletnicirile minții și altele practice își găsesc locul, dela paleografia slavo-română la turnătoare, dela cunoașterea unei țări ca Anglia la călăuza Curții-de-Argeș. *Biblioteca Documentară*, publicând memorabilele Cuvântări ale Regelui Carol I, într'o ediție îngrijită de Prof. C. C. Giurescu, sau date și documente privitoare la Hasdeu, Ion Creangă, Titu Maiorescu, Duiliu Zamfirescu, Carol Davila, Fa-

milia Mocioni sau studiul „Stat și Națiune“ al lui Aurel C. Popovici, contribuie la cunoașterea temeinică a trecutului, oamenilor și ideilor românești. Aici au apărut „Amintirile Colonelului Lăcusteanu“, care au toată autenticitatea istorică și socială, dar și farmecul unui document literar de cea mai semnificativă psihologie, uneori tocmai prin naivitatea și lipsa-i de orice artificiozitate.

Tot pentru informare, dar aici făcută nu numai cu ajutorul științei, ci și al intuiției estetice și psihologiei sociale, este și *Biblioteca Orașe*, unde se evocă viața și caracteristicile orașelor noastre pe care s'ar cuveni să le cunoaștem mai bine, desprinzând bogata varietate a unității neamului nostru.

Pictorii și sculptorii români încep să-și aibă descrise operele în *Biblioteca Artistică*, unde textul este însoțit de numeroase planșe. *Biblioteca Teatrală* va consemna experiențele oamenilor de teatru, începutul făcându-se cu „mărturiile“ regisorului G. M. Zamfirescu. Colecția *Compozitorii Români Contemporani* publică lucrările muzicienilor noștri de seamă, aceste trei colecții arătând grija Fundației față de toate artele însemnate, în afară de literatura propriu zisă, care ocupă, firește, locul principal în activitatea instituției regale.

Literatura românească este repartizată în mai multe colecții. Clasicii noștri sunt publicați în colecția *Scriitorii Români Vechi și Moderni*. Aici au apărut, în ediții îngrijite de critici și tipărite cu tot aparatul științific necesar, operele complete sau numai acelea reprezentative ale unor scriitori ca Eminescu, Creangă, Caragiale, Heliade-Rădulescu, Hasdeu, Odobescu, Macedonski și de curând N. Bălcescu. Tipărirea integrală a operei lui Mihail Eminescu este unul din punctele de onoare ale acestei Fundații. Primul volum, „Poesii tipărite în timpul vieții“, este cea mai frumoasă și mai impunătoare tipăritură română consacrată vreodată unui scriitor. Îngrijită de criticul Perpessiciu și însoțită de numeroase reproduceri fotografice după manuscrisele poetului, ediția aceasta poate fi numită, pe drept cuvânt, monumentală, atât prin conținutul ei cât și prin chipul în care a fost alcătuită. Toate tipăriturile Fundațiilor Regale și în special acelea ale Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“ sunt făcute cu cea mai pioasă grijă și cu cel

mai riguros respect științific față de autor și operă, precum și în cele mai aristocratice condiții tipografice. Hârtia, litera, coperta, paginația, formatul sunt alese cu un bun gust neîntâlnit până acum la noi, unde în ultimele decade se tipărea în genere atât de urât și de neglijent, excepție făcând doar tipăriturile editurii Cultura Națională, ilustră pionieră în această materie. Nu vorbim firește de vechile tipărituri, care ca și acelea ale Fundațiilor Regale, au fost privite drept un act de solemnă vestire a unui spirit ce trebuia să-și aibă un vestmânt vrednic de el. Dacă toate tipăriturile Fundației „Regele Carol al II-lea” sunt mai mult decât corecte și totdeauna de-o demnă și sobră frumusețe, ediția Eminescu constituie un falnic monument editorial, prin marele-i format, prin albeața și consistența hârtiei, prin aerata și bine ritmata paginație, prin nobleța caracterelor, prin plăcuta-i densitate și greutate, care are ceva evangheliar, dar și de carte cu stampe, cetitorul fiind invitat să-și alăture imaginația și emoțiile pe albeața paginilor, prelungind magicul filtru al textului.

Pentru scriitorii ca Anghel Demetriescu și Ștefan Petică, prezentați iarăși de specialiști, s'a constituit interesanta colecție *Scriitorii Români Uitați*.

Aceeași grijă de prezentare științifică a textului și de înfățișare estetică o găsim și la *Ediții Definitive*, colecție în care s'au publicat iarăși pe hârtie aleasă și cu filigran regesc, având cifra regal și cuvintele „Non solum armis”, operele scriitorilor Tudor Arghezi, Matei Carageale, Elena Farago, Adrian Maniu, St. O. Iosif, Ion Minulescu și Mihai Codreanu, statornicindu-se astfel și la noi încrederea în textele selecționate, în edițiile sintetice, în retipăririle făcute cu spirit critic și bun gust. Deasemenea, s'a început publicarea operei lui Mihail Sadoveanu, într'o impunătoare ediție, urmărind evoluția organică a epice sale, dela operele de tinerețe (1907 — 1917), la operele de tranziție (1917 — 1928) și la acelea de maturitate (dela 1928 încoace). Primul volum apărut grupează lucrările de tinerețe, scrise „sub semnul eroico-romantic”.

Bogata și activa colecție *Scriitorii Români Contemporani* publică deopotrivă epică, poezie și critică. Fundația Carol II și-a făcut o nobilă specialitate din a susține genurile literare cele

mai înalte și care, tocmai din această pricină, erau ocolite de celelalte edituri, care în schimb căutau producțiile mai rentabile, cum este romanul. Aproape toți poeții contemporani și-au văzut publicate operele lor în condiții adecvate, dela Arghezi la Lucian Blaga și dela Octavian Goga la V. Voiculescu. De asemenea, poeții mai tineri sunt publicați fie în această colecție, fie împreună cu eseștii tineri în colecția *Operele Premiate ale Scriitorilor Tineri*, care, începând din 1934, a continuat o inițiativă bună, dezvoltând-o și dându-i prestigiu prin fericitele selecționări pe care comitetul de premiere le face anual din puzderia de manuscrise trimise din diferitele părți ale țării. O seamă dintre poeții și eseștii tineri, care astăzi s'au impus, au debutat, ca autori de cărți, la aceste premii. Eseurile și Critica publicate în colecția *Scriitorii Români Contemporani* au readus în rândurile cetitorilor respectul pentru ideea și pentru judecata competentă. Studiile și eseurile semnate de regretatul Paul Zarifopol, sau de d-nii prof. N. Iorga, Perpessicius, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Alice Voinescu, Em. Ciomaș și alții aduc serioase servicii cunoașterii și aprecierii literaturii și artei. În grupul lucrărilor de epică, s'au publicat opere de N. M. Condiescu, regretatul scriitor și principal executor al directivelor culturale regale, personalitatea care a participat în mod covârșitor la realizarea noii organizări și însuflețiri statornice de Suveran, — sau de T. Arghezi, Ion Petrovici, Joachim Botez, Teodor Scortescu, Mihail Sebastian.

Alături de publicarea producției literare românești, o seamă din operele clasice și moderne ale marii literaturi universale și-a găsit locul în colecția *Scriitorilor Streini*, unde autori ca Plutarchos, Virgiliu, Shakespeare, Poe, Stevenson, Emily Brontë, Rilke, Pirandello, O'Neill și Colonelul Lawrence au fost prezentați în traduceri corecte și prin operele cele mai reprezentative. Același lucru se poate spune și despre *Biblioteca „Critică“*, unde s'au tipărit pagini din marii critici dela Chateaubriand la Mallarmé și în special din Sainte-Beuve, complexându-se astfel grija Fundației de a întrona o ordine a valorilor și a stimula aprofundarea producției literare naționale și streine, dezvoltând o înțelegere humanistă a culturii, izgo-

nind diletantismul și tiraniile lipsei de educație a gustului estetic.

Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II are meritul de a fi susținut operele de valoare, de a fi cuprins în programu-i editorial toate genurile și specialitățile creației literare și artistice, formând o perspectivă humanistă și enciclopedică, mai largă și mai substanțială, întronând respectul pentru cartea bună, publicând în spirit științific operele scriitorilor, aducând prezența spiritului critic în orice manifestare editorială. Așa cum o seamă de critici și specialiști au îngrijit edițiile clasicii și scriitorilor moderni de seamă, numim ca pilde pe d-nii Perpessicius, Tudor Vianu, G. Zane, G. T. Kirileanu, N. Davidescu, Șerban Cioculescu, Mircea Eliade, la fel traducerile cărților publicate în *Biblioteca Energia* și în *Scriitorii Streini* au fost făcute cu o rară conștiință a valorii textului, Fundația reușind să formeze o echipă de pricepuți traducători chiar din limbile mai puțin cunoscute la noi, reabilitând categoria traducerilor, care în genere se făc la noi cu atâta nepriecere și dispreț față de stilul operei și de corectitudinea gramaticală. Fundația aceasta a împlinit multe lipsuri și neajunsuri, unele de-a dreptul rușinoase : a publicat versuri și escuri, genuri desconsiderate ca și textele teatrale, care și acestea și-au găsit un oarecare loc în rândul tipăriturilor regale ; a cultivat tipăritura frumoasă, pe hârtie curată și bine strânsă în volum, învingând dificultățile ce le întâmpină cartea românească atunci când e vorba de a-și procura o hârtie decentă ; a dezvoltat edițiile științific alcătuite, traducerile corecte, prezentările critice, prin introduceri și comentarii ce însoțesc textele ; a reproduș adesea imagini și gravuri care înfrumusețează tipăritura și luminează textul, ridicând în toate privințele mult meritatul și adesea mult desconsideratul prestigiu al cărții. Spusele M. S. Regelui s'au adevărit cu prisosință : „Să știe toți că Eu Insumi voi veghia asupra dezvoltării culturii noastre, prin intermediul acestei Fundații“.

Am lăsat la urmă să amintim încă una din realizările acestei instituții dedicate culturii înalte și anume crearea unei colecții dorite, decade întregi, de intelectualitatea românească și

care n'a putut lua ființă decât tot grație M. S. Regelui : *Biblioteca de Filosofie Românească*. Aici s'au publicat operele gânditorilor noștri, dintre care unele în limba franceză, spre a putea fi verificate și în streinătate, ca *L'expérience Microphysique et la Pensée Humaine* de Ștefan Lupașcu. *Yoga* de Mircea Eliade și *Le Moi et le Monde* de I. D. Gherea. Tot în această bibliotecă au apărut acel „catehism al unei noi spiritualități“, „*Românismul*“, de Profesorul C. Rădulescu-Motru, operele de vastă sinteză ale d-lui Lucian Blaga, „*Estetica*“, d-lui Tudor Vianu, „*Modalitatea estetică a teatrului*“ de d-l Camil Petrescu, ca și alte lucrări de d-nii P. P. Negulescu, M. Ralea, D. D. Roșca și alții. Așa cum pentru dezvoltarea poeziei lirice și a spiritului critic, atât de necesare în cultura noastră, adesea prea mărginită și menținându-se doar la formulele unui naturalism fotografic, *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“* a creat colecții bine specializate și îndrumate, prilejuind să se manifeste cele mai înalte expresii ale simțirii și judecării, la fel colecția de filosofie prilejuiește dezvoltarea unei cugetări românești semnificative și respectul pentru cea mai profundă și călăuzitoare activitate a spiritului. Dacă prin această bibliotecă de filosofie sensul adevărurilor vieții este sistematic oferit publicului românesc, prin publicarea *Bibliei* în inspirată și științifică traducere, după textele originale ebraice și grecești, a preoților profesori Vasile Radu și Gala Galaction sensul transcendenței și al adevărului cel veșnic a fost, în sfârșit, răspândit așa cum se cuvenea în masele poporului. Douăzeci și cinci de mii de *Biblii* au și fost tipărite și cumpărate de mulțimile cărora îndeobște nu li se dă decât rareori hrana sufletească de care au trebuință și care sunt mult mai susceptibile de ridicare și depășire decât cred aceia care nu au idealurile generoase și substanțiale, care la Fundațiile Regale au devenit un crez atotînsufletitor. Traducătorii *Bibliei*, în prefața închinată „*Prea Înălțatului și Bine Credinciosului nostru stăpân, Majestății Sale Regelui Carol al II-lea*“, li arată că „am împlinit porunca Majestății Voastre. Ne-am întors la lucru , am recercetat în amănunțime partea noastră de traducere... Regele de azi repeta, norocos și consecvent, porunca dată de către Prin-

cipele Carol, în anul 1923, la întemeierea Fundației Principele Carol, unuia din noi mai jos semnați, ca să-I lucreze o nouă traducere a întregii Sfinte Scripturi“.

Privind în totalitatea lor, aceste cinci Fundații Culturale Regale, care cronologic se înșiră astfel : *Fundația Regele Carol I*, *Fundația Principele Carol*, *Fundația Regele Ferdinand I*, *Institutul de Cercetări Științifice Regele Carol II*, *Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II*, observăm că fiecare din ele își are o misiune anumită, susținând și ajutând moral și material o anumită îndeletnicire creatoare, o anumită pătură socială, o anumită categorie de spirite, precum și viața unor anumite regiuni ale țării. Toate aceste elemente au fost din nou precizate și organizate prin constituirea în 1933 a *Uniunii Fundațiilor Culturale Regale*, organul de supraveghere și coordonare al Fundațiilor Regale, care fiecare se bucură de-o existență proprie, de-o activitate specializată și de mijloace proprii, fiind însuflețite și supravegheate de către M. S. Regele, Care direct sau prin intermediul Secretariatului General al Uniunii Fundațiilor Culturale Regale, păstrează o necontenită grijă și îndrumare a bunului lor mers.

De *Secretariatul General al Uniunii Fundațiilor Culturale Regale* depind și unele activități specializate, alături de acelea general coordonatoare ale operii culturale regești. *Revista Fundațiilor Regale*, una dintre cele mai exemplare realizări ale domniei Regelui Culturii, este editată de Secretariatul General. Deasemenea, orchestra *Filarmonica*, fondată în 1922 tot din inițiativa M. S. Regelui, pe atunci Principe Moștenitor, orchestră care a adus țării o intensă și înaltă viață muzicală, dând prilej de manifestare și formare atâtor dirijori, interpreți și compozitori români sau aducând atâția dirijori și soliști streini, care au influențat profund bunul gust și educația muzicală dela noi. Un important Muzeu al Fundațiilor Culturale Regale a început să se organizeze, pornindu-se dela obiectele strânse de d-l Al. Saint-Georges. Secretariatul General are în *Centrala Editurilor Fundațiilor Culturale Regale*, un activ și priceput organ de difuzare a cărților publicate de Fundații și care organizează cu fastul și grija cuvenită expoziția *Lunii Cărții*, instalată în ultimii

ani într-o clădire demnă de ea, unde toate editurile și inițiativele cărțurărești își găsesc atmosfera potrivită pentru a-și evidenția activitatea. *Librăria Fundațiilor*, organizată într'un local impunător și aranjat după cerințele moderne, este una din realizările *Centralei Editurilor*, alături de cărțile și revistele Fundațiilor vânzându-se acolo și toate celelalte tipărituri românești, Fundațiile înțelegând să coopereze cât mai strâns cu toți aceia care se devotază cărții. „Colaborarea dintre scriitori, editori și librari va fi factorul care va înmulți numărul cetitorilor și va fi deci mijlocul cel mai important al răspândirii culturii noastre“, a rostit Majestatea Sa la Ziua Cărții din 1933, statornicind un principiu și o metodă, care au fost urmate în anii din urmă, obținându-se o intensificare constructivă a răspândirii cărții.

O reformă recentă, făcută tot cu scopul de a da fiecărei Fundații un rost precis și specializat, a fost hotărârea augustă de a se însărcina *Fundația Regele Carol I* cu publicațiile *Secției Istorice*, care până atunci se tipăreau de către Fundația dela Iași. Tipăriturile *Secției Istorice* sunt consacrate mai cu seamă istoriei românești, publicându-se documente externe privitoare la țările și regiunile noastre și documente interne, sau editându-se, în mod sistematic, texte și lucrări publicate și inedite, prezentate acum integral și organic, potrivit rigorilor și nevoilor științifice. Secția aceasta continuă publicarea însemnatelor documente privind istoria Transilvaniei, a Moldovei și Munteniei și bibliografie româno-ungară, colecții îngrijite de d-l A. Veress, documente moldovenești îngrijite de d-l M. Costăchescu, documente muntenesti, îngrijite de d-l P. P. Panaitescu, care tot aici și-a văzut publicată acea prețioasă monografie despre Mihai Viteazul. Lucrarea d-nei Lambrino despre vasele arhaice dela Istria adâncește cunoașterea culturii străvechi a locurilor noastre și dovedește largul și temeinicul cadru de preocupări al Secțiunii Istorice, care pregătește, deasemenea, vaste opere de sinteză, cu noi concepții și perspective, ca acea nouă istorie a Europei în Evul Mediu, unde Orientul european va căpăta locul și însemnătatea pe care le-a avut cu adevărat.

Din toate acestea reiese limpede că fiecare Fundație Regală cultivă o anumită știință sau activitate spirituală, ajutând o anumită pătură socială și dând strălucire unei părți a țării. *Fundația Regele Carol I* îngrijește de propășirea științei istoriei, mai cu seamă a istoriei românești și ajută, prin biblioteca, bursele și publicațiile de teze, studențimea din capitala țării. *Fundația Regele Ferdinand I* îngrijește de dezvoltarea științelor fizice și naturale, ajută educația culturală a tinerimii din capitala Moldovei și în special educația fiilor și fiicelor de militari. *Fundația Principele Carol* urmărește răspândirea culturii în popor și ajută țărănimea, întrebuintând metodele unei active științe sociale. *Institutul de Cercetări Științifice „Regele Carol II“* contribuie la dezvoltarea științelor pozitive și experimentale, legate de bogățiile naturale și de apărarea țării. Institutul ajută elitele competente în materie de invenții, experimente și cercetări cu rezultat practic, acceptând și pe cercetătorii merituosi care nu dețin titluri academice. Deci o altă categorie socială și o altfel de activitate, decât aceea din universități și instituțiile tehnologice superioare. Prin așezarea la Cluj, Institutul va intensifica viața capitalei Ardealului, mărindu-i și mai mult prestigiul. *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“* are misiunea difuzării culturii înalte, — a literaturii, artei, cugetării — formând sufletul întregii țări conștiente și ajutând pe scriitorii, artiștii și în genere, pe oamenii de cultură ai țării. *Uniunea Fundațiilor Culturale Regale*, deși organ de coordonare și dirijare al acestor Fundații, contribuie, prin *Revista Fundațiilor Regale* și prin orchestra *Filarmonica*, precum și prin alte activități, la o directă promovare a culturii și la susținerea producătorilor acestei culturi.

Dedicate răspândirii culturii înalte și culturii populare, științelor spirituale și științelor pozitive; ajutând pe cărturari și pe țărani, cele două pături creatoare ale neamului nostru; completând scopurile și metodele educației academice și sprijinind diferite grupe sociale, elitele creatoare și studențimea de unde provin ele, dar și pe oamenii de merit care nu au titluri academice; intensificând viața sufletească a celor trei mari capitale, Bucureștii, Iașii și Clujul, ca și întreaga țară, zecile de

orașe și miile de sate, unde căminele culturale, echipele studențești și tipăriturile regale își concentrează eforturile pentru o totală depășire către o viață mai bună și mai nobilă, — Fundațiile Culturale Regale au cunoscut în această decadă de domnie nouă și a-tot-însuflețitoare teme nice realizări, glorioase înfăptuiri, nobile manifestări culturale. Decadă de adevărată Renaștere spirituală și culturală, înviind și desăvârșind conștiința și fapta românească, și dându-le un sens creator. O viață nouă și-a început desfășurarea datorită voinței și idealei priceperi a Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, Voevodul Culturii Românești, Care prin Fundațiile Culturale Regale a înțeles să vegheze și să pilduiască, să conducă și să îndrumeze obșteasca activitate cărturărească și științifică.

Prin noua lor organizare, Fundațiile și-au specializat și coordonat misiunile, ajungând la o cooperare constructivă care slujește nevoile întregii realități românești, orașul ca și satul, pe oamenii spiritului ca și pe aceia ai naturii, burghezimea și muncitorimea ca și țărănimea, în vederea unei obștești aristocratizări spirituale și a unui trai mai demn și mai prosper. Răsunetul și înrăurirea acestei pilduitoare opere regești, care în multe privințe datează abea de câțiva ani, sunt considerabile : în sate și orașe s'a creat un spirit nou, mai activ, mai voitor de bine și mai călăuzit de marile idealuri și valori. Factorii culturali își înțeleg mai bine datoria, cărturarii au fost îmboldiți să lucreze mai temeinic, dragostea de idee și înfăptuire creatoare este mai reală. Chiar dacă neliniștile și greutățile ultimilor ani au stânjenit, în oarecare măsură, avânturile, țara având să-și îngrijească acum de propria-i apărare și întărire. Înfăptuirile Regelui Culturii au fost atât de necesare și atât de temeinic plămădite din însăși necesitățile și aspirațiile de veacuri ale neamului nostru, încă astăzi nimeni nu mai concepe că s'ar mai putea trăi cu adevărat fără ele. Viitorul este legat indisolubil de continuare și dezvoltarea lor. Înfăptuirile acestea fac parte acum din zestrea cu care neamul nostru își va întâlni totdeauna destinul și prin care, dincolo de orice încercări și piedici, își va dovedi dreptul la un loc de slavă în rândurile popoarelor care au luptat pentru cultură și au trăit pentru crearea unei lumi mai bune și mai omenești.

Majestatea Sa Regele Carol al II-lea a satisfăcut nevoile și idealurile de cultură ale poporului Său, desăvârșindu-le prin voința și priceperea Sa în realități nepieritoare. Restaurația a însemnat reluarea luminătorului fir al tradiției și idealurilor românești, dar într'un chip atât de necesar și de creator încât ea a devenit o adevărată Renaștere spirituală. Nici Plato, cel care vedea drept conducător ideal al Statului său ideal doar pe un înțelept totodată fiu-de-Rege, nu ar fi putut dori mai mult decât ceea ce Dumnezeu a hărăzit țării noastre. Marele Plato a fost întâmpinat de-o mare deziluzie la Syracuza ; noi, modești cărturari, scriitori și oameni de știință ai unui mare popor, am avut parte în această primă și fericită decadă de-o vrednică încântare și însuflețire culturală, căci nouă pronia cerească și Ideea ce se vrea întrupată în măndre fapte ne-au hărăzit pe Înțeleptul Fiu-de-Rege.

PETRU COMARNESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj